

Ocena wpływu działań projektu

pn. „LIFE13 NAT/PL/000009: Active protection of water-crowfoots habitats and restoration of wildlife corridor in the River Drawa basin In Poland / Czynna ochrona siedlisk włosieniczników i udroźnienie korytarza ekologicznego zlewni rzeki Drawy w Polsce”

na aspekt społeczno-gospodarczy

SPRAWOZDANIE CZĘŚCIOWE ZA ROK 2018 – ETAP IV

GDAŃSK, 2018

Zamawiający:

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie

ul. Teofila Firlika 20

71-637 Szczecin

Wykonawca:

EU-CONSULT Sp. z o.o.

ul. Wały Piastowskie 1

80-855 Gdańsk

www.eu-consult.pl

Zawartość

1	Podstawowe informacje o badaniu.....	4
1.1	Cele badania	4
1.2	Obszary badawcze	5
1.2.1	Potrzeby.....	5
1.2.2	Efektywność.....	5
1.2.3	Użyteczność	5
1.3	Pytania badawcze	6
2	Koncepcja badania.....	11
2.1	Etapy procesu badawczego	11
2.2	Zakres terytorialny badania.....	13
3	Ogólne informacje o projekcie	14
3.1	Charakterystyka projektu	14
3.2	Realizacja projektu	15
4	Analiza wyników badań.....	18
4.1	IDI	18
4.2	CATI.....	28
4.3	PAPI.....	52
4.4	TDI.....	101
4.5	FGI.....	110
5	Wstępne wnioski – etap IV	119
6	Harmonogram badania.....	123
6.1	Szczegółowy harmonogram prac badawczych	123
7	Narzędzia badawcze	125
7.1	Kwestionariusz ankiety CATI (mieszkańcy).....	125
7.2	Scenariusz PAPI (rolnicy)	134
7.3	Scenariusz PAPI (turyści)	143
7.4	Scenariusz IDI (realizatorzy projektu i eksperci).....	152
7.5	Scenariusz TDI (przedsiębiorcy i organizatorzy ruchu turystycznego)	153
7.6	Scenariusz FGI (eksperti i liderzy społeczni).....	155
8	Spis tabel, wykresów oraz rysunków.....	156

1 Podstawowe informacje o badaniu

1.1 Cele badania

Głównym celem badania jest rozpoznanie w gronie mieszkańców gmin i regionu, samorządów, przedsiębiorców branży turystycznej i przedstawicieli organizacji pozarządowych działających na terenie gminy, a także turystów oraz użytkowników rybackich korzystających z zasobów przyrodniczych obszaru projektu, odpowiedzi na pytania pozwalające ocenić realizację projektu oraz jego tło społeczne pod względem kryteriów potrzeb, efektywności oraz użyteczności.

Wymiernym efektem badań było zamierzenie stworzenie czterech raportów okresowych i jednego raportu finalnego, których zakres tematyczny będzie efektywnie odnosił się do wskazanych powyżej obszarów badawczych. W ramach badania zostaną zrealizowane następujące **cele szczegółowe**:

- Identyfikacja skali problemów i ich uwarunkowań, związanych z niedostateczną świadomością ekologiczną oraz preferowanymi nie zrównoważonymi przyrodniczo praktykami w zakresie gospodarowania, wypoczynku i stylu życia, o ile stanowią one – bezpośrednio lub pośrednio czynniki ograniczające możliwości osiągnięcia dobrego stanu ekologicznego rzek, ochrony gatunków ryb i siedlisk roślinności wodnej, a także integralności krajobrazu dolin rzecznych
- Zaproponowanie, w oparciu o w/w, elementów treści, argumentacji, metodyki i preferowanych grup docelowych dla planowanych w ramach projektu działań informacyjno-edukacyjnych, kierunków promocji aktywizacji społeczności, wytycznych z zakresu oddziaływania społecznego dla przyszłych aplikacji na projekty dotyczące ochrony przyrody i środowiska rzek oraz zrównoważonego rozwoju obszarów nadrzecznych/zlewniowych, a także dla konsultacji społecznych prowadzonych przez RDOŚ na chronionych obszarach nadrzecznych
- Ocena efektywności społecznej działań projektu, w szczególności działań informacyjno-edukacyjnych, optymalizacji oddziaływania turystyki kajakowej i działań antyklusowniczych, także efekt pracy nad elementami projektu i współpracy z zespołem projektowym na kształtowanie postaw i kwalifikacje zawodowe
- Zaproponowanie wskazań – w zakresie oddziaływań społecznych – dla adaptacyjnego zarządzania realizacją zaplanowanych działań i ich modyfikacji, uwzględniających korzystne dla celów projektu efekty społeczne, a także wskazanie potencjalnych sprzymierzeńców i uwarunkowań wzajemnego wsparcia;
- Przygotowanie Końcowego Raportu na temat aspektów społecznych realizowanego projektu, stanowiącego integralną część finalnego sprawozdania dla Komisji Europejskiej, a także przedstawienie referatu i publikacji na konferencję naukową zamykającej projekt.

1.2 Obszary badawcze

Obszar badawczy obejmuje zagadnienia dotyczące wpływu projektu na aspekt społeczno-gospodarczy w ramach trzech kryteriów:

1.2.1 Potrzeby

W ramach tego kryterium realizacja projektu pozwoli na:

- zbadanie i ocenę stanu świadomości ekologicznej, akceptacji dla ochrony przyrody, zrozumienia złożonych relacji przyrodniczo-społecznych i ekonomicznych w skali dolin i zlewni rzek oraz percepcji własnej roli w tych relacjach;
- zidentyfikowanie istniejących barier społecznych i skali niezrozumienia / braku akceptacji dla działań proekologicznych;
- określenie ubocznych efektów przeszłych i obecnych działań ukierunkowanych na ochronę przyrody/środowiska rzek, wywołujących niechęć i brak akceptacji społecznej.

1.2.2 Efektywność

Kryterium efektywności dotyczy skuteczności projektu w kontekście ponoszonych nań nakładów ekonomicznych oraz czasu. Podstawowym zakresem analizy w tym obszarze będzie odpowiedź na poniższe pytania:

- Czy realizacja projektu, w szczególności jego działań informacyjno-edukacyjnych, spowodowała zmiany w wiedzy przyrodniczej i świadomości ekologicznej?
- Czy zastosowano właściwą i skuteczną metodykę treści i formy działań informacyjno-edukacyjnych?
- Czy (a jeśli tak, to jak) projekt wpłynął na lokalną gospodarkę?
- Czy założony w projekcie efekt odciążenia odcinka rzeki Drawa na obszarze Parku Narodowego został osiągnięty lub istnieją szanse poprawy w przyszłości?

1.2.3 Użyteczność

Projekt ma charakter stricte praktyczny i jego powodzenie w dużej mierze można określić na podstawie wymiernych efektów. Kryterium użyteczności obejmuje następujący zakres zagadnień:

- W jaki sposób, zdaniem pytanych, projekt wpłynie na funkcje ekosystemu w miejscu i zasięgu oddziaływania wykonywanych działań?
- Czy założone zmiany w rozkładzie presji turystycznej w dorzeczu Drawy zostały osiągnięte, oraz czy skutki tych zmian postrzegane są jako korzystne?
- Czy (a jeśli tak, to jakie) niezamierzone (pozytywne/negatywne) skutki wyniknęły z realizacji projektu? - Jakie działania powinny uzupełnić, zdaniem pytanych, obecnie realizowany projekt dla zwiększenia jego skuteczności?

- Oddziaływania na świadomość ekologiczną odbiorców i użytkowników dorzeczy objętych działaniami: - W jaki sposób realizacja działań w projekcie wpłynęła na świadomość ekologiczną społeczeństwa?
- Czy projekt i realizowane w jego ramach działania informacyjne przyczyniły się do poznania i akceptacji programu Natura 2000 w oczach lokalnej społeczności i turystów?

1.3 Pytania badawcze

Kierunek badań określają pytania badawcze. Systematyczne pozyskiwanie odpowiedzi na poniższe kwestie pozwoli na holistyczną ocenę projektu pod względem wpływu na sferę społeczno-gospodarczą. Monitoring przebiegu badania będzie polegał na weryfikacji uzyskanych odpowiedzi na poniższe pytania oraz kontroli danych pod względem ich komplementarności z obszarami badawczymi. W celu zapewnienia trafności badań podczas całego procesu badawczego, w tym na etapie powstawania metodologii wykonywana jest analiza danych zastanych. Dzięki takiemu podejściu możliwe będzie uzyskanie odpowiedzi na wszystkie postawione pytania badawcze, co ma niezwykle istotne znaczenie dla powodzenia badań i użyteczności ich rezultatów dla Zamawiającego. Poniżej zaprezentowano zestawienie pytań badawczych, według grup tematycznych:

1. Percepcja roli rzeki w świadomości ludzi – mieszkańców regionu i turystów
 - 1.1. Jaki jest odbiór społeczny realizowanych w ramach projektu zabiegów czynnej ochrony przyrody?
 - 1.2. Jaki może być wpływ projektu na rozwój gospodarczy regionu oraz poczucie powiązań osób i społeczności z ich przyrodniczym środowiskiem życia?
 - 1.3. W jaki sposób rozumiane jest pojęcie zdrowej, czy dobrze działającej rzeki: rzeka dzika, czy uregulowana i oczyszczona, regularnie poddawana pracom utrzymaniowym?
 - 1.4. Jak powinna wyglądać ochrona przeciwpowodziowa?
 - 1.5. Czy, w jakim zakresie i dlaczego potrzebne są zabiegi melioracyjne w dolinach?
 - 1.6. Jakie funkcje ekosystemowe uważane są za istotne?
2. Świadomość różnorodności i skali powiązań społeczności i gospodarki z rzeką
 - 2.1. Czy rzeka przynosi też straty, lub ma w sobie niezrealizowany potencjał dla gospodarki i społeczności?
3. Świadomość znaczenia ciągłości rzeki jako korytarza ekologicznego dla migracji, głównie ryb
 - 3.1. Czy i na ile zabudowa hydrotechniczna z przegrodzonymi rzekami dla różnych celów: przemysłowych, hodowli ryb w stawach, retencji wody w zbiornikach, regulacji przepływu – jest usprawiedliwieniem dla przzerwiania szlaków migracji?
 - 3.2. Czy warto, nawet jeżeli pociąga to za sobą wysokie koszty, pogodzić cele hydrotechniczne z przywracaniem ciągłości migracji ryb przez budowę przepławek?
 - 3.3. Czy należały likwidować istniejące obiekty hydrotechniczne, zbudowane w przeszłości?
 - 3.4. Czy należy budować więcej obiektów hydrotechnicznych, przy świadomości, że dla uzyskania pozwolenia konieczne będzie spełnienie wymagań środowiskowych?
4. Gospodarowanie zasobami wód w zakresie zarybiania oraz ochrony populacji ryb

- 4.1. Jak powinno wyglądać zarządzanie gospodarowaniem populacjami ryb, kto powinien w nim uczestniczyć?
- 4.2. Jaka jest świadomość potrzeby zachowania naturalnych tarlisk, czy sztucznych zarybień?
- 4.3. Kto powinien mieć prawo do czerpania korzyści z zasobów rybnych w regionie - odławiania ryb?
- 4.4. Czy potrzebne są ograniczenia odławiania ryb i w jakim zakresie?
- 4.5. Jaka jest ocena społeczna łusownictwa, a także antyklusowniczych działań przeciwdziałających i sankcji karnych?
- 4.6. Co należałoby zrobić, aby doprowadzić do eliminacji łusownictwa i przyzwolenia społecznego dla praktyk łusowniczych (jeśli takowe występuje)?
5. Postawy wobec zanieczyszczenia i degradowania ekosystemu rzeki
 - 5.1. Jak wygląda świadomość zanieczyszczania i degradowania ekosystemu rzeki, wynikających z istnienia osiedli i gospodarki w jej zlewni?
 - 5.2. Czy kanalizacja i oczyszczalnie ścieków rozwiązują problem?
 - 5.3. Czy rolnicy starają się stosować znane dobre praktyki, prowadzące do zmniejszenia presji na wody gruntowe i rzeczne?
 - 5.4. Czy istnieje świadomość powiązania – wzajemnego wpływu na zasoby i jakość - wód podziemnych i powierzchniowych?
 - 5.5. Czy jest zauważana i jak postrzegana erozja gleb i spłukiwanie zawiesiny do rzek?
 - 5.6. Czy i jak należy przeciwdziałać zjawisku erozji gleb i spłukiwania zawiesiny do rzek?
 - 5.7. Jak postrzegane są istniejące możliwości redukcji negatywnych oddziaływań rolnictwa na wody (dobre praktyki, strefy buforowe, programy rolno-środowiskowe, rolnictwo ekstensywne, rolnictwo ekologiczne)?
6. Świadomość i percepcja różnorodności gatunkowej flory rzecznej
 - 6.1. Czy różnorodność gatunkowa jest uważana za istotną i wartą zachowania, a jeżeli została zredukowana, czy powinno się ją przywracać?
 - 6.2. Jak postrzegane jest znaczenie roślinności wodnej i bagiennej?
 - 6.3. Czy znane i rozróżniane są gatunki (rodzaje) roślin wodnych?
 - 6.4. Czy zauważane są różnice w czasie w charakterze roślinności i jej ilości (zanik włośniczników, inwazja trzciny)?
7. Ocena prac melioracyjnych
 - 7.1. Jak oceniane są prace melioracyjne?
 - 7.2. Czego powinny dotyczyć prace melioracyjne?
 - 7.3. Czy tego rodzaju działania są właściwie prowadzone (m.in. jaka jest ich intensywność i czy należy ją zmienić)?
 - 7.4. Jest ich za mało czy za dużo? Czy ich efekty są korzystne i dla kogo? Czy zauważane są negatywne efekty – zwiększona uciążliwość suszy, pogorszenie jakości wód, redukcja populacji ryb? Kto powinien ponosić ich koszty?
8. Ocena gospodarka w zlewniach i dolinach rzek
 - 8.1. Czy współczesna gospodarka w zlewniach i dolinach rzek dobrze służy zdrowiu samej rzeki?
 - 8.2. Co najbardziej szkodzi, a co jest postrzegane jako pomagające rzece?
 - 8.3. Czy dawne, zanikające sposoby gospodarowania były lepsze dla rzeki?

- 8.4. Na czym polegały stosowane w przeszłości sposoby gospodarowania i dlaczego ich zaniechano (zanik wiedzy, ciężka praca, niezadowalające efekty ekonomiczne, nie da się ich stosować przy współczesnych, zmienionych warunkach środowiska i życia)?
9. Postawa wobec projektów proekologicznych
- 9.1. Czy projekty ekologiczne, przywracające naturalny charakter rzek i ich dolin, są potrzebne?
- 9.2. Jakie działania powinny uwzględniać tego rodzaju projekty?
- 9.3. Kto powinien zarządzać projektami ekologicznymi?
- 9.4. Jakie powinny być źródła finansowania tego rodzaju projektów?
- 9.5. Czy społeczności lokalne powinny włączać się w działania realizowane w ramach projektów ekologicznych i w jakim zakresie?
- 9.6. Komu projekty ekologiczne przynoszą korzyści?
- 9.7. Czy projekty ekologiczne przynoszą szkody, (jeśli tak to jakie i komu)?
- 9.8. Czy są znane przykłady projektów ekologicznych, w ramach programu LIFE, innych programów unijnych, krajowych i regionalnych?
10. Potrzeby edukacyjne i informacyjne na temat ochrony przyrody i ekologii
- 10.1. Jak jest postrzegana potrzeba informacji i edukacji ekologicznej, dotyczącej rzek, dolin rzecznych i przyrody?
- 10.2. Czy edukacja i informacja jest realizowana we właściwym zakresie i właściwy sposób?
- 10.3. Czego brakuje w przekazie (treści, formy przekazu i aktywności), oraz do kogo powinien być skierowany?
- 10.4. Jakie sposoby przekazu i argumentacji byłyby bardziej skuteczne?
- 10.5. Czy są ludzie, których opinia i autorytet są znaczące dla lokalnych społeczności, i to oni powinni też wyrażać swoje zdanie w kwestiach związanych ze środowiskiem?
- 10.6. Czy są znani ludzie, którzy wiedzą, jak gospodarować w przyrodzie (nawet jeżeli jest to wiedza niekonwencjonalna, nie akademicka, praktyczna), a nie są słuchani?
- 10.7. Jak ich włączyć do działań informacyjnych?
11. Ocena form ochrony przyrody
- 11.1. Jak postrzegana jest konieczność i aktualna praktyka ochrony przyrody?
- 11.2. Czy formy ochrony przyrody takie, jak parki narodowe, krajobrazowe, obszary Natura2000, rezerваты, są potrzebne i właściwie realizują swoje cele?
- 11.3. Czy istnieje zgoda na ograniczenia i zakazy, wynikające z obszarów chronionych?
- 11.4. Czy w opinii społecznej ograniczenia i zakazy w zakresie ochrony przyrody sens, nawet jeżeli dla niektórych mogą być uciążliwe?
- 11.5. Jakie korzyści przynosi ochrona obszarowa?
- 11.6. Czy można mówić, że formy ochrony przyrody budują markę regionu, a jeżeli nie, co należałoby zmienić?
- 11.7. Jak postrzegana jest potrzeba i praktyczne konsekwencje ochrony gatunkowej gatunków zwierząt (w tym ryb, ptaków wodnych, bobra, wydry) i roślin związanych z rzekami?
12. Ocena działalności instytucji ochrony przyrody
- 12.1. Czy są zauważane, jak postrzegane i oceniane działania instytucji i organizacji związane z ochroną i gospodarką na rzekach i w ich dolinach (RDOŚ, RZGW, WIOŚ, Zarząd Melioracji, samorzady lokalne, lokalne grupy działania, lokalne organizacje turystyczne,

organizacje ekologiczne, inne organizacje społeczne, przedsiębiorstwa komercyjne, fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej)?

13. Identyfikacja roli lokalnych społeczności w ochronie przyrody
 - 13.1. Jaka powinna być rola mieszkańców regionu i lokalnych społeczności w ochronie przyrody i środowiska rzek i ich dolin?
 - 13.2. Czy społeczność lokalna realizuje w jakiś sposób działania o charakterze proekologicznym?
 - 13.3. Jakie istnieją ograniczenia w tym względzie?
 - 13.4. Jakie braki w zakresie wiedzy, informacji, organizacji, funduszy są zauważane?
 - 13.5. W jaki sposób można wspomóc aktywność w tym zakresie?
 - 13.6. Jak właściciele gruntów nadrzecznych i oddziałujących na rzekę, gospodarka leśna i gospodarka komunalna może wspomóc zdrowe środowisko rzek i jakiego wsparcia oczekuje?
14. Wpływ zakazów i ograniczeń na turystkę, społeczność i gospodarkę
 - 14.1. Jaki jest efekt i perspektywy na przyszłość działań w zakresie optymalizacji ruchu turystycznego – pogodzenia potrzeb i oczekiwań turystów (głównie kajakarzy, także wędkarzy) i przedsiębiorców – organizatorów turystyki oraz lokalnego zaplecza turystycznego, z wymaganiami ochrony przyrody?
15. Ocena efektów projektu w zakresie obiektów infrastruktury turystycznej
 - 15.1. Jak turyści i organizatorzy turystyki oceniają utworzone w ramach projektu obiekty infrastruktury turystycznej na etapie ich planowania (ocena ich lokalizacji i koncepcji planistycznej), w trakcie budowania i po oddaniu do użytku?
16. Ocena dostępnych informacji turystycznych w zakresie przyrody
 - 16.1. Jaka informacja i w jakiej formie jest potrzebna turystom i może wspomóc pozytywne nastawienie turystów dla potrzeb ochrony przyrody i środowiska rzek?
 - 16.2. Czy są potrzebne i dostępne w zadowalającym zakresie i formie informacje o: gatunkach roślin i zwierząt, ich znaczeniu w przyrodzie i dla człowieka, funkcjach i dynamice całego ekosystemu, powiązaniach rzeki z krajobrazem i społecznościami, historii rzeki – geologicznej i nowożytnej, tradycyjnej wiedzy o rzekach i ich użytkowaniu, obszarach chronionych?
 - 16.3. Jakie formy informacji są potrzebne: tablice i foldery informacyjne, mapy turystyczne z treścią przyrodniczą, książki, artykuły w gazetach i czasopismach popularnych i turystycznych/ przyrodniczych, strony internetowe, portale społecznościowe, programy TV i radiowe, filmy reportażowe i edukacyjne, inne...
17. Potrzeby turystyki oraz wpływ tej branży na społeczność lokalną i ochronę przyrody środowiska rzeczno-
 - 17.1. Jakie kwalifikacje od organizatora turystyki kajakowej oczekują turyści (zapewnienie skutecznej logistyki wycieczki, przekazanie informacji o szlaku, jego przyrodzie i historii, organizacja imprezy towarzyszącej, zaproponowanie programu uzupełniającego)?
 - 17.2. Jaki model turystyki jej uczestnicy (z wyróżnieniem grup) uważają za odpowiedni dla siebie (duże sploty masowe, w małych grupach towarzyskich i rodzinnych, indywidualne, w tłumie czy w spokoju)?

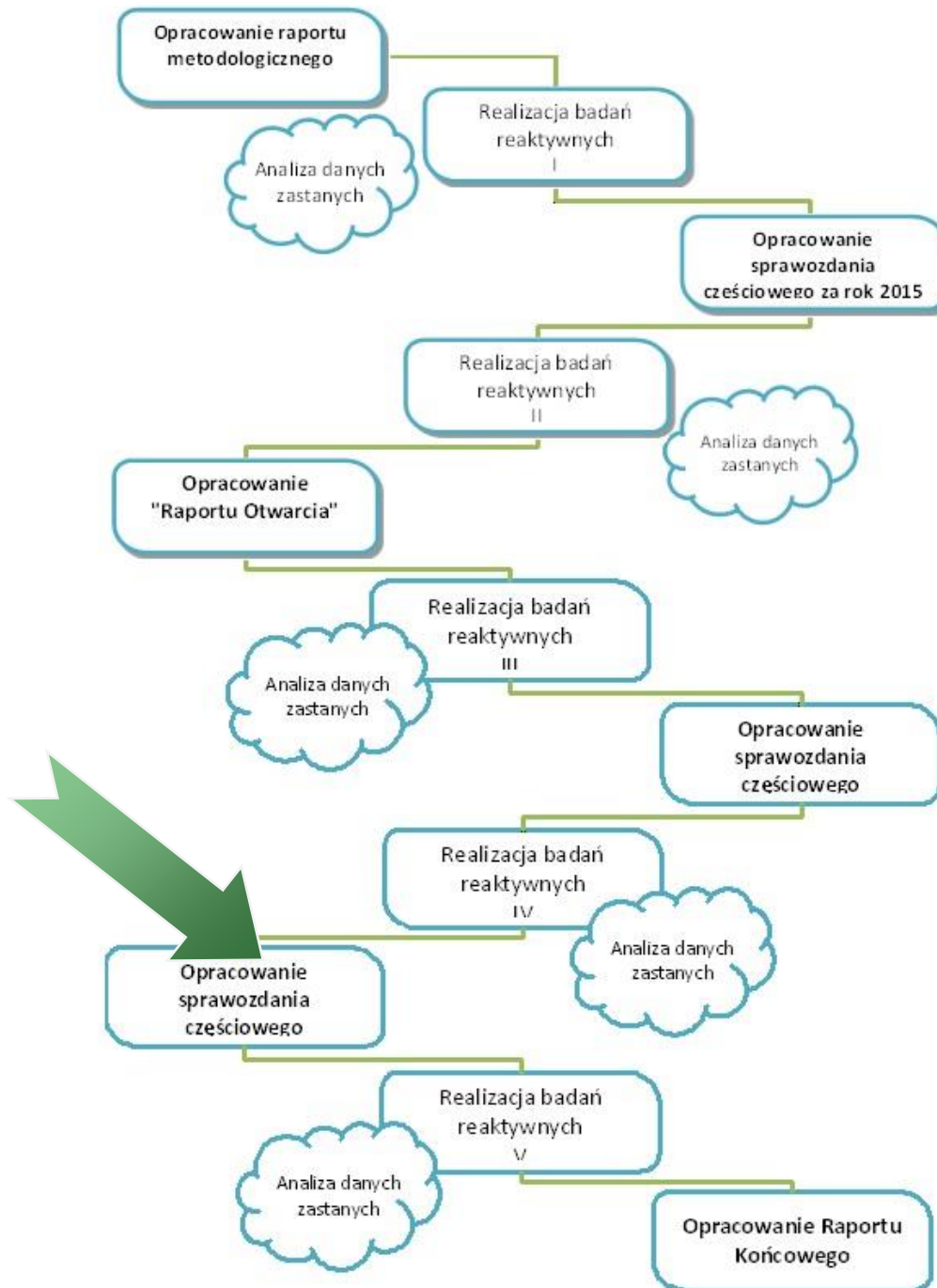
- 17.3. Jak turyści oceniają istnienie przeszkód na szlaku (głównie zwalonych drzew), odcinki otwarte i zalesione, łatwe i trudne technicznie (bystrza, ostre zakola)?
- 17.4. Jakie są potrzeby turystów w zakresie rodzaju infrastruktury (baza noclegowa, wyżywienie, innego rodzaju atrakcje)?
- 17.5. Co decyduje o wyborze trasy spływu oraz czy turyści preferują spływy jedno- czy kilkudniowe?
- 17.6. Czy spływ jest jedyną formą wypoczynku, czy jest (lub powinien być) połączony z innymi?
- 17.7. Jak oceniane są perspektywy, potrzeby i ograniczenia dla promocji innych form – turystyki pieszej, rowerowej, trasy dla grup poruszających się samochodem elektrycznym z przewodnikiem?
- 17.8. Czy są znane i jak oceniane formy aktywnej turystyki poznawczej (jak turystyka przyrodnicza, kulturowa, historyczna, questing, rekonstrukcje i działania ją wspomagające – rewilding, ekomuzea)?
- 17.9. Jak mieszkańcy regionu postrzegają ruch turystyczny i jego formy?
- 17.10. Czy ruch turystyczny przyczynia się do rozwoju regionu?
- 17.11. Kto odnosi korzyści a kto straty w związku z ruchem turystycznym oraz czy szanse dotyczą wszystkich, czy tylko wąskiej grupy i na ile odnoszący korzyści z turystyki są zintegrowani ze społecznością?
- 17.12. Czy zmiany modelu turystyki mają/ mogłyby mieć istotny wpływ na społeczność lokalną?
- 17.13. Czy turystyka jest postrzegana jako znacząco skuteczna forma edukacji ekologicznej, prowadząca do zrozumienia funkcji rzek i potrzeby ich ochrony oraz dalszego propagowania tego podejścia w społecznościach, z których turyści się wywodzą?
- 17.14. Co należałoby zrobić, aby zwiększyć efektywność oddziaływania turystyki w tym zakresie?

2 Koncepcja badania

2.1 Etapy procesu badawczego

Na poniższym schemacie zaprezentowano postęp realizacji procesu badawczego:

Rysunek 1 Schemat procesu badawczego

Poniżej opisano kolejne etapy procesu badawczego:

1. Przygotowanie raportu metodologicznego

Wykonawca przygotował propozycję raportu metodologicznego i przekazał ją Zamawiającemu, który zapoznał się z jej treścią i ją zaakceptował. W przypadku przekazania uwag Wykonawca wprowadził zmiany do propozycji raportu metodologicznego i przedstawił Zamawiającemu do akceptacji jego ostateczną wersję. Po zaakceptowaniu raportu metodologicznego, Wykonawca złożył go u Zamawiającego w wersji papierowej oraz elektronicznej. Przygotowanie raportu metodologicznego, w tym narzędzi badawczych zawierających wzajemnie uzupełniające się zagadnienia było niezbędne do tego, aby później realizowane działania związane z realizacją badania pozwoliły na udzielenie kompleksowych odpowiedzi na wszystkie pytania badawcze.

2. Analiza danych zastanych

W niniejszym procesie badawczym pełni ona funkcje pomocnicze. Dzięki zastosowaniu tej metody możliwe jest trafne odniesienie się do problematyki badań sugerowanej przez Zamawiającego. Na etapie realizacji badań reaktywnych Wykonawca analizował dokumenty dotyczące realizacji projektu będącego przedmiotem badań. Dzięki temu opracowywane raporty częściowe i raport finalny będą odnosić się do aktualnych danych i zawierać adekwatne wnioski.

3. Realizacja badań reaktywnych

Na każdym etapie badań reaktywnych ankieterzy kontaktują się z respondentami osobiście w celu przeprowadzenia badania PAPI. Wywiady CATI prowadzone są przez ankieterów. Moderatorzy przeprowadzają wywiady IDI i FGI (każdy wywiad jest nagrywany za pomocą dyktafonu) oraz TDI (nagrywane przy wykorzystaniu specjalistycznego oprogramowania), po czym sporządzają dokładne transkrypcje z wywiadów (nagrania przechowywane będą na dysku twardym jednego z komputerów w siedzibie Wykonawcy). Następnie weryfikowana jest poprawność sporządzenia poszczególnych transkrypcji. Analiza danych jakościowych dokonuje się na podstawie transkrypcji.

4. Opracowanie raportów częściowych i końcowego

- **Analiza wyników badań przeprowadzonych z poszczególnymi grupami**

Wykonawca poddaje analizie wyniki badań przeprowadzonych z poszczególnymi grupami respondentów. Wyniki uzyskane w ramach każdej techniki badawczej są analizowane przez przynajmniej dwóch członków zespołu badawczego, co pozwala na wyciągnięcie większej liczby wniosków niż w przypadku, gdyby analizą wyników zajmowała się jedna osoba. Z doświadczenia Wykonawcy wynika, że analiza wyników badań powinna nastąpić po zrealizowaniu całej założonej próby w ramach techniki badawczej. W sytuacji, gdy analiza rozpoczynana jest wcześniej istnieje ryzyko, że odpowiedzi udzielone we wcześniej zrealizowanych wywiadach będą miały większy wpływ na wyciągnięte wnioski.

- **Porównanie i interpretacja uzyskanych wyników badań**

Wykonawca porównuje uzyskane wyniki badań, a także je interpretuje. Porównania te są wykonane w obrębie pytań badawczych, z uwzględnieniem poszczególnych grup respondentów i wykorzystanych technik badawczych. Wykonawca przedstawia zarówno zidentyfikowane

podobieństwa, jak i różnice. W przypadku wskazania różnic, Wykonawca dokonuje analizy przyczyn ich wystąpienia. Porównanie wyników badań jest możliwe dopiero po poddaniu analizie wyników poszczególnych technik badawczych. W innym przypadku przeprowadzone porównania miałyby charakter powierzchniowy i nie pozwoliłyby na określenie źródła pochodzenia ewentualnych rozbieżności w opiniach.

5. Opracowanie wniosków i rekomendacji

Na podstawie metod i technik badawczych wykorzystanych w ramach realizowanego badania, Wykonawca przygotowuje wnioski i rekomendacje. Zawarte one będą w raporcie końcowym. Wnioski i rekomendacje zostaną przygotowane po przeprowadzeniu panelu ekspertów. Dzięki temu będą one uwzględniały wiedzę i opinie doświadczonych w przeprowadzaniu badań ewaluacyjnych członków zespołu badawczego, jak i ekspertów posiadających rozległą wiedzę.

2.2 Zakres terytorialny badania

Badanie jest przeprowadzane na terenie trzech województw: zachodniopomorskiego, lubuskiego oraz wielkopolskiego i obejmuje swoim zasięgiem teren siedmiu powiatów: drawskiego, choszczeńskiego, sławieńskiego, strzelecko-drezdeneckiego, białogardzkiego, czarnkowsko-trzcianeckiego oraz koszalińskiego. Szczególnie w procesie badawczym uwzględniane są terytoria będące obszarami ochrony siedlisk Natura 2000 i obszary istotne dla ich prawidłowego funkcjonowania. Tym samym badania ukierunkowane są na miejscowości leżące w bliskim położeniu rzek: Drawy, Radwi i Grabowej na Pomorzu.

Rysunek 2 Mapa ogólnego położenia projektu¹

¹ Przy opracowaniu wykorzystano grafikę z folderu „podstawowe informacje o projekcie LIFEDrawaPL” z portalu <http://drawalifeplus.rdos.szczecin.pl/> [dostęp 08.10.2015]

3 Ogólne informacje o projekcie

3.1 Charakterystyka projektu

Drawa i Korytnica, Grabowa oraz Radew są najważniejszymi na Pomorzu Zachodnim nizinnymi i przyziemnymi rzekami, gdzie występują siedliska 3260 Nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników (*Ranuncion fluitantis*). Są to rzeki w Polsce, gdzie stanowiska włosieniczników (*Batrachium* sp.) znajdują się na wschodniej granicy geograficznego zasięgu ich występowania i są szczególnie narażone na niekorzystne przekształcenia siedlisk rzecznych, które powodują ich ustępowanie. Zasadniczym problemem środowiskowym, który planuje się rozwiązać w ramach działań projektu, jest brak skutecznej migracji ryb i minogów wzdłuż korytarza ekologicznego, jakim jest cała zlewnia. Poprawa drożności Drawy będzie realizowana w miejscach barier uniemożliwiających migrację ryb i minogów na obszarze całej zlewni, a więc także w Drawieńskim Parku Narodowym. Udrożnienie korytarza ekologicznego odbędzie się poprzez dostosowanie budowli hydrotechnicznych do ekologii migrujących gatunków. Głównymi celami projektu są²:

- **Cel 1** zachowanie i poprawa stanu ochrony siedlisk zbiorowisk włosieniczników 3260 Nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników (*Ranuncion fluitantis*) w 5 siedliskowych obszarach Natura 2000;
- **Cel 2** reintrodukcja rdestniczki gęstej (*Groenlandia densa*) w rzekach Radew, Grabowa i Korytnica, gatunku charakterystycznego dla siedliska 3260 Nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników (*Ranuncion fluitantis*);
- **Cel 3** zwiększenie sukcesu naturalnego rozrodu gatunków: 1099 minoga rzeczno (Lampetra fluviatilis), 1163 głowacza białopłetwego (*Cottus gobio*) i 1106 łosia atlantyckiego (*Salmo salar*) oraz 1149 kozy (*Cobitis taenia*);
- **Cel 4** zwiększenie świadomości społeczeństwa dotyczącej zagadnień usług ekosystemowych i zrównoważonego rozwoju gospodarczego w rejonie rzek włosienicznikowych.

Realizacja celów projektu będzie możliwa poprzez podjęcie szeregu działań ukierunkowanych na poprawę funkcjonowania środowiska rzeczno na objętych projektem obszarach:

- Przywracanie drożności koryt rzecznych;
- Mniejsze usprawnienia hydrotechniczne;
- Stworzenie tarlisk w korytach rzek;
- Budowa zapory przeciwerozylnej w dolinie Drawy koło Głuska;
- Przywrócenie populacji rdestniczki gęstej;
- Przeciwdziałanie kłusownictwu;
- Optymalizacja ruchu turystycznego;
- Edukacja i informacja (między innymi wśród społeczności lokalnej);

² Portal internetowy LIFE DrawaPL: <http://drawalifeplus.rdos.szczecin.pl> [dostęp 08.10.2015]

- Monitoring i ewaluacja projektu.

3.2 Realizacja projektu

Do najważniejszych działań w ramach projektu, od początku jego realizacji zaliczyć należy:

- Uzyskanie akceptacji Komisji Europejskiej i podpisanie umowy o udzielenie dotacji na realizację zadania pn. „Czynna ochrona siedlisk włośniczników i udrożnienie korytarza ekologicznego zlewni rzeki Drawy w Polsce” (14 lipca 2014). Warto projektu wynosi 6 730 292 €;
- Spotkanie Kick-off Meeting w siedzibie Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie rozpoczynające realizację projektów LIFE+ złożonych w 2013 roku (29 października 2014). W spotkaniu uczestniczyli przedstawiciele Komisji Europejskiej, zespołu monitorującego projekty LIFE+ prowadzone w Polsce, Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz beneficjenci projektów LIFE+ w Polsce. Przedstawiono główne informacje na temat zasad realizacji projektów LIFE+ oraz sposobów wzajemnej komunikacji. Spotkanie umożliwiło bezpośredni kontakt osób, które będą współpracować podczas realizacji projektów LIFE+;
- Konferencję służb ochrony przyrody pt. „Znaczenie rzek i lasów jako elementów korytarzy ekologicznych w województwie zachodniopomorskim. Instrument finansowy Life+ i POLiŚ w problematyce ochrony przyrody i różnorodności biologicznej ekosystemów dolin rzecznych” zorganizowaną w Maszewie (13-14 listopada 2015);
- Pierwsze spotkanie robocze zespołu realizującego projekt (16 stycznia 2015), podczas którego ustalono, w jaki sposób prowadzone będą wspólne działania na rzecz ochrony ekosystemów rzecznych. W ramach przeciwdziałania kłusownictwu zaplanowano wspólne patrole terenowe oraz działania prewencyjne i edukacyjne, kierowane do lokalnej społeczności;
- Konferencję pn. „Rozwój turystyki a ochrona środowiska w nowej perspektywie funduszy UE. Kanalizowanie ruchu turystycznego w zlewni Drawy jako działania na rzecz ochrony ekosystemów rzecznych” (27 lutego – 1 marca 2015). W trakcie konferencji odbyły się liczne prezentacje, w tym Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Szczecinie na temat realizowanego projektu LIFE Drawa PL, jego założeń i celów, działań, spodziewanych efektów;
- Na początku roku 2015 (luty) Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Szczecinie powołał Grupę Sterującą projektu LIFEDrawaPL. Do udziału w pracach Grupy Sterującej projektu zaproszeni zostali przedstawiciele kluczowych instytucji współpracujących przy realizacji projektu, reprezentujący samorząd lokalny, instytucje naukowe i organizacje pozarządowe działające na jego obszarze, których zadania związane są z realizacją projektu;
- Lokalne konferencje otwierające projekt zorganizowane w Złocięcu, Drawnie, Białogardzie i Sławnie (16-19 czerwca 2015);

- Konferencję pn. „Zrównoważony rozwój turystyki w zlewni Drawy – ograniczanie antropopresji poprzez projekty alternatywne dla turystyki kajakowej na przykładzie geoparku oraz wzmacnianie środowisk lokalnych w realizowaniu inicjatyw ekologicznych” współorganizowaną przez Regionalną Dyrekcję Ochrony Środowiska w Szczecinie w partnerstwie z generalnym organizatorem Lokalną Organizacją Turystyczną Wokół Drawy (11-13 marca 2016);
- Realizację pierwszej inwestycji zaplanowanej w projekcie LIFEDrawaPL - w efekcie kilkumiesięcznych zabiegów RDOŚ w Szczecinie, Gminy, Miasta i Powiatu oraz Wykonawcy turyści zyskali obiekty ułatwiające odpoczynek po spływie z odcinka Drawy w gminie Czaplinek, zaś mieszkańcy Złocieńca ciekawie zagospodarowaną przestrzeń nad Drawą tuż obok centrum miasta.

Przez cały okres realizacji prowadzone są także spotkania informacyjne dotyczące projektu, w tym Dni Informacyjne LIFE. Spotkania są okazją do przedyskutowania zakładanych rozwiązań, w celu uzyskania jak najlepszych efektów, zaplanowanych do wykonania w przyszłości konkretnych działań ochronnych, ale także informacją zwrotną o tym, jakie działania zostały już zrealizowane. Podczas Dni Informacyjnych przedstawiane są zasady współfinansowania programu LIFE, jego główne założenia, a także doświadczenia wnioskodawców związane z naborem wniosków i realizacją projektów. Prowadzona jest również akcja promocyjna poprzez stworzenie folderu o funkcjach ekosystemowych rzek włosienicznikowych, a także uczestnictwo przedstawicieli zespołu projektowego w konferencjach o tematyce środowiskowej (w tym m.in. w międzynarodowej konferencji dotyczącej przepławek - impreza miała miejsce w holenderskim Groningen; w warsztato-konferencji o tematyce rzecznej „Żywe Rzeki IV” niemieckiej Deutsche Umwelthilfe). W planach jest wydanie materiałów informacyjno-edukacyjnych w postaci map edukacyjnych.

Ze względu na fakt, iż celem projektu jest również edukacja, w jego ramach odbywają się cykliczne edukacyjne spływy kajakowe, które stwarzają możliwość indywidualnego obcowania z dziką przyrodą rzek oraz zachodniopomorskimi krajobrazami. Połączenie edukacji z rozrywką pozwala na swobodną wymianę informacji pomiędzy gośćmi spływu oraz organizatorami. Istotne w tym względzie są także organizowane akcje sprzątnięcia rzek wraz z przyległymi do niej terenami.

W ramach akcji edukacyjnych projektu Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie przy współpracy z Drawieńskim Parkiem Narodowym, a także nadleśnictwami z regionu Pomorza Zachodniego: Gryfino, Drawno oraz Kliniska zorganizowała zajęcia aktywnej edukacji dla młodzieży w miejscowości Drawno w dniu 23 maja 2016. W imprezie udział wzięło ok 60 osób, w tym przede wszystkim młodzież gimnazjalna. Obok zajęć czysto edukacyjnych młodzież, poznając pod okiem ekspertów bogactwo natury w swojej okolicy, pomogła w sprzątnięciu brzegu jeziora Adamowo (Jez. Dubie). Impreza zakończyła się konkursem ze spostrzegawczości i zdobytej wiedzy oraz wspólnym ogniskiem.

Ponadto cyklicznie organizuje się patrole antyktusownicze. Istotnym elementem projektu są również lustracje terenowe oraz spotkania. Zaznaczyć należy, że projekt jest monitorowany przez

Zewnętrzny Zespół, który cyklicznie weryfikuje przebieg projektów LIFE+, ich zgodność z zaplanowanym budżetem oraz Postanowieniami Wspólnymi³.

³ <http://drawalifeplus.rdos.szczecin.pl/index.php/pl/aktualnosci/>

4 Analiza wyników badań

4.1 IDI

IDI polega na przeprowadzeniu z daną osobą ustrukturyzowanej rozmowy, która ma na celu uzyskanie konkretnych informacji w sposób planowy i metodyczny według określonego schematu, zwanego scenariuszem wywiadu. Standaryzacja poruszanych zagadnień, a w szczególności celu rozmowy pozwala na uzyskanie informacji istotnych z punktu widzenia celów badania. Charakter rozmowy i duża swoboda w komunikacji ułatwiają zaś pogłębianie poruszanych zagadnień i wyjaśnianie zdiagnozowanych zjawisk. Indywidualne wywiady pogłębione mają na celu przede wszystkim odpowiedzenie na pytanie, dlaczego dane zjawisko występuje, a nie samo proste stwierdzenie jego występowania. Mała liczebność populacji oraz konieczność uzyskania wiedzy o konkretnych zjawiskach i mechanizmach sprawiają, że wywiady pogłębione będą idealną techniką służącą realizacji założonych celów.

Populacja badania:

Członkowie zespołu (pracownicy RDOŚ) realizującego projekt, eksperci zewnątrzni, projektanci i wykonawcy prac zleconych (robót budowlanych, zadań edukacyjnych, monitoringu efektów projektu), przedstawiciele grup odbiorców istotnych z punktu widzenia projektu: rolnicy.

Liczba wywiadów: 8

Dobór próby: celowy

Badanie zostało przeprowadzone wśród przedstawicieli różnego rodzaju instytucji. W badaniu wzięły udział te osoby, których wiedza i opinie są użyteczne z punktu widzenia celów badania. Tego rodzaju dobór respondentów pozwolił na przeprowadzanie rozmowy z osobami znającymi dobrze społeczność lokalną i ich postawy społeczne, a jednocześnie posiadającymi wiedzę w zakresie projektów związanych z ochroną środowiska. Ze względu na charakter populacji tego badania Wykonawca zaproponował, iż przeprowadzi wywiady z osobami i przedstawicielami instytucji wskazanymi przez Zamawiającego.

ANALIZA WYWIADÓW IDI

Jak ogólnie ocenia Pan/i projekt „Czynna ochrona siedlisk włośniczników i udroźnienie korytarza ekologicznego zlewni rzeki Drawa w Polsce”? Dlaczego? W jakim stopniu wpływa on na poprawę sytuacji środowiska naturalnego rzeki i doliny rzeki?

Projekt *Czynna ochrona siedlisk włośniczników i udroźnienie korytarza ekologicznego zlewni rzeki Drawa w Polsce* został pozytywnie oceniony przez zdecydowaną większość badanych. Dostrzegają oni, że inicjatywa jest odpowiedzią na problemy terenów zlewni rzeki Drawa. Szczególną uwagę zwrócono na skalę oddziaływania projektu – jego pozytywne wpływy na potrzeby gospodarki wodnej jako całości. Projekt pozwala na zdobycie informacji na temat stanu ekosystemu rzecznoego, co umożliwia planowanie działań i podejmowanie współpracy z instytucjami zaangażowanymi w poprawę kondycji zlewni.

Bardzo pozytywnie [respondent ocenia projekt –przyp. red.], w związku z potrzebami, jakie wynikają z potrzeb związanych z gospodarką wodną i tym, że rzeki zostały przegrodzone, była prowadzona intensywna gospodarka rolna, migracja i te zmiany podyktowały potrzebę realizacji tego projektu. (.) To jest projekt, który nie odnosi się do działań punktowych, tylko do działań kompleksowych, jest związany z zarządzaniem całej zlewni. Nie można go realizować punktowo, w zakresie ograniczania pewnych działań.

W ogólnej ocenie rozmówców projekt *Czynna ochrona siedlisk włośniczników i udroźnienie korytarza ekologicznego zlewni rzeki Drawa w Polsce* wpływa na poprawę sytuacji środowiska naturalnego rzeki i doliny rzeki. Między innymi w zakresie umożliwienia migracji oraz bytowania ryb. Oprócz tego, badani wskazali na możliwość wsparcia prac projektowych poprzez podejmowanie nawiązujących inicjatyw, które wynikają z zobowiązań różnych instytucji (np. konserwacja urządzeń), aby jeszcze lepiej wpłynąć na poprawę kondycji terenu.

Poprzez udroźnienie tego korytarza ekologicznego, umożliwi to przepływ różnym gatunkom ryb. W związku z tym te populacje nie będą ograniczone do pewnych odcinków rzecznych, tylko będą mogły migrować na w ramach tej rzeki na większym obszarze. Poza tym w działaniach, które zostały podjęte na etapie projektu poprzez stworzenie warunków bytowania dla gęstniczek zagęszczonej. Więc myślę, że w dużym stopniu wpłynie to na poprawę środowiska naturalnego całej rzeki jak i jej zlewni.

(.) Czyli mając wiedzę o występowaniu np. gatunków chronionych, występowaniu włośniczników czy na temat wykonywanych tarlisk, na temat planów udrażniania rzek można nawiązać działania, które są pracami utrzymaniowymi na rzekach. I oczywiście tutaj jeśli chodzi o same udrażnianie rzek można wtedy to powiązać z innymi planami, które wynikają z zobowiązań naszej instytucji polegającej na konserwacji urządzeń. (.)

W jakim stopniu realizowane w ramach projektu inwestycje przyczynią się lub przyczyniły się do poprawy sytuacji ekologicznej na tym obszarze? Czy w ramach realizacji działań występują jakieś

bariery lub skutki uboczne prowadzonych prac? Jakiego rodzaju środki zaradcze zastosowano lub planuje się zastosować by im przeciwdziałać?

Według badanych działania projektu *Czynna ochrona siedlisk włośniczników i udroźnienie korytarza ekologicznego zlewni rzeki Drawa w Polsce* są proekologiczne i mogą poprawić sytuację ekologiczną obszaru. Aktualnie nie zanotowano wypowiedzi dotyczących efektów projektu, jednak zauważa się pozytywne nastawienie w odniesieniu do przyszłych skutków prac.

(.) Udrażnianie, tworzenie nowych tarlisk, odtwarzanie sekwencji, ochrona włośniczników są niezwykle istotne w celu przywrócenia właściwego stanu ekologicznego rzek.

Podjęte działania, tj. udroźnienie w ramach projektu przyczynią się do poprawy sytuacji ekologicznej na tym obszarze.

Rozmówcy raczej nie zauważyli barier, które mogłyby uniemożliwić realizację prac w ramach projektu, choć pojawiła się obawa dotycząca zezwoleń prawno-wodnych odnoszących się do ochrony włośniczników. Badani obawiają się, że nie będą mogli korzystać ze zlewni jak dotychczas.

Nie mamy informacji na temat skutków ubocznych prowadzenia prac. Jeśli chodzi o działania polegające na ochronie włośniczników, są wątpliwości korzystających z wód. Obawy wynikające z niemożności prowadzenia prac utrzymaniowych wynikających z zezwoleń prawno-wodnych.

Nie zidentyfikowałem żadnych barier, ani skutków ubocznych.

Respondenci wskazywali, że w celu pogodzenia interesu korzystających ze zlewni oraz dobrej kondycji środowiska naturalnego należy wypracować kompromis, który będzie uwzględnił potrzeby obu stron. Pomocną instytucją w tym celu może być RDOŚ.

(.) Jeżeli te parce mogą mieć wpływ na jakość jednolitych części wód powierzchniowych, czy stan ekologiczny siedlisk, obszarów naturalnych, to decydujący głos ma RDOŚ i staramy się wypracować jakiś kompromis w tym wszystkim. Można wykonać prace, gdzie wpływ na to środowisko naturalne jest minimalny, a jednocześnie można zabezpieczyć interesy korzystającego z tych wód.

Jaka jest obecna sytuacja środowiska naturalnego rzeki Drawa oraz jej zlewnisk? Jak sytuacja ta kształtowała się na przestrzeni ostatnich lat? Jakie są potrzeby w zakresie ochrony przyrody na tych terenach?

W opinii badanych, sytuacja środowiska naturalnego rzeki Drawa jest dobra. Pojawiły się głosy, że jest to rzeka o najlepszym stanie w porównaniu z innymi rzekami Polski, ze względu na wyjątkowość naturalnie zachowanych elementów krajobrazowych. Badani twierdzili,

że wspomniany naturalny potencjał jest zagrożony poprzez napływ turystów. Niepokojącym jest fakt nagminnego zaśmiecania terenów rzeki Drawa. Kolejnym zagrożeniem wskazywanym przez rozmówców były zintensyfikowane połowy ryb.

Drawa to jedna z nielicznych rzek, która ma stan ekologiczny dobry, aczkolwiek wymaga on poprawy. Jest to chyba – obok rzeki Biebrza – jedyna rzeka, która ma zachowane naturalne elementy krajobrazowe. (.)

Według rozmówców ostatnie dwa lata charakteryzowały się zdecydowanym nasileniem turystyki kajakowej w porównaniu do ostatnich dziesięciu lat na terenie rzeki Drawa. Mimo zagrożeń wynikających z presji turystycznej, badani zaobserwowali poprawę środowiska naturalnego na tych terenach, dzięki podjętym działaniom w ramach projektu. Ich zdaniem pozytywną inicjatywą było rozproszenie ruchu turystycznego, aby odbywał się również poza granicami Parku Narodowego. Kolejny problem, który negatywnie wpływa na teren rzeki Drawa to gospodarka rolna oparta na chemikaliach pogarszających jakość wód (opryski chemiczne, użytkowanie gruntów do samych brzegów rzeki).

Sytuacja ta kształtowała się różnie. Z moich obserwacji wynika, że powiedzmy dziesięć czy kilkanaście lat wcześniej było duże natężenie ruchu turystycznego. Później obserwowałem mniej turystów jeśli chodzi o taką turystykę kajakową na rzece Drawa. Natomiast w ostatnich dwóch, trzech latach obserwuję nasilenie turystyki kajakowej. Bardzo dobrze, że ten projekt miał takie cele, aby ten ruch turystyczny rozproszyć na większym obszarze. Żeby ten ruch odbywał się nie tylko w granicach Parku Narodowego, ale na większym obszarze. Rozproszenie ruchu turystycznego ma pozytywne skutki na środowisko naturalne.

Na przestrzeni ostatnich lat – można powiedzieć, że była to jakaś stała – negatywne zmiany związane były z gospodarką rolną (opryski, użytkowanie, aż do samych brzegów rzeki) i w związku z tym podjęcie działań, które zostały zaplanowane w projekcie.

Potrzeby w zakresie ochrony przyrody wśród rozmówców koncentrują się głównie wokół kwestii zachowania gatunków ryb i ich siedlisk. Niezbędny jest również monitoring potrzeb terenu rzecznoego, aby rozpoznać nowe problemy związane ze środowiskiem naturalnym.

Głównymi potrzebami to jest zachowanie siedlisk, zachowane gatunków, które związane są z rzeką Drawą. Działania, które były podjęte w ramach tego projektu w dużej mierze się do tego przyczyniły. Czy jeszcze jakieś potrzeby są potrzebne w tym zakresie, myślę trudno na tym etapie projektu to definiować. Pewnie potrzebne będą jakieś badania, monitoring żeby te potrzeby w perspektywie najbliższego czasu określić.

Jakie są współzależności poszczególnych grup interesów w zakresie realizowanych lub planowanych przedsięwzięć? Jak projekt oddziałuje na społeczność lokalną oraz lokalnych przedsiębiorców? Jaki jest wpływ projektu na branżę turystyczną?

Badani podkreślali, że istnieje wiele grup interesów w zakresie przedsięwzięć i niekiedy występuje wśród nich sprzeczność celów. Zauważono, że głównym konfliktowym punktem są bariery, które uniemożliwiają migrację organizmów wodnych. Jednak elementem łączącym powinno być dbanie o ochronę środowiska naturalnego poprzez np. zachowanie bogactwa gatunków ryb lub nienaruszenie wyjątkowego krajobrazu.

Tu jest wiele stron, jeśli chodzi o realizowane przedsięwzięcia. (.) Jednym wspólnym celem jest to, żeby ta rzeka była. Żeby to piękno tej rzeki i bogactwo gatunków pozostało.

Zdaniem badanych, społeczność lokalna jest pozytywnie nastawiona do projektu. Dostrzegają jego zalety i możliwości dla regionu. Zwracają uwagę nie tylko na główne założenie jakim jest poprawa stanu środowiskowego, ale również na możliwość wypromowania terenu.

Wpływ projektu na lokalną społeczność i branżę turystyczną jest bardzo duży, ponieważ tak jak wspominałem wcześniej to wszystko poprawi stan ekologiczny i stan środowiskowy, jeżeli chodzi o rzekę i okoliczne tereny. Dlatego też wzrośnie i będzie bardzo duże zainteresowanie – sam projekt też promuje region, więc na pewno wpływ będzie pozytywny. (.)

W opinii badanych projekt ocenić można, jako potencjalnie poprawiający warunki do obcowania człowieka z przyrodą. Głównie ze względu na rozproszenie ruchu turystycznego. Rozmówcy wskazywali, że efekty wpływu projektu na branżę turystyczną będą widoczne dopiero po dłuższym czasie.

Jak ocenia Pan/i wpływ realizowanych lub (możliwy wpływ) planowanych działań na aktywność społeczności lokalnych w zakresie ochrony przyrody? Jakie działania w zakresie edukacji ekologicznej Pana/i zdaniem są najefektywniejsze? Jaka jest wiedza mieszkańców, przedsiębiorców, przedstawicieli samorządów i organizacji pozarządowych na temat rzek włosienicznikowych? Jak może zmienić się ona poprzez realizację projektu?

Rozmówcy zauważyli wpływ realizowanych działań na aktywność społeczności lokalnych w zakresie ochrony przyrody oraz uważają, że w przyszłości będzie się on rozszerzał. Mimo pozytywnego nastawienia, pojawiły się także odpowiedzi świadczące o braku oddziaływania projektu na otoczenie. Niektórzy respondenci twierdzili, że główną grupą odbiorców projektu są instytucje, urzędy, stowarzyszenia lub grupy nieformalne, czyli jedynie te osoby, które są bezpośrednio związane z funkcjonowaniem rzeki.

Świadomość społeczna się powoli zmienia. Wpływ tych działań z pewnością jest. W tych działaniach bierze stała liczba osób, stały krąg osób, które są zainteresowane. Są to najczęściej jakieś stowarzyszenia miłośników rzek, wędkarze, jakieś grupy nieformalne, społeczne strażniki rybackie. Te grupy zainteresowane są programem. Moim zdaniem należałoby to rozszerzyć. Wyjść do szerszej grupy społeczności lokalnej. Tu niestety napotykamy na niechęć ze strony

społeczności lokalnej zwłaszcza starszych osób. Dlatego też należy wyjść z programem edukacyjnym do młodszych grup, tj. przedszkoli, szkół.

Zdaniem rozmówców najefektywniejsze działania w zakresie edukacji ekologicznej to te skierowane do najmłodszych grup wiekowych. Kształtowanie świadomości wśród dzieci na temat ochrony środowiska może się przełożyć na ich dobre praktyki w dorosłym życiu. Badani wskazali, że przekazywanie wiedzy ekologicznej powinno się odbywać poprzez bezpośredni kontakt z naturą. Praktyczne podejście może wpłynąć na lepsze utrwalenie zdobytych wiadomości w porównaniu do teoretycznej lekcji w szkole. Respondenci twierdzili, że efektywna edukacja osób dorosłych polega na organizowaniu prelekcji przez lokalne organizacje. Wsparciem edukacyjnym może być też współpraca tych instytucji. Bardzo dobre efekty przynosi również kontakt społeczności z udogodnieniami wprowadzanymi w ramach projektu. Interesariusze mogą w ten sposób bezpośrednio przekonać się o pozytywnych skutkach działań na rzecz środowiska.

Najefektywniejsze działania wtedy, kiedy bierze się młodych ludzi w teren i daje się do ręki ten kubeczek z narybkiem żeby zarybiły, czy pokazuje się ryby które stoją na tarlisku. Kiedy namacalnie pokazuje to co jest w wodzie. Są to działania które przemawiają i które się najbardziej pamięta.

Myślę, że najbardziej efektywny jest bezpośredni kontakt z osobami, które korzystają z udogodnień wprowadzanych w ramach projektu, a także prowadzenie działań przez lokalne organizacje. Wspólne działania są dobrze wykorzystane.

Takie działania, które widać, tj. budowa przepławek na rzece, czy budowa tych pól biwakowych, plus powiązane tego z działalnością edukacyjną. Takie działanie praktyczne z działalnością edukacyjną są najefektywniejsze. Edukacja pochodząca od wszystkich, którzy mają styczność z tą przyrodą. To Park Narodowy, pracownicy RODO-siu, nauczyciele, służba leśna.

Wiedza mieszkańców na temat rzek włosienicznikowych jest bardzo mała wśród mieszkańców. W opinii respondentów, ogólna wiedza na temat potrzeby przywracania walorów przyrodniczych jest niewystarczająca, jednak wyrażają oni nadzieję, że poprzez działania edukacyjne projektu świadomość społeczności lokalnej, przedsiębiorców, przedstawicieli organizacji pozarządowych oraz samorządu wzrośnie. Zdaniem badanych należy w tym celu zapewnić odpowiednią kampanię informacyjną, aby upowszechnić wśród społeczności pozytywne strony projektu oraz zweryfikować ich obawy dotyczące ograniczeń. Pomocne w tym celu byłyby spotkania oraz tablice informacyjne rozstawione na terenie zlewni.

Ta wiedza jest niestety weryfikowalna, albo niepełna bądź żadna. Dopiero przy okazji jakiegoś projektu organizowane są jakieś imprezy, więc temat się przewija. Błędne rozumienie czym są obszary naturowe. Mylą [społeczność – przyp. red.] je z rezerwatami. Dlatego też tu są sprzeczne opinie mieszkańców. Dlatego też działania proekologiczne są mylnie rozumiane. Dlatego też rola samorządów jest przekonanie tej lokalnej społeczności. Edukacja w tym

względzie, tłumaczenie społeczności, czym są działania proekologiczne, że jest to inwestycja długoterminowa. Wiedza społeczności w tym względzie jest bardzo niska.

(.) Sama świadomość, że jest jakiś projekt nie wystarczy. Należy zapewnić klarowną informację. W pierwszej kolejności należy wyjaśnić sytuację tym ludziom, którzy korzystają z tych walorów naturalnych, na których realizowany jest jakiś projekt. Najczęściej odbywa to się tak, że w realizacji projektu uczestniczy pewne grono ludzi i społeczność lokalna nie posiada wystarczającej wiedzy. Społeczność powinna być poinformowana, że nie powinna bać się tej ochrony środowiska.

Jakie są największe zagrożenia dla powodzenia projektu? Jakie są najważniejsze negatywne czynniki degradujące środowiska rzek włosienicznikowych? Jak im przeciwdziałać?

Badani wymieniali następujące zagrożenia dla powodzenia projektu:

- Działalność rolnicza (nawozy);
- Kłusownictwo;
- Brak ciągłości morfologicznej cieków;
- Niespójne działania z zakresie prawa wodnego;
- Możliwość występowania niespójności projektu z innymi planami dotyczącymi wód (m.in. planami Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie, rozporządzeniem prawa wodnego dotyczące gatunków zwierząt wodnych o znaczeniu gospodarczym);
- Brak komunikacji pomiędzy instytucjami;
- Brak świadomości otoczenia na temat projektu;
- Niewłaściwe zachowanie turystów.

W ramach przeciwdziałania zagrożeniom respondenci zaproponowali stworzenie systemu wodno-prawnej kontroli, który polegałby na monitorowaniu stanu wody w zakresie jej jakości, zabezpieczenia hodowli ryb czy prawidłowej pracy urządzeń hydrotechnicznych. Ważne jest również rozproszenie ruchu turystycznego w celu ograniczenia zniszczeń nowych inwestycji oraz degradacji środowiska.

(.) Zagrożeniem jest rozmiianie się projektu z innymi planami. Tutaj należałoby powiązać z planami które mają Wody Polskie odnośnie udrażniania o którym mówi rozporządzenie Dyrektora RSGW nr 3/2014, gdzie zasięg udrażniania jest wskazany. To co jest w projekcie LIFE czy to pokrywa się z planami: ministerstwa, rozporządzeniem, Prawem wodnym. Zagrożenia: kłusownictwo, luki w prawie, które należałoby wyjaśnić w celu zachowania ciągłości morfologicznej, brak komunikacji między instytucjami i podmiotami.

Na pewno system kontroli, system kontroli pozwoleń wodno-prawnych, zobowiązań czy są realizowane, czy hodowle są odpowiednio zabezpieczone przed dostaniem się tych

nierodzimych gatunków, czy są okratowania odpowiednie, czy jest odpowiednie podczyszczanie tych wód, weryfikujemy badania wód po produkcyjnych, systemowe rozwiązanie kłusownictwa.

Jakie są najbardziej efektywne działania realizowane w ramach projektu? Jakie planowane działania przewiduje Pan/i, że przyniosą najlepsze efekty?

Dla badanych najbardziej efektywne działania w ramach projektu to takie, których celem jest przywrócenie naturalnego stanu rzeki w zakresie fauny i flory. Respondenci widzą największy potencjał w pracach projektowych prowadzących do udrażniania cieku wodnego, modernizacji oczyszczalni ścieków oraz edukacji społecznej. Niektórzy z rozmówców nie mieli zdania w tym temacie. Byli również tacy, którzy nie chcieli oceniać działań projektowych na tym etapie rozwoju, ponieważ twierdzili, że efekty będą zauważalne w późniejszym czasie.

*Tak jak wspominałem udrażnianie, zapewnienie ciągłości morfologicznej cieków.
Reszta działań jak są rozciągnięte w czasie to będą zauważalne w późniejszym czasie.*

Zmodernizowanie istniejących oczyszczalni ścieków, bo jest tu jeszcze pole do poprawy jakości czystości wody.

Najbardziej efektywne działanie to przywrócenie naturalnego stanu rzeki w zakresie fauny i flory.

Nie do końca znam projekt. Trudno powiedzieć.

Jak do tej pory prowadzona była gospodarka rzeczna? Czy działania realizowane w ramach prac melioracyjnych były skuteczne? Dlaczego? Co można w tym zakresie poprawić? Jakie działania w tym aspekcie są planowane w ramach projektu?

Respondenci wskazują, że przez długi czas zlewnia była wykorzystywana do produkcji rolnej, ale od pewnego czasu jej tereny zaczęły być intensywnie odwiedzane przez turystów, przez to rozwinęła się sfera usługowa w zakresie przystani kajakowych. Z powodu intensywniejszego napływu turystów niezbędne było podjęcie prac zabezpieczających rzekę przed szkodami. Rozmówcy wskazują, że dotychczas były prowadzone regularne konserwacje wałów, urządzeń wodnych, prace melioracyjne czy udrażniające. Jednak widoczne były również potrzeby np. w postaci przepławek. Respondenci mają nadzieję na spójną politykę wodną, która pozwoli na poprawę kondycji terenów rzecznych.

Jeśli chodzi o gospodarkę rzeczna jest wiele podmiotów, które korzystają z tych rzek. W obecnym stanie prawnym od stycznia 2018 r. sprawy dotyczące gospodarki wodnej skupione są w jednym organizmie, jakie są Wody Polskie. Już ta gospodarka nie jest rozbita pomiędzy starostwa, RSGW i gminą. Więc jest to ogromna szansa żeby wymieniać się chociażby wewnątrz instytucji informacjami i żeby prowadzić jedna spójną politykę. Na pewno ułatwi to współpracę np. z RDOŚ-em. (.)

(.) Do tej pory z korzystano z rzek do produkcji rolnej natomiast teraz odchodzi się w stronę usług, tj. turystyki. W tym kierunku widoczne są już jakieś działania, tj. przystanie kajakowe, spływy kajakowe. Prowadzone prace jakieś drobniejsze zabezpieczające przed szkodami. Prowadzone prace to najczęściej prace interwencyjne, konserwacja wałów, urządzenia wodne, prace melioracyjne, które wykonywane były regularnie.

Do tej pory rzeki były udrażniane, zachowany był swobodny przepływ wód. Brak było tylko przepławek.

W zakresie skuteczności podejmowanych działań badani zauważają, że prace nad poprawą kondycji terenów rzecznych muszą być powtarzane. Rzeka jest wciąż w ruchu, a jej środowisko stale się przekształca, dlatego niezbędna jest odpowiednia strategia i cykliczność działań. Niektórzy respondenci nie potrafili odpowiedzieć, czy działania w ramach prac melioracyjnych były skuteczne. Jeden z badanych stwierdził, że nie zauważył efektów prac projektowych.

(.) Z perspektywy instytucji, która funkcjonuje od stycznia 2018 r. ciężko powiedzieć na temat prac, które są obecnie wykonywane. Na pewno wcześniej wykonywane prace muszą być powtarzane, czyli odmulanie, umacnianie brzegów, ciągła erozja brzegów, nanoszenie namulów. Prace te muszą być powtarzane. W pewnym sensie są skuteczne.

Nie zawsze były skuteczne, ponieważ brak jest ludzi z odpowiednim wykształceniem, którzy znaliby się na pracach melioracyjnych.

Badani ponownie podkreślali, że aby działania były skuteczne niezbędne jest poprawienie świadomości na temat zagrożeń środowiskowych wśród osób korzystających ze zlewni. Rozmówcy nie posiadają wiedzy, czy planowane są prace projektowe mające na celu poprawę skuteczności prac melioracyjnych.

Jak z Pana/i perspektywy odbierane są społecznie działania realizowane w ramach projektu? Czy akcje kierowane do społeczności lokalnej spotykają się z dobrym odbiorem? Jaka jest skala zainteresowania problemem ochrony środowisk rzecznych?

Według badanych, społeczność lokalna pozytywnie odbiera działania realizowane w ramach projektu. Szczególnie cenią nową infrastrukturę turystyczną oraz przepławki na rzece. Rozmówcy wskazują też, że akcje skierowane do mieszkańców spotykają się z aprobatą, choć pojawiły się też odpowiedzi mówiące o braku zdania z tym temacie. Zaletą akcji jest przekazywanie informacji w sposób zrozumiały, przy wykorzystaniu nieskomplikowanego języka. Skala zainteresowania problemem ochrony środowisk rzecznych nie jest bardzo wysoka wśród społeczności lokalnej.

Według mojej wiedzy odbierane jest to dobrze [działania realizowane w ramach projektu – przyp. red.]. Chociażby aspekty związane z budową tych przepławek czy infrastruktury turystycznej. Te działania społeczność lokalna odbiera pozytywnie.

Z mojej perspektywy te działania społeczne są bardzo wskazane i korzystne. Myślę, że warto popracować nad odbiorcami, których ten projekt może dotyczyć. Z osobami które mają działalność albo grunty przy rzekach, które znajdują się w zasięgu projektu. Warto przemawiać do społeczności lokalnej czy dzieci bardziej zrozumiałym językiem.

Na pewno – patrząc na każde kolejne nasze warsztaty czy szkolenia coraz bardziej cieszą się większą popularnością. Skala zainteresowania problemem ochrony środowisk rzecznych na pewno wzrosła.

*Jest kilka podmiotów odpowiadających za ochronę środowisk rzecznych. Brak koordynacji.
Jest średnie zainteresowanie przez społeczeństwo.*

Jakie potrzeby w zakresie ochrony środowiska zidentyfikowano w ramach analizy sytuacji rzeki Drawa i jej zlewisz? Czy planowane działania są korzystne z punktu widzenia ekonomicznego? Jakie korzyści pozafinansowe przyniesie/przyniósł do tej pory projekt?

Według respondentów rzeka Drawa potrzebuje udroźnienia. Wskazano również problem zanikania jezior jako wymagającego interwencji. Badani raczej sygnalizowali brak wiedzy w zakresie korzyści ekonomicznych i pozafinansowych planowanych działań. Mimo to, pojawiły się także odpowiedzi mówiące o pozytywnym wpływie projektu na te sfery, szczególnie na sferę środowiskową. Rozmówcy twierdzą, że dzięki inicjatywie zwiększy się między innymi udział gatunków chronionych oraz siedlisk włosieniczników.

Przede wszystkim udroźnienie rzeki Drawy. Jeziora też potrzebują interwencji, ponieważ one zanikają bez ingerencji człowieka.

Nie wypowiem się, ponieważ nie wiem jakie są uzgodnienia w ramach projektu.

Potrzeby wynikają głównie z realizacji założeń projektu. Myślę, że działania te będą przynosiły korzystny efekt w zakresie ochrony środowiska, jak i w zakresie ekonomiczno-gospodarczym regionu, o którym mówimy.

Myślę, że poprzez budowę przepławek i udroźnienie tego korytarza ekologicznego. Jakies badania za kilka lat pokażą tak naprawdę jakie. Wydaje się, że zwiększy się udział tych gatunków chronionych i tych siedlisk włosienicznikowatych jak i tego gatunku który w ramach projektu planowany był do wprowadzenia rdestniczki. Widać to będzie za kilka lat.

4.2 CATI

Wywiad telefoniczny wspomagany komputerowo to technika służąca realizacji badań ankietowych. Pozwala w krótkim czasie dotrzeć do dużej liczby respondentów i uzyskać od nich niezbędne informacje. Jej główną przewagą nad osobistym wywiadem kwestionariuszowym jest znacznie ułatwiony kontakt z respondentem, który może być nieobecny w swoim mieszkaniu w danym terminie.

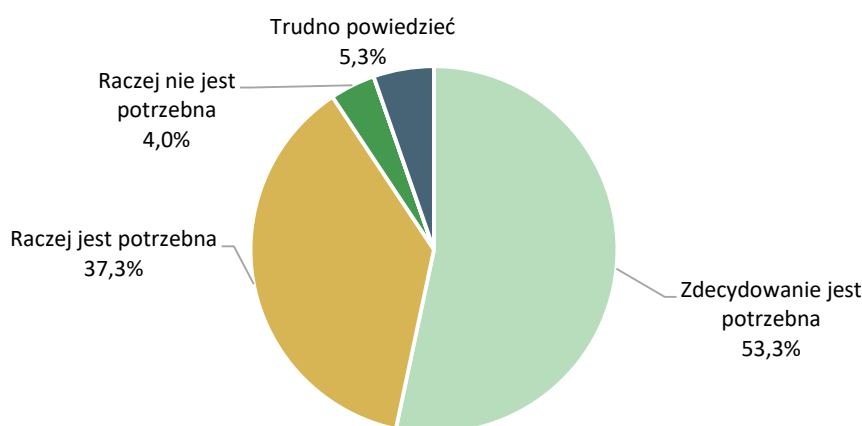
W ramach czwartego etapu badań reaktywnych przeprowadzono wywiady z 150 mieszkańcami zamieszkującymi powiaty: drawski, choszczeński, sławieński, strzelecko-drezdenecki, białogardzki, czarnkowsko-trzecieński oraz koszaliński. Uwzględniono podczas przeprowadzania wywiadów szczególnie obszary ochrony siedlisk Natura 2000 oraz tereny istotne dla ich prawidłowego funkcjonowania. Badania prowadzono zatem w miejscowościach leżących w 3bliskim położeniu rzek: Drawy, Radwi i Grabowej.

W celu poznania opinii mieszkańców, przeprowadzono 150 wywiadów metodą CATI (Computer Assisted Telephone Interview), tj. wspomaganych komputerowo wywiadów telefonicznych.

ANALIZA CATI Z MIESZKAŃCAMI

Respondenci badania zostali poproszeni o wyrażenie swojego zdania na temat ochrony środowiska rzecznoego w rejonie swojego zamieszkania. Jak wynika z udzielonych odpowiedzi, zdecydowana większość badanych uważa ochronę środowiska rzecznoego za zdecydowanie potrzebną (53,3% wszystkich udzielonych na to pytanie odpowiedzi). Wysoki procent respondentów (37,3%) uważał zaś, że raczej jest ona potrzebna. Przeciwnego zdania był bardzo nieznaczny odsetek odpowiadających (4% przypadający na odpowiedź „raczej nie jest potrzebna”, żaden z respondentów nie uważał, że zdecydowanie jest ona niepotrzebna).

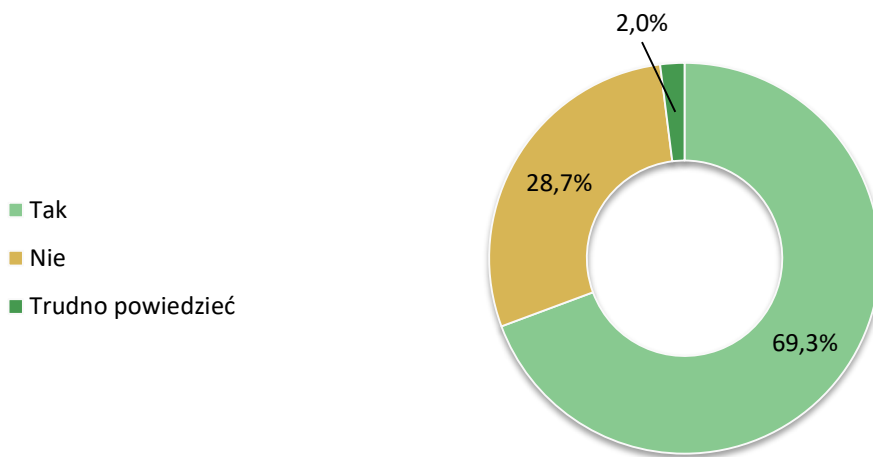
Wykres 1 Jakie jest Pana/i zdanie na temat ochrony środowiska rzecznoego w Pana/i regionie zamieszkania?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=150.

69% respondentów badania słyszało o sieci obszarów podlegających ochronie przyrody pn. „Natura 2000”. Niemal 30% wiedzy takiej nie posiadało.

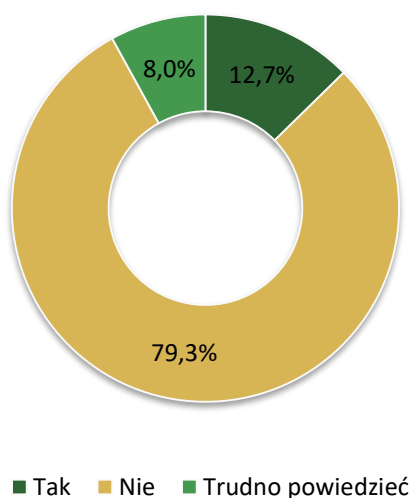
Wykres 2 Czy słyszał Pan/i o sieci obszarów podlegających ochronie przyrody pn. „Natura 2000”?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=150.

Respondenci zapytani zostali również o projekt „Czynna ochrona siedlisk włośniczników i udroźnienie korytarza ekologicznego zlewni rzeki Drawa w Polsce”. Zdecydowana większość badanych mieszkańców (79,3%) nigdy nie słyszała o realizowanym projekcie, natomiast niemal 13% badanych potwierdziło, że ma o nim wiedzę.

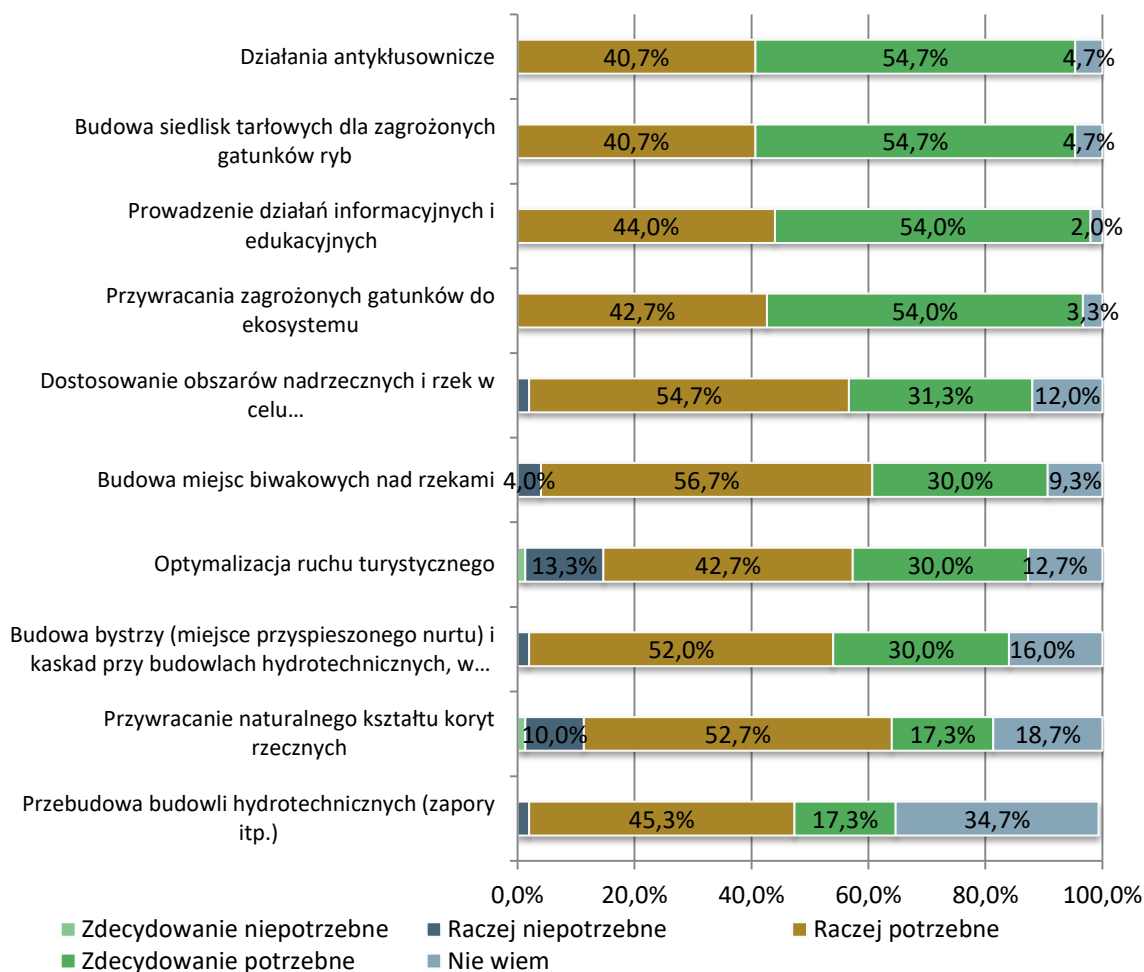
Wykres 3 Czy słyszał Pan/i o realizowanym w ramach Programu Natura 2000 projekcie pt. „Czynna ochrona siedlisk włośniczników i udroźnienie korytarza ekologicznego zlewni rzeki Drawa w Polsce”?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=150.

Respondenci poproszeni zostali o ocenę w jakim stopniu, ich zdaniem, przedstawione działania przyczyniają się do ochrony środowisk rzecznych. Większość badanych za działania zdecydowanie potrzebne uznała działania antyktłusownicze, budowę siedlisk tarłowych dla zagrożonych gatunków ryb (po 54,7% odpowiedzi), prowadzenie działań informacyjnych i edukacyjnych, oraz przywracania zagrożonych gatunków do ekosystemu (po 54%). Za działania raczej niepotrzebne częściej uznawano zaś optymalizację ruchu turystycznego (13,3% wskazań odpowiedzi „raczej niepotrzebny”) oraz przywracanie naturalnego kształtu koryt rzecznych (10%).

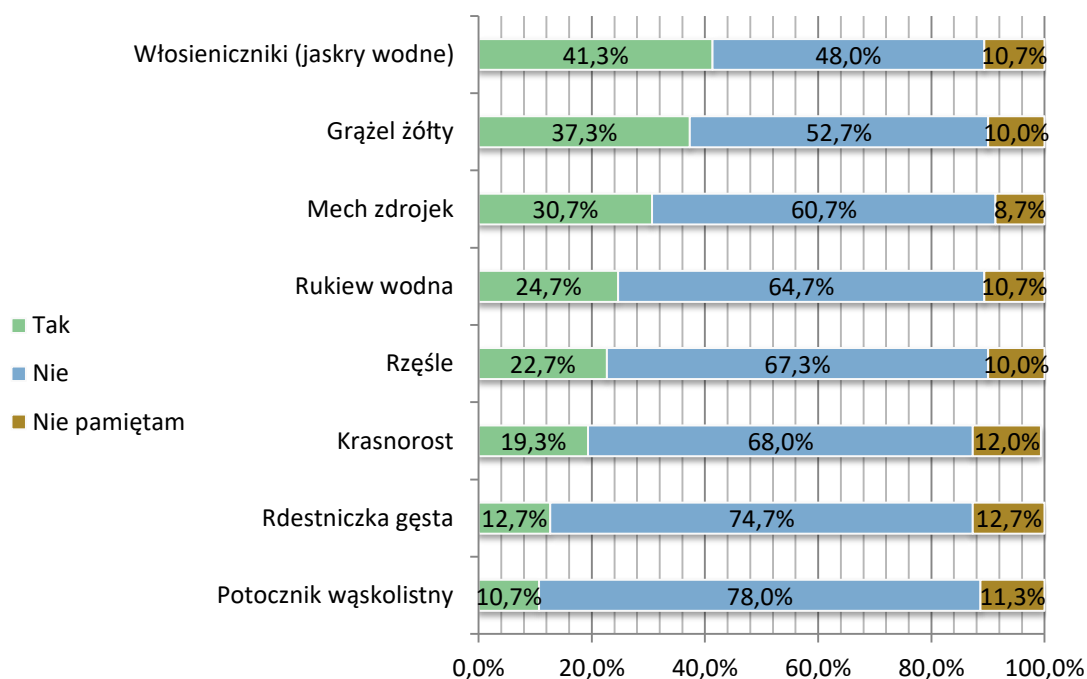
Wykres 4 W jakim stopniu Pana/i zdaniem wskazane działania są istotne dla ochrony środowisk rzecznych?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=150.

Badanie sprawdziło znajomość roślin rzecznych stanowiących podstawę ekosystemu rzek włosienicznikowych wśród ankietowanych osób. Najwyższa liczba respondentów słyszała o włosienicznikach (41,3%), grążelu żółtym (37,3%) oraz o mechu zdrojku (30,7%). Roślinami najrzadziej rozpoznawanymi przez badanych były potocznik wąskolistny (78%), rdestniczka gęsta (74,7%), oraz krasnorost (68%). Zaznaczyć należy, że w przypadku każdej rośliny wymienionej w badaniu większość respondentów jej nie znała (każdorazowo odsetek odpowiedzi „nie” przekraczał odsetek odpowiedzi „tak”).

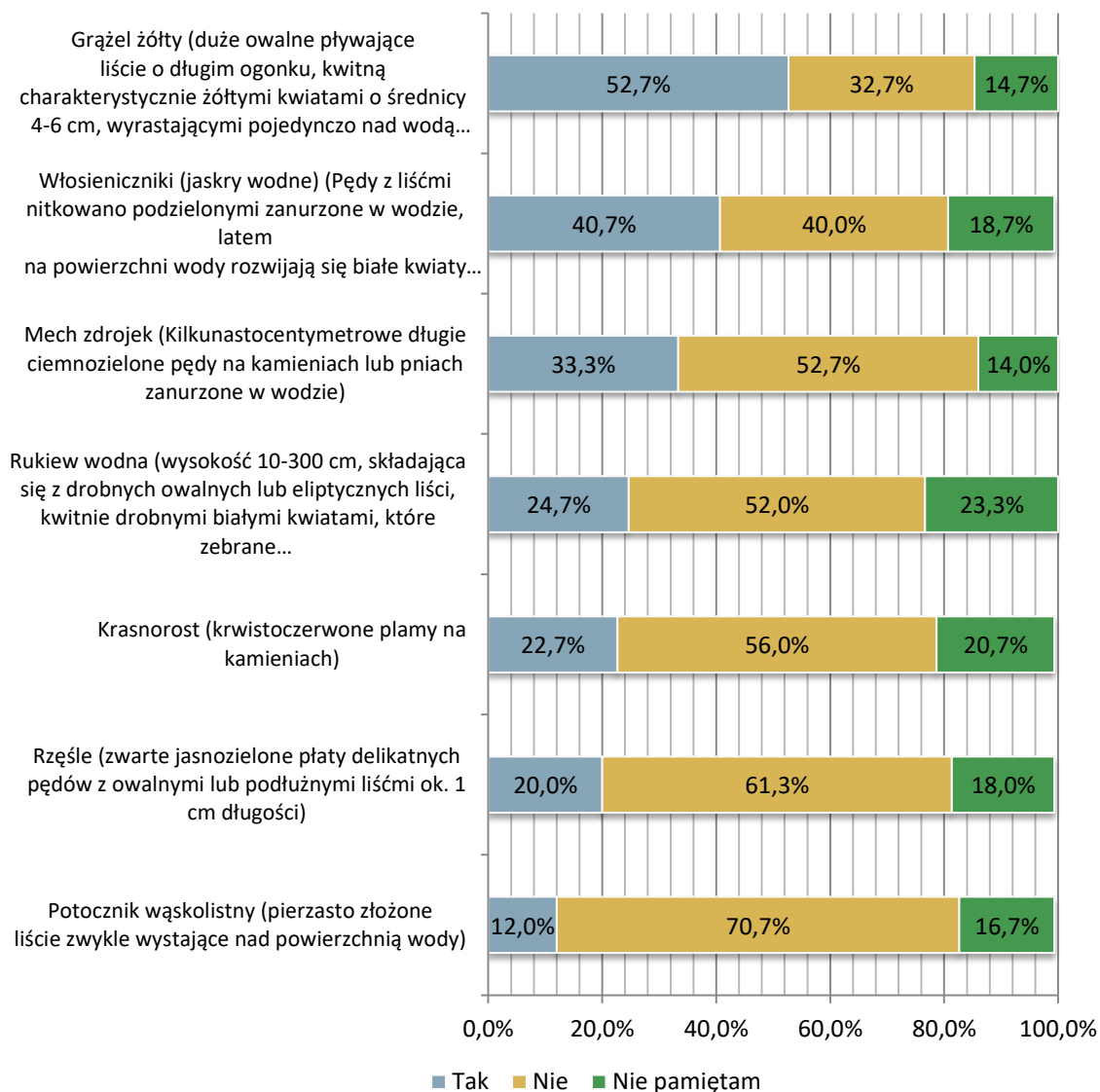
Wykres 5 Czy słyszał/a Pan/i o następujących roślinach rzecznych będących podstawą ekosystemu rzek włosienicznikowych?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=150.

Oprócz ogólnej znajomości wskazanych roślin, badani zostali zapytani o to, czy kiedykolwiek widzieli dane rośliny w ich naturalnym środowisku. Najczęściej wskazywaną przez respondentów rośliną widzianą w jej naturalnym środowisku był grążel żółty (52,7% ankietowanych widziało tę roślinę) oraz włosieniczniki (40,7%). Relatywnie wysoki odsetek ankietowanych wskazał również mech zdrojek (33,3%). Roślinami widzianymi przez najniższą liczbę respondentów były potocznik wąskolistny (70,7%) oraz rzęście (61,3%). Należy podkreślić, że w przypadku niemal wszystkich wymienionych roślin przeważały odpowiedzi przeczące (stanowiące od 32,7% do 70,7% odpowiedzi) – wyjątek stanowiły wyłącznie grążel żółty oraz włosieniczniki.

Wykres 6 Czy widział Pan/i te rośliny w ich naturalnym środowisku?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=150.

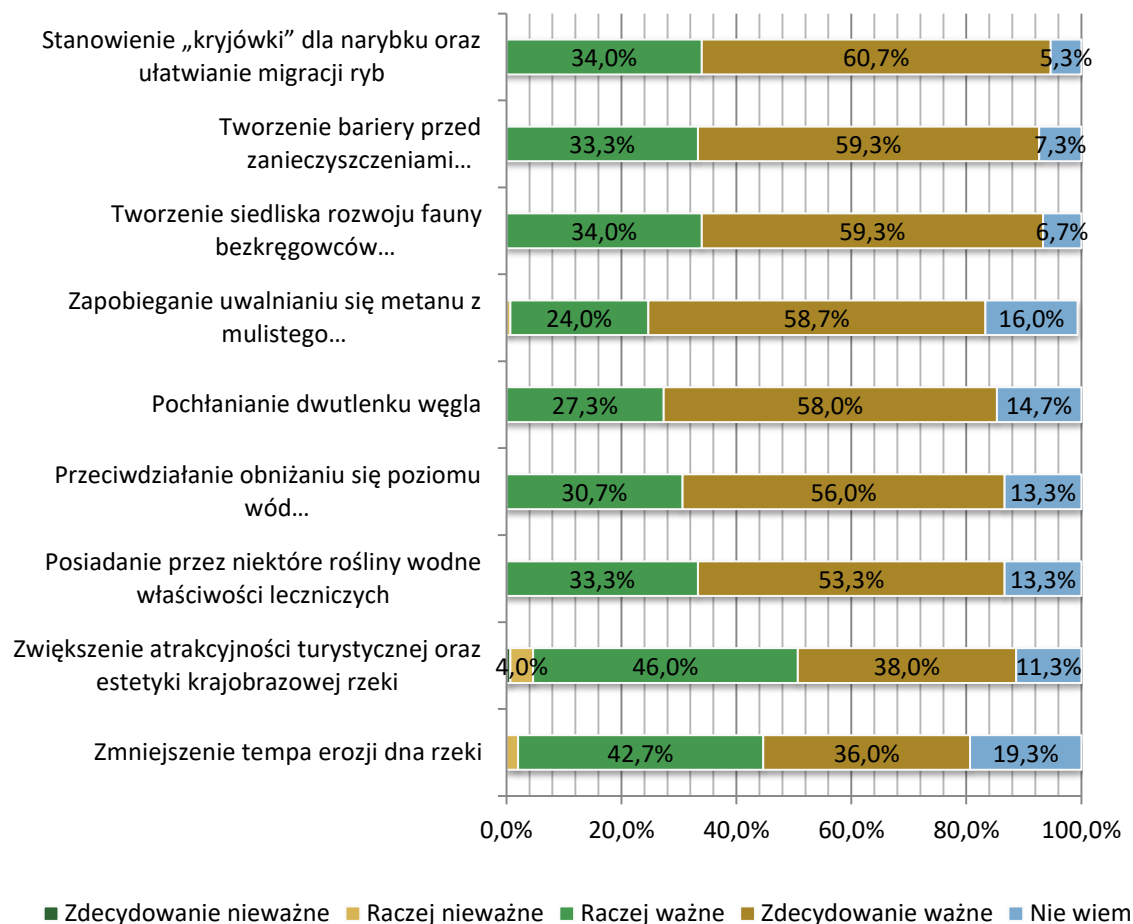
Respondenci zostali poproszeni o określenie ogólnego stopnia istotności poszczególnych funkcji roślinności rzek włosienicznikowych. Warte uwagi jest to, iż wszystkie funkcje uznane zostały za ważne oraz zdecydowanie ważne przez zdecydowanie przeważający odsetek respondentów badania. Marginalny odsetek odpowiedzi negatywnych („zdecydowanie nieważne” i „raczej nieważne”) stanowił od 0,67% do 4%.

Jako zdecydowanie ważne najczęściej wskazywane były następujące funkcje:

- Stanowienie „kryjówek” dla narybku oraz ułatwianie migracji ryb (60,67%)
- Tworzenie bariery przed zanieczyszczeniami dopływającymi do koryta rzeki i wód gruntowych (59,33%);
- Tworzenie siedliska rozwoju fauny bezkręgowców (59,33%);
- Zapobieganie uwalnianiu się metanu z mulistego dna rzeki (58,67%);
- Pochłanianie dwutlenku węgla (58%).

Za nieznacznie mniej istotne funkcje uznano zmniejszenie tempa erozji dna rzeki oraz zwiększenie atrakcyjności turystycznej oraz estetyki krajobrazowej rzeki, gdzie przeważał procent odpowiedzi „raczej ważne” w stosunku do odpowiedzi „zdecydowanie ważne”.

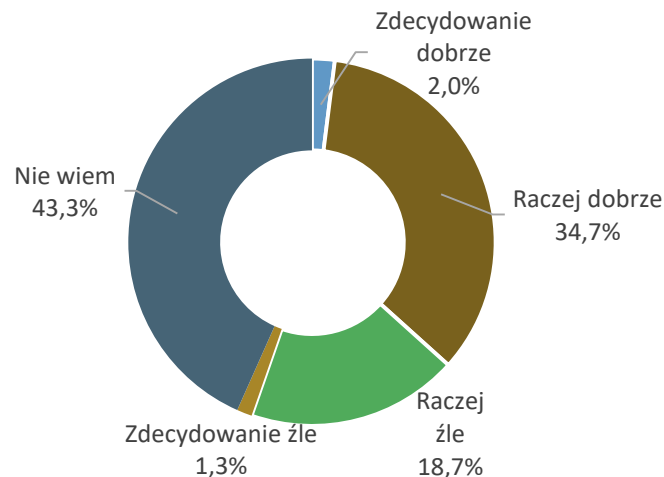
Wykres 7 Roślinność rzek włosienicznikowych (np. Drawy) pełni szereg funkcji ekosystemowych, proszę wskazać w jakim stopniu poszczególne funkcje są Pana/i zdaniem istotne?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=150.

Według relatywnie wysokiego odsetka odpowiedzi (34,7%) ekosystem roślinności wodnej w regionie respondentów rozwija się „raczej dobrze”, a według 18,7% - „raczej źle”. Niespełna połowa badanych (stanowiąc przeważający odsetek odpowiedzi, tj. 43,3%) przyznała, że *nie wie*, co świadczyć może o braku wiedzy mieszkańców na ten temat.

Wykres 8 Jak Pana/i zdaniem rozwija się ekosystem roślinności wodnej w Pana/i regionie?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=150.

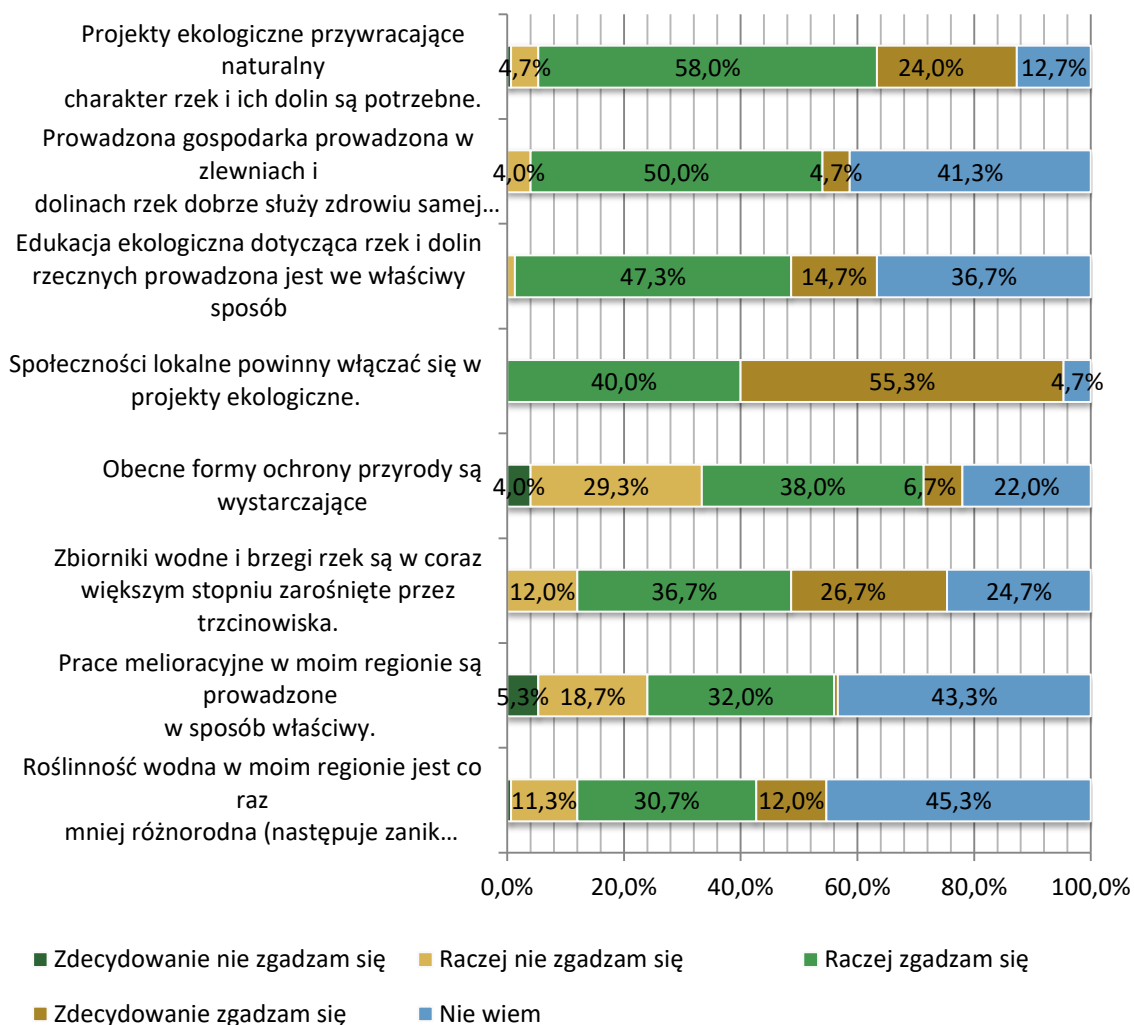
Badani zostali poproszeni o ustosunkowanie się do podanych stwierdzeń. Respondenci w przypadku niemal każdego ze stwierdzeń najczęściej decydowali się na odpowiedź „raczej się zgadzam”. Wyjątek stanowiły wyłącznie dwie odpowiedzi – uczestnicy badania zdecydowanie zgodzili się ze stwierdzeniem, że społeczności lokalne powinny włączać się w projekty ekologiczne, zaś nie wiedzieli oni czy prace melioracyjne w regionie prowadzone są w sposób właściwy.

Najwięcej respondentów zgodziło się z następującymi stwierdzeniami (najwyższy łączny odsetek odpowiedzi „raczej zgadzam się” i „zdecydowanie zgadzam się”):

- Społeczności lokalne powinny włączać się w projekty ekologiczne;
- Projekty ekologiczne przywracające naturalny charakter rzek i ich dolin są potrzebne;
- Zbiorniki wodne i brzegi rzek są w coraz większym stopniu zarośnięte przez trzcinowiska;
- Edukacja ekologiczna dotycząca rzek i dolin rzecznych prowadzona jest we właściwy sposób.

Największy odsetek osób (29,3%) raczej nie zgadzał się ze stwierdzeniem, że obecne formy ochrony przyrody są wystarczające. Największa liczba respondentów nie wiedziała (45,3%) czy roślinność w ich regionie jest coraz mniej różnorodna.

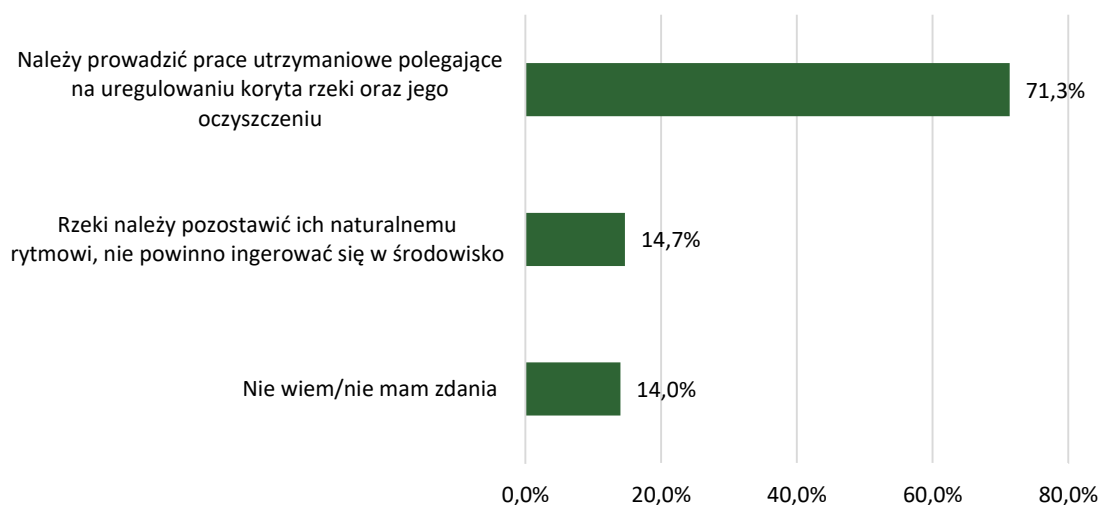
Wykres 9 W jakim stopniu zgadza się Pan/i z poniższymi stwierdzeniami?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=150.

Według zdecydowanej większości ankietowanych (71,3%) gospodarka rzeczna powinna polegać na pracach utrzymaniowych prowadzących do uregulowania koryta rzeki oraz jego oczyszczenia. 14,7% respondentów sądzi, że rzeki należy pozostawić ich naturalnemu rytmowi oraz, że nie powinno ingerować się w środowisko. 14% badanych nie ma na ten temat zdania.

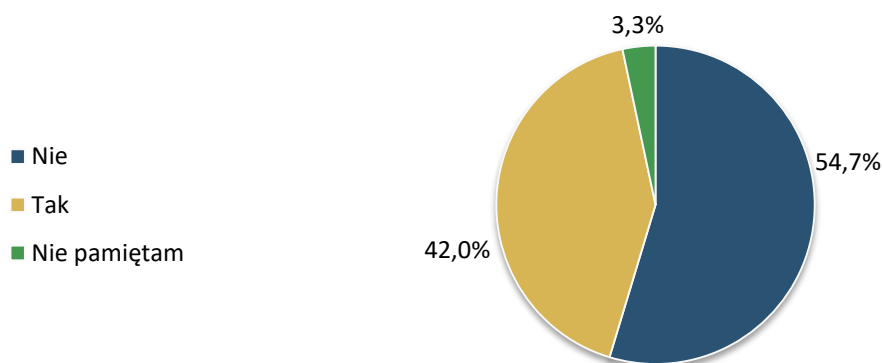
Wykres 10 Jak Pan/i zdaniem powinna być prowadzona gospodarka rzeczna?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=150.

Respondenci zostali zapytani o to, czy kiedykolwiek słyszeli o problemie migracji ryb związanym z budowlami hydrotechnicznymi (np. zaporami). Ponad połowa z nich (54,7%) nie słyszała o takim zjawisku. 42,0% ankietowanych słyszało o tym problemie, zaś 3,3% nie potrafi sobie przypomnieć, czy kiedykolwiek się z nim zetknęło.

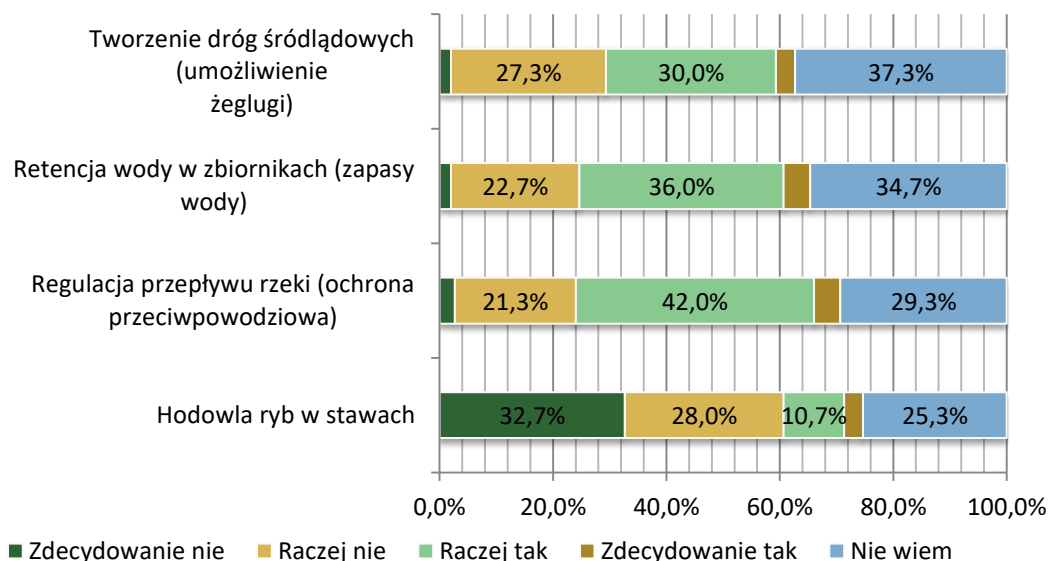
Wykres 11 Czy słyszał Pan/i kiedykolwiek o problemie migracji ryb związanym z budowlami hydrotechnicznymi (np. zapory)?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=150.

Następnie badanym zadano pytanie: *W jakim stopniu Pana/i zdaniem poniższe cele, w jakich budowane są obiekty hydrotechniczne usprawiedliwiają przerwanie szlaków migracyjnych ryb?* Pytanie to ujawniło nieznaną tematu wśród znacznej części respondentów – odpowiedź „nie wiem” ankietowani wybierali z częstotliwością pomiędzy 59,3% a 69,3%. W przypadku zaprezentowanych wariantów odpowiedzi respondenci najczęściej odpowiadali „raczej tak” (wyjątkiem jest hodowla ryb w stawach, gdzie zdecydowana większość ankietowanych zdecydowanie nie zgadza się).

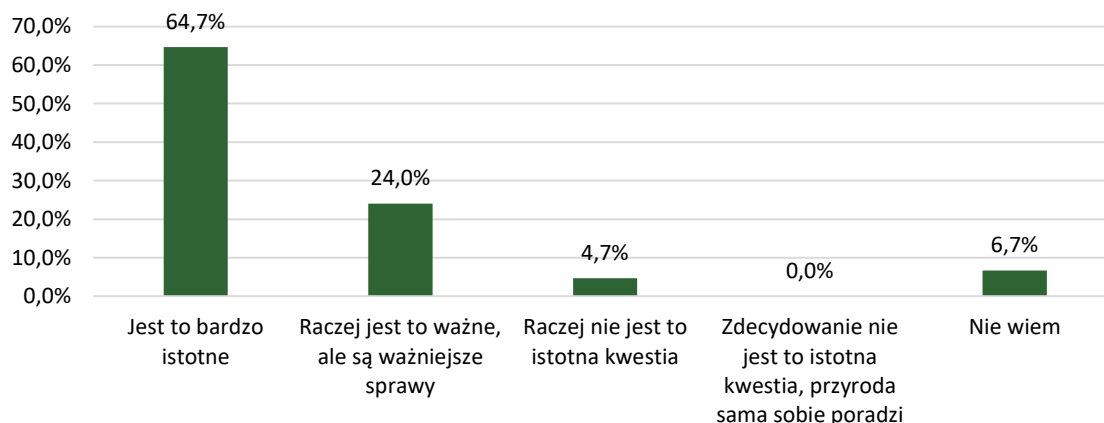
Wykres 12 W jakim stopniu Pana/i zdaniem poniższe cele, w jakich budowane są obiekty hydrotechniczne usprawiedliwiają przerwanie szlaków migracyjnych ryb?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=150.

Aż 64,7% respondentów sądzi, że działania podejmowane w celu utrzymania zarybienia w rzekach (takie jak: zachowanie naturalnych tarlisk oraz sztuczne zarybienia) są bardzo istotne. 24% uważa, że jest to ważne, ale są ważniejsze sprawy, a dla 4,7% raczej nie jest to istotna kwestia. Nikt nie uznał, że *zdecydowanie nie jest to istotna kwestia, a przyroda sama sobie poradzi*, natomiast niemal 7% ankietowanych nie potrafiło odpowiedzieć na to pytanie.

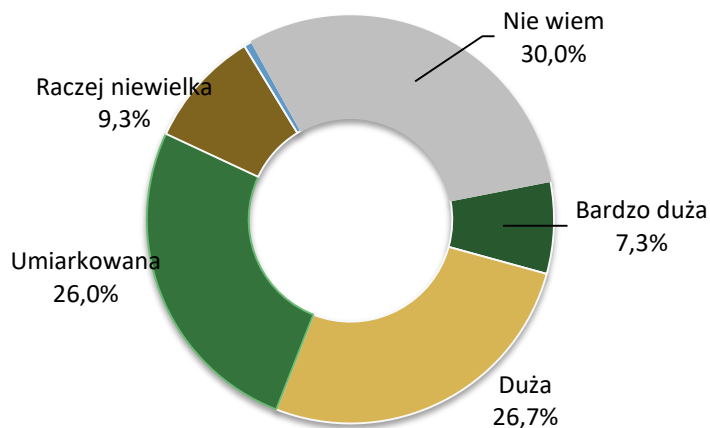
Wykres 13 W jakim stopniu Pana/i zdaniem istotne są działania podejmowane w celu utrzymania zarybienia w rzekach takie jak: zachowanie naturalnych tarlisk oraz sztuczne zarybienia?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=150.

Ankietowani zostali zapytani o to, jaka ich zdaniem jest skala kłusownictwa dotyczącego ryb rzecznych w ich regionie zamieszkania. Przeważający odsetek respondentów nie potrafił udzielić odpowiedzi na to pytanie (30% odpowiedzi „nie wiem”), zaś mniejszy odsetek badanych uznał skalę zjawiska za umiarkowaną (26%) bądź dużą (27%).

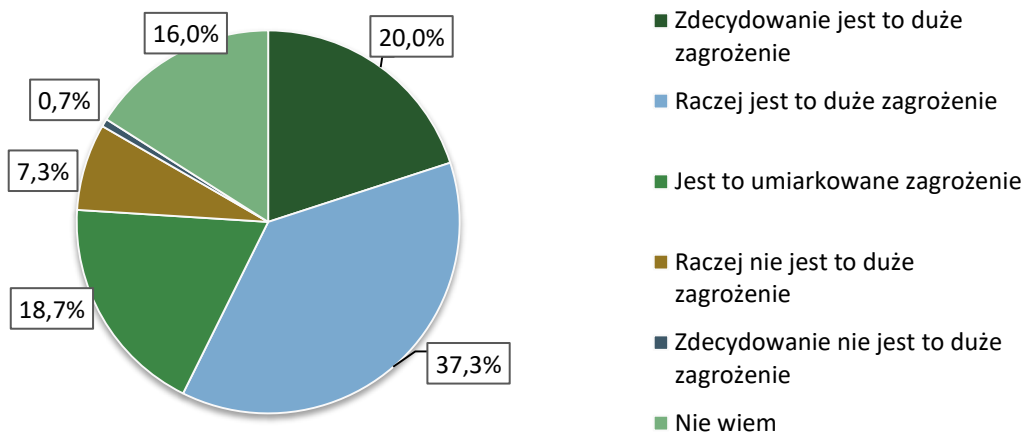
Wykres 14 Jaka Pana/i zdaniem jest skala kłusownictwa dotycząca populacji ryb rzecznych w Pana/i regionie?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=150.

Największy odsetek badanych (37,3%) uważał, że kłusownictwo stanowi raczej duże zagrożenie dla ryb w rzekach. W opinii 20% jest to zdecydowanie duże zagrożenie, zaś wg porównywalnego odsetka osób (18,7%) zagrożenie to ocenione jest jako umiarkowane. 16% ankietowanych nie wie czy kłusownictwo stanowi zagrożenie dla populacji ryb w rzekach.

Wykres 15 W jakim stopniu Pana/i zdaniem kłusownictwo stanowi zagrożenie dla populacji ryb w rzekach?

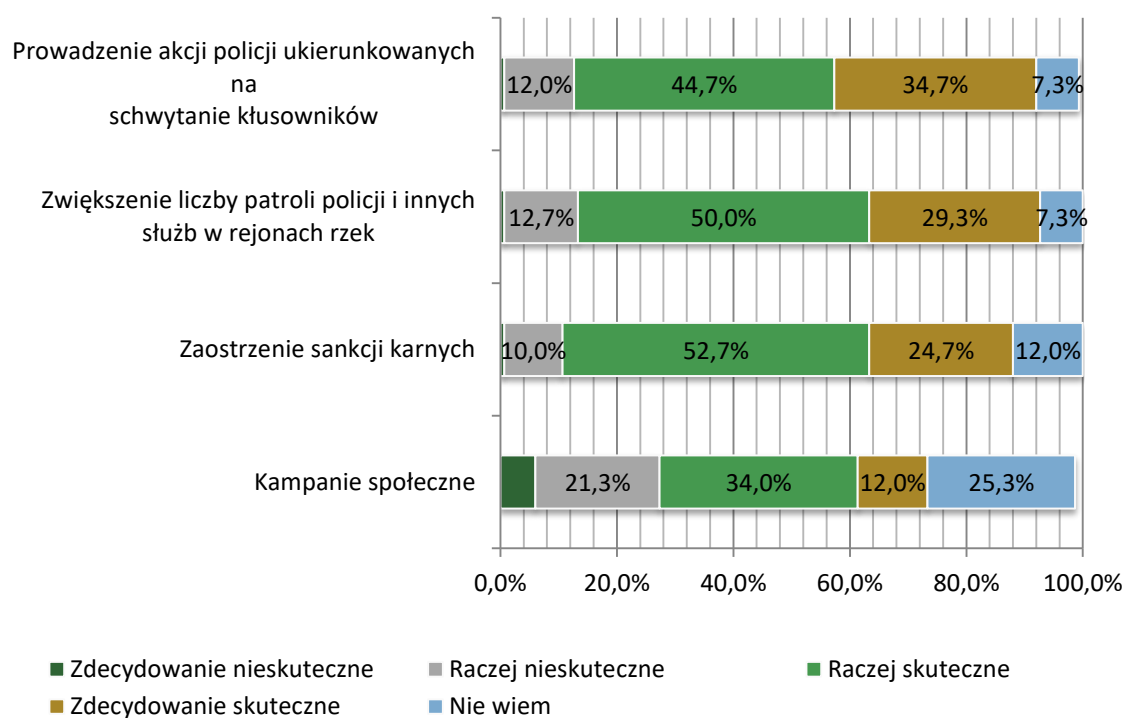
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=150.

Badanych poproszono o ocenę potencjalnej skuteczności zaproponowanych działań przeciwdziałających kłusownictwu. Większość respondentów za potencjalnie skuteczne uznała niemal wszystkie zaproponowane formy:

- Prowadzenie akcji policji ukierunkowanych na schwytanie kłusowników (45% wskazań raczej skuteczne, 35% wskazań zdecydowanie skuteczne);
- Zaostrzenie sankcji karnych (53% wskazań *raczej skuteczne*, 25% wskazań *zdecydowanie skuteczne*);
- Zwiększenie liczby patroli policji i innych służb w rejonach rzek (50,0% wskazań *raczej skuteczne*, 29% wskazań *zdecydowanie skuteczne*).

Za najmniej skuteczną uznana została propozycja przeprowadzenie kampanii społecznej – 21,3% wskazań *raczej nieskuteczne*, 6,0% wskazań *zdecydowanie nieskuteczne*, 25,3% wskazań odpowiedzi *nie wiem*.

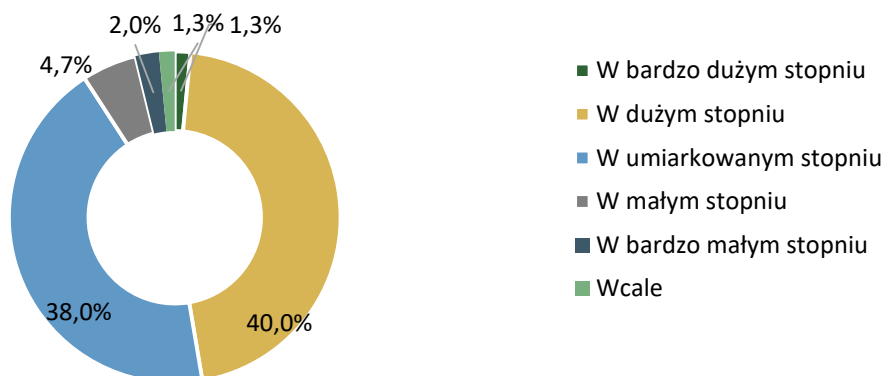
Wykres 16 W jakim stopniu następujące działania przeciwdziałające kłusownictwu są lub mogłyby być Pana/i zdaniem skuteczne?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=150.

Przeważający odsetek ankietowanych (40%) uważa, że istnienie osiedli mieszkaniowych w obszarach zlewków rzek w dużym stopniu wpływa na zanieczyszczenie i degradowanie ekosystemu rzeki. Porównywalny odsetek osób (38%) stopień ten uważa za umiarkowany, a 4,7% za mały.

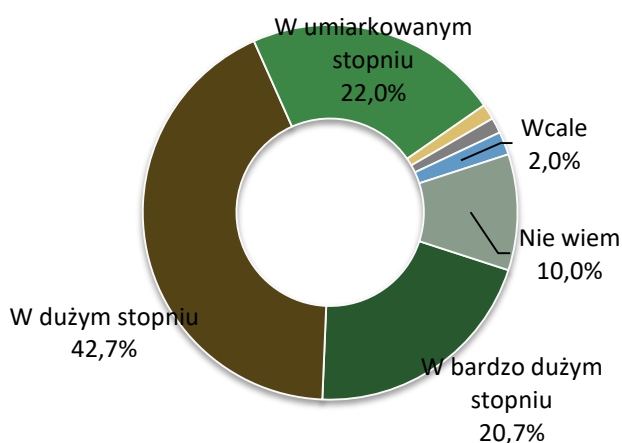
Wykres 17 W jakim stopniu Pana/i zdaniem istnienie osiedli mieszkaniowych w obszarach zlewków rzek wpływa na zanieczyszczenie i degradowanie ekosystemu rzeki?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=150.

Niemal połowa ankietowanych (43%) uważa, że działalność rolnicza w obszarach zlewków rzek w dużym stopniu wpływa na zanieczyszczenie i degradowanie ekosystemu rzeki. 22% respondentów stopień ten uważa za bardzo duży, a 20,7% za umiarkowany. 10% respondentów nie potrafiło odpowiedzieć na to pytanie.

Wykres 18 W jakim stopniu Pana/i zdaniem działalność rolnicza w obszarach zlewków rzek wpływa na zanieczyszczenie i degradowanie ekosystemu rzeki?

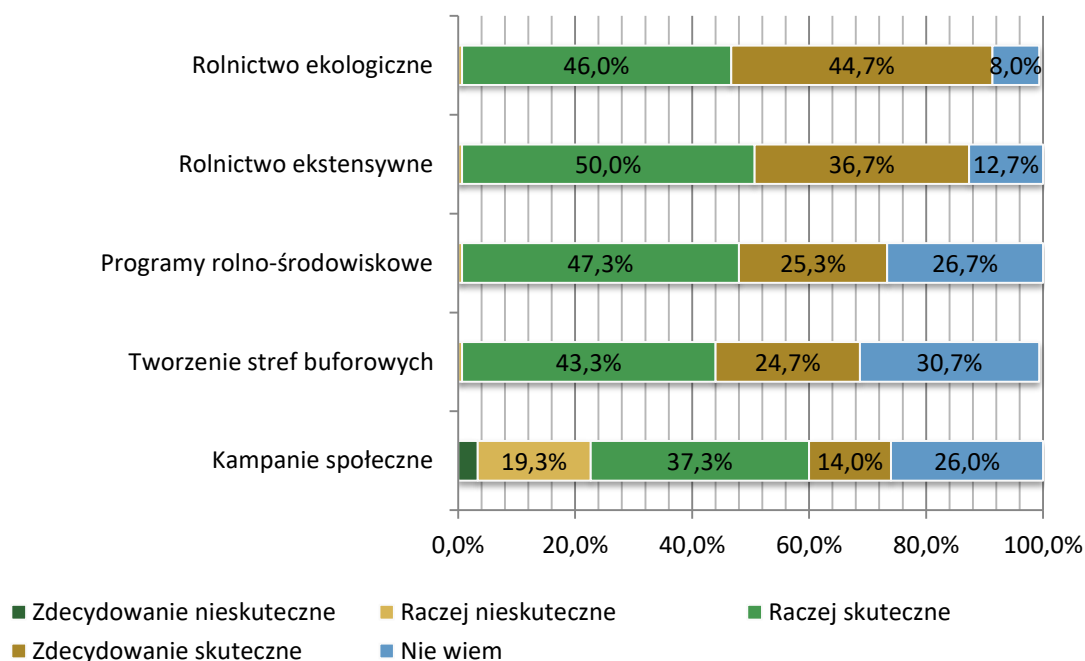
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=150.

Respondentów zapytano w jakim stopniu ich zdaniem poszczególne działania są skutecznym sposobem na zmniejszenie oddziaływania rolnictwa na wody rzeczne i gruntowe. Większość respondentów za potencjalnie skuteczne uznała wszystkie zaproponowane formy:

- Tworzenie stref buforowych (strefy, w których występują ograniczenia dla prowadzenia działalności rolniczej): 43% wskazań *raczej skuteczne*, 25% wskazań *zdecydowanie skuteczne*;
- Programy rolno-środowiskowe (działania realizowane w ramach projektów unijnych zwiększające ekologiczność gospodarstw rolnych): 47,0% wskazań *raczej skuteczne*, 25,0% wskazań *zdecydowanie skuteczne*;
- Rolnictwo ekstensywne (rodzaj rolnictwa, w którym nie stosuje się sztucznych środków wspomagających uprawy): 50% wskazań *raczej skuteczne*, 37% wskazań *zdecydowanie skuteczne*;
- Rolnictwo ekologiczne (rolnictwo ekologiczne określa się jako system gospodarowania o zrównoważonej produkcji roślinnej i zwierzęcej, łączącej przyjazne środowisku praktyki gospodarowania takie jak: wspomaganie wysokiego stopnia różnorodności biologicznej, wykorzystywanie naturalnych procesów oraz zapewnienie właściwego dobrostanu zwierząt): 46% wskazań *raczej skuteczne*, 45% wskazań *zdecydowanie skuteczne*;
- Kampanie społeczne: 37% wskazań *raczej skuteczne*, 14% wskazań *zdecydowanie skuteczne*.

Najwięcej negatywnych odpowiedzi uzyskała propozycja przeprowadzenie kampanii społecznej – 19% wskazań *raczej nieskuteczne*, 3,33% wskazań *zdecydowanie nieskuteczne*.

Wykres 19 W jakim stopniu Pana/i zdaniem poszczególne działania są skutecznym sposobem na zmniejszenie oddziaływania rolnictwa na wody rzeczne i gruntowe?

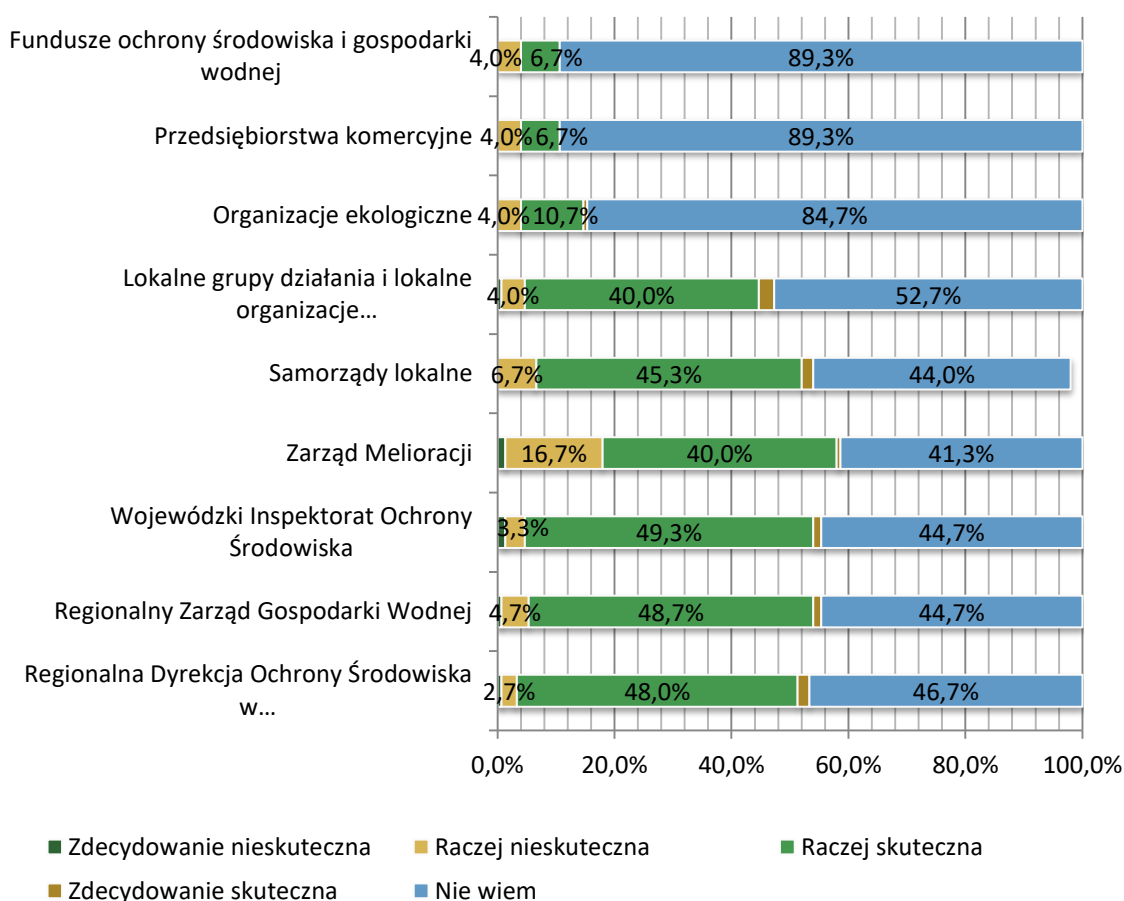

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=150.

Ankietowanym zadano pytanie: *W jakim stopniu Pana/i zdaniem działalność poniższych instytucji Pana/i zdaniem jest skuteczna w zakresie ochrony przyrody na rzekach i w ich dolinach?* Badani nie mają wiedzy pozwalającej im na ocenę działalności wymienionych instytucji. W przypadku wszystkich zaproponowanych wariantów większość bądź porównywalny odsetek odpowiedzi (między 47% a 89%) wskazywał, że respondenci nie byli w stanie odpowiedzieć na pytanie. Jako *raczej skuteczne* badani ocenili:

- Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska (49,33% wskazań).
- Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej (48,67% wskazań);
- Regionalną Dyrekcję Ochrony Środowiska w Szczecinie (48% wskazań);

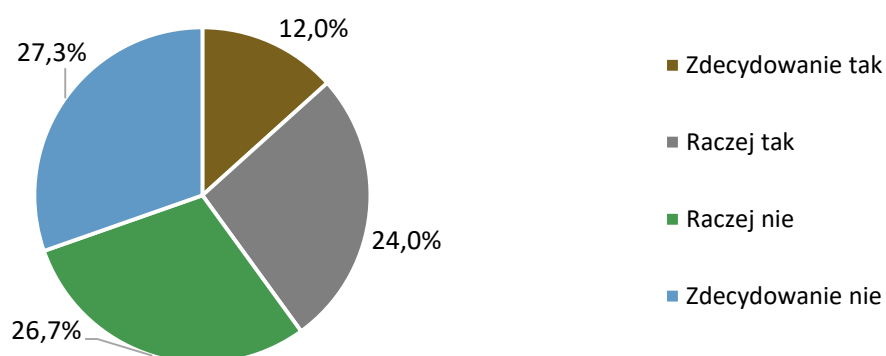
Wykres 20 W jakim stopniu Pana/i zdaniem działalność poniższych instytucji Pana/i zdaniem jest skuteczna w zakresie ochrony przyrody na rzekach i w ich dolinach?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=150.

Respondentów zapytano o to, czy byliby zainteresowani uczestnictwem w działaniach (konsultacje, spotkania, wydarzenia o charakterze edukacyjno-rekreacyjnym) mających na celu ochronę środowiska rzecznoego oraz dolin rzek w ich regionie. Nieznaczna większość (27,3%) wybrała odpowiedź *zdecydowanie nie*, a porównywalny odsetek 26,7% - *raczej nie*. Nieznacznie niższa liczba respondentów (24%) *raczej* byłaby zainteresowana tego typu działaniami, zaś 12% byłoby *zdecydowanie* zainteresowanych.

Wykres 21 Czy jest Pan/i zainteresowana uczestnictwem w działaniach (konsultacje, spotkania, wydarzenia o charakterze edukacyjno-rekreacyjnym) mających na celu ochronę środowiska rzecznoego oraz dolin rzek w Pana/i regionie?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=150.

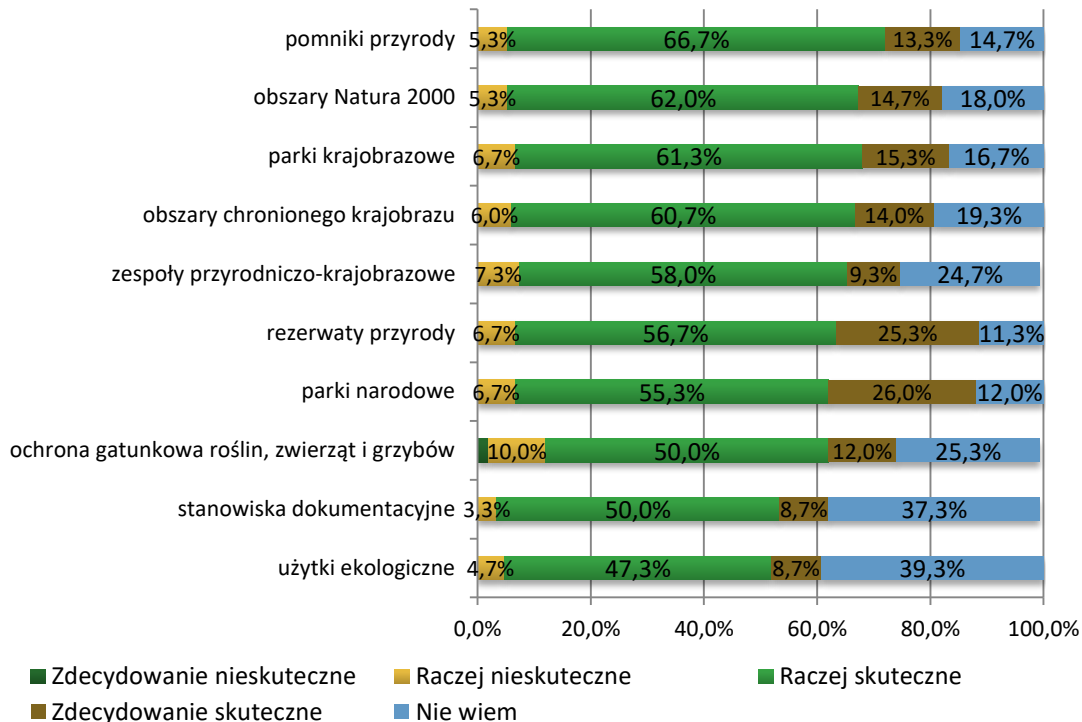
Respondentów, którzy nie wyrazili chęci udział w działaniach mających na celu ochronę środowiska rzecznoego oraz dolin rzek w ich regionie zapytano również o powody braku zainteresowania. Zdecydowana większość odpowiadających (40,7%) argumentowała to brakiem czasu. Część ankietowanych wskazywała inne powody, wśród których przeważał stan zdrowia niepozwalający na udział w tego rodzaju przedsięwzięciach. Zdania, że takie działania w niczym nie pomagają a mieszkańcy nie mają wpływu na poprawę sytuacji było 18% badanych. Niemal 11% stwierdziła, że ich to nie interesuje.

Respondenci ocenili, w jakim stopniu wyznaczone formy prawne ochrony przyrody są (ich zdaniem) efektywne. Większość respondentów za potencjalnie skuteczne uznała wszystkie zaproponowane formy – odpowiedź „raczej skuteczne” stanowiła najwyższy odsetek odpowiedzi w przypadku każdej formy prawnej ochrony przyrody:

- Pomniki przyrody (66,7% wskazań *raczej skuteczne*);
- Obszary Natura 2000 (62,0% wskazań *raczej skuteczne*);
- Parki krajobrazowe (61,3% wskazań *raczej skuteczne*);
- Obszary chronionego krajobrazu (60,7% wskazań *raczej skuteczne*);
- Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe (58,0% wskazań *raczej skuteczne*);
- Rezerваты przyrody (56,7% wskazań *raczej skuteczne*);
- Parki narodowe (55,3% wskazań *raczej skuteczne*);
- Ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów (50,0% wskazań *raczej skuteczne*).

- Stanowiska dokumentacyjne (50,0% wskazań *raczej skuteczne*);
- Użytki ekologiczne (47,3% wskazań *raczej skuteczne*);

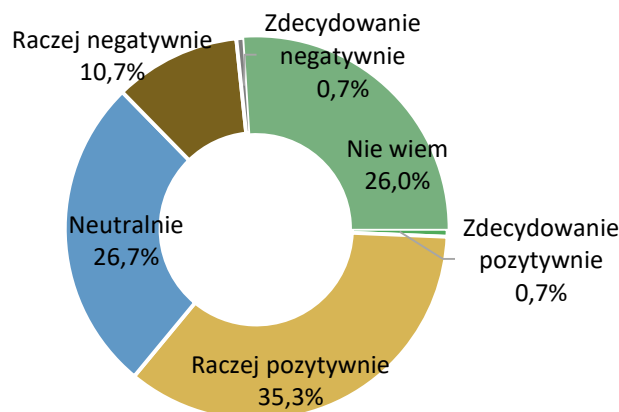
Wykres 22 W jakim stopniu poniższe formy prawne ochrony przyrody są Pana/i zdaniem efektywne?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=150.

Największy odsetek ankietowanych (35,3%) raczej pozytywnie ocenia wpływ turystyki regionu na społeczność lokalną. 26,7% uważa, że wpływ ten jest neutralny, zaś porównywalny odsetek ankietowanych nie wiedział w jaki sposób odpowiedzieć na zadane pytanie. Jako raczej negatywny wpływ ten oceniony został przez 10,7% badanych.

Wykres 23 Jak ocenia Pan/i wpływ turystyki regionu na społeczność lokalną?

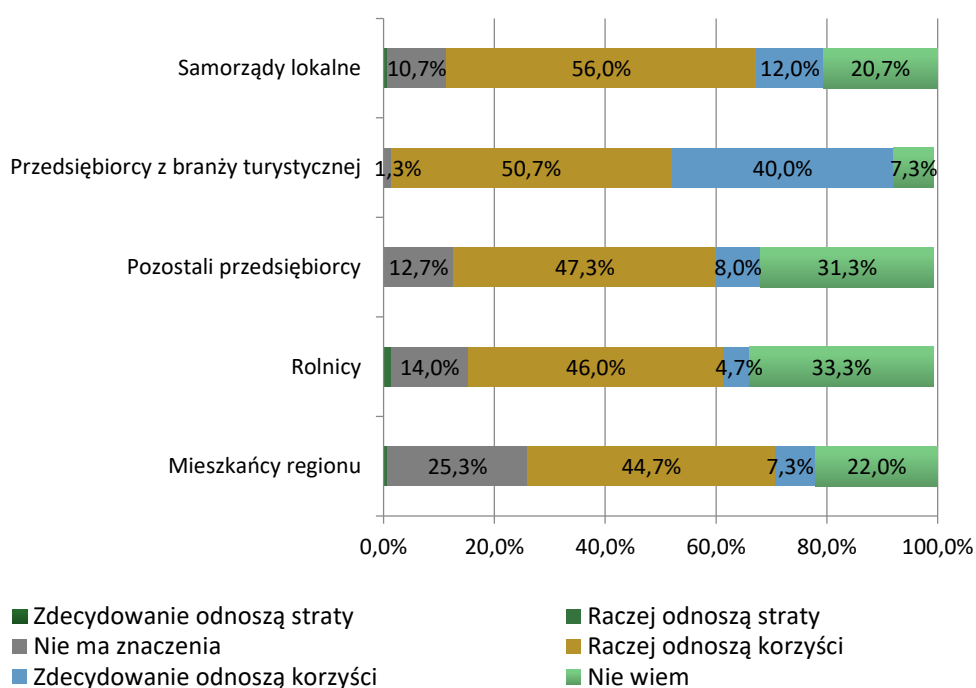

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=150.

Mieszkańcy zostali poproszeni o ocenę stopnia, w jakim pewne grupy korzystają z ruchu turystycznego w regionie. W przypadku wszystkich zaproponowanych grup, ocena sugerowała, że raczej odnoszą one korzyści:

- Samorządy lokalne (56,0% wskazań *raczej odnoszą korzyści*);
- Przedsiębiorcy z branży turystycznej (50,7% wskazań *raczej odnoszą korzyści*);
- Pozostali przedsiębiorcy (47,3% wskazań *raczej odnoszą korzyści*);
- Rolnicy (46,0% wskazań *raczej odnoszą korzyści*);
- Mieszkańcy regionu (44,7% wskazań *raczej odnoszą korzyści*).

Wykres 24 W jakim stopniu Pana/i zdaniem poniższe grupy korzystają z ruchu turystycznego w regionie?

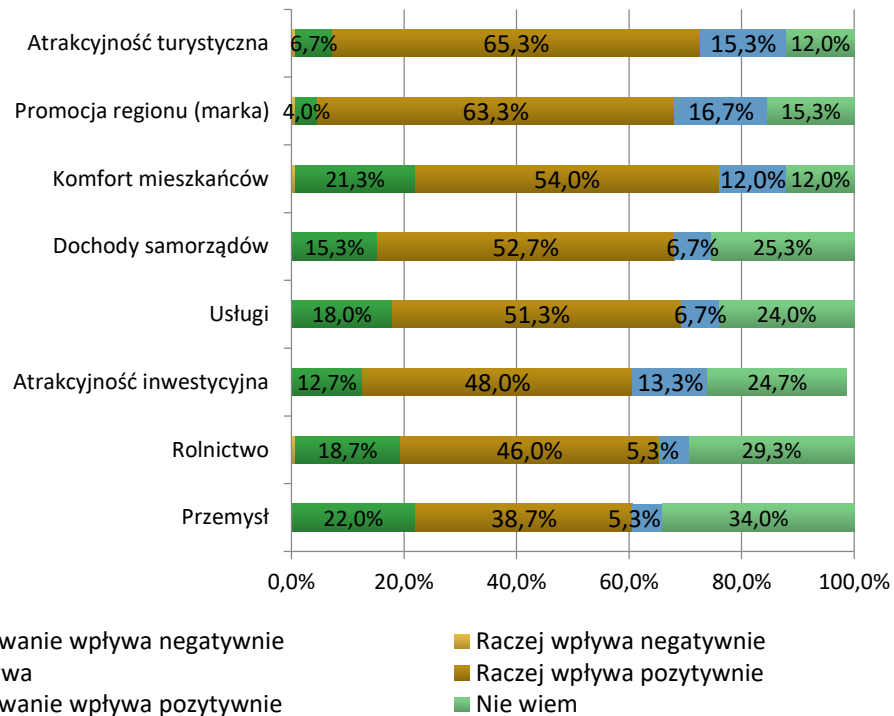

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=150.

Kolejnym pytaniem, na które odpowiedzieli ankietowani było *W jakim stopniu Pana/i zdaniem prawna ochrona przyrody środowisk wodnych wpływa na następujące aspekty życia społecznego?* W przypadku wszystkich zaproponowanych sfer badani najczęściej sugerowali, że ochrona przyrody środowisk wodnych wpływa raczej pozytywnie:

- Atrakcyjność turystyczna (63,3% wskazań *raczej wpływa pozytywnie*);
- Promocja regionu (marka) (63,3% wskazań *raczej wpływa pozytywnie*);
- Komfort mieszkańców (54,0% wskazań *raczej wpływa pozytywnie*);
- Dochody samorządów (52,7% wskazań *raczej wpływa pozytywnie*);
- Usługi (51,3% wskazań *raczej wpływa pozytywnie*);
- Atrakcyjność inwestycyjna (48,0% wskazań *raczej wpływa pozytywnie*);
- Rolnictwo (46,0% wskazań *raczej wpływa pozytywnie*);
- Przemysł (38,7% wskazań *raczej wpływa pozytywnie*).

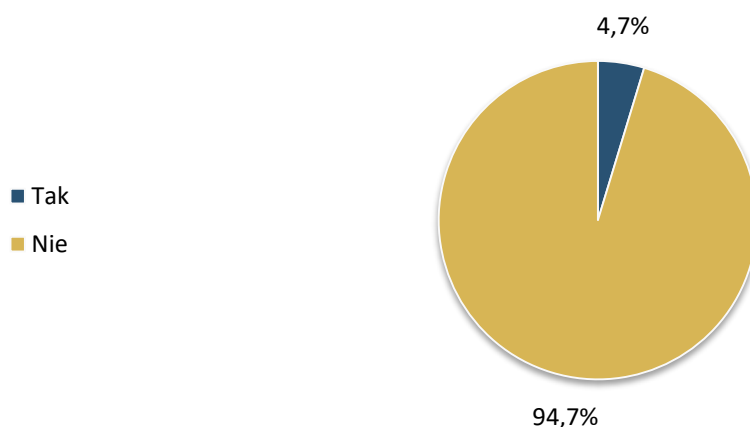
Wykres 25 W jakim stopniu Pana/i zdaniem prawna ochrona przyrody środowisk wodnych wpływa na następujące aspekty życia społecznego?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=150.

94,7% respondentów badania nie prowadziło działalności rolniczej, zaś 5% - prowadziło.

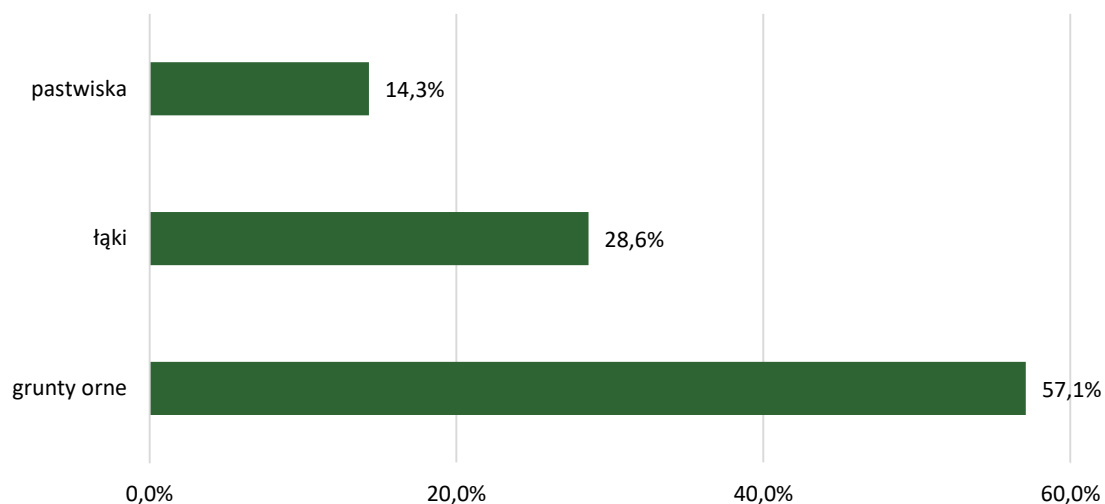
Wykres 26 Czy prowadzi Pan/i działalność rolniczą?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=150.

Zdecydowana większość respondentów prowadzących działalność rolniczą posiadała grunty orne (57,1%). Drugą najczęściej wskazywaną odpowiedzią były łąki (28,6%), najrzadziej zaś – pastwiska (14,3%).

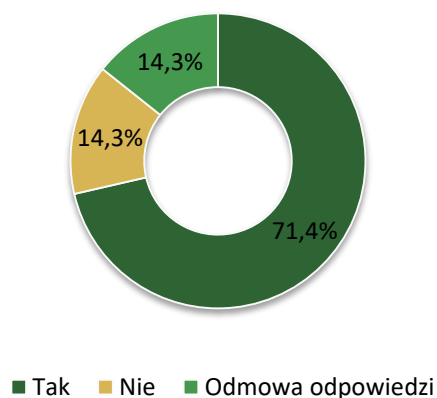
Wykres 27 Jakiego rodzaju grunty Pan/Pani posiada?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=150.

71,4% respondentów prowadzących działalność rolniczą w swoich gospodarstwach stosuje nawozy naturalne. 14,3% takich nawozów nie stosuje, zaś taki sam odsetek badanych odmówił odpowiedzi na to pytanie.

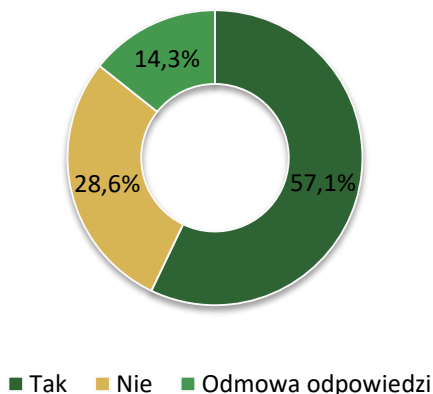
Wykres 28 Czy w swoim gospodarstwie stosuje Pan/i nawozy naturalne?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=150.

Niższy niż w przypadku użytkowników nawozów naturalnych, odsetek respondentów korzystających z nawozów sztucznych równy był 57,1%. 28,6% badanych takich nawozów nie stosuje, zaś 14,3% odmówiło odpowiedzi.

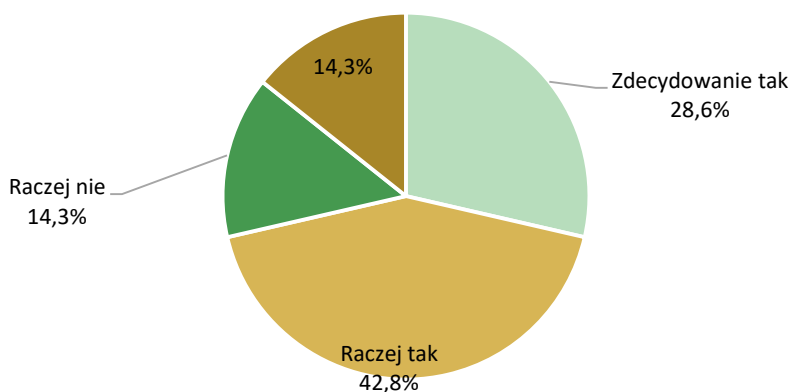
Wykres 29 Czy w swoim gospodarstwie stosuje Pan/i nawozy sztuczne?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=150.

Respondenci badania zapytani zostali czy ich zdaniem stosowanie nawozów może powodować zanieczyszczanie wód powierzchniowych. Niemal połowa ankietowanych (42,8%) uważała, że raczej może, zaś 28,6% - że zdecydowanie przyczynia się do zanieczyszczeń. Na odpowiedzi „raczej nie” i „zdecydowanie nie” przypadło po 14,3% odpowiedzi uczestników badania.

Wykres 30 Czy Pana/i zdaniem stosowanie nawozów może powodować zanieczyszczanie wód powierzchniowych?

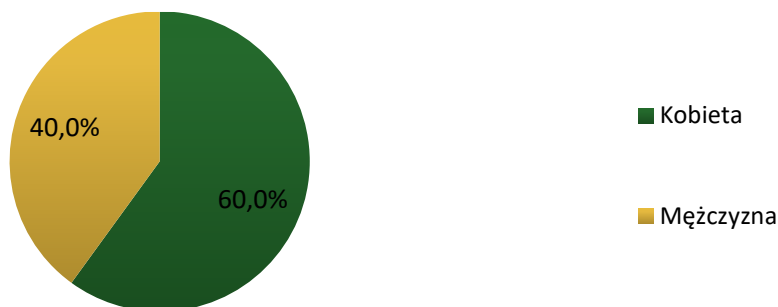

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=150.

METRYCZKA

W badaniu wzięło udział 150 mieszkańców, z czego większość stanowią kobiety – spośród ankietowanych 60% respondentów stanowią kobiety, zaś 40% mężczyźni.

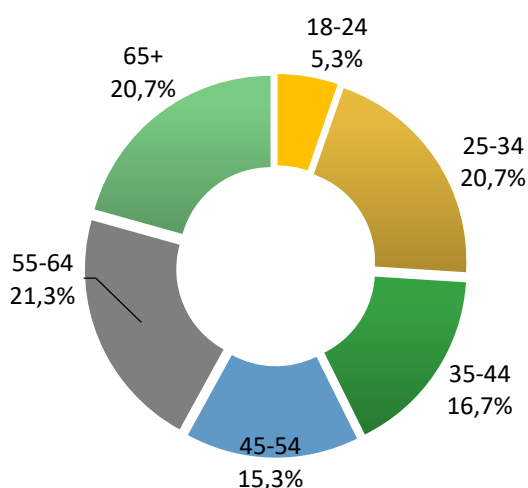
Wykres 31 Płeć respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=150.

W kontekście grup wiekowych uczestników badania zauważyć można względnie wyrównany odsetek w kontekście większości grup wieku. Najliczniejszą grupę badanych tworzyły osoby w wieku 55-64 lat (21,3%) oraz 25-34 lat i 65+ (po 20,7% przypadających na te odpowiedzi). 16,7% ankietowanych stanowili mieszkańcy mieszczący się w przedziale wiekowym 35-44 lat. Najmniej liczne grupy stanowiły osoby w wieku 45-54 lat (15,3%), zaś w grupie osób najmłodszych (18-24 lata) było 5,3% ankietowanych.

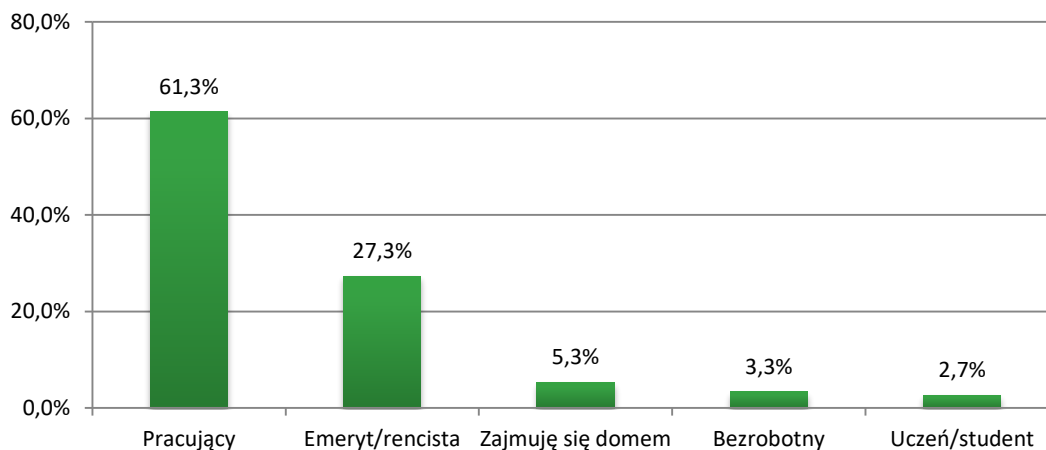
Wykres 32 Wiek respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=150.

Zdecydowaną większość respondentów stanowiły osoby pracujące (61,3%). Względnie wysoki odsetek badanych to emeryci i renciści (27,3%), zaś na pozostałe odpowiedzi przypadł niewielki odsetek ankietowanych – 5,3% badanej grupy zadeklarowało, że zajmują się domem, 3,3% stanowiły osoby bezrobotne, a 2,7% - uczniowie i studenci.

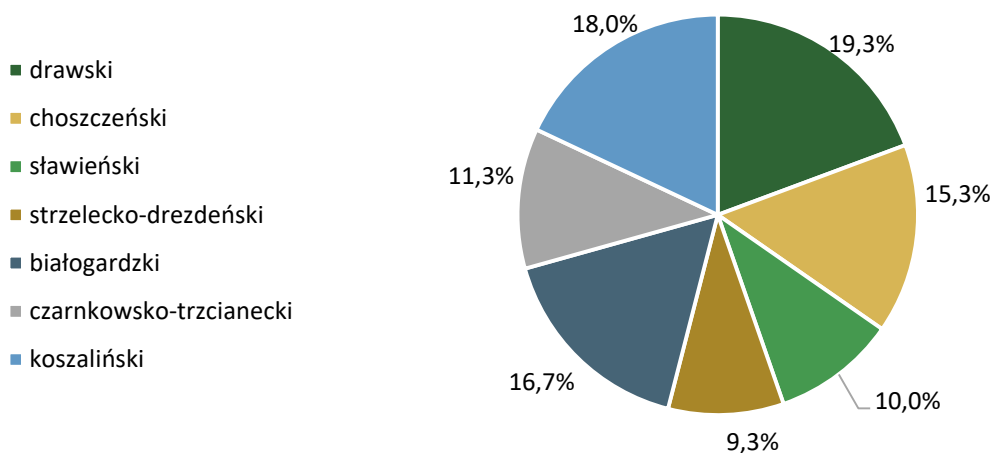
Wykres 33 Status zawodowy respondentów.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=125.

Badanych poproszono również o wskazanie, w jakim powiecie zamieszkują. Największy odsetek ankietowanych (19,3%) wskazał powiat drawski, 18,0% mieszka w powiecie koszalińskim, 16,7% w białogardzkim, a 15,3% w choszczeńskim. Najniższy odsetek ankietowanych (9,3%) przypadł na powiat strzelecko-drezdeński.

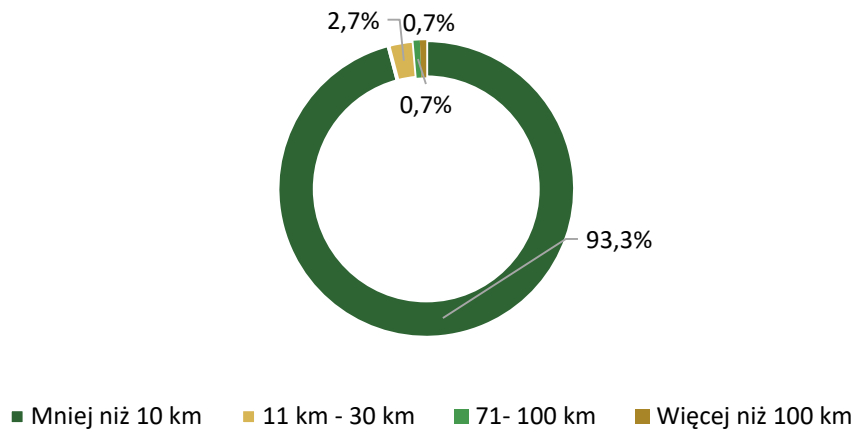
Wykres 34 Miejsce zamieszkania

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=125.

93,3% spośród ankietowanych mieszka w odległości mniejszej niż 10 km od najbliższej rzeki. Osoby mieszkające w większej odległości niż 10 km stanowiły marginalny odsetek respondentów.

Wykres 35 Odległość od najbliższej rzeki

4.3 PAPI

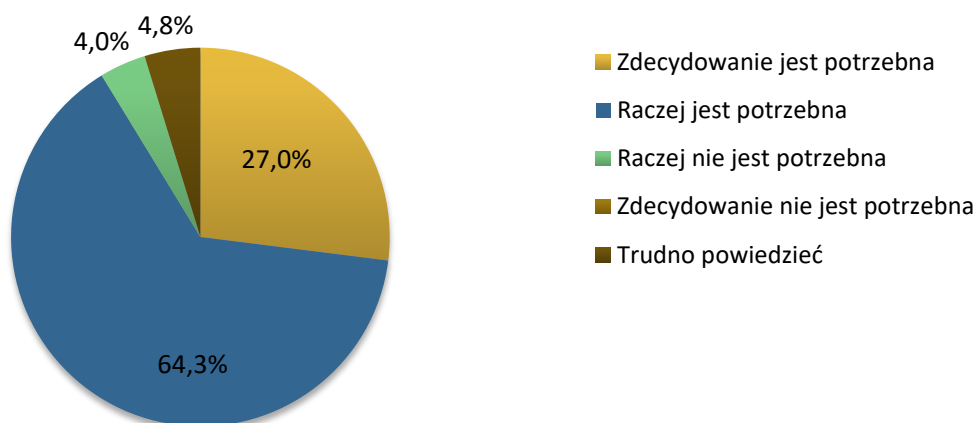
Badanie bezpośrednie z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety jest najbardziej popularną techniką zbierania danych wśród metod ilościowych. Polega na zbieraniu informacji przy pomocy standaryzowanego kwestionariusza ankiety. Pytania zawarte w kwestionariuszu są opracowane na podstawie problemów badawczych. Badanie ankietowe charakteryzuje się dużym wskaźnikiem responsu, niskimi kosztami przeprowadzenia i dużą szybkością analizowania danych. Badanie metodą PAPI charakteryzuje się możliwością udania się przez ankietera w miejsce, gdzie można spotkać osoby, które są grupą docelową badania. W przypadku turystów oraz wędkarzy jest to najefektywniejszy sposób dotarcia do respondentów.

W ramach IV etapu badań reaktywnych przeprowadzono ankiety z 126 osobami, w tym odwiedzającymi region turystami, w szczególności kajakarzami i wędkarzami korzystającymi z uroków rzek: Drawa, Korytnica, Grabowa oraz rzeki Radew. Badania dotyczyły znajomości projektu, świadomości ekologicznej oraz własnych zachowań i przekonań związanych z przyrodą i turystyką.

ANALIZA PAPI Z TURYSTAMI

Zdaniem zdecydowanej większości badanych turystów (91,3%) ochrona środowiska rzeczno jest potrzebna, pozwala zachować równowagę w przyrodzie. Kolejne 4,0% respondentów stwierdziło, że działania w zakresie ochrony środowiska rzeczno raczej nie są potrzebne, zaś 4,8% nie ma na ten temat zdania. Żaden z badanych nie stwierdził, że takie działania są zdecydowanie niepotrzebne.

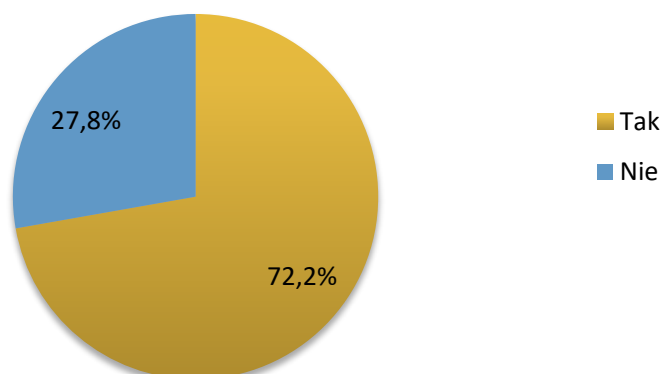
Wykres 36 Zdanie respondentów na temat ochrony środowiska rzeczno.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=126.

Bardzo duży odsetek badanych turystów (72,2%) zna sieć obszarów podlegających ochronie przyrody „Natura 2000”. Pozostali respondenci (27,8%) sieci tych nie znają.

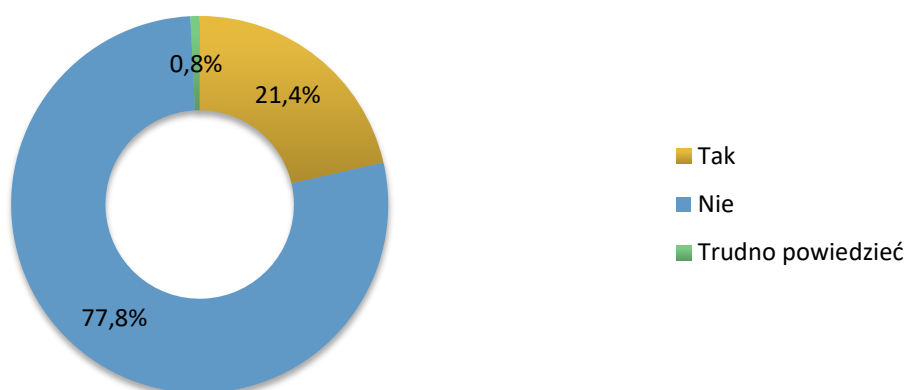
Wykres 37 Znajomość sieci obszarów podlegających ochronie przyrody pn. „Natura 2000”.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=126.

Choć badani turyści deklarowali znajomość sieci obszarów „Natura 2000”, projekt pn. „Czynna ochrona siedlisk włośniczników i udroźnienia ekologicznego zlewni rzeki Drawa w Polsce” zna jedynie nieco więcej niż co piąty badany (21,4%). Należy jednak zaznaczyć, że jest to ponad dwukrotnie większa liczba badanych, niż w roku poprzednim, co należy odczytać jako sukces działań informacyjno-edukacyjnych. Kolejne 77,8% respondentów nie zna projektu dotyczącego rzeki Drawa, zaś 0,8% miała trudność z odpowiedzią na to pytanie.

Wykres 38 Znajomość realizowanego w ramach Programu „Natura 2000” projektu pt. „Czynna ochrona siedlisk włośniczników i udroźnienie korytarza ekologicznego zlewni rzeki Drawa w Polsce”.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=126.

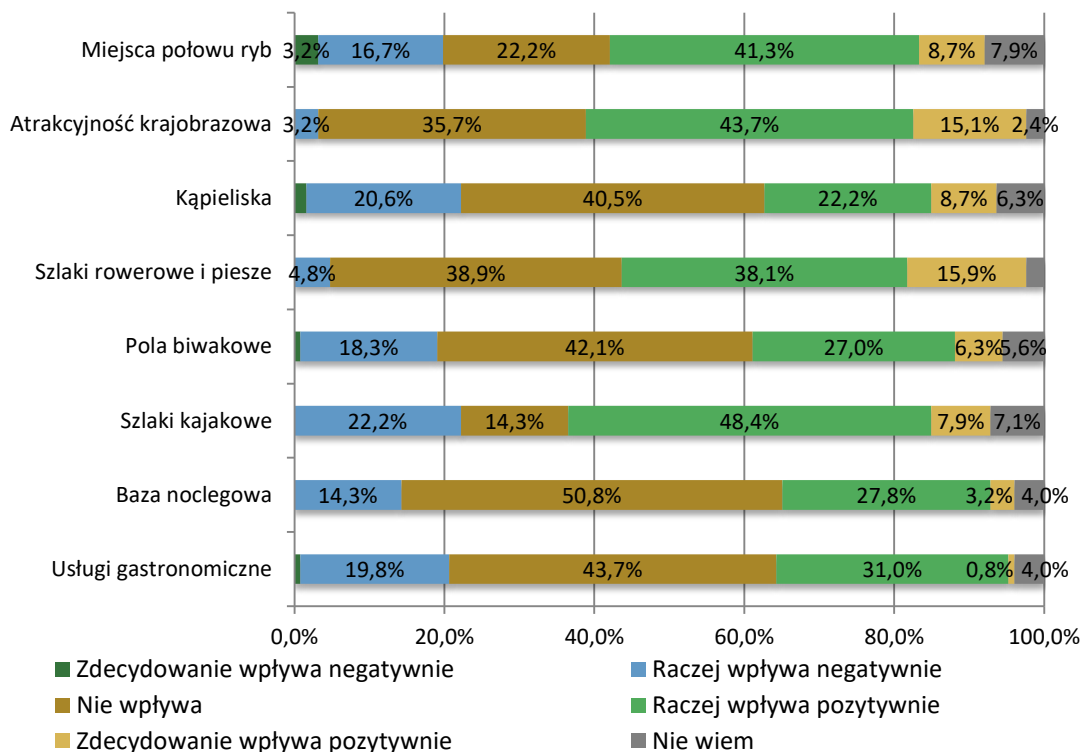
Zdaniem respondentów, wpływ ochrony przyrody w obrębie rzek i dolin na poszczególne elementy infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej jest raczej pozytywny. Najlepiej oceniany jest wpływ ochrony przyrody na szlaki kajakowe (7,9% odpowiedzi „zdecydowanie pozytywnie” i 48,4%, odpowiedzi „raczej pozytywnie”) i atrakcyjność krajobrazową (15,1% odpowiedzi „zdecydowanie pozytywnie” i 43,7%, odpowiedzi „raczej pozytywnie”), a także na miejsce połowu ryb (8,7%

odpowiedzi „zdecydowanie pozytywnie” i 41,3%, odpowiedzi „raczej pozytywnie”). Negatywny wpływ ochrony przyrody obserwowany jest szczególnie w przypadku kąpielisk (22,2%), usług gastronomicznych (20,6%) oraz, ocenionych także jako wpływ pozytywny, szlaków kajakowych (22,2%).

Zdaniem połowy badanych (50,8%), działania w zakresie ochrony przyrody w ogóle nie wpływają na bazę noclegową. Podobny brak wpływu zauważa 43,7% w przypadku usług gastronomicznych i 40,5% w przypadku kąpielisk.

Turyści dostrzegają, że tereny objęte ochroną odradzają się, są znacznie czystsze, występuje na nich więcej gatunków zwierząt i roślin, także tych rzadkich. Coraz częściej zdają sobie także sprawę z faktu, iż ochrona przyrody wymaga pewnych ograniczeń dla działalności człowieka.

Wykres 39 Zdanie na temat wpływu ochrony przyrody w obrębie rzek i dolin rzecznych na poszczególne elementy infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=126.

Turystów poproszono także o określenie stopnia potrzeby wprowadzenia różnych form ochrony przyrody. W przeciwieństwie do poprzedniej edycji badań, respondenci znacznie rzadziej udzielali odpowiedzi „nie wiem”, co świadczy o tym, że wzrosła ich świadomość na temat ochrony środowiska.

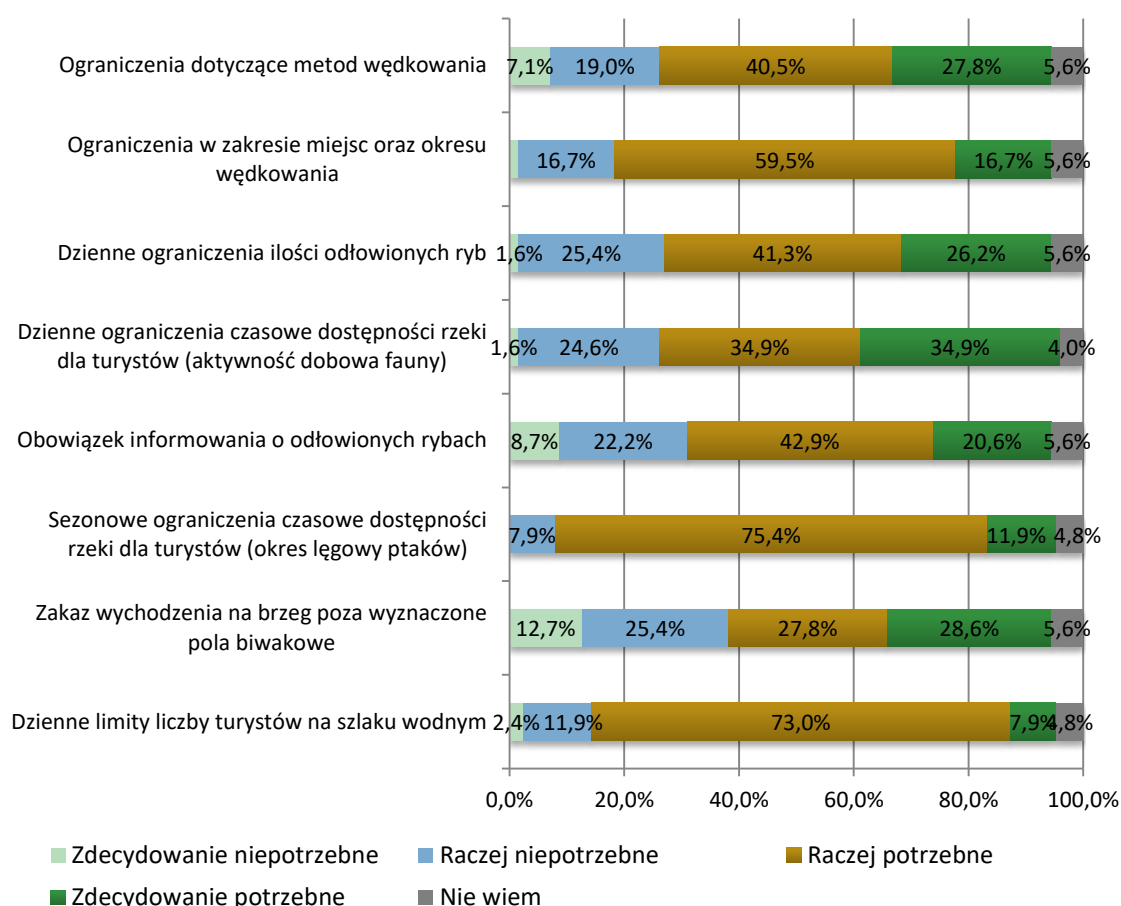
Zdecydowanie najbardziej potrzebnym działaniem ochronnym powinny być, zdaniem turystów, sezonowe ograniczenia czasowe dostępności rzeki (75,4% odpowiedzi „raczej potrzebne” i 11,9% zdecydowanie potrzebne) oraz dzienne limity turystów na szlaku wodnym (73,0% odpowiedzi

„raczej potrzebne” i 7,9% zdecydowanie potrzebne). Należy także zwrócić uwagę, że znaczny odsetek respondentów zauważał zdecydowanie dużą potrzebę dziennego ograniczenia czasowego dostępności rzeki dla turystów oraz zakazu wychodzenia na brzeg poza wyznaczone pola biwakowe (odpowiednio 34,9% oraz 28,6%). Równocześnie jednak, wychodzenie poza oznaczone pole biwakowe akceptuje 28,1% badanych, co pokazuje na bardzo różne postrzeganie niektórych form ochrony.

Stosunkowo niewielki odsetek turystów zauważył także potrzebę wprowadzania form ochrony związanych z połowem ryb - obowiązku informowania o odłowionych rybach (30,9%), dziennego ograniczenia ilości odłowionych ryb (27,0%) oraz ograniczeniach dotyczących metod wędkowania (26,1%).

Wydaje się, że z roku na rok rośnie świadomość turystów dotycząca potrzeby wprowadzania ograniczeń w celu ochrony środowiska.

Wykres 40 Określenie stopnia potrzeby wprowadzenia następujących form ochrony przyrody rzek i dolin rzek.

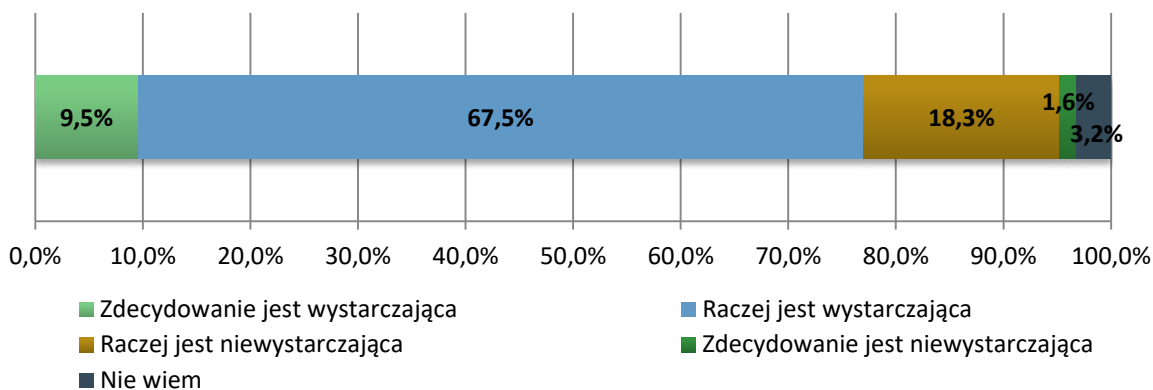

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=126.

Większość badanych turystów była zdania, że zakres dostępnych dla nich informacji o ochronie przyrody i środowiska rzek jest wystarczający (77,0%). Co piąty badany (19,9%) był zdania

odmiennego – według tych respondentów, zakres dostępnych informacji jest niewystarczający. 3,2% badanych nie miało na ten temat zdania.

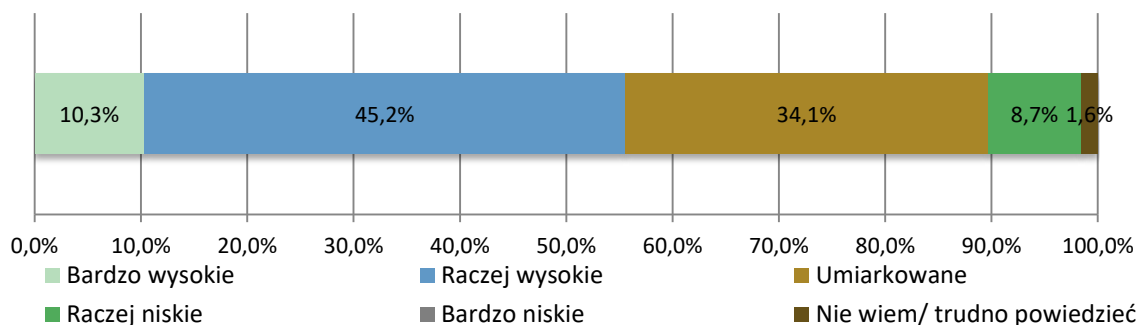
Wykres 41 Zdanie respondentów na temat zakresu dostępnych dla turystów informacji o ochronie przyrody i środowiska rzek.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=126.

Turystów poproszono o ocenę natężenia ruchu turystycznego w regionie, w którym aktualnie przebywali. W porównaniu do roku poprzedniego, natężenie to wzrosło. Ponad połowa respondentów (55,5%) poziom natężenia ruchu turystycznego uznała za wysoki lub bardzo wysoki. Kolejne 34,1% badanych oceniło natężenie za umiarkowane, zaś 8,7% za raczej niskie. Pozostałe 1,6% ankietowanych nie miało na ten temat zdania. Warto jednak zaznaczyć, iż żaden z badanych nie stwierdził, iż natężenie to jest bardzo niskie.

Wykres 42 Ocena natężenia ruchu turystycznego w regionie, w którym aktualnie przebywają respondenci.

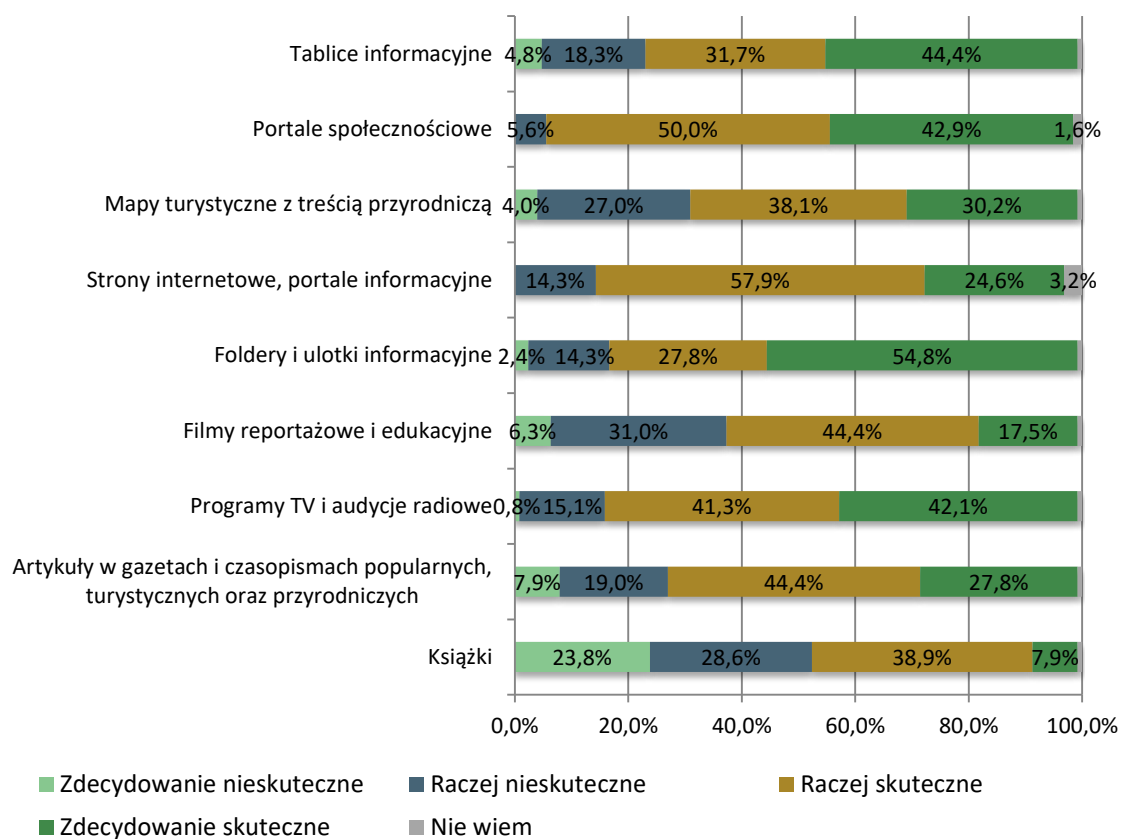
Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=126.

Za najbardziej skuteczną formę informowania turystów na temat przyrody i środowiska odwiedzanego regionu badani uznali foldery i ulotki informacyjne (54,8% odpowiedzi „zdecydowanie skuteczne” oraz 27,8% odpowiedzi „raczej skuteczne”) oraz portale internetowe (42,9% odpowiedzi „zdecydowanie skuteczne” oraz 50,0% odpowiedzi „raczej skuteczne”). Bardzo duży odsetek respondentów wskazał także na strony internetowe i portale informacyjne (24,6% odpowiedzi „zdecydowanie skuteczne” oraz 57,9% odpowiedzi „raczej skuteczne”). Tak duży odsetek osób wskazujących na źródła internetowe świadczy o tym, że Internet to coraz bardziej

popularna forma zdobywania informacji, dostępna nie tylko dla młodych, ale coraz większej rzeszy osób starszych.

Najmniej skuteczną formą informowania, według badanych, są książki (23,8% odpowiedzi „zdecydowanie nieskuteczne” oraz 28,6% odpowiedzi „raczej nieskuteczne”) oraz filmy reportażowe i edukacyjne (6,3% odpowiedzi „zdecydowanie nieskuteczne” oraz 31,0% odpowiedzi „raczej nieskuteczne”). Taki rozkład odpowiedzi pokazuje, że turyści przed wyjazdem nie poświęcają dużej ilości czasu na poznanie informacji na temat przyrody i środowiska odwiedzanego regionu, czytanie książek czy oglądanie długich filmów reportażowych wydaje się im nieatrakcyjne, wolą natomiast sięgnąć po treści skondensowane, dostępne na miejscu.

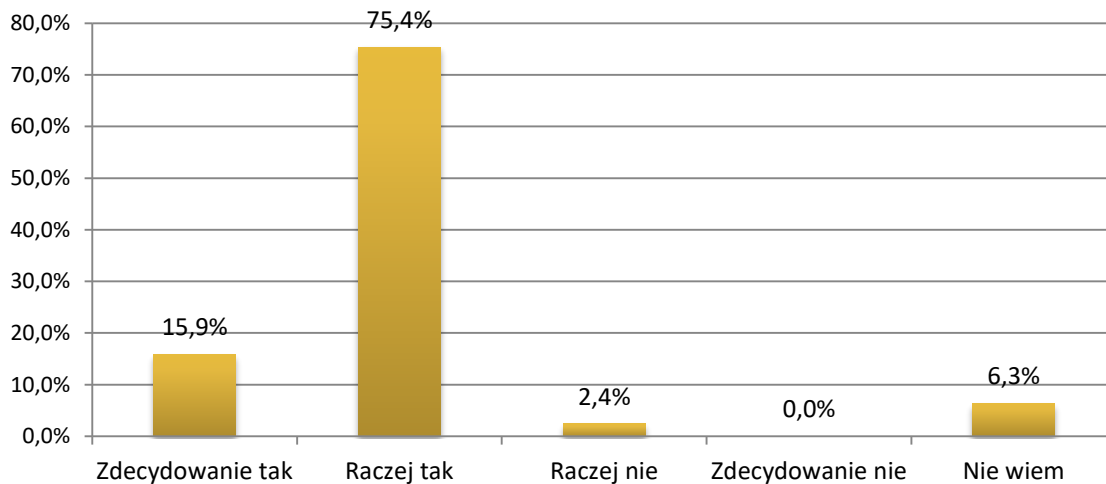
Wykres 43 Ocena stopnia efektywności poszczególnych form informowania turystów na temat przyrody i środowiska odwiedzanego regionu.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=126.

Zdecydowana większość badanych turystów stwierdziła, że kampanie informacyjne, kolportaż materiałów edukacyjnych i podobnego rodzaju działania mogą wspierać zaangażowanie turystów w ochronę przyrody i egzekwowanie obowiązujących przepisów – 75,4% jest tego raczej pewna, zaś kolejne 15,9% jest o tym przekonanych. Jedynie 2,4% ankietowanych wskazało, że takie działania raczej nie przyczynią się do ochrony przyrody i egzekwowania przepisów. Swojego zdania na ten temat nie posiadało 6,3% ankietowanych.

Wykres 44 Zdanie badanych na temat tego, czy kampanie informacyjne, kolportaż materiałów edukacyjnych i podobnego rodzaju działania mogą wspierać zaangażowanie turystów w ochronę przyrody i egzekwowanie obowiązujących przepisów.

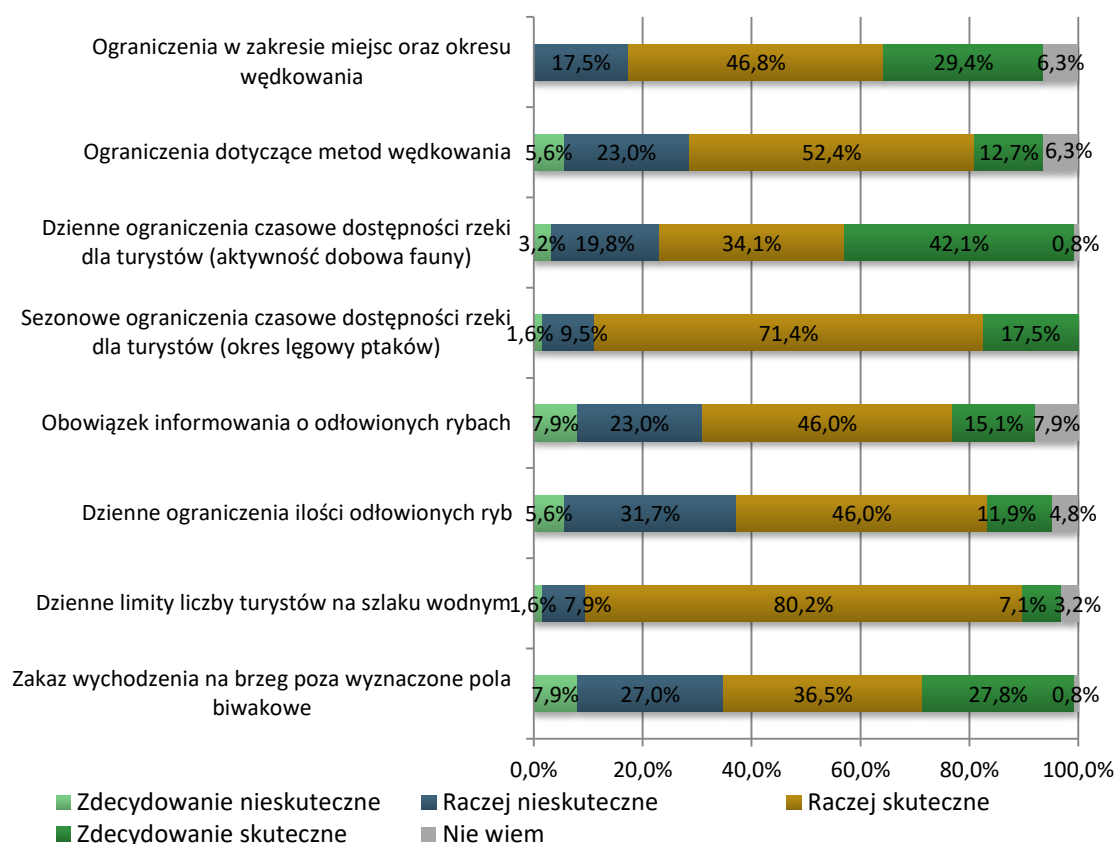

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=126.

Badani zostali zapytani także o skuteczność wprowadzenia poszczególnych form ochrony przyrody rzek i dolin rzek. Według nich, najmniejszą skuteczność miałyby działania ingerujące w dzieńne ograniczenie ilości odłowionych ryb (5,6% odpowiedzi „zdecydowanie nieskuteczne” oraz 31,7% odpowiedzi „raczej nieskuteczne”), obowiązek informowania o odłowionych rybach (7,9% odpowiedzi „zdecydowanie nieskuteczne” oraz 23,0% odpowiedzi „raczej nieskuteczne”) oraz zakaz wychodzenia na brzeg poza wyznaczone pole biwakowe (7,9% odpowiedzi „zdecydowanie nieskuteczne” oraz 27,0% odpowiedzi „raczej nieskuteczne”).

Najbardziej skutecznymi formami ochrony przyrody byłyby, zdaniem badanych, dość rygorystyczne ograniczenia dla wszystkich turystów, szczególnie zaś dla kajakarzy, tj. sezonowe ograniczenia czasowe dostępności rzeki dla turystów (łącznie 88,9% odpowiedzi) oraz dzieńne limity turystów na szlaku wodnym (łącznie 87,3% odpowiedzi). Warto także wskazać, że aż 42,1% respondentów za zdecydowanie skuteczne działanie uznało dzieńne ograniczenia czasowe dostępności rzeki, z uwagi na aktywność dobową fauny.

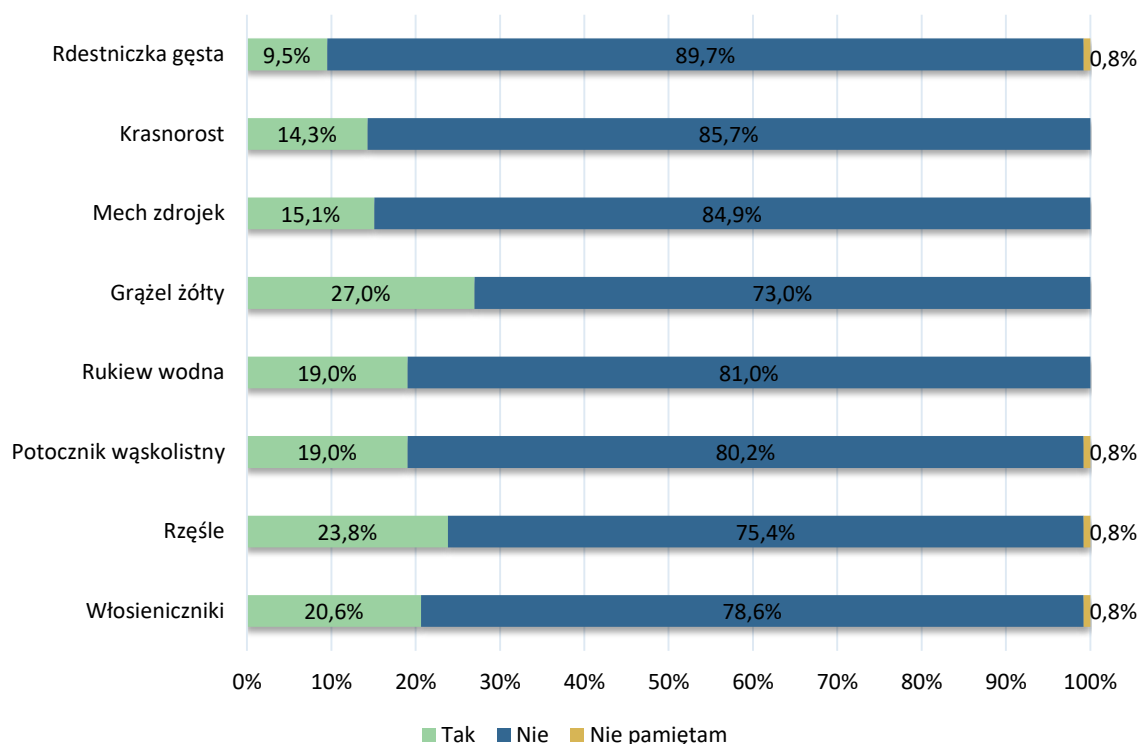
Wykres 45 Zdanie respondentów na temat stopnia skuteczności wprowadzenia poszczególnych form ochrony przyrody rzek i dolin rzek.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=126.

Respondenci zostali także zapytani o znajomość roślin rzecznych będących podstawą ekosystemu rzek włosienicznikowych. Wciąż niewielki odsetek turystów je rozpoznaje. Najbardziej znaną wśród badanych rośliną jest grązel żółty – zna go 27,0% badanych. Kolejne 23,8% ankietowanych rozpoznaje rzęśle, zaś co piąty włosieniczniki (20,6%). Najmniej rozpoznawalnymi roślinami były rdestniczka gęsta (9,5%) oraz krasnorost (85,7% odpowiedzi negatywnych).

Wykres 46 Znajomość poniższych roślin rzecznych będących podstawą ekosystemu rzek włosienicznikowych.

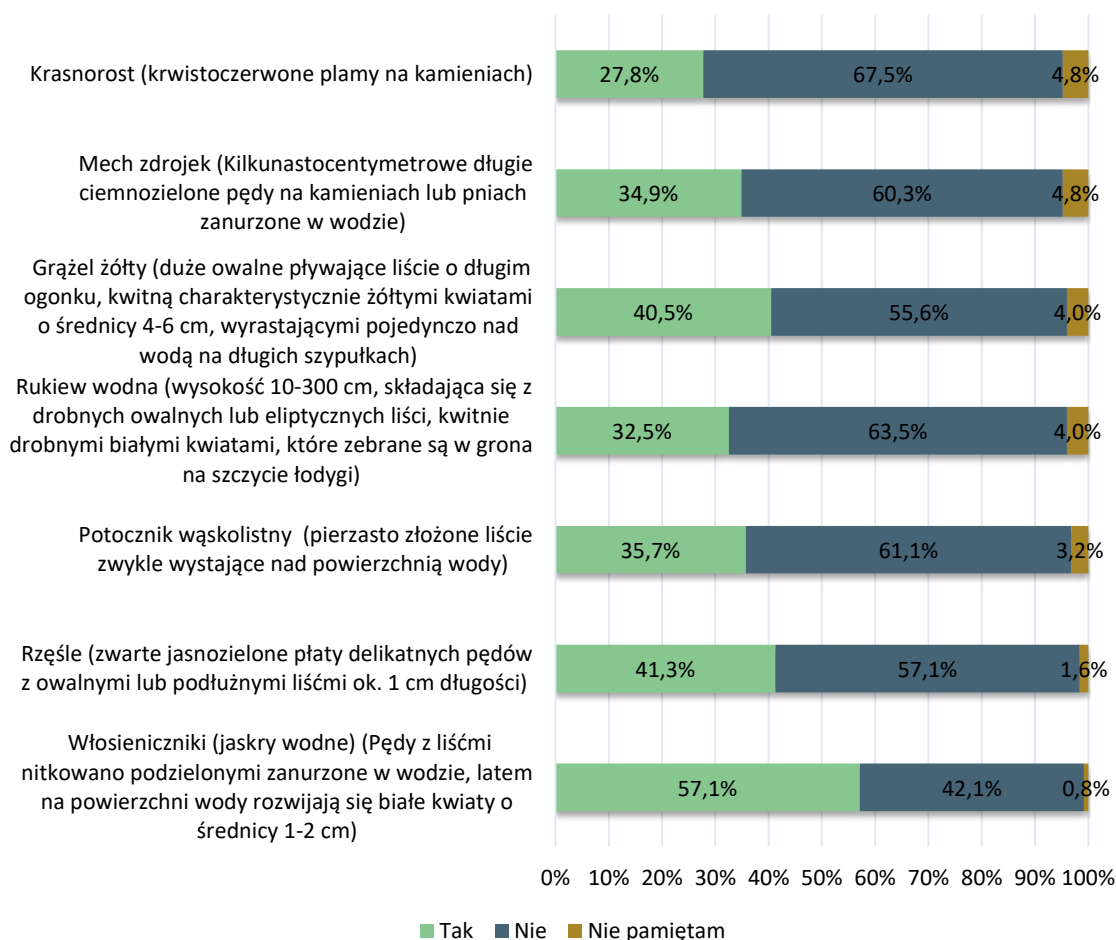

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=126.

By pogłębić temat znajomości roślin, respondenci zostali zapytani o to, czy kiedykolwiek widzieli dane rośliny w ich naturalnym środowisku. W tej sytuacji okazywało się, że wiele osób zna omawiane rośliny, nie zna jednak ich nazw i właściwości.

Najczęściej widywanymi roślinami były włosieniczniki, czyli jaskry wodne (57,1%). Nieco mniej osób kojarzyło rzęśle (41,3%) oraz grąźel żółty (40,5%). Najrzadziej widywaną rośliną spośród wymienionych był krasnorost (widziało go 27,8% osób).

Wykres 47 Znajomość roślin w ich naturalnym środowisku.

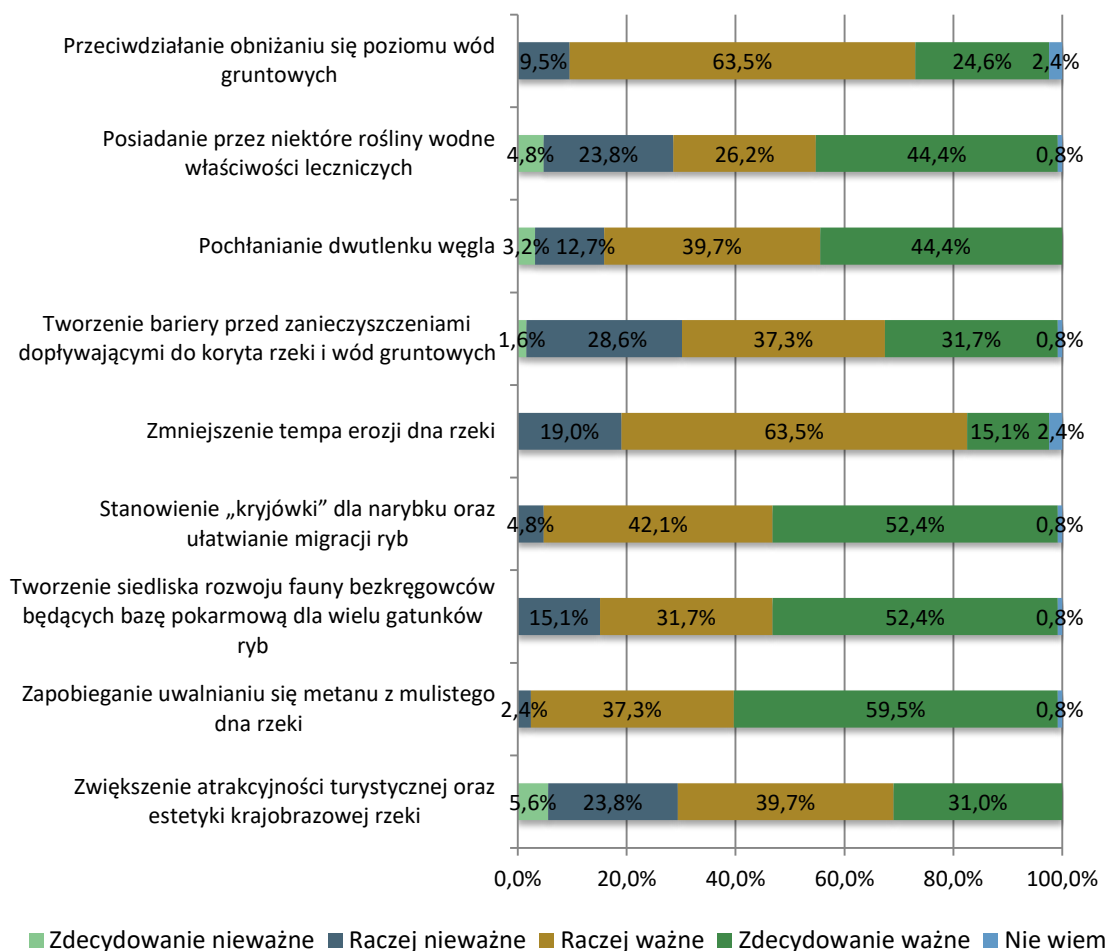

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=126.

Badani turyści zostali poproszeni o określenie stopnia istotności poszczególnych funkcji roślinności rzek włosienicznikowych.

Wśród najważniejszych funkcji roślinności rzek włosienicznikowych, badani wymieniali zapobieganie uwalnianiu się metanu z mulistego dna rzeki (łącznie 96,8% odpowiedzi „ważne”) oraz stanowienie „kryjówek” dla narybku oraz ułatwienie migracji ryb (łącznie 94,5% odpowiedzi „ważne”). Za najmniej ważne funkcje uznano tworzenie bariery przed zanieczyszczeniami dopływającymi do koryta rzeki i wód gruntowych (łącznie 30,2% odpowiedzi „nieważne”) oraz zwiększenie atrakcyjności turystycznej oraz estetyki krajobrazowej rzeki (łącznie 29,4% odpowiedzi „nieważne”).

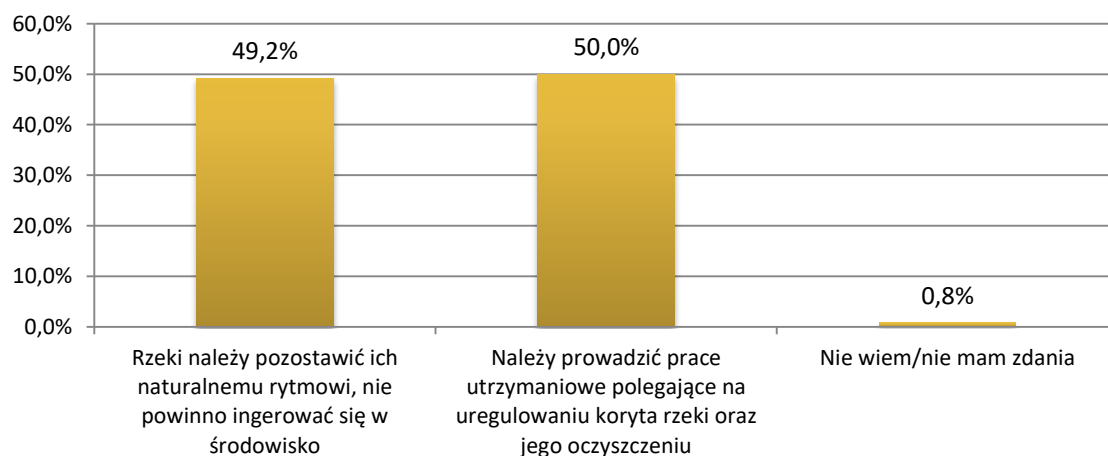
Wykres 48 Określenie stopnia istotności poszczególnych funkcji roślinności rzek włosienicznikowych, pełniących funkcje ekosystemowe.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=126.

Zdania turystów na temat najlepszego sposobu prowadzenia gospodarki rzecznej były bardzo podzielone – dokładnie połowa respondentów (50,0%) stwierdziła, że należy ingerować w środowisko, tzn. prowadzić prace utrzymaniowe polegające na uregulowaniu koryta rzeki oraz jego oczyszczeniu, jednak jedynie 0,8% mniej osób wskazało, że rzeki należy zostawić ich naturalnemu rytmowi, tym samym nie ingerując w środowisko naturalne. Wspomniane 0,8% ankietowanych nie miało na ten temat zdania.

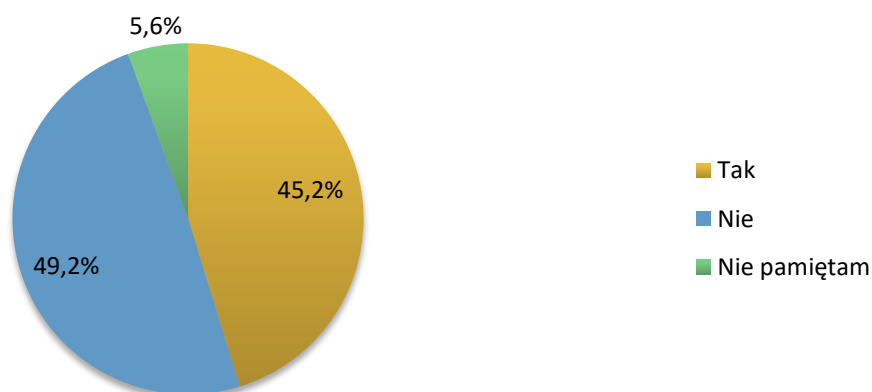
Wykres 49 Określenie sposobu, w jaki powinna być prowadzona gospodarka rzeczna.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=126.

Prawie połowa badanych turystów (49,2%) nigdy nie słyszała o problemie migracji ryb związanym z budowlami hydrotechnicznymi (np. zaporami). 45,2% spotkało się z takim określeniem, zaś 5,6% nie pamięta, czy kiedykolwiek słyszało o migracjach ryb spowodowanych budowlami hydrotechnicznymi.

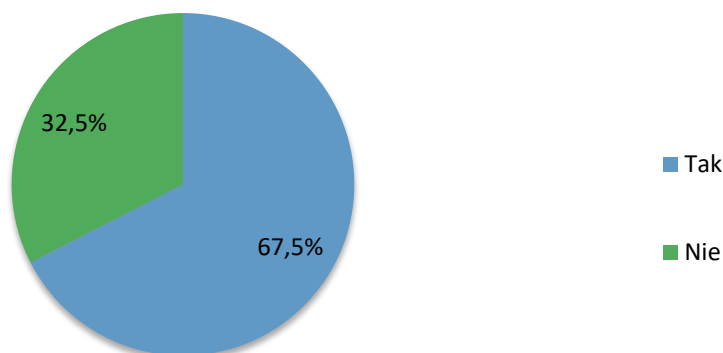
Wykres 50 Pytanie czy respondenci słyszeli kiedykolwiek o problemie migracji ryb związanym z budowlami hydrotechnicznymi (np. zapory).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=126.

Badanych turystów zapytano o to, czy są zainteresowani szlakami wodnymi w zakresie spływów kajakowych. Swoje zainteresowanie w tej kwestii wyraziło 67,5% respondentów (część badanych turystów stanowiły zresztą osoby przemierzające rzekę w kajaku). Pozostała część, tj. 32,5% stwierdziła, że spływy kajakowe ich nie interesują.

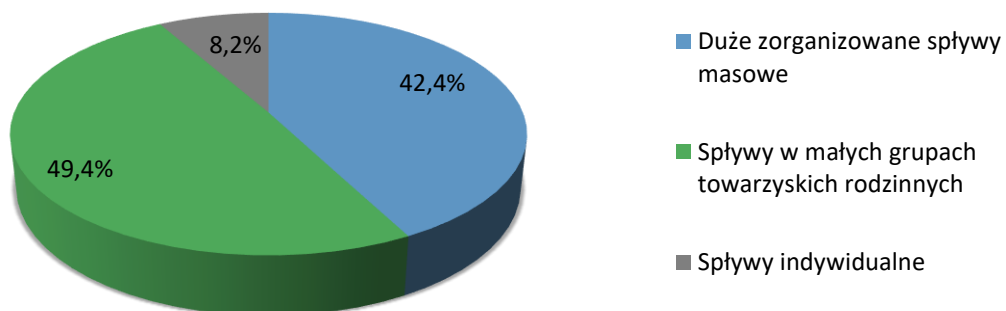
Wykres 51 Zainteresowanie turystów szlakami wodnymi w zakresie spływów kajakowych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=126.

Osoby interesujące się spływami kajakowymi zapytano o najbardziej atrakcyjne formy spływu kajakowego. Niespełna połowa badanych (49,4%) opowiedziała się za spływami w małych grupach towarzyskich czy rodzinnych. Takie grupy pozwalają decydować na bieżąco o tempie i trasie spływu, pozwalają także na zacieśnienie więzi między uczestnikami. Niewiele mniejszy odsetek respondentów (42,4%) wskazał na duże zorganizowane spływy masowe, gdzie trasa spływu przygotowywana i zabezpieczana jest przez kompetentną w tym zakresie osobę. Najrzadziej wskazywaną formą był spływ indywidualny (8,2%), który pozwala na wyciszenie i bycie w samotności, z drugiej jednak strony jest także najmniej bezpieczny (w razie wypadku nie ma osoby, która mogłaby zareagować).

Wykres 52 Najbardziej atrakcyjne formy spływu kajakowego według badanych.

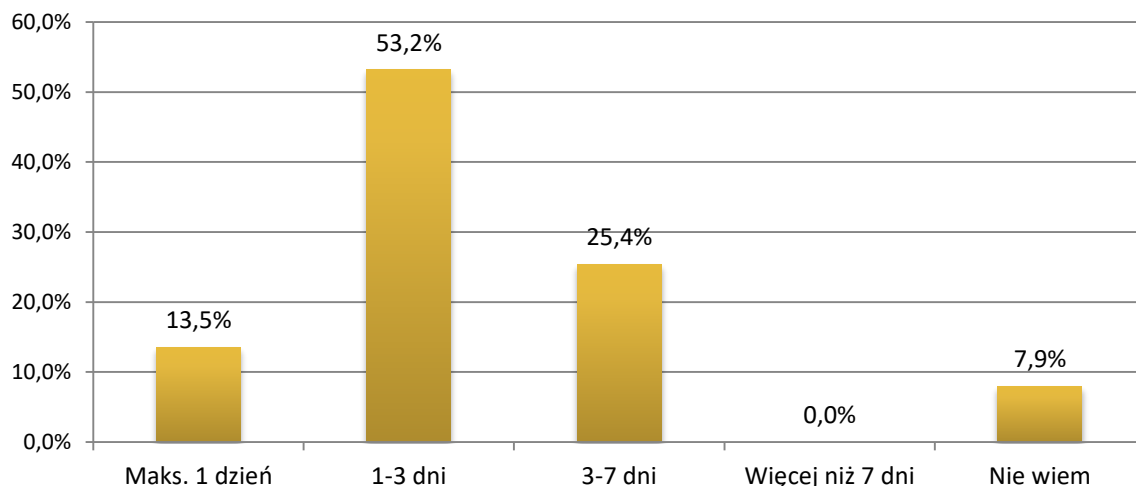
Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=85.

Ponad połowa badanych turystów (53,2%) preferuje spływy kajakowe trwające od 1 do 3 dni, zaś co czwarty badany (25,4%) najchętniej wybiera się na spływ trwający od 3 do 7 dni. 13,5% ankietowanych wybiera spływy jednodniowe, niewymagające nocowania w namiocie lub przyrzecznych punktach noclegowych. Co ciekawe, żaden z respondentów nie lubi spływów

trwających dłużej niż tydzień, zaś 7,9% badanych nie potrafiło określić swoich preferencji w tym zakresie.

Spływy trwające dłużej niż 1 dzień wymagają dostępności baz noclegowych, pól biwakowych oraz ewentualnych punktów gastronomicznych, stąd tak ważne jest zapewnienie ich na obszarze omawianych rzek i dolin rzecznych.

Wykres 53 Preferowana długość spływu kajakowego.

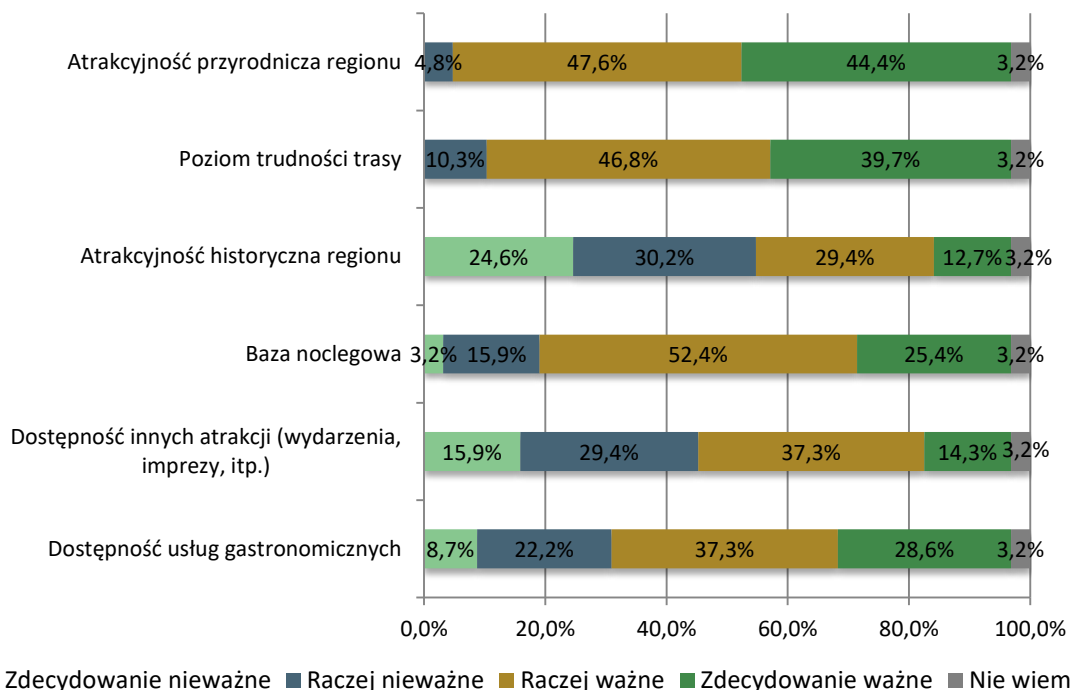

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=126.

Badanych zapytano o czynniki, które wpływają na wybór konkretnej trasy spływu kajakowego. Zdecydowanie najczęściej wskazywaną odpowiedzią była atrakcyjność przyrodnicza regionu (44,4% odpowiedzi „zdecydowanie ważne” oraz 47,6% odpowiedzi „raczej ważne”). Bardzo duży odsetek badanych wskazał także na poziom trudności trasy (39,7% odpowiedzi „zdecydowanie ważne” oraz 46,8% odpowiedzi „raczej ważne”) – jest to czynnik szczególnie ważny w przypadku osób niedoświadczonych, pływających z dziećmi lub osób, które lubią wyzwania. Dla osób wybierających spływy dłuższe niż jeden dzień ważna jest także baza noclegowa – za znaczący uznało ten aspekt łącznie 77,8% badanych.

Najmniej ważnym aspektem według ankietowanych jest atrakcyjność historyczna regionu (24,6% odpowiedzi „zdecydowanie nieważne” oraz 30,2% odpowiedzi „raczej nieważne”) – płynąc kajakiem badani rzadko schodzą na brzeg, nie mają więc okazji podziwiać historycznych obiektów, skupiają się natomiast na warstwie przyrodniczej. Z podobnych powodów mało ważnym czynnikiem jest dostęp do innych atrakcji, takich jak imprezy masowe czy lokalne wydarzenia – za nieważny uznało ten aspekt 45,3% turystów.

Wykres 54 Stopień wpływu poszczególnych czynników na wybór konkretnej trasy spływu kajakowego.

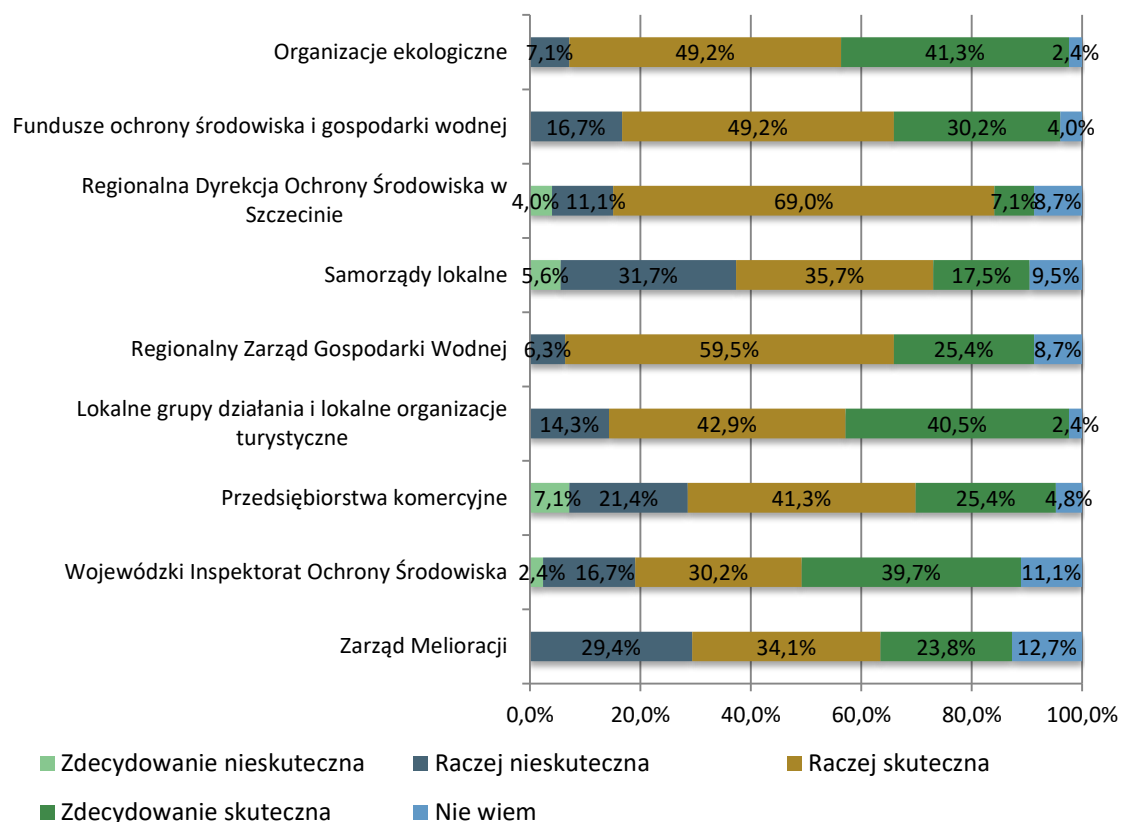
Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=126.

Badani zostali zapytani o stopień skuteczności działalności wymienionych niżej instytucji w zakresie ochrony przyrody na rzekach i w ich dolinach. Właściwie wszystkie podmioty zostały określone jako skuteczne, co oznacza, że turyści postrzegają ich działalność pozytywnie.

Za najbardziej skuteczne podmioty uznane zostały organizacje ekologiczne (41,3% odpowiedzi „zdecydowanie skuteczne” oraz 49,2% odpowiedzi „raczej skuteczne”) oraz Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej (25,4% odpowiedzi „zdecydowanie skuteczne” oraz 59,5% odpowiedzi „raczej skuteczne”).

Za najmniej skuteczne uznano działania samorządów lokalnych (5,6% odpowiedzi „zdecydowanie nieskuteczne” oraz 31,7% odpowiedzi „raczej nieskuteczne”), Zarządu Melioracji (29,4% odpowiedzi „raczej nieskuteczne”) oraz przedsiębiorstw komercyjnych (7,1% odpowiedzi „zdecydowanie nieskuteczne” oraz 21,4% odpowiedzi „raczej nieskuteczne”).

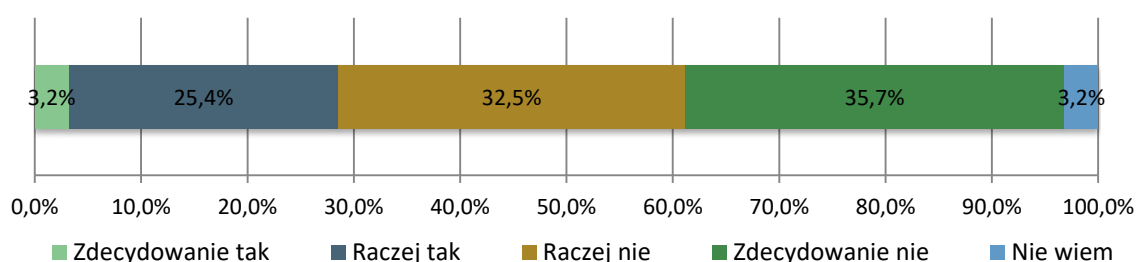
Wykres 55 Stopień skuteczności działalności poniższych instytucji w zakresie ochrony przyrody na rzekach i w ich dolinach.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=126.

W porównaniu do roku poprzedniego, wzrosła liczba turystów, którzy zainteresowani są uczestnictwem w działaniach mających na celu ochronę środowiska rzeczno-dolnego oraz dolin rzek – w roku 2018 taką chęć wyraziło 28,6% respondentów. 68,2% badanych uznało, że raczej nie weźmie udziału w konsultacjach, spotkaniach czy wydarzeniach o charakterze edukacyjno-rekreacyjnym, zaś 3,2% ankietowanych nie potrafiło zadeklarować się po żadnej ze stron.

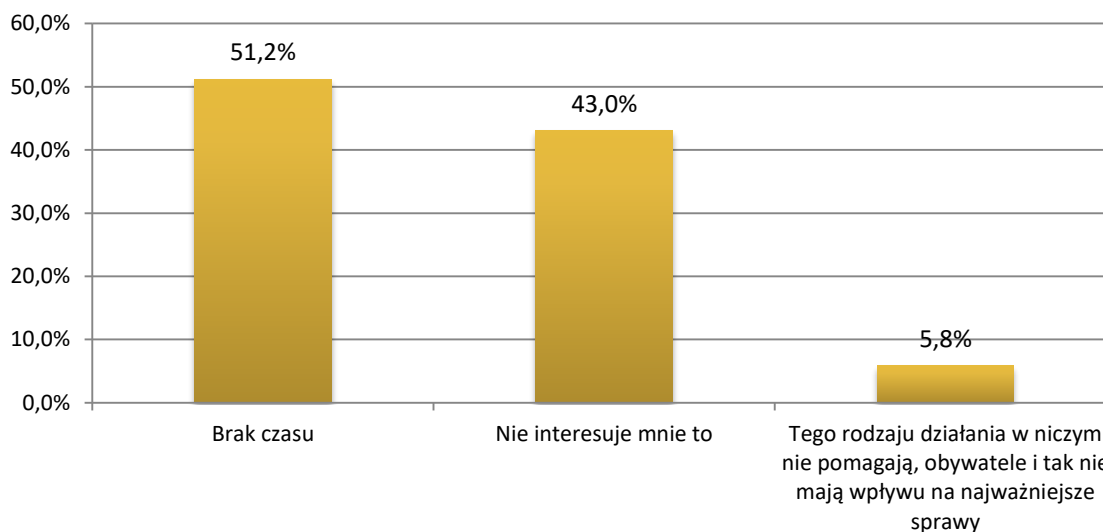
Wykres 56 Zainteresowanie uczestnictwem w działaniach (konsultacje, spotkania, wydarzenia o charakterze edukacyjno-rekreacyjnym) mających na celu ochronę środowiska rzeczno-dolnego oraz dolin rzek w regionie badanych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=126.

Turyści, którzy nie wyrazili chęci udziału w działaniach na rzecz ochrony przyrody, zostali zapytani o powód. Ponad połowa badanych (51,2%) stwierdziła, że powodem jest brak czasu spowodowany nadmiarem obowiązków domowych i zawodowych. Kolejne 43,0% respondentów przyznało, że kwestia ochrony środowiska ich nie interesuje. Warto zwrócić na uwagę 5,8% respondentów, którzy nie wierzą w skuteczność i sens takich działań, ponieważ, według nich, obywatele nie mają wpływu na najważniejsze sprawy, a decyzje są podejmowane ponad nimi.

Wykres 57 Powód braku zainteresowania tego rodzaju aktywnością.

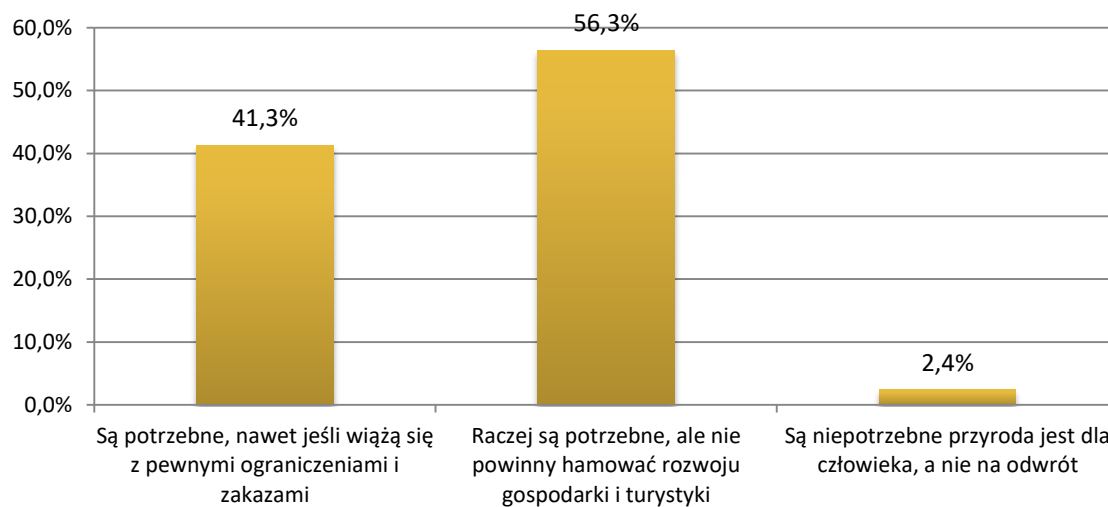

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań $n=86$.

Wszystkich badanych turystów poproszono także o wyrażenie zdania na temat prawnych form ochrony przyrody. Ponad połowa (56,3%) stwierdziła, że prawne kroki są raczej potrzebne, nie powinny jednak hamować rozwoju gospodarki i turystyki, gdyż te są ważniejsze niż ochrona przyrody. Kolejne 41,3% badanych było zdania, że prawne formy ochrony przyrody są potrzebne, nawet jeśli wiążą się z pewnymi ograniczeniami i zakazami, które wpływają na inne aspekty funkcjonowania lokalnego społeczeństwa.

Jedynie 2,4% turystów stwierdziło, że prawne rozwiązania w zakresie ochrony środowiska nie są potrzebne, gdyż to przyroda powinna służyć człowiekowi, a nie człowiek przyrodzie.

Wykres 58 Zdanie respondentów na temat prawnych form ochrony przyrody.

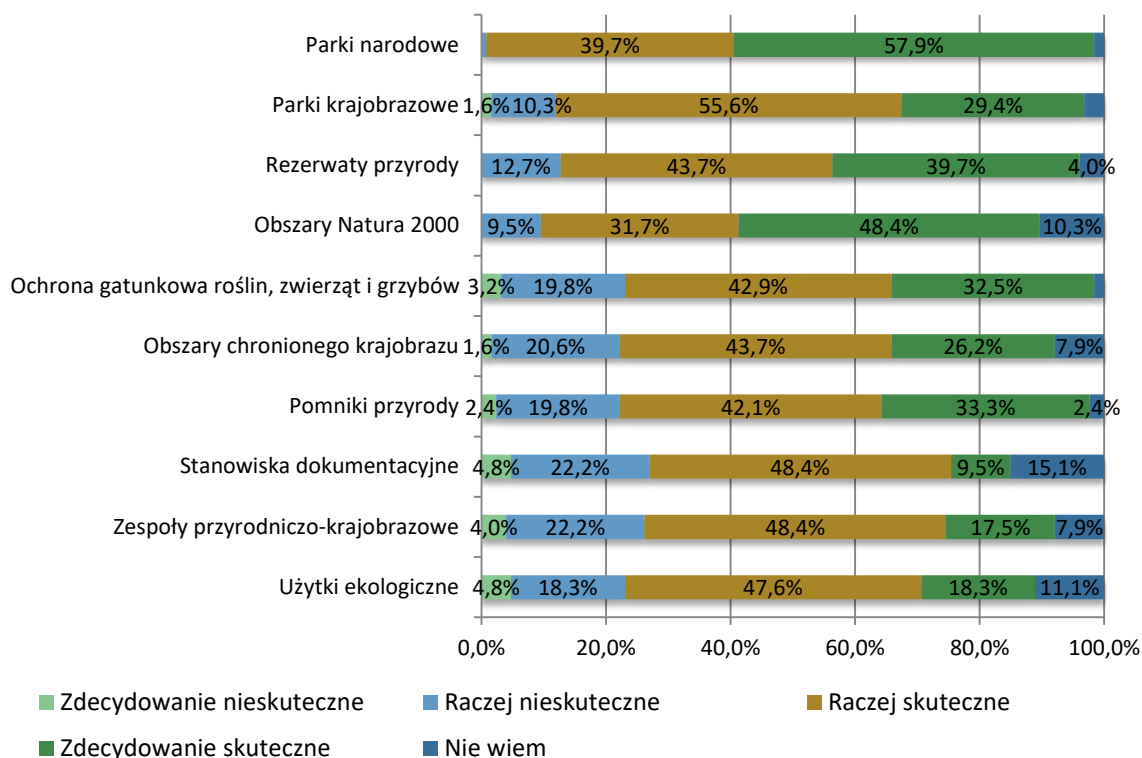
Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=126.

Większość prawnych formy ochrony przyrody uznana została za skuteczne.

Za najbardziej skuteczne, podobnie jak w roku poprzednim uznano parki narodowe (57,9% odpowiedzi „zdecydowanie skuteczne” i 39,7% odpowiedzi „raczej skuteczne”), parki krajobrazowe (29,4% odpowiedzi „zdecydowanie skuteczne” i 55,6% odpowiedzi „raczej skuteczne”) oraz rezerwy przyrody (39,7% odpowiedzi „zdecydowanie skuteczne” i 43,7% odpowiedzi „raczej skuteczne”).

Za najmniej skuteczne formy ochrony przyrody respondenci uznali stanowiska dokumentacyjne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe oraz użytki ekologiczne.

Wykres 59 Stopień efektywności poniższych form prawnych ochrony przyrody.

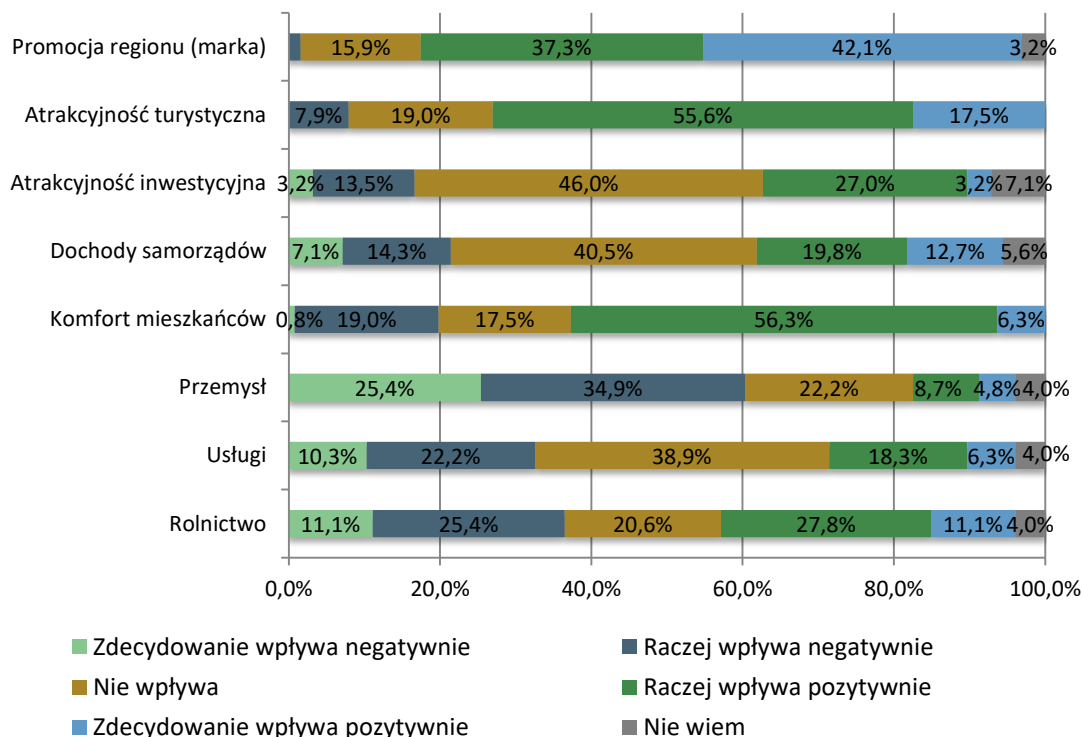
Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=126.

Badanych zapytano o wpływ prawnej ochrony przyrody środowisk wodnych na różne aspekty życia społecznego. Ich zdaniem, prawna ochrona przyrody najbardziej pozytywny wpływ wywiera na promocję regionu (42,1% odpowiedzi „zdecydowanie wpływa pozytywnie” i 37,3% odpowiedzi „raczej wpływa pozytywnie”) oraz atrakcyjność turystyczną (17,5% odpowiedzi „zdecydowanie wpływa pozytywnie” i 55,6% odpowiedzi „raczej wpływa pozytywnie”).

Według badanych, zdecydowanie najbardziej negatywne skutki istnienia prawnych form ochrony przyrody dotyczą przemysłu (25,4% odpowiedzi „zdecydowanie wpływa negatywnie” i 34,9% odpowiedzi „raczej wpływa negatywnie”). Także rolnictwo i usługi rozwijają się wolniej przez prawne wdrożenie zakazu budowania, stosowania i produkowania określonych substancji (np. w rolnictwie) czy materiałów (np. w przemyśle).

Najmniejszy wpływ (pozytywny lub negatywny) prawne formy ochrony przyrody środowisk wodnych wywierają, zdaniem respondentów, na atrakcyjność inwestycyjną oraz dochody samorządów (odpowiednio 46,0% i 40,5%).

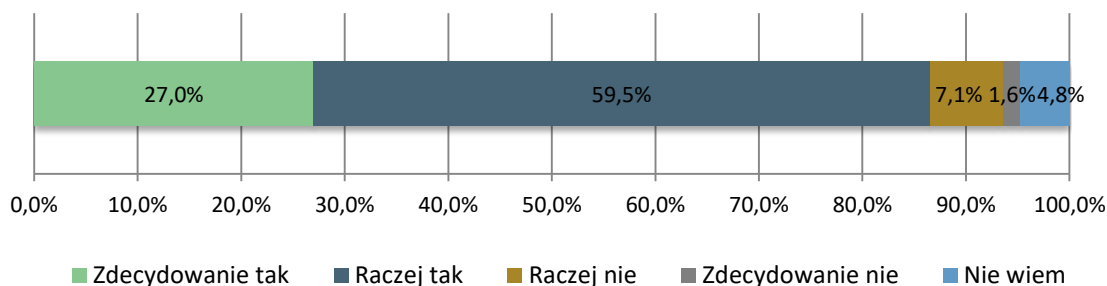
Wykres 60 Stopień wpływu prawnej ochrony przyrody środowisk wodnych na następujące aspekty życia społecznego.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=126.

Zdecydowana większość turystów (86,5%) była przekonana, że turystyka jest atrakcyjną formą edukacji ekologicznej. Rekreacja i wspólne spędzanie czasu to świetny moment, by uczyć się ekologii i dbania o przyrodę (dotyczy to szczególnie dzieci i młodzieży). 8,7% respondentów twierdziło, że turystyka nie jest atrakcyjną formą edukacji ekologicznej. 4,8% ankietowanych nie miało na ten temat zdania.

Wykres 61 Atrakcyjność turystyki jako formy edukacji ekologicznej.

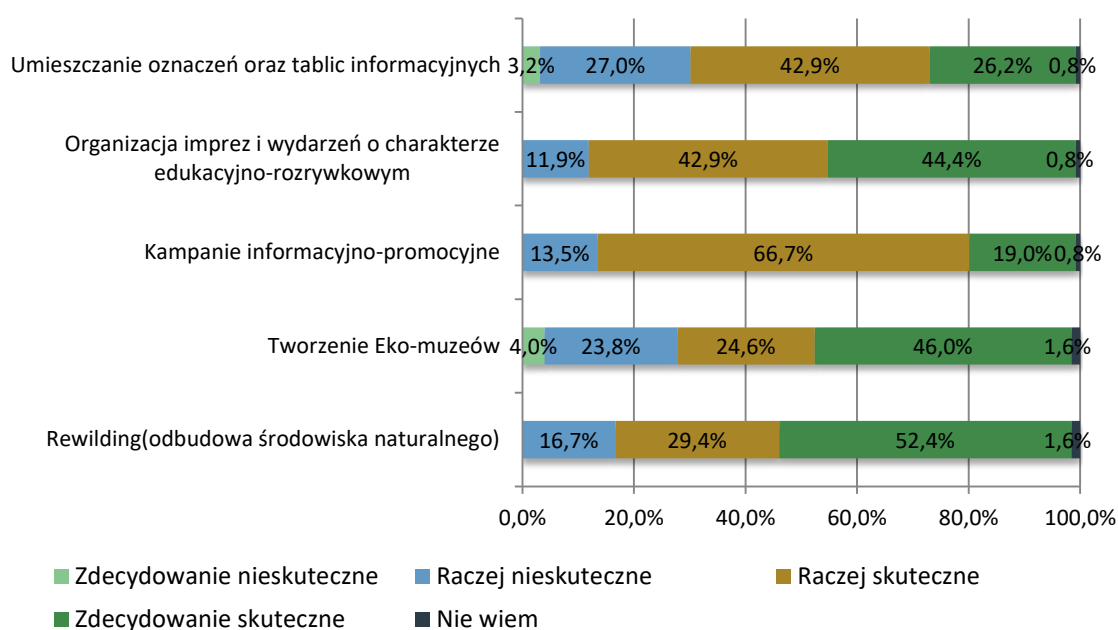
Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=126.

Turystów zapytano o efektywność niektórych działań prowadzonych dla zwiększenia oddziaływania turystyki w zakresie edukacji ekologicznej. Za skuteczne uznano właściwie wszystkie działania, jako najbardziej skuteczne wskazano jednak rewilding, czyli odbudowę środowiska naturalnego (52,4% odpowiedzi „zdecydowanie skuteczne” i 29,4% odpowiedzi „raczej skuteczne”). Co ciekawe, w poprzedniej edycji badania właśnie to działanie zostało uznane za najmniej efektywne.

Wśród innych efektywnych, zdaniem badanych, działań znalazły się kampanie informacyjno-promocyjne (19,0% odpowiedzi „zdecydowanie skuteczne” i 66,7% odpowiedzi „raczej skuteczne”) oraz organizacja imprez i wydarzeń o charakterze edukacyjno-rozrywkowym (44,4% odpowiedzi „zdecydowanie skuteczne” i 42,9% odpowiedzi „raczej skuteczne”).

Za najmniej skuteczne uznane zostały działania takie jak tworzenie eko-muzeów oraz umieszczanie oznaczeń i tablic informacyjnych.

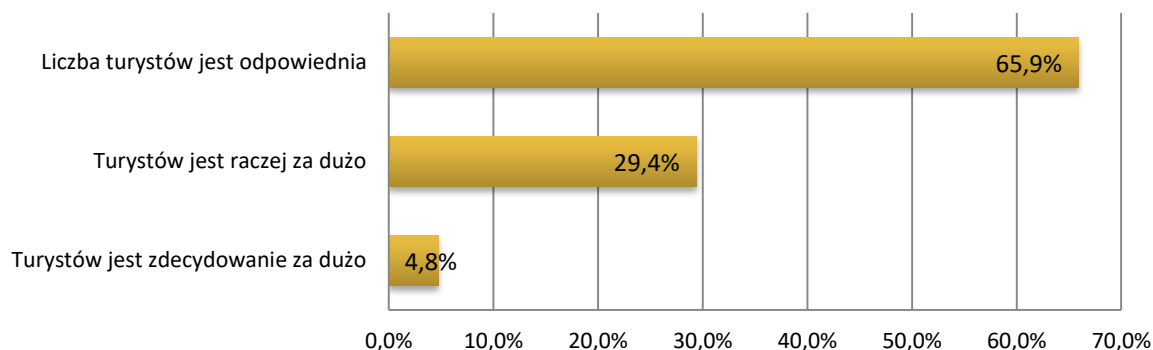
Wykres 62 Stopień efektywności poniższych działań dla zwiększenia oddziaływania turystyki w zakresie edukacji ekologicznej.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=126.

Turyści zostali poproszeni o ocenę natężenia ruchu w rejonie, w którym przebywali w trakcie badania (pytanie dotyczyło głównie wpływu ruchu turystycznego na stan środowiska rzeczno). Większość badanych (65,9%) uznało, że liczba turystów znajdujących się w danym rejonie jest odpowiednia. Kolejne 29,4% respondentów stwierdziło, że turystów jest raczej za dużo, zaś 4,8% było o tym przekonanych.

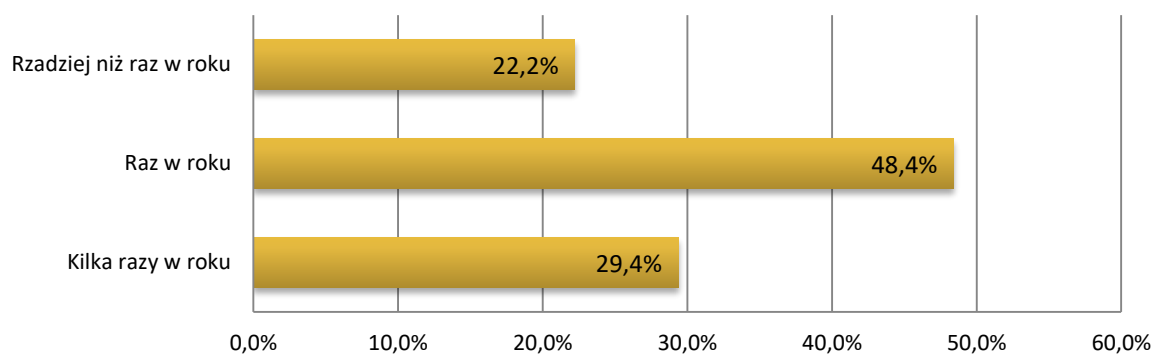
Wykres 63 Ocena natężenia ruchu turystycznego w rejonie, w którym przebywają badani (w szczególności w zakresie wpływu ruchu turystycznego na stan środowiska rzecznoego).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=126.

Badanych zapytano o to, jak często odwiedzają obszary rzek i dolin rzecznych w celach turystycznych. Niespełna połowa respondentów (48,4%) stwierdziła, że odwiedza takie tereny raz w roku. Kilka razy w roku na obszarze rzek i dolin rzecznych odpoczywa 29,4% ankietowanych, zaś 22,2% odwiedza te tereny rzadziej niż raz w roku.

Wykres 64 Częstotliwość odwiedzania w celach turystycznych obszarów rzek i dolin rzecznych.

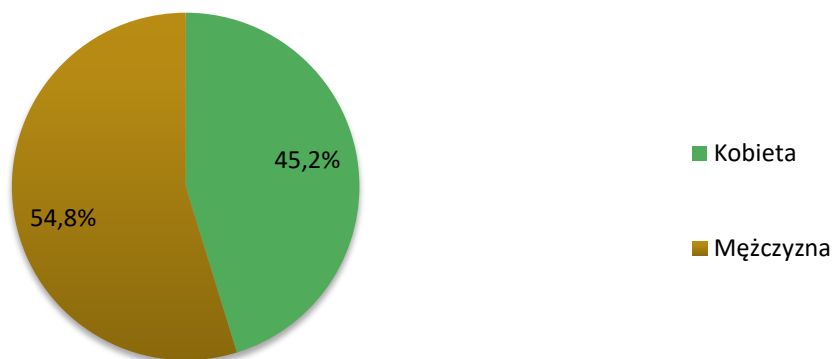

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=125.

METRYCZKA

W badaniu wzięło udział 126 turystów. Rozkład płci był dość podobny – kobiet biorących udział w ankiecie było 45,2% (tj. 57 osób), zaś mężczyzn 54,8% (tj. 69 osób).

Wykres 65 Płeć respondentów.

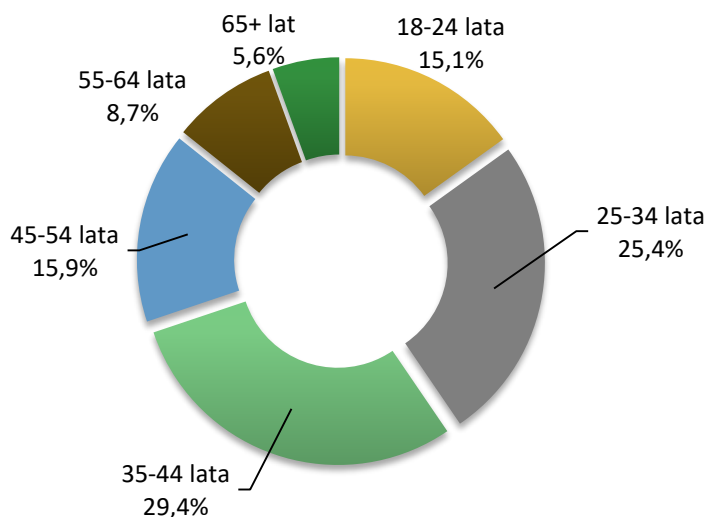

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=126.

Najbardziej liczną grupę badanych stanowiły osoby w wieku 35-44 lata (29,4%). Co czwarty badany (25,4%) miał od 25 do 34 lat. Nieco mniej było osób w przedziałach wiekowych 18-24 lata (15,1%) oraz 45-54 lata (15,9%). Najmniej liczne grupy tworzyły osoby po 55 roku życia – turyści w wieku 55-64 lata stanowili 8,7% badanej grupy, zaś osoby powyżej 65 roku życia 5,6%.

Taki rozkład danych wskazuje, że odpoczynek nad rzeką wybierają głównie młodzi dorośli oraz osoby w średnim wieku.

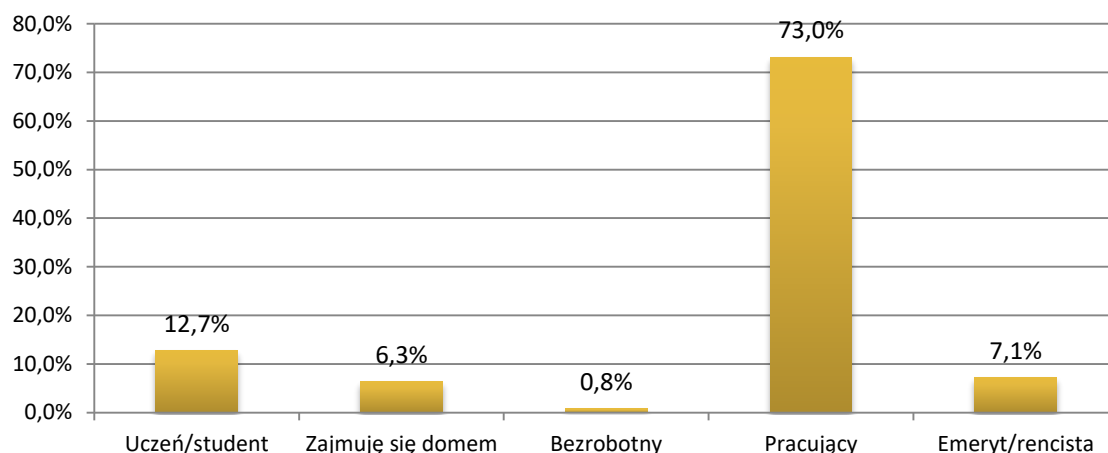
Wykres 66 Wiek respondentów.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=126.

Zdecydowaną większość respondentów stanowiły osoby pracujące (73,0%). Uczniowie i studenci stanowili 12,7%, zaś emeryci i renciści 7,1%. Nieco mniejszy odsetek stanowiły osoby zajmujące się domem (6,3%), zaś najmniejszy osoby bezrobotne (0,8%).

Wykres 67 Status zawodowy respondentów.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=126.

Badanych zapytano o zainteresowanie różnymi formami turystyki. Większość respondentów (65,1%) interesuje się kajakarstwem (wielu spośród badanych właśnie taką formę turystyki uprawiała w badanym miejscu). Mniej niż połowa badanych (46,0%) wskazała na zainteresowanie biwakowaniem, zaś nieco częściej niż co czwarty respondent (26,2%) na piesze wycieczki. Pływaniem interesuje się 16,7% ankietowanych, zaś 14,3% preferuje wędkarstwo. Najmniej wskazań dotyczyło wycieczek rowerowych (6,3%) oraz innych portów wodnych (3,2%).

Badani turyści mogli wskazać więcej niż jedną formę wypoczynku, dlatego odpowiedzi nie sumują się do 100%.

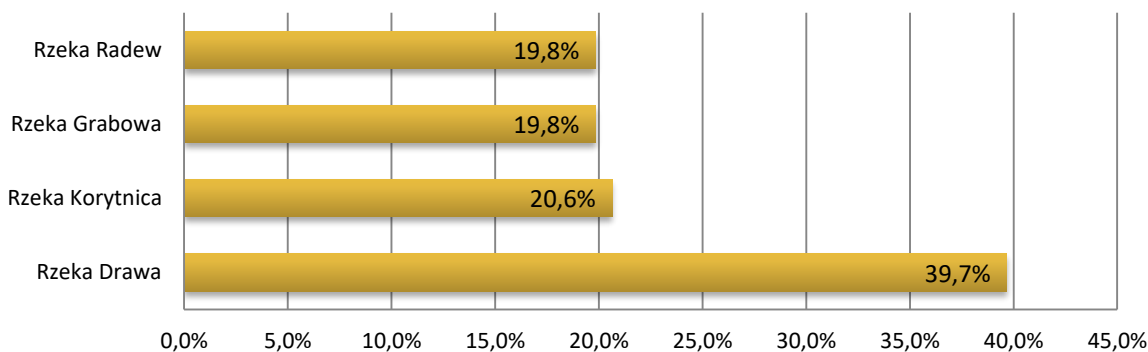
Tabela 1 Zainteresowanie wymienionymi formami turystyki.

Forma turystyki	%	Liczba odp.
Kajakarstwo	65,1%	82
Biwakowanie	46,0%	58
Wycieczki piesze	26,2%	33
Wycieczki rowerowe	6,3%	8
Pływanie	16,7%	21
Wędkarstwo	14,3%	18
Inne sporty wodne	3,2%	4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=126 (respondenci mieli możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi).

50 osób, tj. 39,7% w trakcie przeprowadzania badania przebywało na obszarze rzeki Drawy. Pozostały odsetek badanych rozłożył się równomiernie między obszary rzek Radew i Grabowa - na każdym z tych terenów przebadano po 25 osób (19,8%), zaś 26 osób przebadano na terenie rzeki Korytnicy (20,6%).

Wykres 68 Obszar, na którym przebywali respondenci.

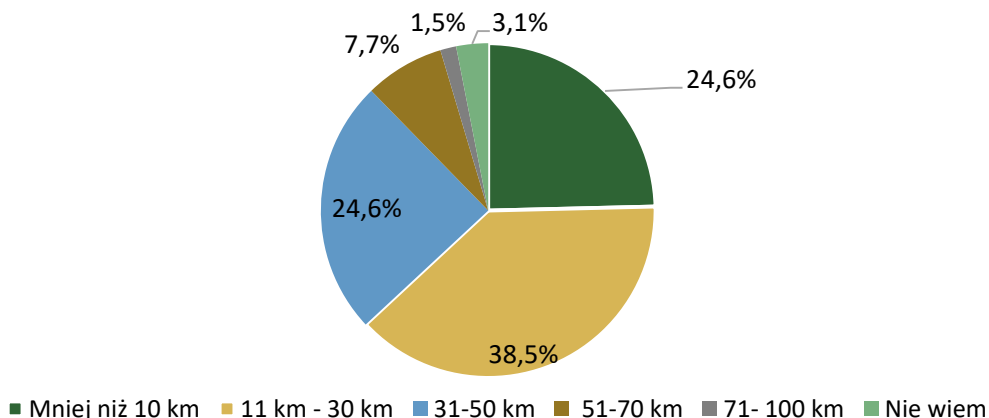
Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=126.

ANALIZA PAPI Z ROLNIKAMI

W celu poznania opinii rolników zamieszkujących tereny nadrzeczne, przeprowadzono 65 wywiadów metodą PAPI.

Badani respondenci mieszkają w różnych odległościach od rzeki, co może wpływać na ich różny stosunek do niej. Stosunkowo największy odsetek rolników (38,5%) mieszka w odległości 11-30km od najbliższej rzeki. Po 24,6% mieszka w odległości mniejszej niż 10 km oraz między 31 a 50 km od najbliższej rzeki. Pięciu badanych do rzeki ma od 51 do 70 km, zaś jeden z rolników musi pokonać odległość od 71 do 100 km.

Wykres 69 Odległość zamieszkania od najbliższej rzeki.

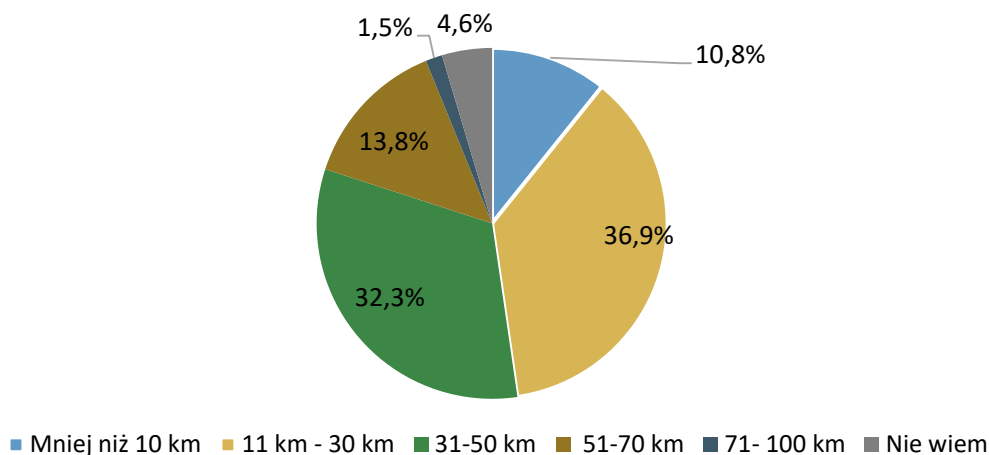

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=65.

Oprócz miejsca zamieszkania, rolników zapytano o odległość od najbliższej rzeki, w jakiej znajdują się ich gospodarstwa rolne. Podobnie jak w przypadku miejsca zamieszkania, tak i tu przeważają osoby, których gospodarstwo znajduje się w odległości 11-30 km od najbliższej rzeki (36,9%). Niespełna 1/3 gospodarstw (32,3%) znajduje się w odległości 31-50 km od rzeki, zaś 13,9% od 51

do 70 km. W odległości mniejszej niż 10 km od cieku wodnego znajduje się 10,8% gospodarstw. Respondent, który mieszkał w odległości 71-100 km od rzeki, w takiej samej odległości ma swoje gospodarstwo.

Wykres 70 Odległość gospodarstwa rolnego od najbliższej rzeki.

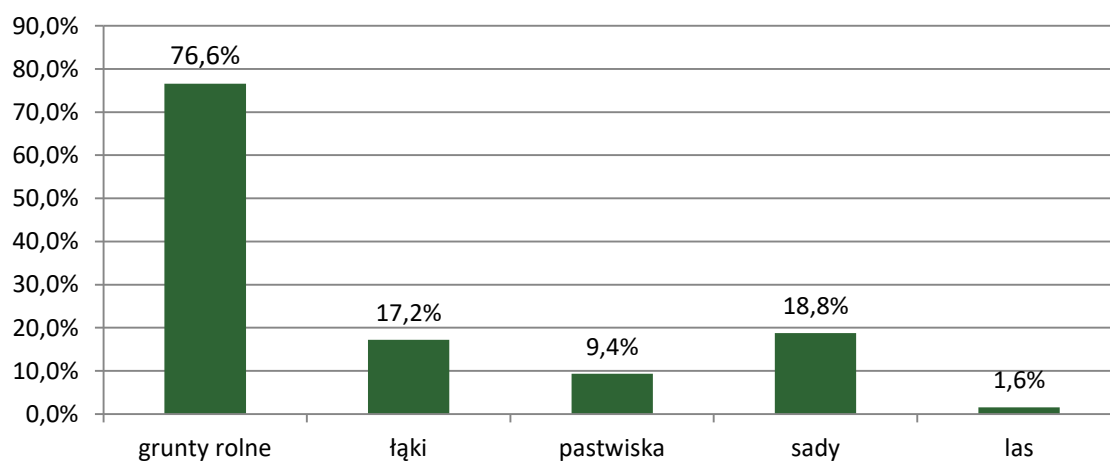

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=65.

Zdecydowana większość rolników (76,5%, tj. 49 osób) posiada grunty orne. Niespełna 20,0% (18,8%) posiada sady, zaś 17,2% łąki. Mniej niż co 10 respondent (9,4%) w swojej pracy użytkuje pastwiska. Jedynie jeden badany posiada las.

Z uwagi na możliwość posiadania więcej niż jednego gruntu, odpowiedzi nie sumują się do 100%.

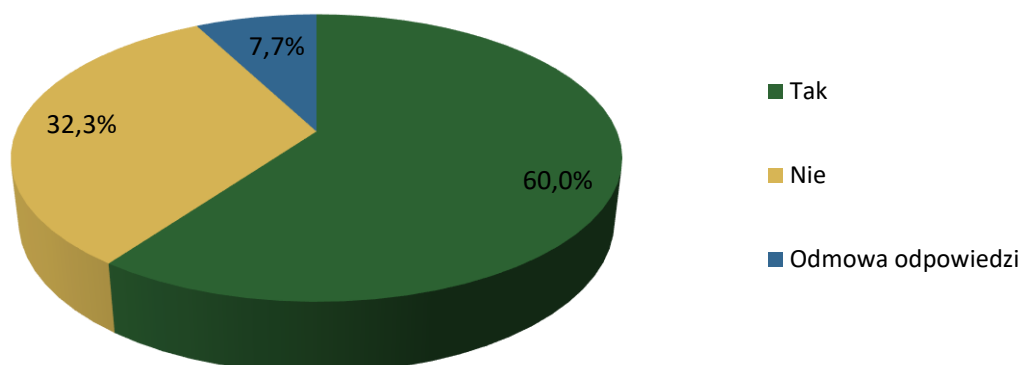
Wykres 71 Rodzaj posiadanych gruntów.

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=65.

Rolników zapytano, czy w swoim gospodarstwie stosują nawozy naturalne. 60,0% z nich przyznało, że stosuje takie nawozy, zaś 32,3% takim działaniom zaprzeczyło. Dla części badanych (7,7%) był to temat wrażliwy, dlatego odmówili odpowiedzi na to pytanie.

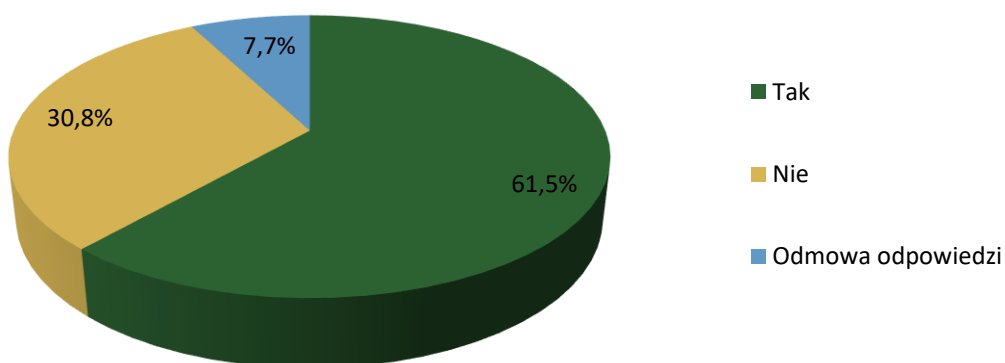
Wykres 72 Stosowanie nawozów naturalnych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=65.

Prawie identycznie rozkłada się odsetek osób stosujących nawozy sztuczne. 61,5% badanych przyznało, że stosuje ten typ nawozu, zaś 30,8% nie stosuje nawozów sztucznych. Taka sama jak poprzednio liczba osób (7,7%, tj. 5 osób) odmówiła odpowiedzi na to pytanie.

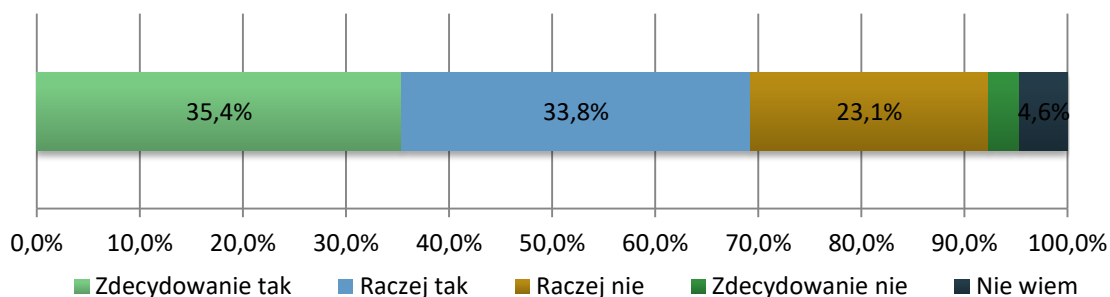
Wykres 73 Stosowanie nawozów sztucznych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=65.

Zdaniem 69,3% rolników (55 osób) stosowanie nawozów może powodować zanieczyszczenia wód powierzchniowych (35,4% odpowiedzi „zdecydowanie tak” oraz 33,9% odpowiedzi „raczej tak”). Nieco ponad 1/4 respondentów (26,2%, tj. 17 osób) stwierdziła, że stosowanie nawozów nie wpływa na zanieczyszczenie wód powierzchniowych („23,1% odpowiedzi „raczej nie” oraz 3,1% odpowiedzi „zdecydowanie nie”). 4,6% badanych nie potrafiło odpowiedzieć na to pytanie.

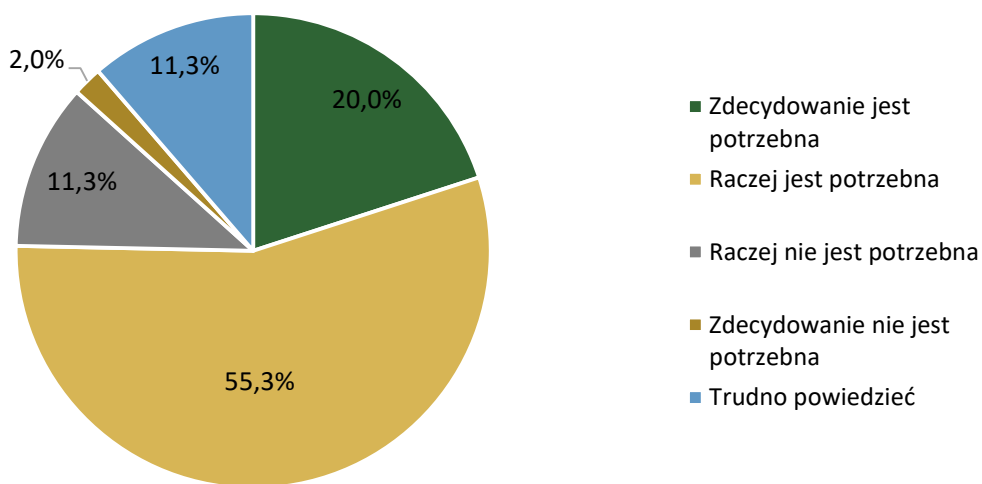
Wykres 74 Czy Pana/i zdaniem stosowanie nawozów może powodować zanieczyszczanie wód powierzchniowych?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=65.

Rolników zapytano o opinię na temat ochrony środowiska rzeczno-egzogenicznego w ich regionie zamieszkania. Niespełna połowa (46,2%) uważała, że działania takie są raczej potrzebne. Nieco ponad 1/4 (26,2%) badanych sądzi, że są one zdecydowanie potrzebne, zaś nieco mniej, bo 24,6% uważało, że raczej nie są potrzebne. Tylko 1,5% ankietowanych stwierdziło, że ochrona środowiska rzeczno-egzogenicznego jest zdecydowanie niepotrzebna.

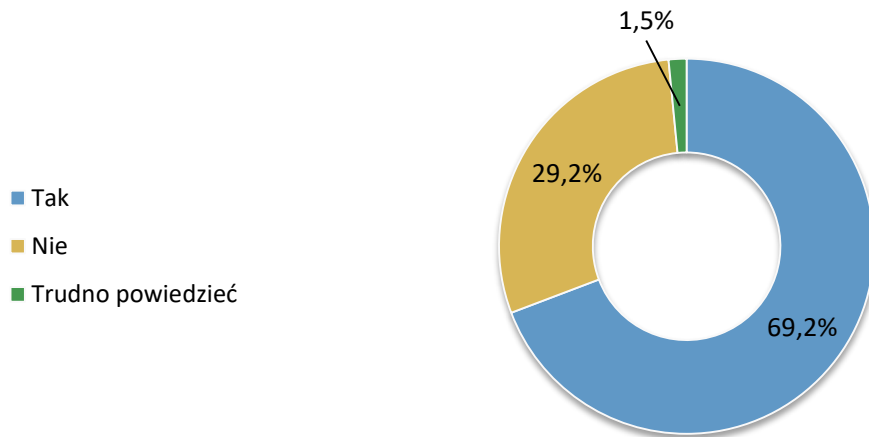
Wykres 75 Jakie jest Pana/i zdanie na temat ochrony środowiska rzeczno-egzogenicznego w Pana/i regionie zamieszkania?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=65.

Większość badanych rolników (69,2%) twierdziła, że zna sieci obszarów podlegających ochronie przyrody pn. „Natura 2000”. 29,2% respondentów przyznało, że nigdy nie słyszało o obszarach tego rodzaju, zaś 1,5% nie potrafiło odpowiedzieć na to pytanie, uznać można więc, że są to osoby, które nie posiadają wiedzy na temat obszarów „Natura 2000”.

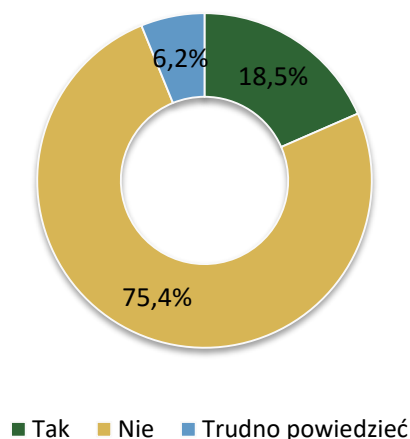
Wykres 76 Czy słyszał Pan/i o sieci obszarów podlegających ochronie przyrody pn. „Natura 2000”?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=65.

Choć rolnicy znają pewne obszary podlegające ochronie w ramach „Natura 2000”, zdecydowana większość z nich (75,4%) nigdy nie słyszała o projekcie pt. „Czynna ochrona siedlisk włosieniczników i udrożnienie korytarza ekologicznego zlewni rzeki Drawa w Polsce”. Podobnie jak w przypadku wiedzy o obszarach ochrony, tak i tu, osoby mające trudność z odpowiedzią na pytanie należałoby zaliczyć do osób nieznających realizowanego projektu (6,2% badanych). Niespełna 1/5 badanych (18,5%) stwierdziła, że zna projekt dotyczący rzeki Drawa.

Wykres 77 Czy słyszał Pan/i o realizowanym w ramach Programu Natura 2000 projekcie pt. „Czynna ochrona siedlisk włosieniczników i udrożnienie korytarza ekologicznego zlewni rzeki Drawa w Polsce”?

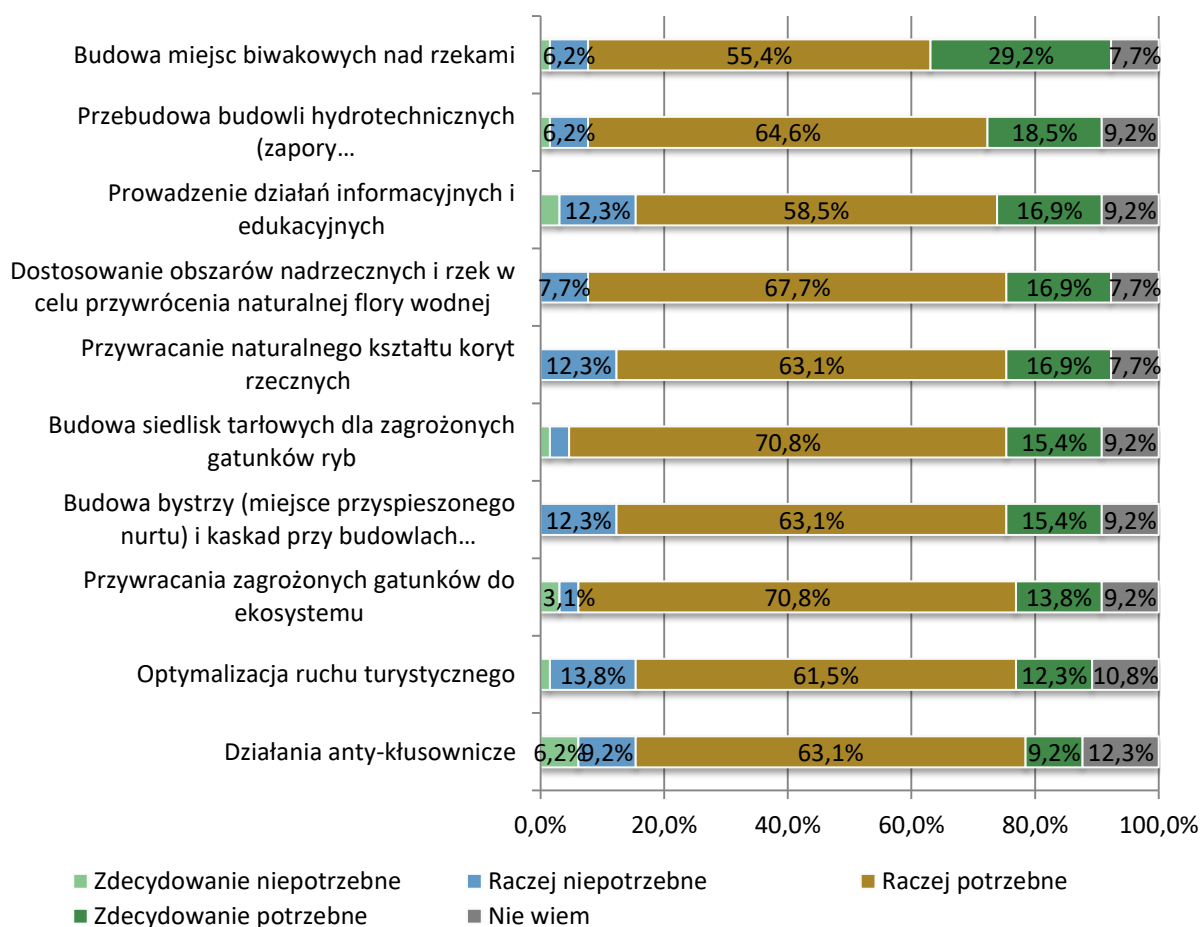
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=65.

Badanych poproszono o określenie, w jakim stopniu ich zdaniem istotne dla ochrony środowisk rzecznych są wskazane działania. Właściwie wszystkie działania uznane zostały za potrzebne – zarówno te dotyczące ruchu turystycznego, powstania infrastruktury ingerującej w naturalne działanie rzek, jak i działań informacyjnych i anty-klusowniczych.

Za najistotniejsze działania uznano:

- Budowę miejsc biwakowych nad rzekami (29,2% wskazań „zdecydowanie potrzebne”, 55,4% wskazań „raczej potrzebne”);
- Przebudowę budowli hydrotechnicznych (18,5% wskazań „zdecydowanie potrzebne”, 64,6% wskazań „raczej potrzebne”);
- Dostosowanie obszarów nadrzecznych i rzek w celu przywrócenia naturalnej flory wodnej (16,9% wskazań „zdecydowanie potrzebne” 67,7% wskazań „raczej potrzebne”);
- Przywracanie naturalnego kształtu koryt rzecznych (16,9% wskazań „zdecydowanie potrzebne”, 63,1% wskazań „raczej potrzebne”);
- Budowa siedlisk tarlowych dla zagrożonych gatunków ryb (15,4% wskazań „zdecydowanie potrzebne”, 70,8% wskazań „raczej potrzebne”).

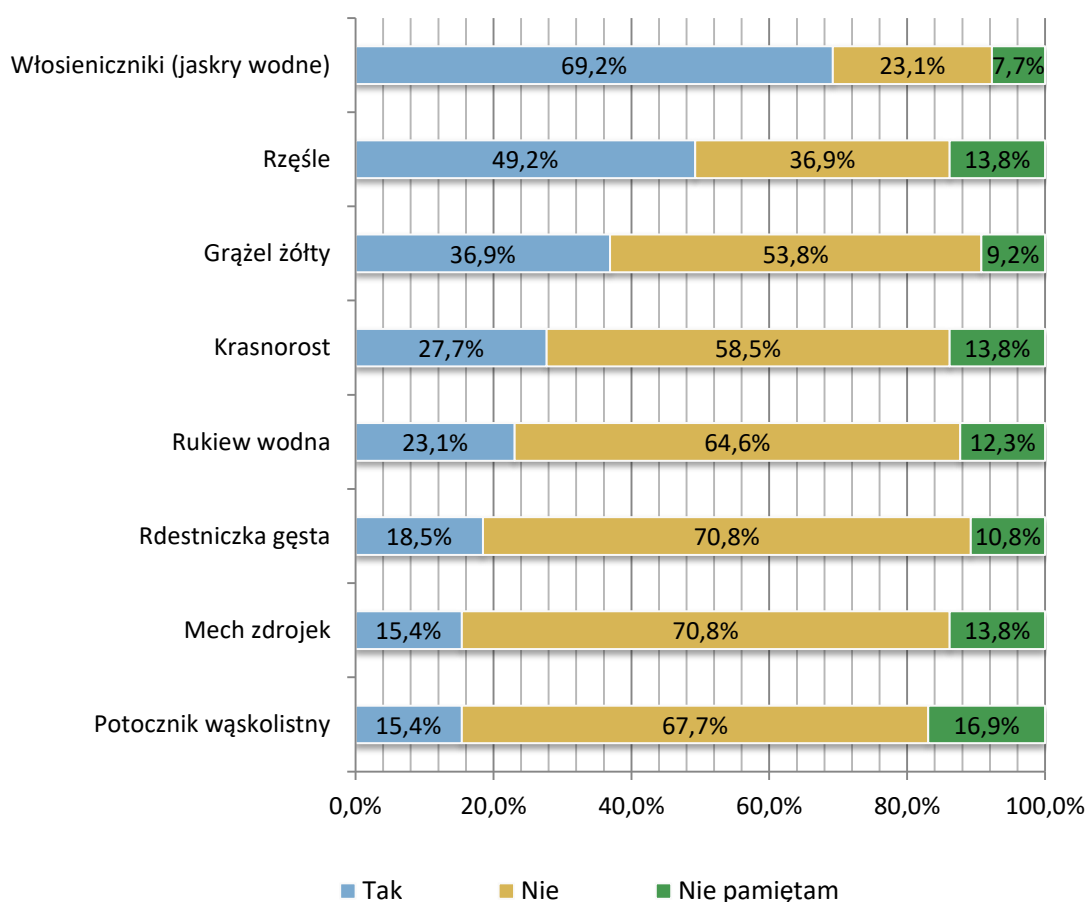
Wykres 78 W jakim stopniu Pana/i zdaniem wskazane działania są istotne dla ochrony środowisk rzecznych?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=65.

Respondenci zostali także zapytani o znajomość roślin rzecznych będących podstawą ekosystemu rzek włosienicznikowych. Najbardziej znanymi roślinami wśród rolników są włosieniczniki (jaskry wodne) – ich znajomość deklaruje 69,2%. Niespełna połowa badanych (49,2%) słyszała o rzęślach, a 36,9% o grążelu żółtym. Mniej niż 30,0% zna krasnorosty (27,7%) oraz rukiew wodną (23,1%). Najmniej znaną wśród rolników rośliną jest potoczniczek wąskolistny (15,4%).

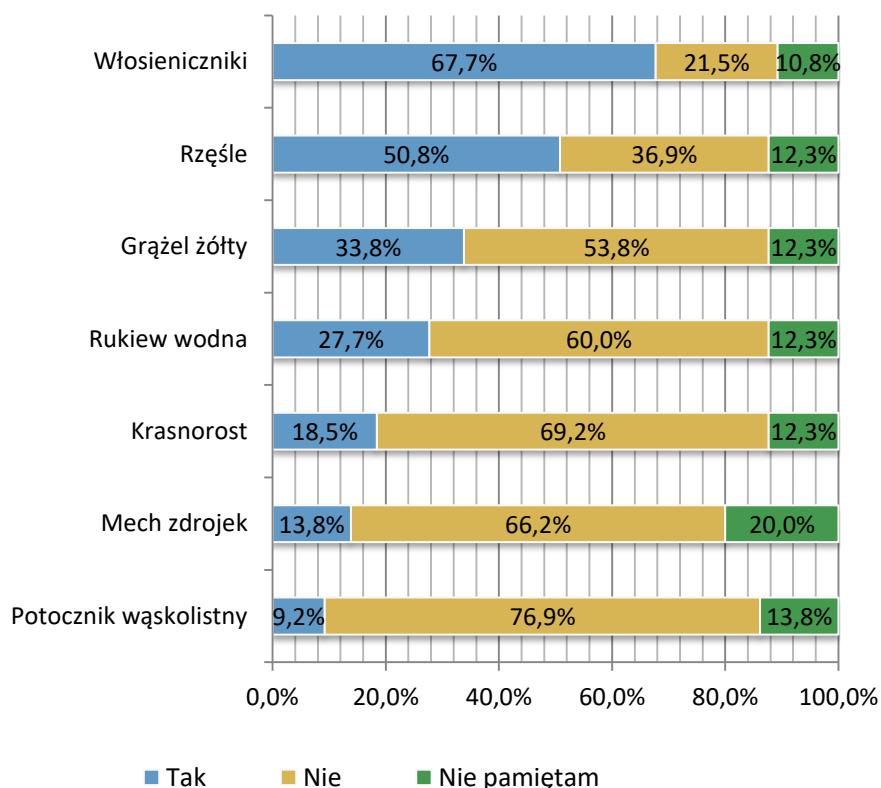
Wykres 79 Czy słyszał/a Pan/i o następujących roślinach rzecznych będących podstawą ekosystemu rzek włosienicznikowych?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=65.

Oprócz ogólnej znajomości, badani zostali zapytani o to, czy kiedykolwiek widzieli dane rośliny w ich naturalnym środowisku. Odpowiedzi respondentów były bardzo podobne do odpowiedzi dotyczącej znajomości ogólnej. Najczęściej „widzianymi” roślinami były włosieniczniki (67,7%, tj. 44 osoby widziały tę roślinę) oraz rzęśle (50,8%, tj. 33 osoby). Niewiele ponad 1/3 ankieterowanych widziało grążel żółty (33,9%), zaś nieco mniejszy odsetek rukiew wodną (27,7%). Podobnie jak w pytaniu wyżej, najrzadziej widywaną rośliną jest potoczniczek wąskolistny (9,2%). Należy zaznaczyć, że w przypadku wszystkich wymienionych roślin dość duży odsetek rolników (między 10,7% a 20,0%) odpowiedział, że nie pamięta, czy daną roślinę kiedykolwiek widział w ich naturalnym środowisku.

Wykres 80 Czy widział Pan/i te rośliny w ich naturalnym środowisku?

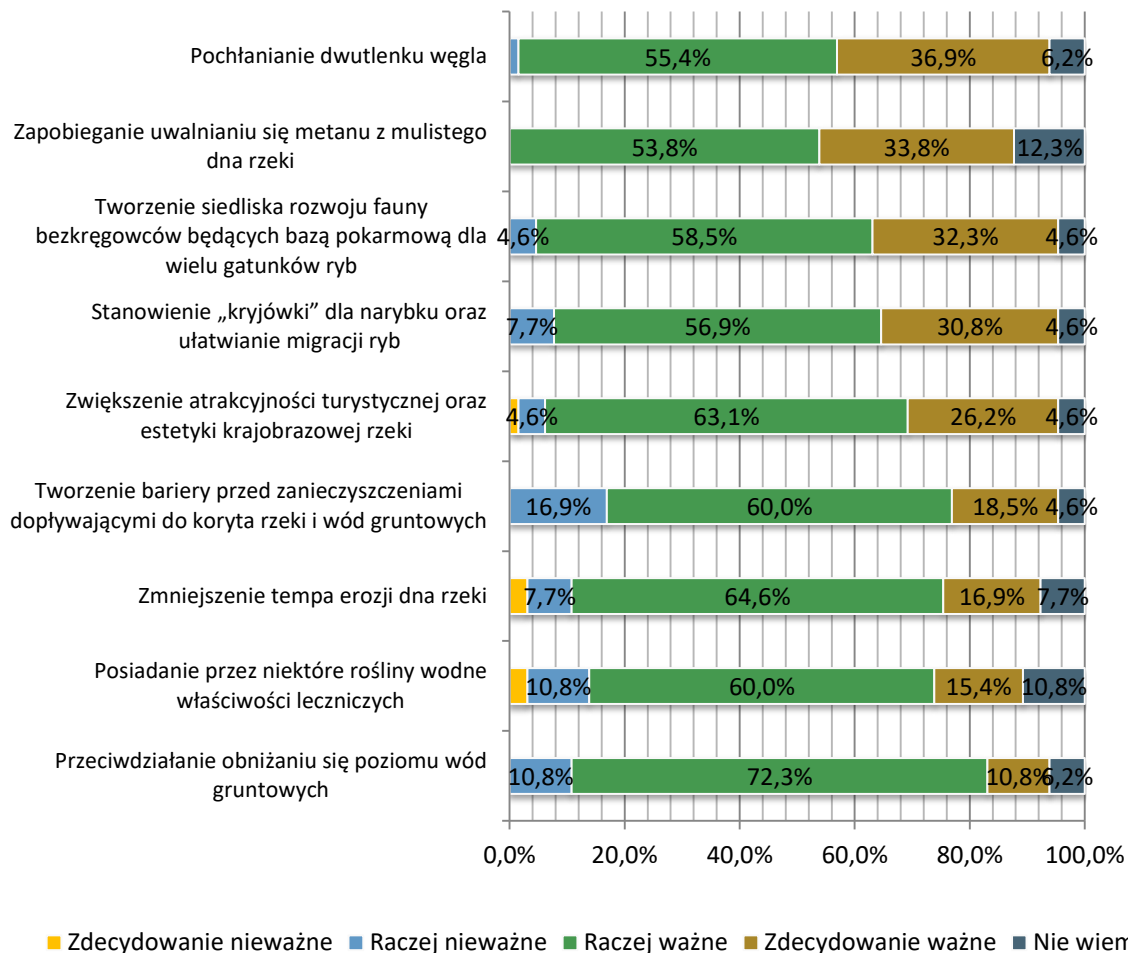

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=65.

Badani zostali poproszeni o określenie stopnia istotności poszczególnych funkcji ekosystemowych roślinności rzek włosienicznikowych. Wszystkie z wymienionych funkcji uznane zostały za ważne lub bardzo ważne. Najwięcej pozytywnych odpowiedzi uzyskały następujące funkcje:

- Pochłanianie dwutlenku węgla (36,9% wskazań „zdecydowanie ważne”, 55,4% wskazań „raczej ważne”);
- Zapobieganie uwalnianiu się metanu z mulistego dna rzeki (33,8% wskazań „zdecydowanie ważne”, 53,8% wskazań „raczej ważne”);
- Tworzenie siedliska rozwoju fauny bezkręgowców będących bazą pokarmową dla wielu gatunków ryb (32,3% wskazań „zdecydowanie ważne”, 58,5% wskazań „raczej ważne”);
- Stanowienie „kryjówek” dla narybku oraz ułatwienie migracji ryb (30,8% wskazań „zdecydowanie ważne”, 56,9% wskazań „raczej ważne”);
- Zwiększenie atrakcyjności turystycznej oraz estetyki krajobrazowej rzeki (26,2% wskazań „zdecydowanie ważne”, 63,1% wskazań „raczej ważne”).

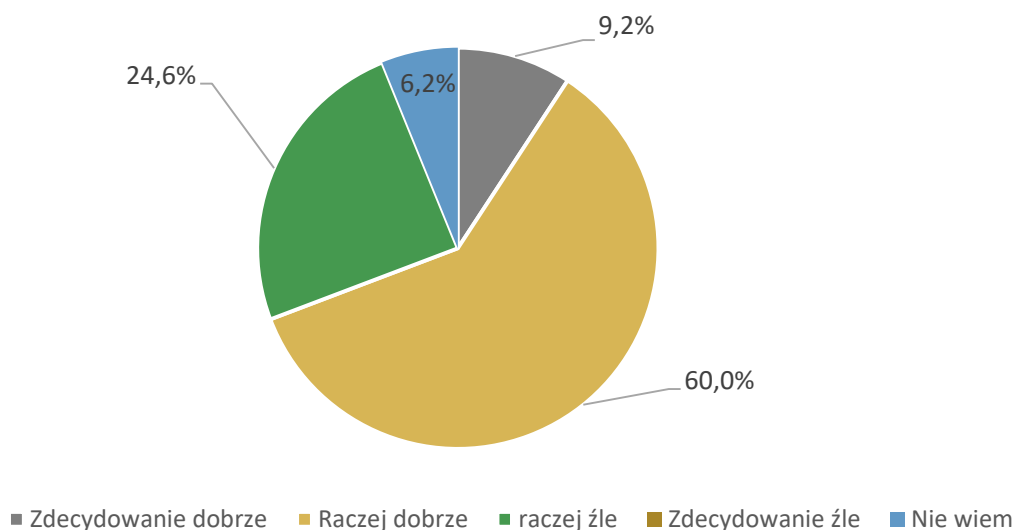
Wykres 81 Roślinność rzek włosienicznikowych (np. Drawy) pełni szereg funkcji ekosystemowych, proszę wskazać w jakim stopniu poszczególne funkcje są Pana/i zdaniem istotne?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=65.

Zdaniem prawie 70,0% rolników, ekosystem roślinności wodnej w regionie, w którym mieszkają, rozwija się dobrze (9,2% odpowiedzi „zdecydowanie dobrze” oraz 60,0% odpowiedzi „raczej dobrze”). Niespełna 1/4 respondentów była odmiennego zdania i twierdziła, że ekosystem rozwija się raczej źle (24,6%, tj. 16 osób). 4 osoby nie potrafiły odpowiedzieć na to pytanie.

Wykres 82 Jak Pana/i zdaniem rozwija się ekosystem roślinności wodnej w Pana/i regionie?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=65.

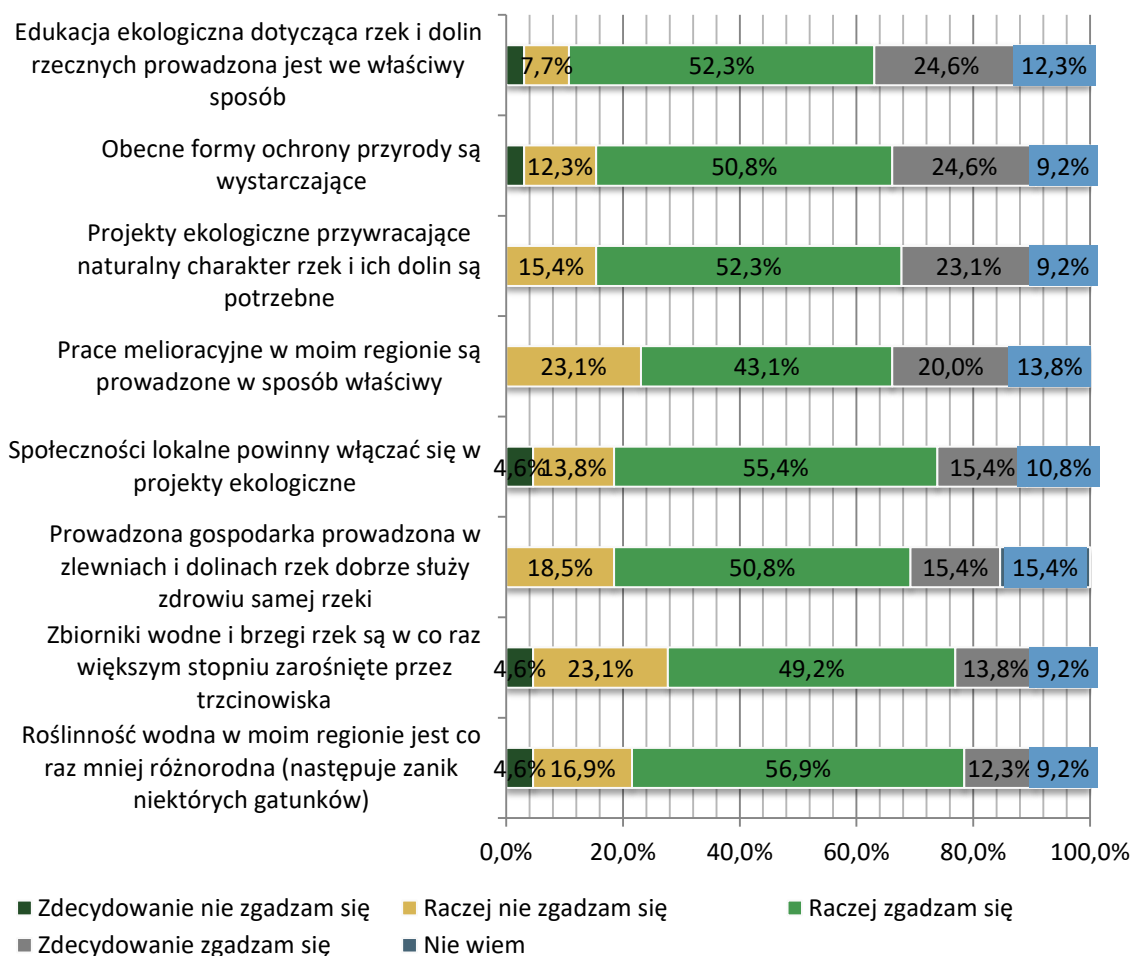
Badani zostali poproszeni o ustosunkowanie się do wymienionych niżej stwierdzeń. Rolnicy raczej zgadzają się właściwie ze wszystkimi stwierdzeniami, szczególnie tymi dotyczącymi dotychczas prowadzonych działań proekologicznych.

Najwięcej odpowiedzi pozytywnych uzyskały stwierdzenia:

- Edukacja ekologiczna dotycząca rzek i dolin rzecznych prowadzona jest we właściwy sposób (24,6% wskazań „zdecydowanie zgadzam się”, 52,3% wskazań „raczej zgadzam się”);
- Obecne formy ochrony przyrody są wystarczające (24,6% wskazań „zdecydowanie zgadzam się”, 50,8% wskazań „raczej zgadzam się”);
- Projekty ekologiczne przywracające naturalny charakter rzek i ich dolin są potrzebne (23,1% wskazań „zdecydowanie zgadzam się”, 52,3% wskazań „raczej zgadzam się”).

Największy odsetek osób nie zgodził się ze stwierdzeniami dotyczącymi postępującej degradacji środowiska: „Zbiorniki wodne i brzegi rzek są w coraz większym stopniu zarośnięte przez trzcinowiska” (4,6% wskazań „zdecydowanie nie zgadzam się”, 23,1% wskazań „raczej nie zgadzam się”) oraz „Roślinność wodna w moim regionie jest co raz mniej różnorodna (następuje zanik niektórych gatunków)” (4,6% wskazań „zdecydowanie nie zgadzam się”, 16,9% wskazań „raczej zgadzam się”).

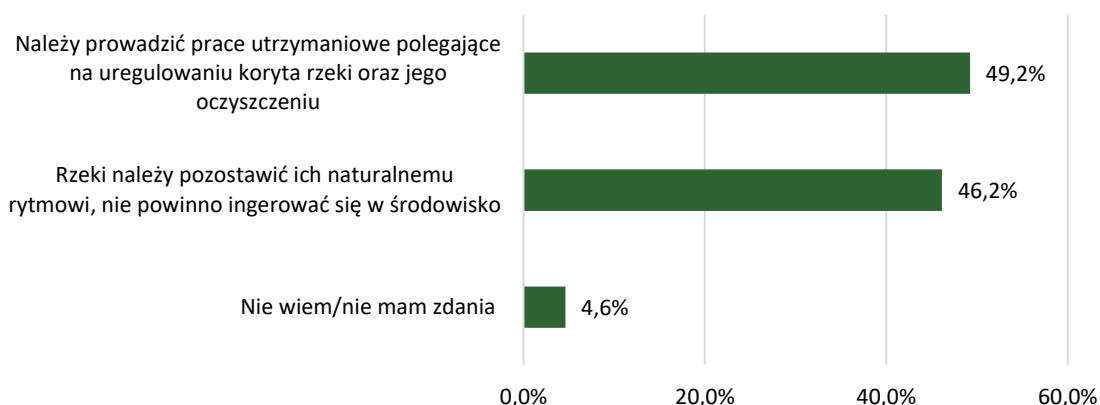
Wykres 83 W jakim stopniu zgadza się Pan/i z poniższymi stwierdzeniami?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=65.

Rolnicy byli bardzo podzieleni w kwestii sposobu prowadzenia gospodarki rzecznej. 49,2% (tj. 32 osoby) stwierdziło, że należy prowadzić prace utrzymaniowe polegające na uregulowaniu koryta rzeki oraz jego oczyszczeniu, zaś niewiele mniej, bo 46,2% (tj. 30 osób), że nie powinno się ingerować w środowisko, dlatego rzeki należy pozostawić ich naturalnemu rytmowi. 4,6% badanych nie ma na ten temat zdania.

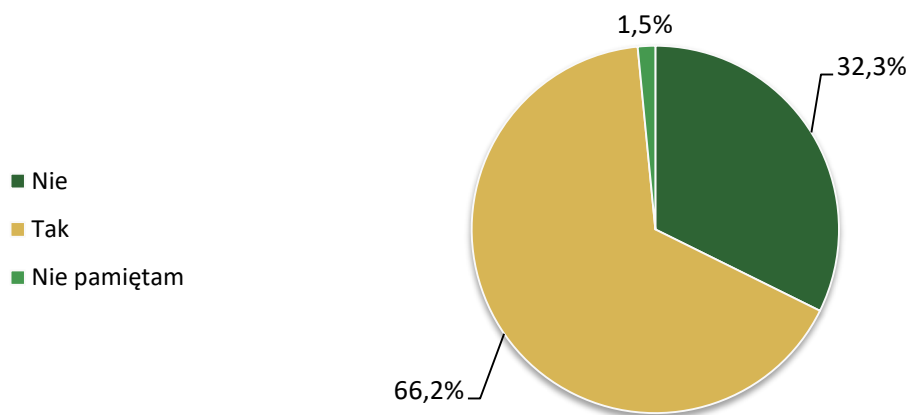
Wykres 84 Jak Pan/i zdaniem powinna być prowadzona gospodarka rzeczna?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=65.

Respondenci zostali zapytani o to, czy kiedykolwiek słyszeli o problemie migracji ryb związanym z budowlami hydrotechnicznymi (np. zaporami). Ponad połowa z nich (66,2%) nie słyszała o takim zjawisku. 32,3% badanych słyszało o tym problemie, zaś 1,5% nie potrafi sobie przypomnieć, czy kiedykolwiek się z tym problemem nim zetknęło.

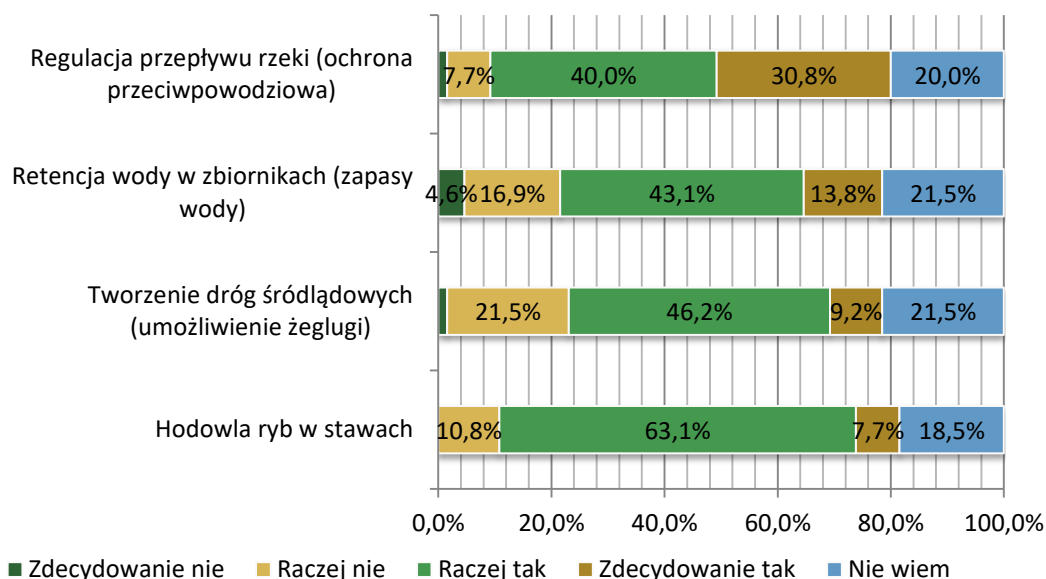
Wykres 85 Czy słyszał Pan/i kiedykolwiek o problemie migracji ryb związanym z budowlami hydrotechnicznymi (np. zapory)?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=65.

Rolników zapytano o stopień, w jakim poniżej wymienione cele, w jakich budowane są obiekty hydrotechniczne, usprawiedliwiają przerwanie szlaków migracyjnych ryb. Odpowiedzi są dość rozłożone, odsetek odpowiedzi „nie wiem” jest wysoki (wynosi ok. 20,0%), można więc wnioskować, że temat ten jest rolnikom mało znany. Przerwanie szlaków migracyjnych ryb najbardziej usprawiedliwia regulacja przepływu rzeki w celach przeciwpowodziowych (30,8% odpowiedzi „zdecydowanie tak” oraz 40,0% odpowiedzi „raczej tak”) oraz hodowla ryb w stawach (7,7% odpowiedzi „zdecydowanie tak” oraz 63,1% odpowiedzi „raczej tak”).

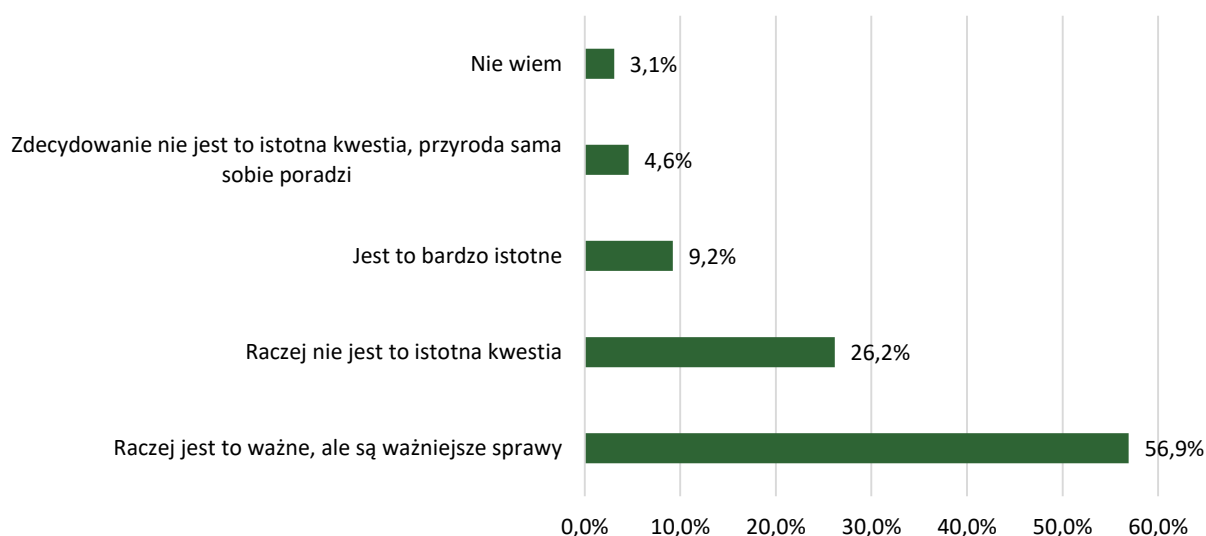
Wykres 86 W jakim stopniu Pana/i zdaniem poniższe cele, w jakich budowane są obiekty hydrotechniczne usprawiedliwiają przerwanie szlaków migracyjnych ryb?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=65.

Badanych zapytano o stopień istotności działań podejmowanych w celu utrzymania zarybienia w rzekach (zarówno naturalne tarlisk jak i sztuczne zarybienia). 56,9% rolników stwierdziło, że takie działania raczej są ważne, ale są sprawy ważniejsze. Nieco ponad 1/4 respondentów (26,2%) twierdziła podobnie, uważając, że nie jest to istotna kwestia. 9,2% utrzymanie zarybienia uważało za kwestię bardzo istotną, zaś 4,6% twierdziło przeciwnie, mówiąc, że przyroda sama sobie poradzi, zarybienie nie jest więc istotną kwestią.

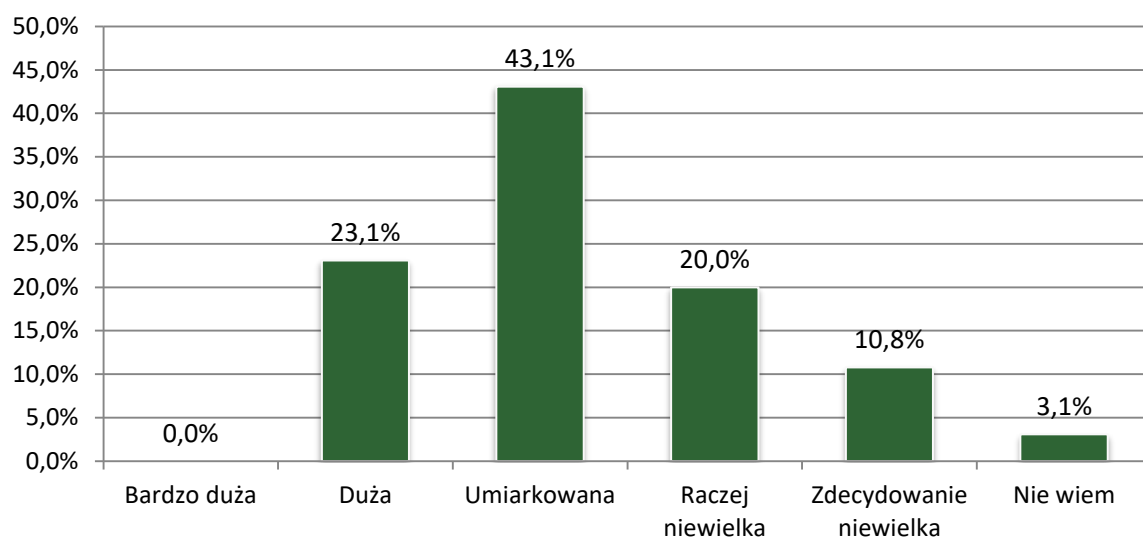
Wykres 87 W jakim stopniu Pana/i zdaniem istotne są działania podejmowane w celu utrzymania zarybienia w rzekach takie jak: zachowanie naturalnych tarlisk oraz sztuczne zarybienia?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=65.

Badani zostali zapytani o skalę kłusownictwa dotyczącego ryb rzecznych w ich regionie zamieszkania. Największy odsetek skalę tę uznał za umiarkowaną (43,1%, tj. 28 osób). 23,1% uważał, że jest ona duża. Zdaniem 1/5 respondentów kłusownictwo jest raczej niewielkie, pewnym tego jest zaś 10,8% rolników. 3,1% nie potrafiło odpowiedzieć na to pytanie.

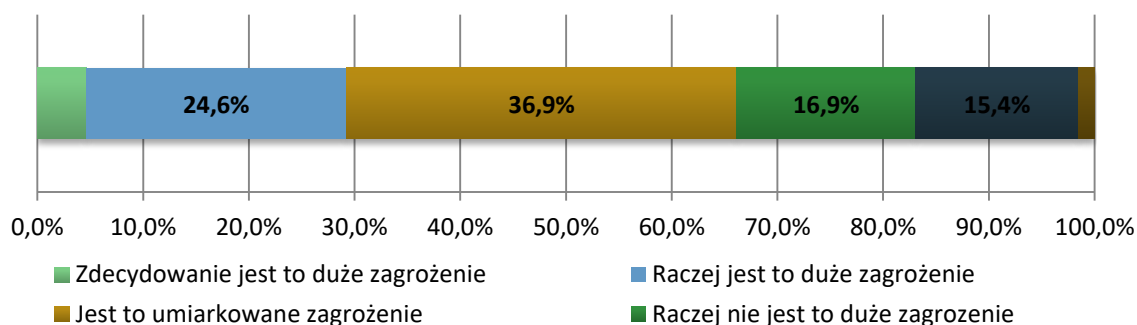
Wykres 88 Jaka Pana/i zdaniem jest skala kłusownictwa dotycząca populacji ryb rzecznych w Pana/i regionie?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=65.

Rolnicy zostali zapytani o stopień zagrożenia, jakie stanowi kłusownictwo dla populacji ryb w rzekach. Ich odpowiedzi były bardzo podzielone. 36,9% respondentów twierdził, że jest to zagrożenie umiarkowane. W opinii 29,2% jest to duże zagrożenie (4,6% odpowiedzi „zdecydowanie jest to duże zagrożenie” oraz 24,6% odpowiedzi „raczej jest to duże zagrożenie”), zaś zdaniem 32,3% osób (15,4% odpowiedzi „zdecydowanie nie jest to duże zagrożenie” oraz 16,9% odpowiedzi „raczej nie jest to duże zagrożenie”). Jedna osoba nie potrafiła odpowiedzieć na to pytanie.

Wykres 89 W jakim stopniu Pana/i zdaniem kłusownictwo stanowi zagrożenie dla populacji ryb w rzekach?

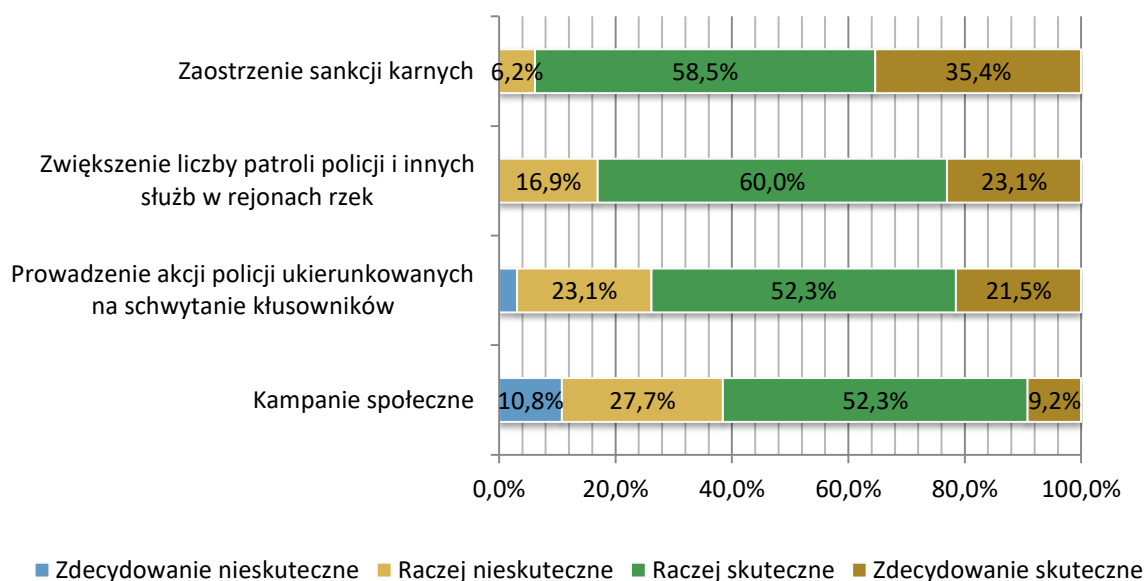

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=65.

Badanych poproszono o ocenę potencjalnej skuteczności zaproponowanych działań przeciwdziałających kłusownictwu.

Za najbardziej skuteczne uznane zostały: zaostrzenie sankcji karnych wobec kłusowników (35,4% wskazań „zdecydowanie skuteczne” oraz 58,5% odpowiedzi „raczej skuteczne”) oraz zwiększenie liczby patroli policyjnych i innych służb w rejonach rzek (23,1% wskazań „zdecydowanie skuteczne” oraz 60,0% odpowiedzi „raczej skuteczne”). Za najmniej skuteczne uznane zostały kampanie społeczne (10,8% wskazań „zdecydowanie nieskuteczne” oraz 27,7% odpowiedzi „raczej nieskuteczne”).

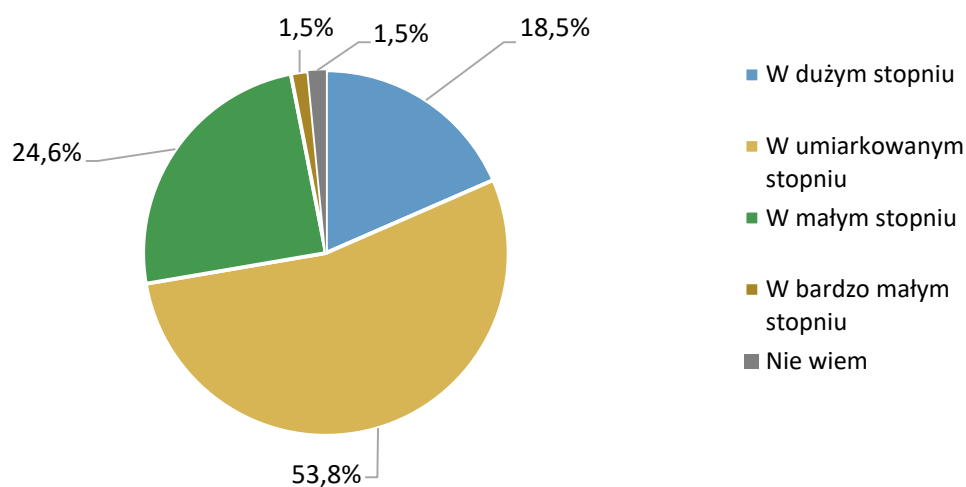
Wykres 90 W jakim stopniu następujące działania przeciwdziałające kłusownictwu są lub mogłyby być Pana/i zdaniem skuteczne?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=65.

Ponad połowa ankietowanych (53,8%) uważała, że istnienie osiedli mieszkaniowych w obszarach zlewisk rzek w umiarkowany sposób wpływa na zanieczyszczenie i degradowanie ekosystemu rzeki. Niespełna 1/4 uważała ten stopień za mały, zaś niewiele mniejszy odsetek (18,5%) było zdania, że wpływ ten jest duży. Jedna osoba nie potrafiła odpowiedzieć na to pytanie.

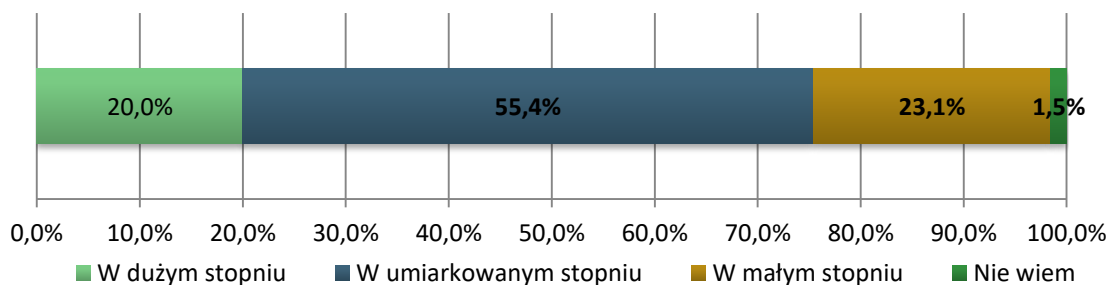
Wykres 91 W jakim stopniu Pana/i zdaniem istnienie osiedli mieszkaniowych w obszarach zlewnisk rzek wpływa na zanieczyszczenie i degradowanie ekosystemu rzeki?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=150.

Ponad połowa ankietyowanych (55,4%) była zdania, że działalność rolnicza w obszarach zlewnisk rzek w umiarkowany sposób wpływa na zanieczyszczenie i degradowanie ekosystemu rzeki. Dokładnie 1/5 respondentów stopień ten uważała za duży, zaś 23,1% za mały. Jedna osoba nie potrafiła odpowiedzieć na to pytanie.

Wykres 92 W jakim stopniu Pana/i zdaniem działalność rolnicza w obszarach zlewnisk rzek wpływa na zanieczyszczenie i degradowanie ekosystemu rzeki?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=65.

Respondentów zapytano o stopień, w jaki ich zdaniem poszczególne działania są skutecznym sposobem na zmniejszenie oddziaływania rolnictwa na wody rzeczne i gruntowe. Większość respondentów za potencjalnie skuteczne uznała wszystkie zaproponowane formy:

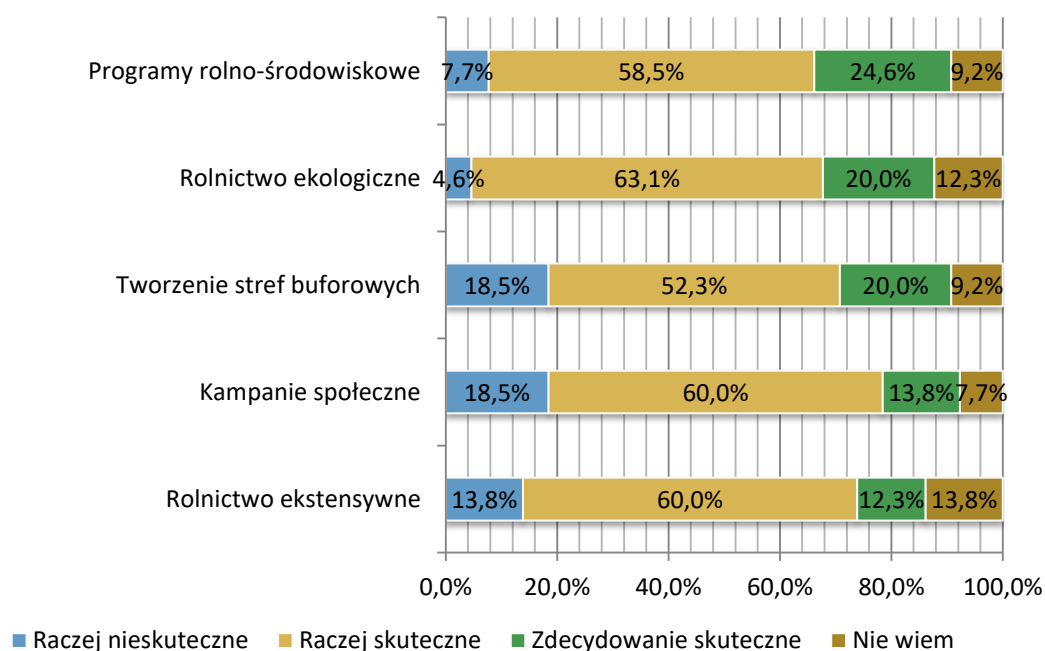
- Programy rolno-środowiskowe (działania realizowane w ramach projektów unijnych zwiększające ekologiczność gospodarstw rolnych): 58,5% wskazań „raczej skuteczne”, 24,6% wskazań „zdecydowanie skuteczne”;
- Rolnictwo ekologiczne (rolnictwo ekologiczne określa się jako system gospodarowania o zrównoważonej produkcji roślinnej i zwierzęcej, łączącej przyjazne środowisku praktyki

gospodarowania takie jak: wspomaganie wysokiego stopnia różnorodności biologicznej, wykorzystywanie naturalnych procesów oraz zapewnienie właściwego dobrostanu zwierząt): 63,1% wskazań „raczej skuteczne”, 20,0% wskazań „zdecydowanie skuteczne”;

- Tworzenie stref buforowych (strefy, w których występują ograniczenia dla prowadzenia działalności rolniczej): 52,3% wskazań „raczej skuteczne”, 20,0% wskazań „zdecydowanie skuteczne”;
- Kampanie społeczne: 60,0% wskazań „raczej skuteczne”, 13,9% wskazań „zdecydowanie skuteczne”;
- Rolnictwo ekstensywne (rodzaj rolnictwa, w którym nie stosuje się sztucznych środków wspomagających uprawy): 60,0% wskazań „raczej skuteczne”, 12,3% wskazań „zdecydowanie skuteczne”.

Najwięcej negatywnych odpowiedzi uzyskało przeprowadzenie kampanii społecznej oraz tworzenie stref buforowych.

Wykres 93 W jakim stopniu Pana/i zdaniem poszczególne działania są skutecznym sposobem na zmniejszenie oddziaływania rolnictwa na wody rzeczne i gruntowe?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=65.

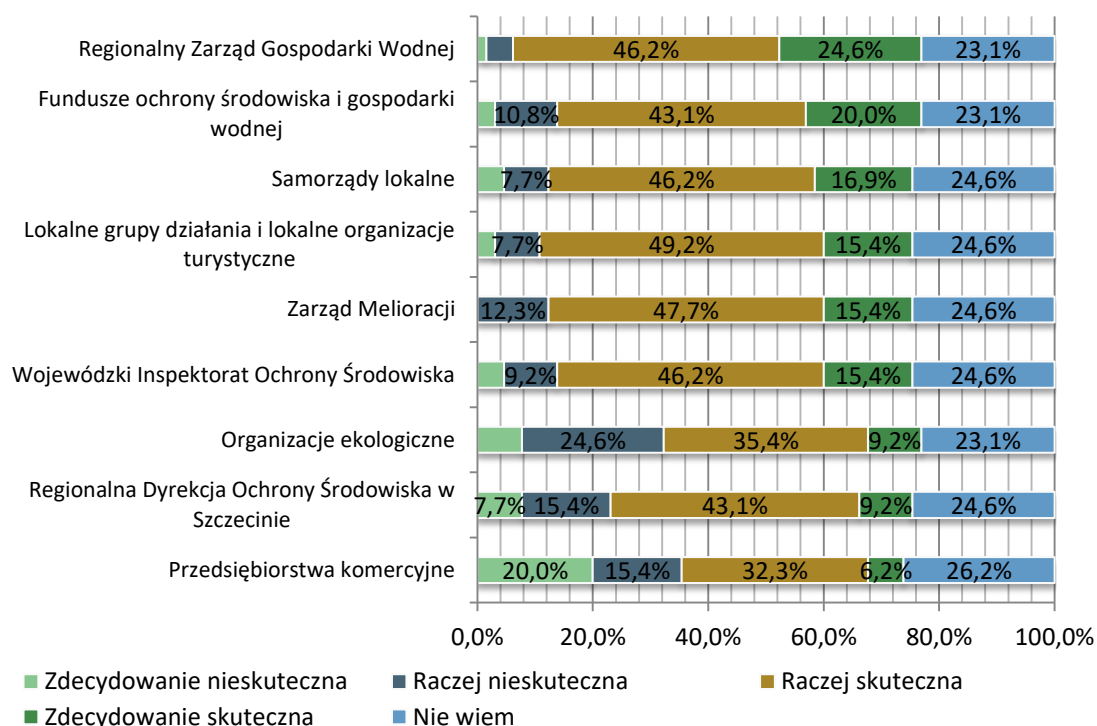
Badani zostali zapytani o stopień skuteczności działalności wymienionych niżej instytucji w zakresie ochrony przyrody na rzekach i w ich dolinach. Dość znaczny odsetek odpowiedzi „nie wiem” (ok. 24,0%) oznacza, że rolnicy nie znają zadań, którymi zajmują się podane organy.

Za najbardziej skuteczne instytucje zostały uznane:

- Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej (24,6% wskazań „zdecydowanie skuteczna” oraz 46,2% wskazań „raczej skuteczna”);
- Fundusze Ochrony Środowiska (20,0% wskazań „zdecydowanie skuteczna” oraz 43,1% wskazań „raczej skuteczna”);
- Samorządy lokalne (16,9% wskazań „zdecydowanie skuteczna” oraz 24,6% wskazań „raczej skuteczna”);
- Lokalne grupy działania i lokalne organizacje turystyczne (15,4% wskazań „zdecydowanie skuteczna” oraz 49,2% wskazań „raczej skuteczna”);
- Zarząd Melioracji (15,5% wskazań „zdecydowanie skuteczna” oraz 47,7% wskazań „raczej skuteczna”);
- Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska (15,4% wskazań „zdecydowanie skuteczna” oraz 46,2% wskazań „raczej skuteczna”).

Za najmniej skuteczne instytucje uznane zostały przedsiębiorstwa komercyjne (których interes często jest sprzeczny jest z działaniami ekologicznymi) oraz organizacje ekologiczne.

Wykres 94 W jakim stopniu Pana/i zdaniem działalność poniższych instytucji Pana/i zdaniem jest skuteczna w zakresie ochrony przyrody na rzekach i w ich dolinach?

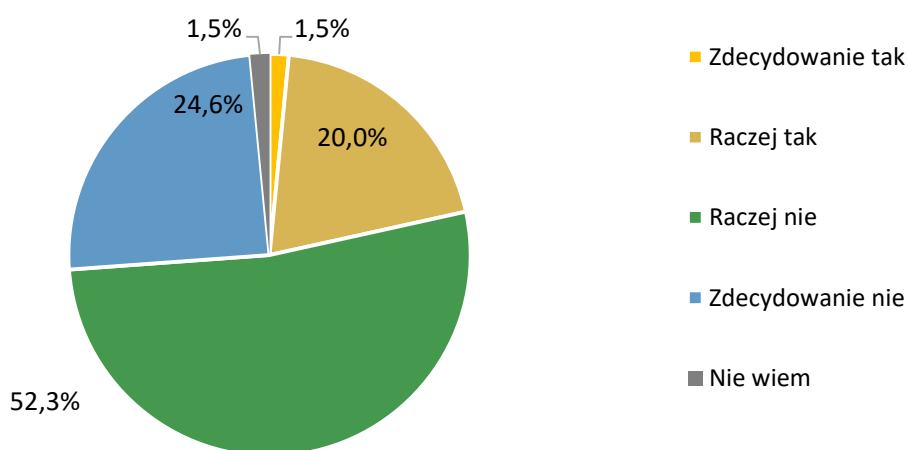

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=65.

Respondentów zapytano o to, czy byliby zainteresowani uczestnictwem w działaniach (konsultacje, spotkania, wydarzenia o charakterze edukacyjno-rekreacyjnym) mających na celu ochronę środowiska rzecznoego oraz dolin rzek w ich regionie. Nieco ponad połowa spośród badanych rolników (52,3%) stwierdziła, że raczej nie uczestniczyłaby w tego typu działaniach., zaś niespełna 1/4 (24,6%) jest tego absolutnie pewna. Co piąty respondent twierdził, że raczej wzięłby udział w działaniach mających na celu ochronę środowiska rzecznoego, pewna tego była jedna osoba.

Taki rozkład odpowiedzi świadczy o tym, że zainteresowanie aktywnym włączeniem się w działalność na rzecz środowiska jest niewielkie.

Wykres 95 Czy jest Pan/i zainteresowana uczestnictwem w działaniach (konsultacje, spotkania, wydarzenia o charakterze edukacyjno-rekreacyjnym) mających na celu ochronę środowiska rzecznoego oraz dolin rzek w Pana/i regionie?

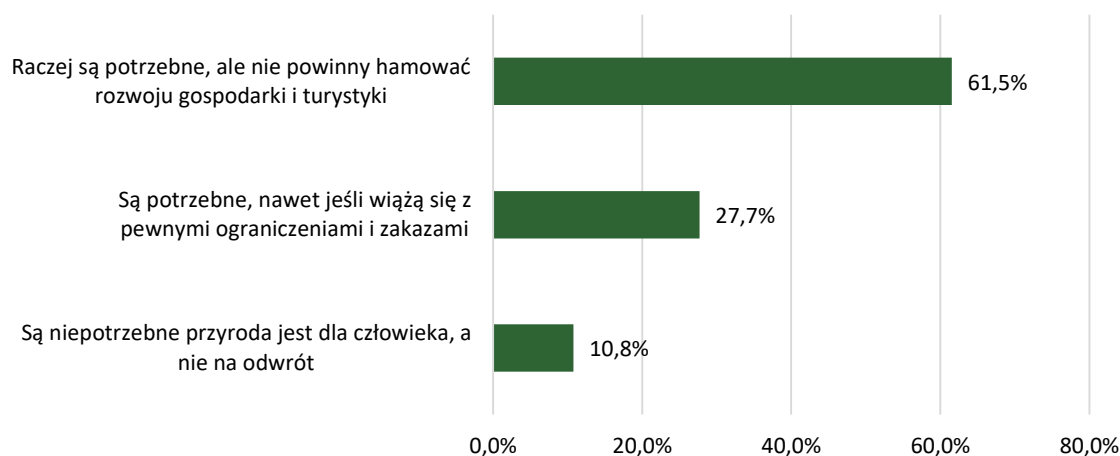

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=65.

Brak chęci zaangażowania ankietowani motywują brakiem czasu (47,7%) oraz zainteresowania (40,0%). 10,8% nie widzi sensu w takich działaniach, ponieważ mieszkańcy i tak nie mają wpływu na najważniejsze sprawy.

Zdaniem większości respondentów (61,5%, tj. 40 osób), prawne formy ochrony przyrody raczej są potrzebne, ale nie powinny hamować rozwoju gospodarki i turystyki. 27,7% twierdziło, że są one potrzebne, nawet jeśli wiążą się z pewnymi ograniczeniami i zakazami, zaś 10,8% uważało je za całkowicie zbędne, ponieważ przyroda jest dla człowieka a nie człowiek dla przyrody.

Wykres 96 Jakie jest Pana/i zdanie na temat prawnych form ochrony przyrody?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=65.

Respondenci ocenili, w jakim stopniu wyznaczone formy prawne ochrony przyrody są (ich zdaniem) efektywne. Za potencjalnie skuteczne uznane zostały:

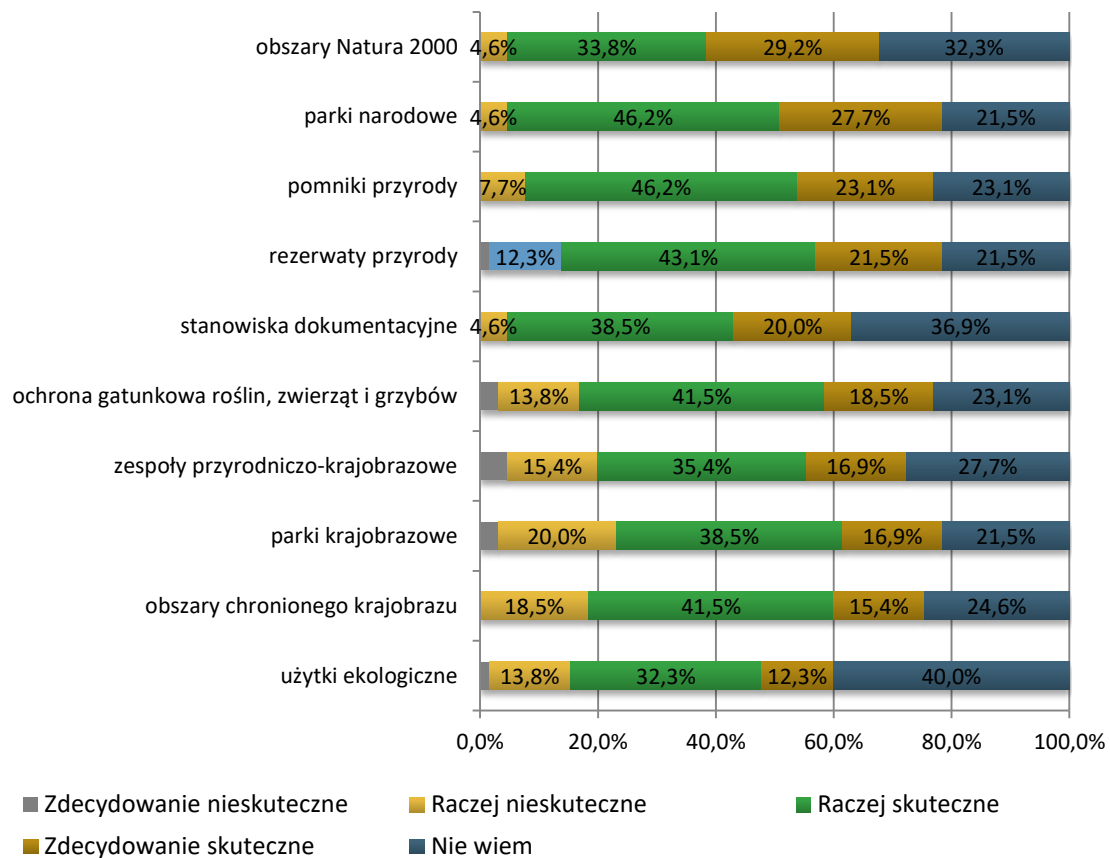
- Parki narodowe (27,7% wskazań „zdecydowanie skuteczne”, 46,2% wskazań „raczej skuteczne”);
- Obszary Natura 2000 (29,2% wskazań „zdecydowanie skuteczne”, 33,8% wskazań „raczej skuteczne”);
- Pomniki przyrody (23,1% wskazań „zdecydowanie skuteczne”, 46,2% wskazań „raczej skuteczne”);
- Stanowiska dokumentacyjne (20,0% wskazań „zdecydowanie skuteczne”, 38,5% wskazań „raczej skuteczne”).

Za najmniej efektywne uznano:

- Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe (4,6% wskazań „zdecydowanie nieskuteczne”, 15,4% wskazań „raczej nieskuteczne”);
- Parki krajobrazowe (3,1% wskazań „zdecydowanie nieskuteczne”, 20,0% wskazań „raczej nieskuteczne”);
- Ochrona gatunkowa zwierząt, roślin i grzybów (3,1% wskazań „zdecydowanie nieskuteczne”, 13,8% wskazań „raczej skuteczne”).

Największy problem z określeniem stopnia efektywności respondenci mieli z użytkami ekologicznymi – 40,0% osób wskazało odpowiedź „nie wiem”.

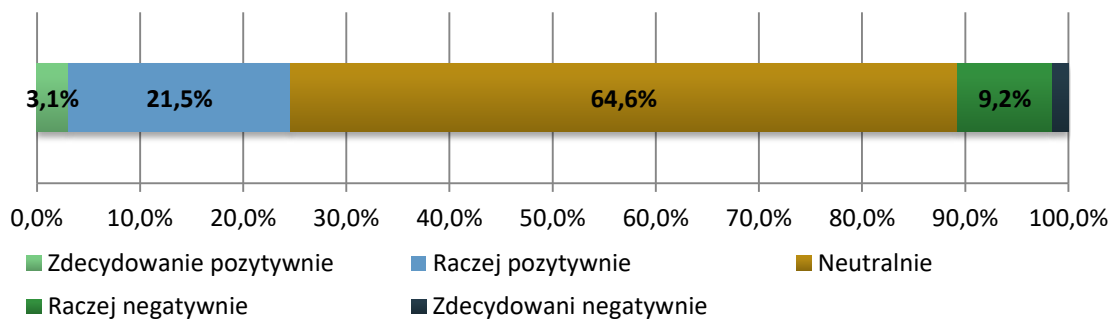
Wykres 97 W jakim stopniu poniższe formy prawne ochrony przyrody są Pana/i zdaniem efektywne?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=65.

Większość respondentów (66,6%) oceniała neutralnie wpływ turystyki regionu na społeczność lokalną. Nieco ponad 1/5 (21,5%) uważała, że wpływ ten jest raczej pozytywny, pewnych w tej kwestii było 3,1% rolników. Zdania, że turystyka wpływa raczej negatywnie było niespełna 10,0% badanych (9,2%), zaś 1,5% wpływ ten określiło jako zdecydowanie negatywny.

Wykres 98 Jak ocenia Pan/i wpływ turystyki regionu na społeczność lokalną?

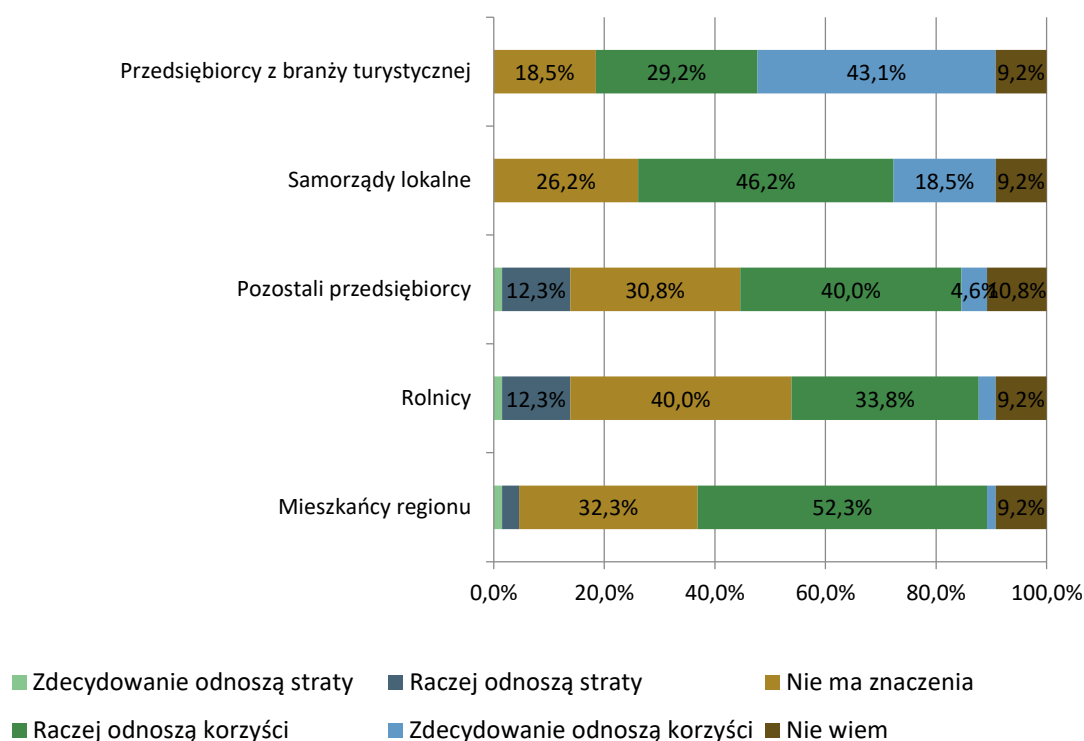
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=65.

Mieszkańcy zostali poproszeni o ocenę stopnia, w jakim pewne grupy korzystają z ruchu turystycznego w regionie. Według nich, największe korzyści odnoszą:

- Przedsiębiorcy z branży turystycznej (43,1% wskazań „zdecydowanie odnoszą korzyści”, 29,2% „raczej odnoszą korzyści”);
- Samorządy lokalne (18,5% wskazań „zdecydowanie odnoszą korzyści”, 46,2% „raczej odnoszą korzyści”).

Grupami, które zdaniem respondentów odnoszą najwięcej strat, są pozostali przedsiębiorcy oraz rolnicy (po 1,5% wskazań „zdecydowanie odnoszą straty”, 12,3% „raczej odnoszą straty”).

Wykres 99 W jakim stopniu Pana/i zdaniem poniższe grupy korzystają z ruchu turystycznego w regionie?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=65.

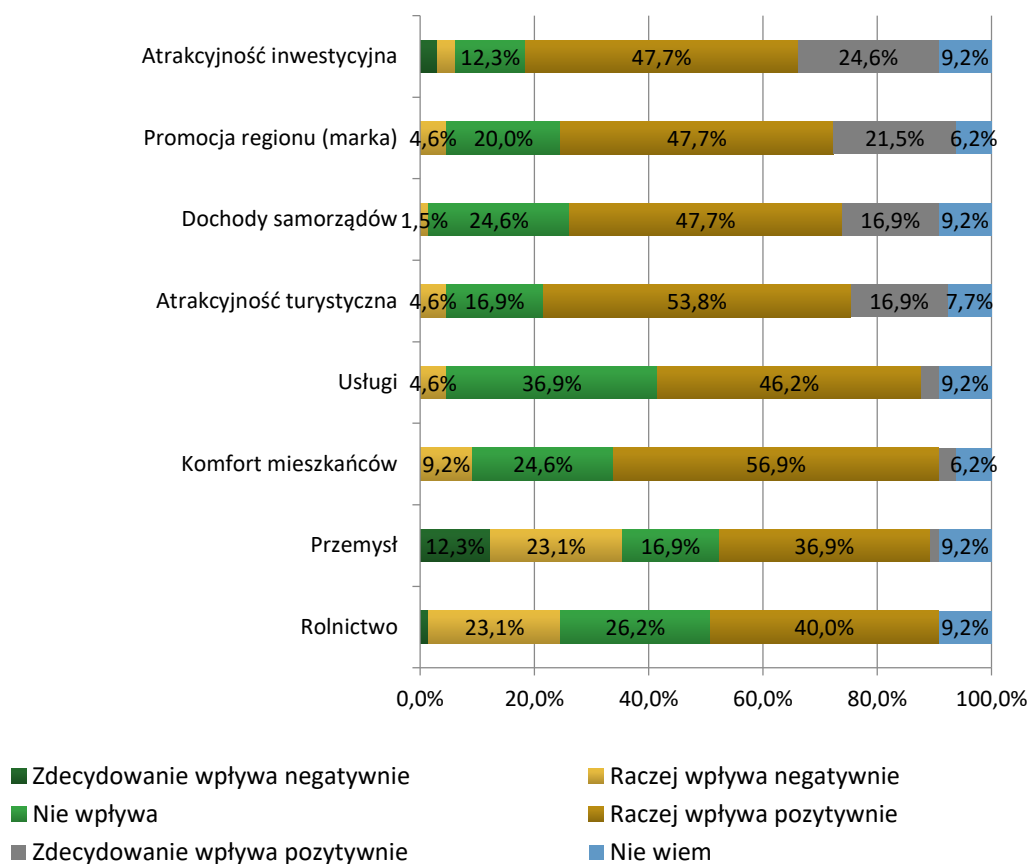
Rolników zapytano także o stopień wpływu prawnych form ochrony przyrody środowisk wodnych na wypisane niżej aspekty życia społecznego. Najbardziej pozytywny wpływ formy ochrony przyrody mają na:

- Atrakcyjność inwestycyjną (24,6% wskazań „zdecydowanie wpływa pozytywnie”, 47,7% wskazań „raczej wpływa pozytywnie”);
- Promocję regionu (21,5% wskazań „zdecydowanie wpływa pozytywnie”, 47,7% wskazań „raczej wpływa pozytywnie”);
- Dochody samorządów (16,9% wskazań „zdecydowanie wpływa pozytywnie”, 47,7% wskazań „raczej wpływa pozytywnie”);
- Atrakcyjność turystyczną (16,9% wskazań „zdecydowanie wpływa pozytywnie”, 53,8% wskazań „raczej wpływa pozytywnie”).

Negatywny wpływ prawne formy ochrony przyrody mają na:

- Rolnictwo (1,5% wskazań „zdecydowanie wpływa negatywnie”, 23,1% wskazań „raczej wpływa negatywnie”);
- Przemysł (12,3% wskazań „zdecydowanie wpływa negatywnie”, 23,1% wskazań „raczej wpływa negatywnie”).

Wykres 100 W jakim stopniu Pana/i zdaniem prawna ochrona przyrody środowisk wodnych wpływa na następujące aspekty życia społecznego?

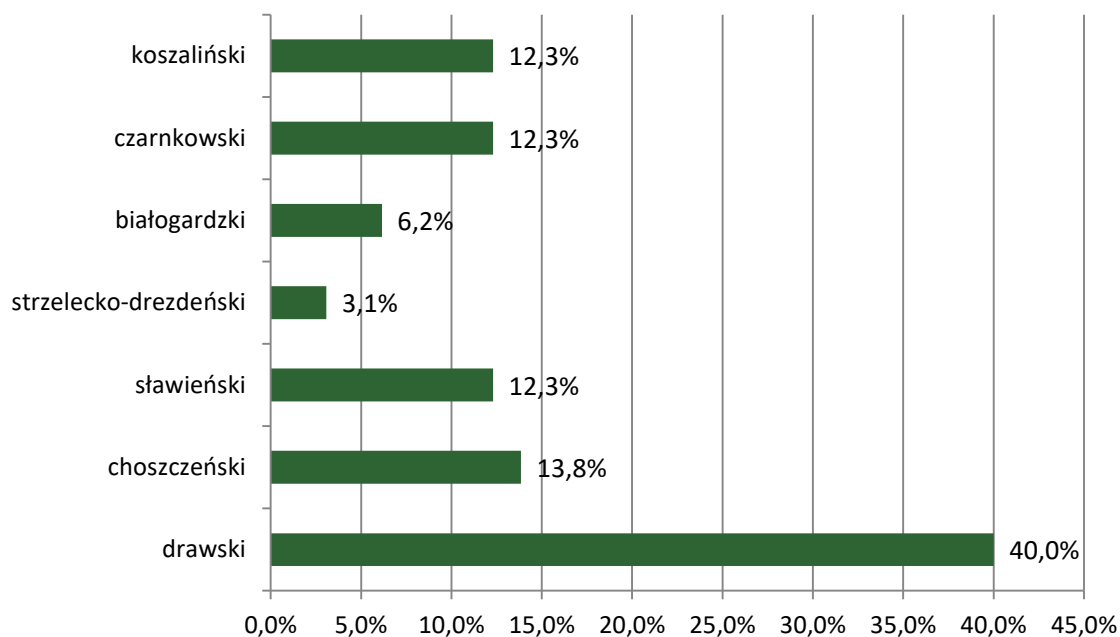

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=65.

METRYCZKA

Zdecydowanie największa część respondentów pochodzi z powiatu drawskiego (40,0%, tj. 26 osób). 13,8% rolników mieszka w powiecie choszczeńskim, zaś po 12,3% w powiatach koszalińskim, czarnkowskim oraz sławieńskim.

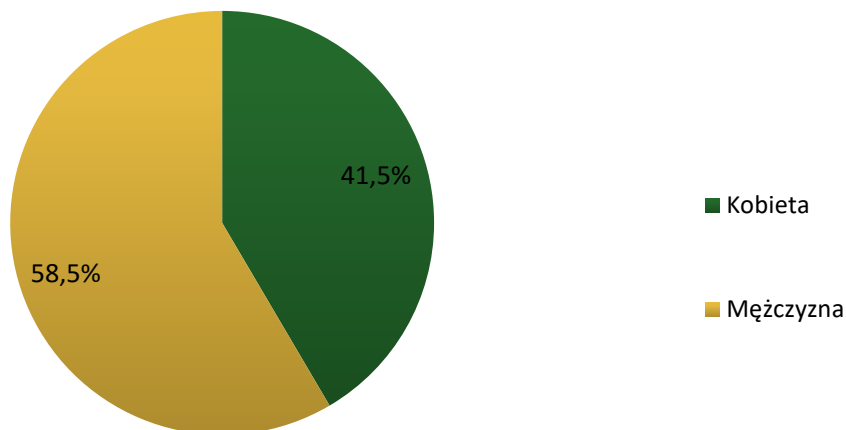
Wykres 101 Powiaty, na terenie których mieszkają respondenci

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=65.

W badaniu wzięto udział 65 rolników. Rozkład płci był dość wyrównany – kobiety biorące udział w ankiecie stanowiły 41,5% respondentów, zaś mężczyźni 58,5%.

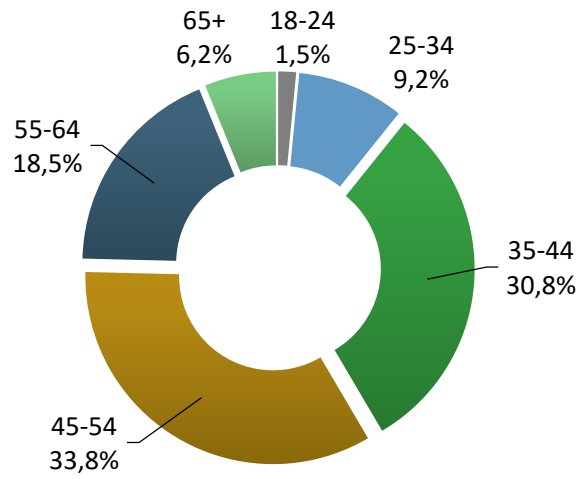
Wykres 102 Płeć respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=65.

Wśród badanych, największą grupą były osoby w wieku 45-54 lata (33,8%) oraz 35-44 lata (30,8%). Niespełna 1/5 respondentów stanowiły osoby w wieku 55-64 lata, zaś osób w wieku 25-34 lata było 9,2%. Najmniej licznymi grupami były osoby najstarsze i najmłodsze, tj. w wieku 18-24 (1,5%) oraz 65+ (6,2%).

Wykres 103 Wiek respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań n=65.

4.4 TDI

TDI polega na przeprowadzeniu ustrukturyzowanej rozmowy telefonicznej z daną osobą. Ma na celu uzyskanie konkretnych informacji w sposób planowy i metodyczny według określonego schematu, zwanego scenariuszem wywiadu.

Populacja badania:

Przedsiębiorcy organizatorzy ruchu turystycznego i zarządzający infrastrukturą turystyczną;

Liczba wywiadów: 12

Dobór próby: celowy

W związku z koniecznością uzyskania informacji w zakresie funkcjonowania ruchu turystycznego we wszystkich dorzeczach badania zostały zrealizowane z przedstawicielami organizatorów ruchu turystycznego i zarządzającymi infrastrukturą turystyczną w następujących proporcjach:

- Rzeka Drawa (3 osoby),
- Korytnica (3 osoby),
- Rzeka Grabowa (3 osoby),
- Rzeka Radew (3 osoby).

ANALIZA

Jakie jest Pana/i zdanie na temat ochrony środowiska rzecznoego? Jak ocenia Pan/i efektywność i trafność przepisów prawnych? Dlaczego?

Rozmówcy podkreślali, że kwestia ochrony środowiska rzecznoego jest bardzo ważna. Zdania na temat ogólnego jej stanu były podzielone. Oprócz pozytywnych ocen nie zabrakło również negatywnych, sugerujących konieczność rozwiązania problemu zanieczyszczonego środowiska. Według rozmówców ochroną środowiska interesują się nieliczne jednostki i organizacje. Niektórzy badani sami podejmowali inicjatywę oczyszczania wody z pływających w niej zanieczyszczeń.

Bardzo ważna jest to dla mnie kwestia [ochrony środowiska – przyp. red.], dlatego że ja jako organizator spływów kajakowych bardzo dużą uwagę przywiązuję do czystości rzeki i oczywiście realizuję takie sprzątnie rzeki czasami raz w roku, czasami częściej.

Respondenci nie określili efektywności i trafności przepisów prawnych jednoznacznie. Kilku rozmówców nie widziało problemów w tym zakresie, ale pojawiły się również odpowiedzi mówiące o braku ich znajomości oraz nieskutecznym egzekwowaniu. Istotnym niedopatrzeniem dla użytkowników rzeki Drawy był wyciek kanalizacji, który przedostawał się do cieków wodnych, powodując zagrożenie dla środowiska. Badani mówili też o konieczności zmodyfikowania przepisów w taki sposób, aby zapobiegać zaśmiecaniu rzeki i jej okolic. Jeden z rozmówców

zapropował zaostrezenie kar lub interwencję w zakresie degradacji terenu, a nawet modyfikację przepisów dotyczących utylizacji śmieci, aby nie trafiały do zbiorników wodnych.

Pojawiły się także odpowiedzi mówiące o tym, że obecne uwarunkowania prawne dotyczące Programu Natura 2000 utrudniają zagospodarowanie terenów ich posiadaczom oraz, że są zbyt restrykcyjne.

Myślę, że można by nakładać większe kary albo próbować interweniować w miejscach, gdzie pojawianie się śmieci jest notoryczne. (.) Ja co roku wyciągam lodówki z rzeki. Nie wiem skąd one się biorą, ale co roku jest lodówka. Być może to kwestia zmiany przepisów, by produkty, które zalegają ludziom w domach i idą na łatwiznę i wyrzucają do rzeki, być może to powinno być zmienione, by każdą rzecz zbędną, którą człowiek ma w mieszkaniu, miał możliwość odwiezienia osobiście do jakiegoś punktu.

Jak ocenia Pan/i działalność samorządów oraz organizacji odpowiedzialnych za ochronę środowiska (RDOŚ, RZGW, WIOŚ, Zarząd Melioracji, inne organizacje) w tym zakresie? Dlaczego?

Ocena dotycząca działalności samorządów oraz organizacji odpowiedzialnych za ochronę środowiska była zróżnicowana. Większość rozmówców zaznaczała, że nie spotkała się z niedopatrzeniem ze strony instytucji. Pojawiły się jednak zarzuty wobec nich nawiązujące do nierozwiązanych problemów takich jak powalone drzewa zalegające na szlakach kajakowych, które stały się akumulatorem śmieci oraz kanalizacja przedostająca się do rzeki.

Nie mam zdania, bo praktycznie nie wiem jak oni działają [samorzędy oraz organizacje odpowiedzialne za ochronę środowiska – przyp. red.]. Mogę powiedzieć odnośnie mojej gminy. Mamy taki organ jeżeli chodzi o ochronę środowiska i w tym przypadku co zgłaszałem, to oni brali to na poważnie i starali się reagować na moje uwagi.

Ja mogę się wypowiedzieć tylko na temat naszej gminy. Niespecjalnie jakiś szal jest. Nikt na to nie zwraca uwagi. Chyba doskonale wiedzą, że na przykład problem kanalizacji w naszej dzielnicy jest tak nie do końca ogarnięty. Nie wszyscy mają szamba i wtedy to płynie do rzeki. Samorząd się tym nie zajmuje.

Czy uważa Pan/i, że prawne formy ochrony przyrody w obecnym zakresie są wystarczające? Dlaczego?

Rozmówcy uznali, że obecne prawne formy ochrony przyrody są raczej wystarczające. Pozostałe odpowiedzi, które świadczyły o niezadowoleniu w tej kwestii dotyczyły z jednej strony zbyt restrykcyjnych, z drugiej zaś niewystarczających form ochrony. Respondenci zwrócili uwagę na niekontrolowanie zagrożeń, jakimi były powierzchniowy spływ z pól do rzeki oraz utrudniony przepływ wody. Ważną kwestią było również nierozwiązanie wspomnianego problemu kanalizacji przedostającej się do rzeki Drawy. Niektórzy badani wskazali jednak, że prawne formy ochrony przyrody niekiedy za bardzo ograniczały właścicieli posesji znajdujących się w okolicach rzek.

Myślę, że są wystarczające, tylko muszą być egzekwowane odpowiednio. Niektóre nawet dosyć mocno restrykcyjnie.

(.) Nie widzę by ktoś tutaj chodził i by były przeprowadzane jakieś zabiegi oczyszczania, sprzątnięcia, tutaj żywego ducha nie widziałam. Natomiast przepisami urządzili właściciele posesji, a na jeziorze łódka nie może przepłynąć na silniku, ale szambo do wody już wszędzie przyjmuje.

Jaki jest Pana/i zdaniem potencjał rzeki Drawy dla gospodarki i społeczności lokalnej? Czy widzi Pan/i jakieś zagrożenia związane z korzystaniem z ekosystemu rzeczno-egzogenicznego? Jakiego? Czy dostrzega Pan/i szanse związane z wykorzystaniem rzeki Drawy? Jakiego?

Respondenci wskazali na ogromny potencjał rzeki Drawy, ze względu na wysokie walory przyrodnicze, które przyciągają licznych turystów. Jest to szansa rozwoju dla gospodarki i społeczności lokalnej. Badani twierdzą, że wiele firm związanych z turystyką dobrze prosperuje, wykorzystując walory przestrzenne terenów rzecznych, jednak wykazują też na obawę o przepisy prawne, które mogą być barierą w sytuacji rozbudowy obiektów rekreacyjnych.

Ogromny. Są firmy, które utrzymują się z tego, że ta Drawa tam jest. To nie tylko spływy kajakowe. To są również agroturystyki, także potencjał Drawy jest ogromny. Nie należy ograniczać, a należy przede wszystkim bardzo dobrze organizować tę Drawę, żeby można było ją udostępniać dla ludzi, a przez to okoliczni mieszkańcy żyliby godnie.

Potencjał jest duży i niewykorzystany ze względu na przepisy prawne. Ktokolwiek chce coś zrobić na tej rzece, to się odbija od biurokracji.

Mnie się wydaje, że gdyby wysiłku w to włożyć trochę, to by było pięknie. To są przepiękne tereny. Lasy, rzeka. Tylko jeden kierunek rozwoju jaki widzę, to turystyka. Okolica jest rewelacyjna i trzeba stworzyć infrastrukturę, bo tutaj nic nie ma. Wieża widokowa to Gierka pamięta.

W przypadku zagrożeń, rozmówcy zwrócili uwagę na aspekty dotyczące: rolnictwa, turystów oraz oczyszczania ścieków. Zdaniem respondentów spływ powierzchniowy transportujący z pól uprawnych substancje chemiczne negatywnie wpływa na jakość rzeki. Na złą kondycję ekosystemu rzeczno-egzogenicznego wpływają również przyjeżdżający turyści. Rozmówcy podkreślają, że konieczne jest zorganizowanie dla nich lepszych warunków sanitarnych, tak aby do rzek nie przedostawały się detergenty i odpady. Jeden z respondentów wyraził również obawę o spełnianie norm jakościowych oczyszczalni ścieków znajdujących się na rzece.

(.) Mówi się, że nad jeziorem Drawskim od Czaplinka do samego ujścia, około 10 kilometrów, jest mnóstwo wiosek z kempingami i zabudowaniami, tam jest mnóstwo rur, z których się wylewa to co nie powinno się wylewać. Wszyscy o tym wiedzą. To jest totalna indolencja.

Moim zdaniem największym zagrożeniem jest rolnictwo tutaj. Bo to widać po deszczach, co płynie rzeką. Tam płyną nawozy, to wszystko zarasta. Rolnictwo wspomagane mocno chemią.

(.) Zagrożenia? Przede wszystkim oczyszczalnie ścieków, które są zlokalizowane na całej trasie, na tych 180 kilometrach rzeki Drawy. Mamy tych oczyszczalni kilka, chociażby w Złocieńcu, potężna rura, którą się wlewa kilkadziesiąt metrów sześciennych na minutę. Nie chce mi się wierzyć, że ta oczyszczalnia spełnia surowe normy dotyczące jakości i zawartości poszczególnych składników. (.)

Jak ocenia Pan/i zabudowę hydrotechniczną na rzece Drawie? Czy Pana/i zdaniem zabudowa ta stanowi jakieś zagrożenie dla środowiska? Jakie? Czy obiekty hydrotechniczne powinny być budowane w sposób zapewniający ochronę gatunków fauny i flory? Dlaczego? Czy istniejące obiekty, które stanowią zagrożenie dla szlaku migracyjnego ryb powinny być zburzone lub przebudowane? Dlaczego?

Respondenci ocenili zabudowę hydrotechniczną na rzece Drawie niejednoznacznie. Często nie posiadali informacji w tej kwestii. Duża część rozmówców nie miała zastrzeżeń co do funkcjonowania zabudowy, ale pojawiły się też negatywne opinie. Respondenci najczęściej poruszali kwestie związane z przepławkami dla ryb – ich budowa stanowi w takich przypadkach zadanie priorytetowe, ponieważ każda ingerencja człowieka powinna przyczyniać się do rozwoju ekosystemu rzeki. Jeden z rozmówców podał za przykład barierę elektryczną przy elektrowni Rejowice, która była na tyle źle oznaczona, że wprowadzała w błąd przepływających w tamtych rejonach kajakarzy.

Raczej nie stanowi zagrożenia [zabudowa hydrotechniczna – przyp. red.]. W tej chwili są budowane przepławki i bardzo dobrze. A tak jest wszystko ok.

(.) W tej chwili zbudowano przepławki dla ryb i na ten temat mogę się wypowiedzieć, że to jest katastrofa. Są postawione bariery elektryczne dla ryb i w miejscowości Płoty bariera elektryczna dla ryb jest ustawiona powyżej przepławki. To jest absurdem, nie wiem z czego to wynika. (.)

Ale jest drugi przykład, elektrownia Rejowice. Tam jest bariera elektryczna dla ryb i znak o zakazie wchodzenia dla ludzi i zwierząt. Jest to też szlak kajakowy, przez który w ciągu roku kilka tysięcy osób przepływa. Jak każdy widzi ten znak to się zastanawia czy może włożyć rękę do wody. (.)

Zdaniem respondentów, aspektem brany pod uwagę w pierwszej kolejności przy budowie obiektów hydrotechnicznych powinna być ochrona gatunków fauny i flory, ze względu na ich różnorodność (a zatem jej zachowanie). Zdaniem rozmówców, obiekty, które stwarzają zagrożenie, nie powinny zostać zburzone, ale jedynie przebudowane. Badani zauważyli, że podjęto już kroki prowadzące do poprawienia migracji ryb, poprzez tworzenie nowych inwestycji.

To się już dzieje. Ktoś w tej chwili prowadzi bardzo dużą inwestycję na terenie Drawy i w jej dopływach. Celem tej działalności jest poprawa migracji rybek, których migracji do tej pory nie było. I nie tylko. To są działania, które mają na celu polepszenie jakości wód.

Jak Pan/i ocenia prace melioracyjne prowadzone na rzece Drawie? Dlaczego? Kto powinien ponosić koszty tych prac? Czy obecnie realizowana gospodarka wodna służy zdrowiu rzeki? Dlaczego?

W opinii większości rozmówców działania melioracyjne nie są prowadzone w ogóle lub jest ich bardzo mało, przez co nie przynoszą oczekiwanych efektów. Badani nie są jednomyślni w temacie finansowania prac melioracyjnych. Duża część z nich twierdzi, że odpowiedzialnością finansową powinny zostać obarczone samorządy. Nie brakuje też opinii przemawiających za zbiorowym rozłożeniem kosztów pomiędzy interesariuszy (właściciele gruntów, inwestorów, samorządy) albo obciążeniem płatnością jedynie właściciele gruntów.

Zarząd Melioracji składa się z samorządów. Stąd powinny iść te środki. Jeżeli beneficjentem pośrednim są agroturystyki czy osoby prywatne, to one też płacą podatki, z których są utrzymywane takie instytucje, jak Zarząd Melioracji. Wydaje mi się, że tutaj powinno to być finansowane odgórnie. Nie sądzę, żeby dobrym rozwiązaniem było podniesienie kosztów tym, którzy mają agroturystykę przy rzece i przez to muszą zapłacić ekstra podatek melioracyjny. Nie sądzę, żeby to było dobre. Byłoby to bardzo krzywdzące.

Nie wiem czy społeczność lokalna z gminą. Może opodatkować wszystkich korzystających. Może od podatków odpis zrobić, który idzie na gminy i powiaty, może fundusz zrobić. Ochrona środowiska mogłaby to wspomóc. Tak wspólnie powinno to być.

Obecnie realizowana gospodarka wodna oceniona została na poziomie przeciętnym. Uznano, że należy podjąć prace nad jej polepszeniem, aby w pełni przyczyniła się ona do podnoszenia jakości i czystości rzeki – w zakresie zapewnienia ciągłości fauny i flory występującej na jej terenie.

Trzeba to [gospodarkę wodną – przyp. red.] doprowadzić do takiego stanu, żeby wszystko było w porządku. Żeby to wszystkim służyło jak należy.

Jakie wsparcie w zakresie ochrony rzek i dolin rzecznych jest potrzebne? Jakiego rodzaju podejmuje Pana/i organizacja/przedsiębiorstwo?

Respondenci odpowiedzieli, że w zakresie ochrony rzek i dolin rzecznych najbardziej potrzebne jest wsparcie finansowe, bez którego nie jest możliwe podjęcie żadnych działań. Z punktu widzenia rozmówców, ważna jest współpraca służb odpowiedzialnych za ochronę terenów, która pozwoliłaby na zidentyfikowanie obszarów problematycznych i wspólne opracowanie interwencji. Dobrym pomysłem byłoby uświadomienie użytkowników obszarów przyrodniczych jakie zachowania są wskazane, a które prowadzą do degradacji środowiska.

Moim zdaniem te wszystkie służby powinny usiąść razem i stworzyć listę priorytetów, co jest dla danej rzeki ważne. Ustalić jakiś wspólny plan działania. Jeśli melioranci muszą tam coś wyczyścić, to niech robią to tam, gdzie nie ma pstrągów. W górnym odcinku powinno być kilka progów kamiennych, żeby trochę przytrzymać tą wodę i żeby te pstrągi tam wróciły na tarło. Ktoś musi nad tym usiąść.

Wydaje mi się, że najwięcej to budowanie świadomości użytkowników rzeki i tych, którzy mają wpływ na jakość tej rzeki. To, co naprawdę szkodzi, a co pomaga. Nieobwinianie innych, przede wszystkim świadomość użytkowników.

Przedsiębiorstwa, których przedstawicielami byli rozmówcy, prowadzą działania jedynie w zakresie sprzątnięcia rzeki i terenów do niej przyległych, ze względu na fakt, iż czują się za nią odpowiedzialni i zależy im na utrzymaniu jej ekosystemu.

Czy Pana/i zdaniem możliwe jest pogodzenie potrzeb turystyki oraz ochrony środowiska rzek i dolin rzek? Dlaczego?

Respondenci jednogłośnie twierdzili, że pogodzenie turystyki i ochrony środowiska rzek jest możliwe, jednak należy w tym celu podjąć odpowiednie kroki, takie jak np. rozbudowanie zaplecza infrastrukturalnego oraz uświadamianie społeczności, jak ważne jest właściwe zachowanie na terenach przyrodniczych.

Bez problemu. Jeśli się porobi śmietniki, miejsca gdzie ludzie mogą podłynąć i coś zjeść, pogrillować, to to będzie, to nie widzę problemu.

Czy uważa Pan/i za słuszne wprowadzanie ograniczeń dla ruchu turystycznego związanych z ochroną przyrody (limity odławiania ryb, okresy zamknięcia odcinków rzeki itp.). Dlaczego?

Opinie badanych na temat wprowadzania ograniczeń dla ruchu turystycznego związanego z ochroną przyrody były bardzo podzielone. Część rozmówców była zdania, że ograniczenia powinny dotyczyć okresowego zakazu wstępu na tereny rzeczne, np. w czasie tarła ryb. Uznano również, że potrzebne są limity odławiania. Innym pomysłem ograniczającym ingerencję człowieka w środowisko była organizacja spacerów z przewodnikiem, który miałby pod kontrolą zachowanie swoich podopiecznych. Niektórzy twierdzili zupełnie odwrotnie, że zmniejszenie wpływu człowieka na tereny rzeczne spowoduje przekształcenie ich w sposób uniemożliwiający użytkowanie (przekształcenia naturalne, zarastanie).

Wręcz przeciwnie. Jest odwrotnie. Im bardziej zamykamy i wprowadzamy limity, tym bardziej odbieramy rzekę dla kłusowników. Ta rzeka zacznie żyć i będzie to wyglądało inaczej niż przez wszystkie lata. Są gatunki roślin, którym służy jak od czasu do czasu ktoś po nich depta czy po nich przepływa. Wtedy też rzeka tak nie zarasta.

Zdecydowanie tak. Powinno być to kontrolowane, bo jak łowią 30 sztuk to biorą, jak złowią 60 to też biorą. Nie ma kontroli nad tym. Nikt tego nie sprawdza. (.)

Czy słyszał Pan/i o Programie Natura 2000? Czy słyszał Pan/i o realizowanym w jego ramach projekcie pn. „Czynna ochrona siedlisk włosieniczników i udroźnienie korytarza ekologicznego zlewni rzeki Drawa w Polsce”? Jak ocenia Pan/i poszczególne przedsięwzięcia w ramach tego projektu tzn. budowa lub przebudowa infrastruktury hydrotechnicznej w dorzeczu Drawy,

wykonanie pól biwakowych w Złocięcu i Rzepowie oraz oznakowanie szlaku kajakowego na rzece Drawie? Dlaczego?

Badani najczęściej słyszeli o Programie Natura 2000, natomiast nie słyszeli o realizowanym projekcie pn. „Czynna ochrona siedlisk włośniczników i udroźnienie korytarza ekologicznego zlewni rzeki Drawa w Polsce”. Jedynie jeden z respondentów znał ten projekt.

Odpowiedzi na powyższe pytanie różnią się w sposób znaczący, porównując badanie TDI z roku 2016 i 2018. We wcześniejszym z nich wszyscy respondenci słyszeli o realizowanym projekcie.

Wspomniane różnice mogą wynikać z doboru innych badanych, którzy akurat nie posiadali informacji w kwestii projektu. Wysoce prawdopodobne jest również zaistnienie efektu świeżości projektu. Rozmówcy z 2016 roku lepiej zapamiętali projekt, ponieważ rozpoczęł się niewiele wcześniej od przeprowadzonego badania.

Ogólna ocena rozmówców na temat projektów takich jak budowa lub przebudowa infrastruktury hydrotechnicznej w dorzeczu Drawy, wykonanie pól biwakowych w Złocięcu i Rzepowie oraz oznakowanie szlaku kajakowego na rzece, jest pozytywna. Badani dostrzegają potrzebę realizacji tych działań. Na uwagę zasługuje wypowiedź jednego z nich, który twierdzi, że tematyka projektów jest bardzo trafna, jednak posiada zastrzeżenia co do jakości ich wykonania.

Jeżeli mówimy o wykonaniu pól biwakowych to oceniam źle Złocieniec. Wykonanie fatalne, to się niedługo rozpadnie. Jeżeli chodzi o budowle, które służą czynnej ochronie włośniczników to sam pomysł i idea tego programu jest jak najbardziej słuszna. Natomiast z dobrze poinformowanych źródeł wiem, że samo wykonanie budzi kontrowersje. Dotyczące właśnie budowy bystrotoków, przepławek. Ogromne kontrowersje. (.)

Czy Pana/i zdaniem turystyka jest właściwą i efektywną formą edukacji ekologicznej? Dlaczego?

Rozmówcy byli zgodni, że turystyka jest właściwą i efektywną formą edukacji ekologicznej, jeśli jest odpowiednio wykorzystana. Wskazywano w tym zakresie na istotność tablic informacyjnych, pokazujących świat roślin i zwierząt, a także instruujących, w jaki sposób utrzymać porządek na terenach chronionych. Zaproponowano również zajęcia z przewodnikiem oprowadzającym po terenach rzecznych.

Tak. pokazywanie z przewodnikiem różnych rzeczy. Tabliczki po drodze, gdzie się jest i co można w tym miejscu zobaczyć. To powinno być oznakowane i to moim zdaniem jest edukacja.

Jak ocenia Pan popularność turystyczną następujących rzek: rzeka Drawa, rzeka Korytnica, rzeka Grabowa, rzeka Radew? Które z wymienionych rzek są najbardziej popularne i dlaczego? Które z tych rzek mają największy potencjał dla rozwoju turystyki? Dlaczego? Jak ocenia Pan liczbę turystów odwiedzających region, w obrębie tych obszarów? Jakie są tendencje, z rozróżnieniem na poszczególne rzeki i dopływy, w zakresie ruchu turystycznego?

Badani dostrzegają potencjał w każdej z wymienionych rzek, lecz największą popularnością turystyczną cieszyła się rzeka Drawa, głównie ze względu na branżę kajakarską. Często wskazywaną rzeką była także Korytnica, która stała się alternatywą dla Drawy. Badani twierdzili, że posiada czystsza wodę oraz jest bardziej przystępna dla rodzin z dziećmi. Silną stroną rzeki

Grabowej i Radew jest umiarkowana liczba turystów, która wpływa na komfort użytkowania terenu.

Drawa na pewno na pierwszym miejscu. Korytnica zaczyna być coraz bardziej postrzegana jako atrakcja turystyczna przez wielu kajakarzy. Dlatego, że wprowadzono te limity w drawieńskim parku, więc Korytnica jest alternatywą. Radew jest mało znana w tej chwili, ale ma ogromny potencjał. Grabowa coraz bardziej znana, ale bardziej przez środowisko kajakarzy jednoosobowych.

Badani nie określili jednoznacznie, która z rzek ma największy potencjał. Ich wybory były często motywowane miejscem zamieszkania. Można jednak wyróżnić rzekę Radew jako jedną z rzek o wyższym potencjale, głównie ze względu na swój naturalny charakter, nie zmieniony w znacznym stopniu przez ingerencję człowieka. Rozmówcy twierdzą, że na potencjał terenu wpływają nie tylko walory przyrodnicze, ale również dostępność do infrastruktury skierowanej do turysty.

Radew. Ją najbardziej znam. Jest przepiękna. Interesująca jest po brzegach. Fajne torfowiska, rozlewiska, białe czaple się pokazały. Są łęgowiska ptaków. Jest to rozwojowa rzeka.

Jak ocenia Pan natężenie ruchu turystycznego na poszczególnych rzekach: rzeka Drawa, rzeka Korytnica, rzeka Grabowa, rzeka Radew?

Czy Pana zdaniem ruch turystyczny zagraża środowisku naturalnemu tych rzek? Czy powinny być wprowadzane ograniczenia ruchu turystycznego? Jakie, na których rzekach i w jakim zakresie?

Liczba turystów odwiedzających region z roku na rok zwiększa się, tendencja ta najbardziej widoczna jest na Drawie. Na pozostałych rzekach ruch ten jest umiarkowany.

Zdania rozmówców na temat zagrożeń wynikających z ruchu turystycznego i wprowadzanych ograniczeń były podzielone. Niektórzy respondenci byli zdania, że masowe korzystanie z rzek przez turystów jest szkodliwe dla środowiska naturalnego i bez interwencji ograniczających ruch turystyczny może doprowadzić do poważnych szkód. Pozostali natomiast nie byli zwolennikami tego typu postawy. Twierdzili, że przyroda jest naturalnym środowiskiem człowieka i należy z niej korzystać, ale w sposób zrównoważony i odpowiedzialny. Należy podejmować działania w większym stopniu przyczyniające się do ochrony środowiska, a nie izolowania go od człowieka.

Raczej tak. Na przykład na tej Grabowej jest dużo drzew poprzewracanych, naturalne progi, jeżeli będzie duży ruch turystyczny to jestem przekonany, że mimo Programu Natura 2000, to wszystko zostanie wyciągnięte, żadnych wysp nie będzie i pod tym względem mogą być problemy. Ograniczenie powinno być wprowadzone. (.)

W jakiś sposób na pewno zagraża. Po części tak. Teraz zależy czy mówimy o sezonie letnim czy zimowym. Gdy mają ryby tarło to na pewno zagraża. Przyroda jest też do tego, by z niej

korzystać, ale w sposób zrównoważony i odpowiedzialny. Możemy korzystać z tego nie krzywdząc przyszłych pokoleń.

Jeden z rozmówców uważał, że ograniczenie ruchu turystycznego wpłynęłoby znacząco na sytuację społeczno-gospodarczą regionu, ograniczając dochody przedsiębiorców utrzymujących się z oferowania usług rekreacyjnych i agroturystycznych.

Ja bym był daleki od tego z powodów biznesowych i prywatnych. Dlatego, że dla mnie każde ograniczenie jest w jakiś sposób ograniczeniem mojej działalności (.)

4.5 FGI

FGI to ustrukturalizowana i moderowana dyskusja kilku osób, zogniskowana na wybranym zagadnieniu. Prowadzona jest według scenariusza, który określa konkretny cel rozmowy i wytyczne dla moderatora o tym, jak prowadzić dyskusję. Zaletą FGI jest łączenie elementów zwykłego wywiadu z metodami warsztatowymi o charakterze konsultacyjnym. Pozwala to na uzyskanie bardzo dużej ilości informacji w krótkim czasie poprzez wykorzystanie dynamiki grupowej. Konstruktynna dyskusja i samoaktywizacja rozmówców pozwalają poznać wiele punktów widzenia na dany problem oraz uzyskać syntetyczne wnioski. Funkcją badania FGI, podobnie jak wywiadu pogłębionego, jest uzyskanie pogłębionych informacji od osób, których wiedza i opinie są cenne z punktu widzenia celów badania.

Populacja badania:

Reprezentanci instytucji/organizacji, przedsiębiorcy i inne osoby o znaczącym oddziaływaniu na kierunki gospodarowania w środowisku przyrodniczym rzek i ich dolin (np. pracownicy RDOŚ niebiorący udziału w projekcie, pracownicy parku narodowego i krajobrazowego, nadleśnictwa, Regionalnych Zarządów Gospodarki Wodnej, Zarządu Melioracji, samorządy lokalne, organizacje społeczne, w tym proekologiczne).

Liczba spotkań fokusowych: 2

Dobór próby: celowy

ANALIZA

Jakie działania w ramach ochrony środowiska rzeczne są najbardziej efektywne? Dlaczego? Jaka jest Państwa opinia na temat projektu realizowanego w ramach Programu Natura 2000 pn. „Czynna ochrona siedlisk włosieniczników i udroźnienie korytarza ekologicznego zlewni rzeki Drawa w Polsce”? Dlaczego? Czy Pana/i zdaniem tego rodzaju projekty są potrzebne i czy spełniają one swoje zadanie? W jaki sposób wpływają na sytuację regionu w zakresie ochrony przyrody?

Uczestnicy spotkań zwrócili uwagę na efektywność poszczególnych działań podejmowanych na rzecz ochrony środowiska rzeczne. Zdaniem ekspertów szczególną efektywnością charakteryzują się działania przyczyniające się do aktywnej ochrony, spośród których wymieniono między innymi zapewnienie korytarza migracyjnego dla ryb oraz udroźnienie rzeki, zapewniając rybam dopływ w górne partie zlewni, jak również działania utrzymaniowe. Ponadto, bardzo istotny jest nacisk na efektywną współpracę – współpraca i wypracowanie wspólnych rozwiązań zapewnia osiągnięcie efektu prowadzonych działań.

Moim zdaniem te, które są działaniami zintegrowanymi. Ponieważ ten projekt i wiele innych dużych jest związany z wieloma podmiotami reprezentujący różne interesy. Jeśli do finału nie będzie ścisłej współpracy, to ten efekt nie będzie osiągnięty.

Działania, które będą aktywnie wspierać tą ochronę, czy przedmioty podlegające ochronie. W ramach projektu jest wiele takich działań z tej aktywnej metody czynnej ochrony. Korytarz migracyjny chociażby dla różnych gatunków ryb.

Uczestnicy spotkania zauważyli, że projekt spełnił swoje założenia, zapewniając również wartość dodaną poza zakładanymi rezultatami. Co więcej, uwagę zwrócono na kompleksowość projektu i jego unikalność w skali kraju, zaznaczając tym samym, że prawdziwe efekty będzie można jednakże zaobserwować dopiero w większej perspektywie czasu.

Całe założenie projektu jest bardzo ambitne. Bo chodzi o to, żeby ująć w projekcie naprawę w całej zlewni Drawy. To w skali całego kraju chyba niewiele jest takich projektów, żeby obejmowały tak dużą przestrzeń w takiej intencji. Jeśli efekt tego będzie dobry, to będzie można powiedzieć, że osiągnęliśmy ten cel. Samo założenie projektu na papierze jest super. Jak będzie wyglądała realizacja, to powiemy za kilka lat. To jest ogromny kawałek przestrzeni.

Stwierdzono, że projekty tego rodzaju są potrzebne, choć na realne efekty należy poczekać. W kontekście sytuacji regionu zauważono jednakże istotne problemy wynikające z konfliktu interesów interesariuszy – obostrzenie ochrony przyrody może mieć negatywne rezultaty dla rozwoju regionalnego w zakresie ruchu turystycznego, a prace konserwacyjne w celu poprawy ochrony przyrody rzecznej spotyka się ze sprzeciwem rolników. Konflikty interesów przyczyniają się do trudności w realizacji zakładanych działań.

Tutaj mamy sprzeczność pomiędzy pewnymi wizjami ochrony przyrody a wizjami rozwoju lokalnego. Jeśli ochrona przyrody ma doprowadzić do tego, że się ogranicza bardzo mocno ruch turystyczny, to rozwój ochrony przyrody wpływa negatywnie na rozwój lokalny. I to bardzo trudno pogodzić. Nie będzie rozwoju lokalnego.

Zrównoważenie interesów wszystkich stron i niedziałanie kosztem innych interesariuszy.

Na jakie bariery ze strony społeczeństwa natykacie się Państwo w tym zakresie? Czy społeczność lokalna chętnie wspiera działania proekologiczne? Czy turyści i organizacje wspierające turystykę wspierają Państwa działalność w zakresie ochrony środowiska rzek? Dlaczego?

W kontekście napotykanym barier ze strony społeczeństwa uczestnicy spotkania raz jeszcze uwagę zwrócili na występujące konflikty interesów pomiędzy poszczególnymi grupami interesariuszy.

Ponadto, jako pewnego rodzaju barierę uznano względnie niski poziom wiedzy i świadomości mieszkańców na temat aspektów ochrony przyrody. Długofalowe działania spotykają się ze sprzeciwem mieszkańców, część z nich nie rozumie również powodów podejmowanych działań. Ekspertzy zauważyli tym samym potrzebę budowania świadomości społeczności lokalnych w zakresie ochrony przyrody. Zauważono, że projektowi brak jest bezpośredniej styczności z lokalnymi społecznościami a strona internetowa bądź broszury nie stanowią wystarczającego

źródła informacji. Interesariuszom brakuje również organizowanych spotkań poszerzających wiedzę odnośnie projektu.

*(...) W ogóle to różnie to wygląda, bo każdy patrzy na swój interes i żeby było mu lepiej.
Niekoniecznie zawsze idzie to w parze.*

My pracujemy dość mocno ze społecznościami i trochę tak jest, że społeczeństwo jest niedoinformowane z aspektów ochrony przyrody. I często się zdarza, że są na początku przeciwni, bo te działania muszą być długofalowe, żeby były widoczne efekty, które będą oddziaływać. Ja widzę cały czas potrzebę budowania świadomości w społecznościach lokalnych, że to jest potrzebne. Ale są też tacy, którzy są na nie, bo są.

Uczestnicy badania jako barierę wymienili również ograniczenia praw własności, ograniczenia w użytkowaniu i dostępności terenów. Ponadto, zauważoną barierą jest działanie sprzeczne z interesem mieszkańców terenów bez dokładnego wyjaśnienia przyczyny. Obawiano się, że brak działań rekompensujących oraz coraz szersze restrykcje i zakazy „nastawią” lokalne społeczności jeszcze bardziej negatywnie wobec projektu i działań mających na celu ochronę przyrody.

Jak Państwa zdaniem powinno wyglądać gospodarowanie populacjami ryb? Jakie instytucje powinny w nim uczestniczyć? Dlaczego? Kto powinien mieć prawo do czerpania korzyści z zasobów rybnych? Czy potrzebne są w tym zakresie ograniczenia? Dlaczego?

.

Jeden przyrodnik powiedział mi na spotkaniu, że człowiek nie jest przedmiotem ochrony Natura 2000. To zamyka pole jakiegokolwiek dyskusji. I nie ma się co dziwić, że społeczeństwo lokalne jest tak a nie inaczej do tego nastawione i do inwestycji związanych z ochroną przyrody

Wszystkie takie działania proekologiczne mają sens tylko wtedy, gdy są skierowane do osób, które są właścicielami gruntów i ma to czyste przełożenie ekonomiczne. Tak jest niestety. My nigdy do niczego nie dojdziemy jak będziemy patrzyli na to, że ta rybka, ta żabka będzie miało się lepiej. My jako państwo zamykamy się na wszelkie działania takie rekompensujące. (...).

Czy istniejąca infrastruktura kanalizacyjna i oczyszczalnie ścieków rozwiązują problem zanieczyszczenia i degradowania ekosystemu rzeki? Dlaczego? Czy w regionie obserwuje się znaczące zjawiska erozji gleb i sflukiwania zawiesiny do rzeki? Jak duża jest skala zjawiska i jakie niesie za sobą konsekwencje?

Jeden z ekspertów uczestniczących w grupowym wywiadzie uważa, że infrastruktura kanalizacyjna i oczyszczalnie ścieków zdecydowanie pozytywnie przyczyniły się do stanu rzek, poprawiając jakość środowiska naturalnego, szczególnie w porównaniu z sytuacją z przeszłości, gdzie ścieki spuszczone były bezpośrednio do cieków wodnych.

Zauważono jednakże negatywne aspekty w tym zakresie. Choć dzięki dopłatom unijnym wiele gmin, również wiejskich, rozbudowuje infrastrukturę kanalizacyjną, sieć kanalizacyjna wciąż

jeszcze nie jest doprowadzona w wystarczającym zakresie. Ponadto, obserwuje się brak jednego organu, który koordynowałby prace nad kanalizacją, a każda gmina realizuje te zadania we własnym zakresie.

To jest oczywiste. Zawsze odpadki komunalne kiedyś ,spuszczane bezpośrednio do cieków wodnych przyczyniły się do stanu rzek taki jak mieliśmy. Procesy naturalne oczyszczania spowodowały, że stała się nieco lepszej jakości. Głównie jednak za sprawą budowy oczyszczalni ścieków tutaj to środowisko znacznie uległo poprawie.

Dużo jest terenów nieskanalizowanych wiejskich.

Nie ma takiej koordynacji, żeby ktoś załatwił sprawę od początku do końca. Ani my jako przedstawiciele skarbu państwa, że idziemy i sprawdzamy.

Nie ma nikogo odpowiedzialnego.

Każda gmina swoje..

Jak oceniacie Państwo prowadzone prace melioracyjne? Dlaczego? Kto powinien ponosić koszty tych prac? Dlaczego? Czy obecna polityka gospodarowania zasobami wodnymi jest skuteczna? Dlaczego? Czy sposób gospodarowania rzeką i zlewnią rzeki jest efektywny? Czy zmienił się on na przestrzeni lat? Jakie były kierunki tych zmian? Czy prowadzone działania są korzystne dla ekosystemu rzeczny? Dlaczego? Co można by poprawić w tym zakresie?

W przypadku dwóch grup uczestników wywiadów stwierdzono, że prace melioracyjne nie są prowadzone. Wynika to, zdaniem respondentów, z utrudnień wynikających ze statusu prawnego gruntów rolniczych i zakazu prowadzenia prac melioracyjnych na gruntach prywatnych. Obstrzeżenia uniemożliwiają prowadzenie tego rodzaju działań.

Nie chodzi o pieniądze. Tylko na gruntach prywatnych są rolnicy. Mamy zakaz prowadzenia na takich terenach pracy. Nie ma możliwości prowadzenia, bo ograniczenia

Są takie obstrzeżenia, że nie ma możliwości prowadzenia.

Uczestnicy zapytani zostali również czy obecna polityka gospodarowania zasobami wodnymi jest skuteczna. W przypadku jednej grupy respondentów zauważono, że trudno jest oceniać ten aspekt na etapie wdrażania istotnej reformy gospodarki wodnej, gdyż efekty określić będzie można dopiero po pewnym czasie i po wdrożeniu procedur i nowych rozwiązań. Druga grupa natomiast uwagę zwróciła na szereg negatywnych aspektów, w tym na chaos administracyjny, mnogość instytucji, sprzeczność interesów, brak uzgodnień kompetencji.

My jesteśmy tutaj stroną, więc ciężko obiektywnie się wypowiadać. Jesteśmy na etapie bardzo dużej reformy gospodarki wodnej. Ciężko ocenić jeszcze jej skutki, bo cały czas wdrażamy różne

procedury, nowe rozwiązania i nie jesteśmy w stanie powiedzieć jak to tak naprawdę będzie funkcjonować i jak to się odbije na jakości zarządzania naszymi wodami.

Chaos kompetencyjny jest. Zostały stworzone nowe struktury, Drawa została przydzielona do Bydgoszczy a za przeproszeniem, co Bydgoszcz wie na temat Drawy? To są nowi ludzie. Ludzie sami nie wiedzą co mają, jest bałagan i trzeba parę lat przeczekać żeby te struktury okrzepły.

Jak oceniacie Państwo projekty ekologiczne prowadzące do przywrócenia naturalnego charakteru rzek i ich dolin? Kto powinien zarządzać takimi projektami? Dlaczego? Jakie są możliwe źródła finansowania tego rodzaju projektów?

Pierwsza z grup respondentów jednoznacznie pozytywnie oceniła projekty ekologiczne prowadzące do przywrócenia naturalnego charakteru rzek, jako kompetentny organ zarządzający tego rodzaju projektami wskazując Wody Polskie, wymieniając również Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska. Za możliwe źródła finansowania uznano zaś środki krajowe i unijne, fundusze wojewódzkie oraz Bank Światowy.

Wody Polskie gospodarują tutaj też zasobami i tym co w tej wodzie się znajduje. Wydaje mi się, że Wody Polskie by były kompetentne. Aczkolwiek udział w RDOŚ jest nieunikniony powiem. Większość tych wód płynących, dla których robi się projekty są obszarami natura 2000. Także tutaj kwestie monitoringu i tak dalej to są instytucje naukowe do tego celu. Beneficjentów do projektu by było wielu, aczkolwiek ktoś by musiał to skupiać. Bo bez zarządcy to się nie uda.

Druga grupa respondentów nie oceniła jednoznacznie tego rodzaju projektów. Zdaniem uczestników nie należy oceniać samych projektów a bilans zysków i strat oraz skupić się należy na ogóle działań długofalowych. Zaznaczono, że projekt realizowany jest wtedy, kiedy przeznaczone są na to pieniądze, toteż wskazano na potrzebę większego zakresu działań. Respondenci zaznaczyli, że organ kompetentny do zarządzania tego rodzaju projektami zależy od skali projektu, wskazując jednak także Wody Polskie. Zauważonymi możliwościami finansowania były natomiast fundusze krajowe i unijne, oraz „takie, jakie są aktualnie dostępne”.

(...) to zależy od skali projektu. To zależy czy projekt jest regionalny, lokalny czy może globalny. Na pewno jest jeden podmiot, który odpowiada za wody i jego kompetencje nie mogą być naruszone, są to Wody Polskie..

Państwo poziom edukacji ekologicznej dotyczącej rzek i dolin rzecznych? Dlaczego? Jakie działania i do jakich grup skierowane powinny być realizowane? Czy w Regionie są znani ludzie o postawach proekologicznych, których opinia i autorytet są znaczące. W jaki sposób można by włączyć te osoby do działań informacyjnych?

Pierwsza z grup respondentów zauważyła pewne braki w kontekście poziomu edukacji ekologicznej w zakresie rzek i dolin rzecznych. Eksperti zauważyli, że przyczyną może być niewystarczająca edukacja już na poziomie szkół podstawowych, jak również brak wzorców postaw proekologicznych w rodzinie. Zauważono jednakże rosnącą chęć społeczeństwa do powiększania wiedzy w tym zakresie, a wciąż dość niska wiedza wśród lokalnych społeczności nie wynika z braku chęci, lecz z braku środków przekazywania mieszkańcom tej wiedzy. W tym kontekście zauważono istotny potencjał realizowanych projektów.

Uczniowie w szkołach podstawowych nawet mają słabe doinformowanie. Słaba jest ta edukacja. Dzieciaki jak nie mają przykładu w domu to też o tym nie wiedzą.

Wydaje mi się, że brakuje w naszym społeczeństwie takiego podejścia, że sami chcemy się czegoś dowiedzieć na zasadzie prac, przykładu od rodziców. Powiedziałbym, że ten stosunek społeczeństwa troszeczkę się zmienia, bo oni chcą, pragną tej wiedzy. Tylko nie mają czasu albo do tej pory nie miał kto im tego pokazać. Ja tu widzę duże pole do popisu przy tego rodzaju projektach.

Dla drugiej grupy ekspertów pytanie nie było zrozumiałe, choć jedna z osób stwierdziła, że „dużą wiedzą na ten temat ludzie nie dysponują”. Zwrócono także uwagę na konflikt interesów – wypowiedź podparto przykładem kajakarza, który za ekologię nie uzna sytuacji, gdzie nie może popłynąć kajakiem (sic). Uczestnicy tej grupy uważali, że działania powinny być kierowane do każdej grupy, zaczynając od dzieci w wieku przedszkolnym. Niestety, uczestnicy spotkania wyrazili bardzo negatywne opinie na temat osób, które swą wiedzą bądź zaangażowaniem przyczynić mogą się do poprawy ochrony przyrody. Zapytani o autorytety, które wspomóc mogłyby działania informacyjno-promocyjne eksperci stwierdzili, że jedynie „torpedują” oni działania i niemożliwa jest realizacja projektów, a zamiast zaangażowania liczą jedynie na zysk i interes. Jeden z ekspertów wyraził negatywną opinię o możliwości wykorzystania zaangażowania osób o postawach proekologicznych stwierdzając, że mieszkańcy nie dysponują wystarczającym, jego zdaniem, autorytetem w tej dziedzinie.

Jest grupa autorytetów naukowych w regionie. Wykształceni i trudno kwestionować ich autorytet. Jeżeli przychodzi student językoznawstwa i mówi mi o postawach proekologicznych, to ja się powstrzymuję od tego żeby go śmiechem nie zabić, bo to nie jest dla mnie żaden autorytet.

To też często nie są osoby lokalne, tylko z zewnątrz, którzy widzą w tym interes a niekoniecznie chcą służyć pomocą. To jest czyta teoria i robią więcej złego niż dobrego, bo oni tutaj nie żyją.

Przyjeżdżają do nas i ich opinie są bardzo znaczące. Torpedują wszystkie działania i projekty za miliony złotych lądują w szufladach i nie są realizowane.

Jak oceniają Państwo działania instytucji, które Państwo reprezentujecie w zakresie ochrony i gospodarowania rzekami i dolinami rzek? Czy identyfikujecie Państwo jakieś bariery w tym zakresie? Jakie? Czy współpraca między instytucjami przebiega w sposób satysfakcjonujący? Czy napotykanie państwo na problemy komunikacyjne w tym zakresie?

Respondenci badania zauważają, że reprezentowane przez nich instytucje wykonują swoje obowiązki jak również zadania poza nie wykraczające, jednak wciąż byłaby możliwość, żeby jeszcze poszerzać prowadzone działania, choć może nie być ku temu środków.

Zawsze można zrobić więcej. Ale każdy z nas robi tyle ile może a nawet trochę więcej. Bo to zawsze jest mało.

Każdy ma jakieś kompetencje. My uzgadniamy roboty, prace melioracyjne na obszarach chronionych, uzgadniamy to ten zakres prac przedstawiony przez tutaj zarządcę wód. Ale zawsze można zrobić więcej, czasem tylko moce przerobowe nie wystarczają..

Respondenci zwrócili uwagę na fakt, że współpraca między instytucjami raczej nie przebiegała w sposób satysfakcjonujący. Zdaniem ekspertów, brak było porozumienia i wypracowanych rozwiązań pomiędzy poszczególnymi instytucjami, jak również zdecydowanie niewystarczający był przepływ informacji pomiędzy podmiotami.

Myślę, że nie. Tak jak wcześniej powiedziałem, ta współpraca w kwestii wód była problematyczna. Nie było praktycznie komunikacji z innymi instytucjami. Tak też jeszcze jest teraz. Pojawiają się działania wykluczające się ze sobą.

Jest brak wiedzy o tym, co druga strona, jakie druga strona ma ograniczenia, czego nie może zrobić..

W kontekście działania instytucji dodano również, że dla nowych instytucji czas będzie kluczowym czynnikiem w zakresie nabywania umiejętności i zdobywania doświadczenia.

Jaki jest wpływ turystyki na środowisko naturalne rzek i dolin rzecznych? Dlaczego? Co można zrobić, aby chronić przyrodę i jednocześnie korzystać z potencjału turystycznego regionu?

Zdaniem respondentów nie da się jednoznacznie określić wpływu ruchu turystycznego na środowisko naturalne rzek i dolin rzecznych. Zdaniem części ekspertów uczestniczących w spotkaniu, wpływ taki może być częściowo pozytywny, a częściowo negatywny, w zależności od natężenia ruchu i odcinka rzeki. Dla innych uczestników wpływ ten jest zaś wyłącznie negatywny, i bardzo odczuwalny. Szczególnym problemem są odpady wrzucane przez turystów do wody bądź zostawiane na miejscu. Dodano jednakże, że nie dotyczy to wszystkich turystów, i obserwuje się

przykłady pozytywnych, proekologicznych zachowań. Dodatkowym problemem jest także koszt generowany przez utrzymywanie miejsc w porządku przez służby porządkowe.

Ogromny i negatywny generalnie, nie da się ukryć. Turysta pływa kajakiem, śmieci do wody. Biwakuje, zostawi śmieci, nawet w worku ale zwierzak to rozgrzebie wszystko w nocy. To śmiecenie jest to taka główna cecha.

Opróżnianie koszy w miejscach postoju, przy drogach, to z doświadczenia mogą powiedzieć, można porównać, że dwa razy w tygodniu musi być. Koszty dojazdu, obsługi, personelu, to robią się już istotne koszty w skali roku.

Ekspertów zapytano również o to, Co można zrobić, aby chronić przyrodę i jednocześnie korzystać z potencjału turystycznego regionu. Ich zdaniem, należy systematycznie zwiększać świadomość lokalnych społeczności, prowadzenie analiz ruchu turystycznego, pomysłem było również promowanie dobrych postaw i ułatwianie turystom dbanie o środowisko, np. poprzez dołączanie do wypożyczanego kajaka worka na śmieci, który wypełniony może być oddany wraz z kajakiem. Pomimo zaobserwowanej wcześniej negatywnej sytuacji dodano jednakże, iż zdaniem uczestników obecna sytuacja prezentuje się znacznie lepiej niż sytuacja sprzed lat, a zmiany i świadomość budowane na przestrzeni pokoleń owocują obecnie i zaowocują w przyszłości.

Jak wypożyczenie jest kajaka, to dołączyć do tego kajaka worek na śmieci na przykład. I jak oddaje, to ten worek też pełny oddaje.

- Mówimy o sytuacji teraz widzianej, jeśli cofniemy się o 20 lat wstecz, to świadomość była inna. Możemy powiedzieć, że jest teraz czysto. Bo są kraje, gdzie jest bałagan na ulicach.

- Tak. Patrząc z perspektywy czasu zmienia się to na plus.

- Tak, to jest budowanie pokoleniami.

- Widać poprawy.

Jak oceniacie Państwo rolę mieszkańców i społeczności lokalnych w procesie ochrony rzek i dolin rzecznych? Dlaczego? Czy sytuacja w tym obszarze zmieniła się w ostatnim czasie? Jakie to są zmiany?

Respondenci ocenili również rolę mieszkańców i społeczności lokalnych w procesie ochrony rzek i dolin rzecznych. Według uczestników badania zwiększenie roli mieszkańców i lokalnych społeczności przyczynić się może do poprawy sytuacji w zakresie ochrony przyrody. Zauważono, że aktywne zaangażowanie osób powoduje wzrost ich świadomości, a bezpośredni udział w przedsięwzięciu wpływa na motywację aby dbać o wspólne dobro. Niestety, zauważono także negatywną rolę mieszkańców terenów rzek – niewłaściwie prowadzone działania jednego rolnika w górze zlewni może negatywnie wpłynąć na ciek wodny na znacznej jego długości.

Z reguły to rolnicy użytkują i pośrednio mogą negatywnie oddziaływać. Jeżeli nie będzie zachęt do prowadzenia właściwej gospodarki wodno-ściekowej na tym obszarze, no to skuteczniejsze z punktu widzenia lokalnego mieszkańca jest dziuraw szambo, które przesiąknie i nie ma kłopotu. Oni muszą mieć świadomość konsekwencji i zysków albo strat, które ponoszą z tej właściwej proekologicznej działalności. Mieszkańcy muszą mieć materialny interes.

Poza zachętami (w tym finansowymi) i ukazaniem możliwych pozytywnych efektów podejmowanych działań korzystnych również dla lokalnych społeczności, zaproponowano również, iż skutecznym działaniem byłoby poszerzanie edukacji w tym zakresie, kompleksowe programy prowadzone na poziomie gmin, jak również zapewnienie o korzyściach wynikających z nowych, proekologicznych rozwiązań. Ponadto, uwagę zwrócono na niewystarczającą rolę lokalnych społeczności, które często nie są uznawane za prawdziwych interesariuszy.

Dwie rzeczy. Jedna to edukacja, im większa będzie świadomość społeczna, tym lepiej. Jeżeli nie będzie konkretnych zachęt finansowych, to nic się nie zmieni to jest druga rzecz. Tu mam na myśli mieszkańców wsi. Jeśli by były programy kompleksowe gminne, to mieszkaniec by uczestniczył jak by widział takie korzyści z tego. Jak dostanie ofertę oczyszczalni i zobaczy, że to jest praktycznie bezobsługowe i nie poniosłby dużych kosztów to by to przeliczył sobie i nie opłacałoby mu się szamba wypompowywać na pole.

Nic się nie zmieniło. Nikt nie uznaje społeczności lokalnej jako aktywnej strony tego interesariusza.

5 Wstępne wnioski – etap IV

POTRZEBY

Zbadanie i ocena stanu świadomości ekologicznej, akceptacji dla ochrony przyrody, zrozumienia złożonych relacji przyrodniczo-społecznych i ekonomicznych w skali dolin i zlewni rzek oraz percepcji własnej roli w tych relacjach

Stan świadomości ekologicznej:

Jak wynika w przeprowadzonych badaniach reaktywnych, świadomość uczestników badania uległa zdecydowanej poprawie względem lat poprzednich – znacznie spadł odsetek odpowiedzi „nie wiem” świadczących o braku wiedzy w analizowanym zakresie, za to w przeważającej liczbie pytań dominującą odpowiedzią były odpowiedzi pozytywne, wskazujące na świadomość potrzeby ochrony przyrody i niezbędnych działań.

Tak jak w poprzednich latach, największą wiedzę na temat realizowanego projektu mają samorządowcy oraz instytucje, głównie ze względu na charakter prowadzonych działalności, a także aktywne włączanie się w działania proekologiczne.

Czynnikami świadczącym o zwiększającej się świadomości ekologicznej badanych jest również uzmysłowienie sobie następującego zanikania różnorodności roślinności wodnej w regionie oraz zanikania niektórych gatunków ryb. Ponadto znaczna liczba rolników stosuje nawozy niezagrożające środowisku, zmniejszyła się również ilość ścieków odprowadzanych do rzek.

Jak wynika z badań, świadomość ekologiczna osób związanych ze środowiskiem rzeczonym wzrosła, jednak wciąż nie jest na wystarczającym poziomie – świadczą o tym relacje ekspertów biorących udział w badaniu metodą FGI i uczestników wywiadów IDI, którzy wielokrotnie wskazywali na potrzebę poszerzenia działań edukacyjnych na rzecz podniesienia świadomości ekologicznej lokalnych społeczności. W celu intensyfikacji wiedzy na temat realizacji projektu rekomenduje się wprowadzenie działań informacyjno-edukacyjnych zarówno wśród dzieci, jak i wśród osób dorosłych. Dzieci mogłyby poznawać projekt podczas zajęć przyrody czy biologii w lokalnych szkołach, ucząc się o otaczającym ich środowisku i dbaniu o nie. Atrakcyjną formą nauki byłyby także wycieczki nad pobliskie rzeki oraz konkursy dotyczące lokalnych obszarów chronionych. Osoby dorosłe dość niechętnie zdobywają wiedzę na temat środowiska, stąd dobrym krokiem jest przekazywanie takich informacji podczas lokalnych wydarzeń – festynów, koncertów czy imprez sportowych. Szczególnie ważnymi informacjami dla dzieci jest wiedza o tym, jak dbać o środowisko, zaś dla dorosłych - informacje o przebiegu działań projektu, ich ważności dla lokalnego środowiska i samych mieszkańców.

Akceptacja dla ochrony przyrody:

Prawie wszyscy mieszkańcy i turyści akceptują oraz popierają działania związane z ochroną przyrody, przy czym w większości sami nie chcą się w nie jednak angażować. Wynika to przede wszystkim z brakiem czasu bądź niejednokrotnie ze stanem zdrowia bądź zaawansowanym wiekiem, nie zaś z uwagi na opinię, że działania te są niepotrzebne bądź też lokalna społeczność nie miałaby wpływu na poprawę stanu.

W przypadku turystów zaznaczyć należy, że akceptują oni działania proekologiczne, jednak jedynie w stopniu nieograniczającym ich wypoczynku. Ponad połowa ankietowanych turystów oraz większość mieszkańców uznała, że działania w zakresie ochrony środowiska rzeczego są

potrzebne, ale nie powinny hamować gospodarki i turystyki. Stwierdzenie poparte było podczas paneli ekspertów, gdzie uczestnicy uwagę zwrócili na liczne konflikty interesów interesariuszy, negatywnie oddziałujące na efektywność projektu.

Mieszkańcy zauważają potrzebę prowadzenia działań mających na celu ochronę przyrody, instytucje oraz samorządu dostrzegają zaś potencjał społeczności jako interesariuszy.

Zrozumienie relacji:

Jak wynika z IV etapu badań, możliwe jest pogodzenie turystyki i ochrony środowiska. Ochrona przyrody środowisk wodnych wpływa pozytywnie na promocję regionu oraz atrakcyjność turystyczną. Ożywienie turystyki wpływa natomiast na rozwój gospodarczy regionu (miejsca pracy, inwestycje) – z tego względu wzajemna korelacja jest bardzo istotna.

W trakcie wywiadów oraz paneli ekspertów podkreślano wagę edukacji, poszerzania świadomości użytkowników rzek oraz informowania ich o rzeczywistych skutkach i korzyściach wynikających z aktywnego angażowania się we wspieranie efektów osiągniętych przez projekt.

Zidentyfikowanie istniejących barier społecznych i skali niezrozumienia/braku akceptacji dla działań proekologicznych

Trudno na obecnym etapie działań wskazać bariery i skutki uboczne prowadzonych działań. Ich zdefiniowanie możliwe będzie w finalnym raporcie, podsumowującym zebrane dotąd informacje.

Zaznaczyć należy jednak, że zainteresowanie działaniami proekologicznymi jest wciąż zbyt niskie względem potrzeb, z tego względu należy przede wszystkim edukować mieszkańców i przedsiębiorców, prowadzić rozmowy i przybliżyć założone cele przedsięwzięcia, jak również przedstawiać możliwe do osiągnięcia korzyści w celu zainteresowania lokalnych społeczności i użytkowników rzek. Istotne w tym względzie jest niedoinformowanie społeczeństwa na temat zagrożeń wynikających z braku ochrony środowiska, a także niska świadomość ekologiczna, której przejawem są zaśmiecone rzeki czy linie brzegowe. Konflikt interesów (w przypadku właścicieli gruntów oraz osób nim zarządzających) wynikający z braku akceptacji dla zakładanych działań ekologicznych również stanowi ważną barierę w tym zakresie.

Określenie ubocznych efektów przeszłych i obecnych działań ukierunkowanych na ochronę przyrody/środowiska rzek, wywołujących niechęć i brak akceptacji społecznej

Jak podkreślano podczas IV etapu badań FGI, negatywne nastawienie społeczne do tego rodzaju projektów wynika przede wszystkim z braku rzetelnych informacji i złych doświadczeń (przykład: wprowadzanie projektu Natura 2000 bez konsultacji społecznych, co wiązało się z falą krytyki). Z tego względu ludzie dostrzegają tylko ograniczenia (w tym własnych interesów) wynikające z ochrony przyrody.

Ponadto, eksperci uważają, że niewykorzystany jest potencjał wynikający z uwzględniania lokalnych społeczności jako czynnych interesariuszy – powinni być oni informowani oraz angażowani na

większą skalę niż dotychczas. Zainteresowanie wynikami projektu sprawi, że zaznajomione z nimi społeczności będą dążyły do podtrzymania tychże efektów.

EFEKTYWNOŚĆ

Czy realizacja projektu, w szczególności jego działań informacyjno-edukacyjnych, spowodowała zmiany w wiedzy przyrodniczej i świadomości ekologicznej?

Jak wynika z IV etapu badań, zdecydowana większość turystów oraz mieszkańców, nigdy nie słyszała ani o projekcie ani o roślinności rzecznej, nierozpознаwanej przez ankietowanych. Może być to spowodowane niewystarczającą promocją projektu, brak ogólnego zainteresowania tematyką projektu, niewystarczającym zakresem przekazywanych informacji, jak i brakiem chęci poznania oraz uczestniczenia w działaniach proekologicznych. By dotrzeć do mieszkańców i turystów, należy zastosować ciekawą dla nich formę, jak również skupić się na ukazaniu realnych korzyści oraz osiągniętych efektów - przybliżenie mieszkańcom celu projektu, ale także czynne ich zaangażowanie w jego realizację wpłynie na podniesienie świadomości ekologicznej społeczności lokalnej, a także wzrost poziomu wiedzy na temat samej rzeki.

Czy zastosowano właściwą i skuteczną metodykę treści i formy działań informacyjno-edukacyjnych?

Podobnie jak w przypadku poprzednich etapów badań reaktywnych, mieszkańcy i turyści nie słyszeli o projekcie, co wskazuje na fakt możliwie nieskutecznej informacji na temat działań podejmowanych w jego ramach. Warto zintensyfikować działania z tego zakresu kierowane do lokalnej społeczności, a także przeanalizować ich formę w celu lepszego dopasowania do potrzeb/oczekiwań.

Czy założony w projekcie efekt odciążenia odcinka rzeki Drawa na obszarze Parku Narodowego został osiągnięty lub istnieją szanse poprawy w przyszłości?

Na tym etapie realizacji badań odpowiedź na pytanie nie jest możliwa. Uzyskanie informacji czy założony w projekcie efekt odciążenia odcinka rzeki Drawa na obszarze Parku Narodowego został osiągnięty będzie możliwe na etapie raportu końcowego, porównującego otrzymane do tej pory wyniki.

UŻYTECZNOŚĆ

W jaki sposób, zdaniem pytanych, projekt wpłynie na funkcje ekosystemu w miejscu i zasięgu oddziaływania wykonywanych działań?

Zdaniem badanych istotne jest zwiększanie się świadomości społeczności lokalnych oraz użytkowników rzek, gdzie dzięki poprawie postaw zaobserwować można poprawę stanu przyrody w porównaniu ze stanem sprzed lat. Dla uczestników badania istotne jest utrzymanie dobrego stanu rzeki, roślinności na całej długości rzeki, w szczególności zaś zapobieżenie sytuacji, gdzie rzeka zanieczyszczona jest przez działalność rolniczą w jej górnym brzegu. Zdaniem badanych, istotnym działaniem jest również budowa przepławek oraz eliminacja zapór uniemożliwiających rybnom

migrację. Podjęcie działań w tym zakresie wpłynie na zwiększenie zarybienia i poprawę sytuacji na całym terenie.

Czy założone zmiany w rozkładzie presji turystycznej w dorzeczu Drawy zostały osiągnięte, oraz czy skutki tych zmian postrzegane są jako korzystne?

Na tym etapie realizacji badań odpowiedź na pytanie nie jest możliwa. Uzyskanie informacji czy założony w projekcie efekt odciążenia odcinka rzeki Drawa na obszarze Parku Narodowego został osiągnięty będzie możliwe na etapie raportu końcowego, porównującego otrzymane do tej pory wyniki.

Oddziaływania na świadomość ekologiczną odbiorców i użytkowników dorzeczy objętych działaniami: W jaki sposób realizacja działań w projekcie wpłynęła na świadomość ekologiczną społeczeństwa?

Nawiązując do wniosku z lat poprzednich, informacje na temat działań powinny być rozpowszechniane przede wszystkim wśród mieszkańców oraz turystów, którzy korzystają z rzeki, w celu zrównoważenia podejścia rekreacyjnego z proekologicznym. Być może lepsza promocja działań przyczyniłaby się również do zwiększenia świadomości ekologicznej społeczności lokalnej. Potrzebna jest aktywizacja społeczności lokalnej, ponieważ aktualnie ludzie są bierni, nie chcą działać i angażować się w działania proekologiczne, ich potencjał często nie jest również dostrzegany przez innych interesariuszy.

Czy projekt i realizowane w jego ramach działania informacyjne przyczyniły się do poznania i akceptacji programu Natura 2000 w oczach lokalnej społeczności i turystów?

Na tym etapie realizacji badań odpowiedź na pytanie nie jest możliwa. Uzyskanie informacji czy założony w projekcie efekt odciążenia odcinka rzeki Drawa na obszarze Parku Narodowego został osiągnięty będzie możliwe na etapie raportu końcowego, porównującego otrzymane do tej pory wyniki.

Warto jednakże zwrócić uwagę na fakt, iż ogólne nastawienie do programu Natura 2000 zmieniło się, społeczność, początkowo negatywnie nastawiona, zaakceptowała go i rozumiała sens jego działań, o czym świadczy rosnący odsetek odpowiedzi pozytywnych. Trudno jednak określić wpływ projektu na zmianę postaw.

6 Harmonogram badania

Harmonogram badania stanowi ważny punkt procesu badawczego pozwalający uniknąć opóźnień w realizacji projektu oraz zagwarantować powodzenie przedsięwzięcia.

6.1 Szczegółowy harmonogram prac badawczych

Poniżej (Tabela 2) zaprezentowano spis wszystkich zadań, które zostaną zrealizowane w ramach całego procesu badawczego:

Tabela 2 Spis zadań w podziale na etapy

Etap	L.P	Nazwa zadania
opracowanie raportu metodologicznego	1	Opracowanie i przekazanie Zamawiającemu wstępnej projektu raportu metodologicznego
	2	Przekazanie przez Zamawiającego ewentualnych uwag do projektu raportu metodologicznego
	3	Opracowanie i przekazanie Zamawiającemu finalnej wersji raportu metodologicznego
I etap badań reaktywnych	4	Przeprowadzenie badania CATI
	5	Przeprowadzenie badania IDI
	6	Przeprowadzenie badania FGI
	7	Przeprowadzenie badania TDI
	8	Analiza wyników badania, opracowanie sprawozdania częściowego oraz przekazanie projektu Zamawiającemu
	9	Przekazanie przez Zamawiającego ewentualnych uwag do projektu sprawozdania
	10	Opracowanie finalnej wersji sprawozdania i przekazanie Zamawiającemu
II etap badań reaktywnych	11	Przeprowadzenie badania CATI
	12	Przeprowadzenie badania PAPI
	13	Przeprowadzenie badania IDI
	14	Przeprowadzenie badania FGI
	15	Przeprowadzenie badania TDI
	16	Analiza wyników badania, opracowanie raportu otwarcia oraz przekazanie projektu Zamawiającemu
	17	Przekazanie przez Zamawiającego ewentualnych uwag do projektu raportu otwarcia
	18	Opracowanie finalnej wersji raportu otwarcia i przekazanie Zamawiającemu
III etap badań reaktywnych	19	Przeprowadzenie badania CATI
	20	Przeprowadzenie badania PAPI
	21	Przeprowadzenie badania IDI
	22	Przeprowadzenie badania FGI
	23	Przeprowadzenie badania TDI
	24	Analiza wyników badania, opracowanie sprawozdania częściowego oraz przekazanie projektu Zamawiającemu
	25	Przekazanie przez Zamawiającego ewentualnych uwag do projektu sprawozdania
	26	Opracowanie finalnej wersji sprawozdania i przekazanie Zamawiającemu
IV etap badań reaktywnych	27	Przeprowadzenie badania CATI
	28	Przeprowadzenie badania PAPI
	29	Przeprowadzenie badania IDI
	30	Przeprowadzenie badania FGI
	31	Przeprowadzenie badania TDI

Etap	L.P	Nazwa zadania
	32	Analiza wyników badania, opracowanie sprawozdania częściowego oraz przekazanie projektu Zamawiającemu
	33	Przekazanie przez Zamawiającego ewentualnych uwag do projektu sprawozdania
	34	Opracowanie finalnej wersji sprawozdania i przekazanie Zamawiającemu
V etap badań reaktywnych	35	Przeprowadzenie badania CATI
	36	Przeprowadzenie badania PAPI
	37	Przeprowadzenie badania IDI
	38	Przeprowadzenie badania FGI
	39	Przeprowadzenie badania TDI
	40	Analiza wyników wszystkich badań, opracowanie raportu końcowego oraz przekazanie projektu Zamawiającemu
	41	Przekazanie przez Zamawiającego ewentualnych uwag do projektu raportu końcowego
	42	Opracowanie finalnej wersji raportu końcowego i przekazanie Zamawiającemu

7 Narzędzia badawcze

W tym rozdziale projekty narzędzia badawcze zastosowane podczas I badań reaktywnych.

7.1 Kwestionariusz ankiety CATI (mieszkańcy)

Kwestionariusz ankiety CATI	
<p>Dzień dobry, Nazywam się ____ ____ . Na zlecenie Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Szczecinie realizujemy badanie dotyczące ochrony środowiska terenów rzecznych, w ramach projektu LIFE 13/Natura 2000. Badanie jest anonimowe, a opracowane na jego podstawie raporty przyczynią się do ewaluacji projektu i poprawy realizowanych działań, dlatego prosimy o udzielenie szczerych odpowiedzi.</p>	
1.	<p>W jakiej odległości (mniej więcej) od najbliższej rzeki znajduje się Pana/i miejsce zamieszkania?</p> <p>1.1. Mniej niż 10 km 1.2. 11 km - 30 km 1.3. 31-50 km 1.4. 51-70 km 1.5. 71- 100 km 1.6. Więcej niż 100 km 1.7. Nie wiem</p>
2.	<p>Czy prowadzi Pan/i działalność rolniczą?</p> <p>2.1. Tak 2.2. Nie-> proszę przejść do pytania 9</p>
3.	<p>Jakiego rodzaju grunty Pan/Pani posiada?</p> <p>3.1. grunty orne 3.2. łąki 3.3. pastwiska 3.4. sady 3.5. las 3.6. inne (jakie?)</p>
4.	<p>Czy w swoim gospodarstwie stosuje Pan/i nawozy naturalne?</p> <p>4.1. Tak 4.2. Nie 4.3. Odmowa odpowiedzi (nie czytać tej odpowiedzi respondentowi)</p>
5.	<p>Czy w swoim gospodarstwie stosuje Pan/i nawozy sztuczne?</p> <p>5.1. Tak 5.2. Nie 5.3. Odmowa odpowiedzi (nie czytać tej odpowiedzi respondentowi)</p>
6.	<p>Czy Pana/i zdaniem stosowanie nawozów może powodować zanieczyszczanie wód powierzchniowych?</p> <p>6.1. Zdecydowanie tak 6.2. Raczej tak 6.3. Raczej nie 6.4. Zdecydowanie nie 6.5. Nie wiem (nie czytać tej odpowiedzi respondentowi)</p>
7.	<p>Czy Pana/i zdaniem stosowanie nawozów może powodować zanieczyszczanie wód powierzchniowych?</p> <p>7.1. Zdecydowanie tak 7.2. Raczej tak 7.3. Raczej nie</p>

7.4. Zdecydowanie nie					
7.5. Nie wiem (nie czytać tej odpowiedzi respondentowi)					
8. Jakie jest Pana/i zdanie na temat ochrony środowiska rzecznoego w Pana/i regionie zamieszkania:					
8.1. Zdecydowanie jest potrzebna					
8.2. Raczej jest potrzebna					
8.3. Raczej nie jest potrzebna					
8.4. Zdecydowanie nie jest potrzebna					
8.5. Trudno powiedzieć (nie czytać tej odpowiedzi respondentowi)					
9. Jakie jest Pana/i zdanie na temat ochrony środowiska rzecznoego w Pana/i regionie zamieszkania:					
9.1. Zdecydowanie jest potrzebna					
9.2. Raczej jest potrzebna					
9.3. Raczej nie jest potrzebna					
9.4. Zdecydowanie nie jest potrzebna					
9.5. Trudno powiedzieć (nie czytać tej odpowiedzi respondentowi)					
10. Czy słyssał Pan/i o sieci obszarów podlegających ochronie przyrody pn. „Natura 2000”?					
10.1. Tak					
10.2. Nie					
10.3. Trudno powiedzieć (nie czytać tej odpowiedzi respondentowi)					
11. Czy słyssał Pan/i o realizowanym w ramach Programu Natura 2000 projekcie pt. „Czynna ochrona siedlisk włośieniczników i udroźnienie korytarza ekologicznego zlewni rzeki Drawa w Polsce”?					
11.1. Tak					
11.2. Nie					
11.3. Trudno powiedzieć (nie czytać tej odpowiedzi respondentowi)					
12. W jakim stopniu Pana/i zdaniem wskazane działania są istotne dla ochrony środowisk rzecznych.					
	Zdecydowanie niepotrzebne	Raczej niepotrzebne	Raczej potrzebne	Zdecydowanie potrzebne	Nie wiem
12.1. Przywracanie naturalnego kształtu koryt rzecznych	1	2	3	4	5
12.2. Dostosowanie obszarów nadrzecznych i rzek w celu przywrócenia naturalnej flory wodnej	1	2	3	4	5
12.3. Przebudowa budowli hydrotechnicznych (zapory itp.)	1	2	3	4	5
12.4. Budowa bystrzy (miejsce przyspieszonego nurtu) i kaskad przy budowłach hydrotechnicznych, w celu umożliwienia migracji ryb	1	2	3	4	5
12.5. Budowa miejsc biwakowych nad rzekami	1	2	3	4	5
12.6. Działania anty-klusownicze	1	2	3	4	5
12.7. Budowa siedlisk tarłowycy dla zagrożonych gatunków ryb	1	2	3	4	5
12.8. Przywracania zagrożonych gatunków do ekosystemu	1	2	3	4	5
12.9. Optymalizacja ruchu turystycznego	1	2	3	4	5
12.10. Prowadzenie działań informacyjnych i edukacyjnych	1	2	3	4	5

13. Czy słyszał/a Pan/i o następujących roślinach rzecznych będących podstawą ekosystemu rzek włosienicznikowych?

	Tak	Nie	Nie pamiętam
13.1. Włosieniczniki (jaskry wodne)	1	2	3
13.2. Rzęśle	1	2	3
13.3. Potocznik wąskolistny	1	2	3
13.4. Rukiew wodna	1	2	3
13.5. Grąźel żółty	1	2	3
13.6. Mech zdrojek	1	2	3
13.7. Krasnorost	1	2	3
13.8. Rdestniczka gęsta	1	2	3

14. Czy widział Pan/i te rośliny w ich naturalnym środowisku?

	Tak	Nie	Nie pamiętam
14.1. Włosieniczniki (jaskry wodne) <i>(Pędy z liśćmi nitkowano podzielonymi zanurzone w wodzie, latem na powierzchni wody rozwijają się białe kwiaty o średnicy 1-2 cm)</i>	1	2	3
14.2. Rzęśle <i>(zwarte jasnozielone płyty delikatnych pędów z owalnymi lub podłużnymi liśćmi ok. 1 cm długości)</i>	1	2	3
14.3. Potocznik wąskolistny <i>(pierzasto złożone liście zwykle wystające nad powierzchnią wody)</i>	1	2	3
14.4. Rukiew wodna <i>(wysokość 10-300 cm, składająca się z drobnych owalnych lub eliptycznych liści, kwitnie drobnymi białymi kwiatami, które zebrane są w grona na szczycie łodygi)</i>	1	2	3
14.5. Grąźel żółty <i>(duże owalne pływające liście o długim ogonku, kwitną charakterystycznie żółtymi kwiatami o średnicy 4-6 cm, wyrastającymi pojedynczo nad wodą na długich szypułkach)</i>	1	2	3
14.6. Mech zdrojek <i>(Kilkunastocentymetrowe długie ciemnozielone pędy na kamieniach lub pniach zanurzone w wodzie)</i>	1	2	3
14.7. Krasnorost <i>(krwistoczerwone plamy na kamieniach)</i>	1	2	3

15. Roślinność rzek włosienicznikowych (np. Drawy) pełni szereg funkcji ekosystemowych, proszę wskazać w jakim stopniu poszczególne funkcje są Pana/i zdaniem istotne?

	Zdecydowanie nieważne	Raczej nieważne	Raczej ważne	Zdecydowanie ważne	Nie wiem
15.1. Zmniejszenie tempa erozji dna rzeki	1	2	3	4	5
15.2. Przeciwdziałanie obniżaniu się poziomu wód gruntowych	1	2	3	4	5
15.3. Tworzenie bariery przed zanieczyszczeniami doływającymi do koryta rzeki i wód gruntowych	1	2	3	4	5
15.4. Tworzenie siedliska rozwoju fauny bezkręgowców będących bazą pokarmową dla wielu gatunków ryb	1	2	3	4	5

15.5. Stanowienie „kryjótki” dla narybku oraz ułatwienie migracji ryb	1	2	3	4	5
15.6. Pochłanianie dwutlenku węgla	1	2	3	4	5
15.7. Zapobieganie uwalnianiu się metanu z mulistego dna rzeki	1	2	3	4	5
15.8. Posiadanie przez niektóre rośliny wodne właściwości leczniczych	1	2	3	4	5
15.9. Zwiększenie atrakcyjności turystycznej oraz estetyki krajobrazowej rzeki	1	2	3	4	5
16. Jak Pana/i zdaniem rozwija się ekosystem roślinności wodnej w Pana/i regionie?					
16.1. Zdecydowanie dobrze					
16.2. Raczej dobrze					
16.3. Raczej źle					
16.4. Zdecydowanie źle					
16.5. Nie wiem (nie czytać tej odpowiedzi respondentowi)					
17. W jakim stopniu zgadza się Pan/i z poniższymi stwierdzeniami?					
	Zdecydowanie nie zgadzam się	Raczej nie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Zdecydowanie zgadzam się	Nie wiem
17.1. Roślinność wodna w moim regionie jest co raz mniej różnorodna (następuje zanik niektórych gatunków).	1	2	3	4	5
17.2. Zbiorniki wodne i brzegi rzek są w co raz większym stopniu zarośnięte przez trzcinowiska.	1	2	3	4	5
17.3. Prace melioracyjne w moim regionie są prowadzone w sposób właściwy.	1	2	3	4	5
17.4. Prowadzona gospodarka prowadzona w zlewniach i dolinach rzek dobrze służy zdrowiu samej rzeki.	1	2	3	4	5
17.5. Projekty ekologiczne przywracające naturalny charakter rzek i ich dolin są potrzebne.	1	2	3	4	5
17.6. Społeczności lokalne powinny włączać się w projekty ekologiczne.	1	2	3	4	5
17.7. Edukacja ekologiczna dotycząca rzek i dolin rzecznych prowadzona jest we właściwy sposób	1	2	3	4	5
17.8. Obecne formy ochrony przyrody są wystarczające	1	2	3	4	5
18. Jak Pan/i zdaniem powinna być prowadzona gospodarka rzeczna?					
18.1. Rzeki należy pozostawić ich naturalnemu rytmowi, nie powinno ingerować się w środowisko					

18.2. Należy prowadzić prace utrzymaniowe polegające na uregulowaniu koryta rzeki oraz jego oczyszczeniu

18.3. Nie wiem/nie mam zdania (nie czytać tej odpowiedzi respondentowi)

19. Czy słyszał Pan/i kiedykolwiek o problemie migracji ryb związanym z budowlami hydrotechnicznymi (np. zapory)?

19.1. Tak

19.2. Nie

19.3. Nie pamiętam (nie czytać tej odpowiedzi respondentowi)

20. W jakim stopniu Pana/i zdaniem poniższe cele, w jakich budowane są objekty hydrotechniczne usprawiedliwiają przerwanie szlaków migracyjnych ryb?

	Zdecydowanie nie	Raczej nie	Raczej tak	Zdecydowanie tak	Nie wiem
20.1. Hodowla ryb w stawach	1	2	3	4	5
20.2. Regulacja przepływu rzeki (ochrona przeciwpowodziowa)	1	2	3	4	5
20.3. Retencja wody w zbiornikach (zapasy wody)	1	2	3	4	5
20.4. Tworzenie dróg śródlądowych (umożliwienie żeglugi)	1	2	3	4	5

21. W jakim stopniu Pana/i zdaniem istotne są działania podejmowane w celu utrzymania zarybienia w rzekach takie jak: zachowanie naturalnych tarlisk oraz sztuczne zarybienia?

21.1. Jest to bardzo istotne

21.2. Raczej jest to ważne, ale są ważniejsze sprawy

21.3. Raczej nie jest to istotna kwestia

21.4. Zdecydowanie nie jest to istotna kwestia, przyroda sama sobie poradzi

21.5. Nie wiem (nie czytać tej odpowiedzi respondentowi)

22. Jaka Pana/i zdaniem jest skala kłusownictwa dotycząca populacji ryb rzecznych w Pana/i regionie?

22.1. Bardzo duża

22.2. Duża

22.3. Umiarkowana

22.4. Raczej niewielka

22.5. Zdecydowanie niewielka

22.6. Nie wiem (nie czytać tej odpowiedzi respondentowi)

23. W jakim stopniu Pana/i zdaniem kłusownictwo stanowi zagrożenie dla populacji ryb w rzekach?

23.1. Zdecydowanie jest to duże zagrożenie

23.2. Raczej jest to duże zagrożenie

23.3. Jest to umiarkowane zagrożenie

23.4. Raczej nie jest to duże zagrożenie

23.5. Zdecydowanie nie jest to duże zagrożenie

23.6. Nie wiem (nie czytać tej odpowiedzi respondentowi)

24. W jakim stopniu następujące działania przeciwdziałające kłusownictwu są lub mogłyby być Pana/i zdaniem skuteczne?

	Zdecydowanie nieskuteczne	Raczej nieskuteczne	Raczej skuteczne	Zdecydowanie skuteczne	Nie wiem
24.1. Kampanie społeczne	1	2	3	4	5
24.2. Zaostrzenie sankcji karnych	1	2	3	4	5
24.3. Zwiększenie liczby patroli policji i innych służb w rejonach rzek	1	2	3	4	5
24.4. Prowadzenie akcji policji ukierunkowanych na schwytanie kłusowników	1	2	3	4	5

25. W jakim stopniu Pana/i zdaniem istnienie osiedli mieszkaniowych w obszarach zlewnisk rzek wpływa na zanieczyszczenie i degradowanie ekosystemu rzeki?

- 25.1. W bardzo dużym stopniu
 25.2. W dużym stopniu]
 25.3. W umiarkowanym stopniu
 25.4. W małym stopniu
 25.5. W bardzo małym stopniu
 25.6. Wcale
 25.7. Nie wiem (nie czytać tej odpowiedzi respondentowi)

26. W jakim stopniu Pana/i zdaniem działalność rolnicza w obszarach zlewnisk rzek wpływa na zanieczyszczenie i degradowanie ekosystemu rzeki?

- 26.1. W bardzo dużym stopniu
 26.2. W dużym stopniu]
 26.3. W umiarkowanym stopniu
 26.4. W małym stopniu
 26.5. W bardzo małym stopniu
 26.6. Wcale
 26.7. Nie wiem (nie czytać tej odpowiedzi respondentowi)

27. W jakim stopniu Pana/i zdaniem poszczególne działania są skutecznym sposobem na zmniejszenie oddziaływania rolnictwa na wody rzeczne i gruntowe?

	Zdecydowanie nieskuteczne	Raczej nieskuteczne	Raczej skuteczne	Zdecydowanie skuteczne	Nie wiem
27.1. Kampanie społeczne	1	2	3	4	5
27.2. Tworzenie stref buforowych (strefy, w których występują ograniczenia dla prowadzenia działalności rolniczej)	1	2	3	4	5
27.3. Programy rolno-środowiskowe (działania realizowane w ramach projektów unijnych zwiększające ekologiczność gospodarstw rolnych)	1	2	3	4	5
27.4. Rolnictwo ekstensywne (rodzaj rolnictwa, w którym nie stosuje się sztucznych środków wspomagających uprawy)	1	2	3	4	5
27.5. Rolnictwo ekologiczne (Rolnictwo ekologiczne określa się jako system gospodarowania o zrównoważonej produkcji roślinnej)	1	2	3	4	5

<i>i zwierzęcej, łączącej przyjazne środowisku praktyki gospodarowania takie jak: wspomaganie wysokiego stopnia różnorodności biologicznej, wykorzystywanie naturalnych procesów oraz zapewnienie właściwego dobrostanu zwierząt).</i>					
28. W jakim stopniu Pana/i zdaniem działalność poniższych instytucji Pana/i zdaniem jest skuteczna w zakresie ochrony przyrody na rzekach i w ich dolinach?					
	Zdecydowanie nieskuteczna	Raczej nieskuteczna	Raczej skuteczna	Zdecydowanie skuteczna	Nie wiem
28.1. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie	1	2	3	4	5
28.2. Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej	1	2	3	4	5
28.3. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska	1	2	3	4	5
28.4. Zarząd Melioracji	1	2	3	4	5
28.5. Samorządy lokalne	1	2	3	4	5
28.6. Lokalne grupy działania i lokalne organizacje turystyczne	1	2	3	4	5
28.7. Organizacje ekologiczne	1	2	3	4	5
28.8. Przedsiębiorstwa komercyjne	1	2	3	4	5
28.9. Fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej	1	2	3	4	5
29. Czy jest Pan/i zainteresowana uczestnictwem w działaniach (konsultacje, spotkania, wydarzenia o charakterze edukacyjno-rekreacyjnym) mających na celu ochronę środowiska rzeczno-dolin rzek w Pana/i regionie?					
29.1.	Zdecydowanie tak				
29.2.	Raczej tak				
29.3.	Raczej nie				
29.4.	Zdecydowanie nie				
29.5.	Nie wiem				
30. Dlaczego nie jest Pan/i zainteresowana tego rodzaju aktywnością?					
30.1.	Brak czasu				
30.2.	Nie interesuje mnie to				
30.3.	Tego rodzaju działania w niczym nie pomagają, mieszkańcy i tak nie mają wpływu na najważniejsze sprawy				
30.4.	Inne – jakie? _____				
31. Jakie jest Pana/i zdanie na temat prawnych form ochrony przyrody					
31.1.	Są potrzebne, nawet jeśli wiążą się z pewnymi ograniczeniami i zakazami				
31.2.	Raczej są potrzebne, ale nie powinny hamować rozwoju gospodarki i turystyki				
31.3.	Są niepotrzebne przyroda jest dla człowieka, a nie na odwrót				
31.4.	Inne – jakie? _____				

32. W jakim stopniu poniższe formy prawne ochrony przyrody są Pana/i zdaniem efektywne?

	Zdecydowanie nieskuteczne	Raczej nieskuteczne	Raczej skuteczne	Zdecydowanie skuteczne	Nie wiem
32.1. parki narodowe,	1	2	3	4	5
32.2. rezerваты przyrody,	1	2	3	4	5
32.3. parki krajobrazowe,	1	2	3	4	5
32.4. obszary chronionego krajobrazu,	1	2	3	4	5
32.5. obszary Natura 2000,	1	2	3	4	5
32.6. pomniki przyrody,	1	2	3	4	5
32.7. stanowiska dokumentacyjne,	1	2	3	4	5
32.8. użytki ekologiczne,	1	2	3	4	5
32.9. zespoły przyrodniczo-krajobrazowe,	1	2	3	4	5
32.10. ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.	1	2	3	4	5

33. Jak ocenia Pan/i wpływ turystyki regionu na społeczność lokalną?

- 33.1. Zdecydowanie pozytywnie
- 33.2. Raczej pozytywnie
- 33.3. Neutralnie
- 33.4. Raczej negatywnie
- 33.5. Zdecydowanie negatywnie
- 33.6. Nie wiem

34. W jakim stopniu Pana/i zdaniem poniższe grupy korzystają z ruchu turystycznego w regionie?

	Zdecydowanie odnoszą straty	Raczej odnoszą straty	Nie ma znaczenia	Raczej odnoszą korzyści	Zdecydowanie odnoszą korzyści	Nie wiem
34.1. Mieszkańcy regionu	1	2	3	4	5	6
34.2. Samorządy lokalne	1	2	3	4	5	5
34.3. Przedsiębiorcy z branży turystycznej	1	2	3	4	5	5
34.4. Pozostali przedsiębiorcy	1	2	3	4	5	5
34.5. Rolnicy	1	2	3	4	5	5

35. W jakim stopniu Pana/i zdaniem prawna ochrona przyrody środowisk wodnych wpływa na następujące aspekty życia społecznego:

	Zdecydowanie wpływa negatywnie	Raczej wpływa negatywnie	Nie wpływa	Raczej wpływa pozytywnie	Zdecydowanie wpływa pozytywnie	Nie wiem
35.1. Komfort mieszkańców	1	2	3	4	5	6
35.2. Atrakcyjność turystyczna	1	2	3	4	5	5
35.3. Promocja regionu (marka)	1	2	3	4	5	5
35.4. Rolnictwo	1	2	3	4	5	5
35.5. Przemysł	1	2	3	4	5	5
35.6. Usługi	1	2	3	4	5	5
35.7. Dochody samorządów	1	2	3	4	5	5
35.8. Atrakcyjność inwestycyjna	1	2	3	4	5	5

Metryczka

36. W jakim powiecie Pan/i mieszka?

- 36.1. drawski
- 36.2. choszczeński
- 36.3. sławieński
- 36.4. strzelecko-drezdeński
- 36.5. białogardzki
- 36.6. czarnkowsko-trzcieński
- 36.7. koszaliński

37. Płeć

- 37.1. Kobieta
- 37.2. Mężczyzna

38. Ile ma Pan/i lat?

- 38.1. 18-24
- 38.2. 25-34
- 38.3. 35-44
- 38.4. 45-54
- 38.5. 55-64
- 38.6. 65+

39. Jaki jest Pana/i status zawodowy

- 39.1. Uczeń/student
- 39.2. Zajmuję się domem
- 39.3. Bezrobotny
- 39.4. Pracujący
- 39.5. Emeryt/rencista

40. Numer telefonu respondenta*:

Uzupełnia ankieter w celu stworzenia bazy numerów telefonów osób biorących udział w badaniu (baza numerów telefonów nie będzie powiązana w żaden sposób z wynikami, w celu zapewnienia anonimowości badanych)

7.2 Scenariusz PAPI (rolnicy)

Kwestionariusz ankiety PAPI	
<p>Dzień dobry, Nazywam się ___ ___. Na zlecenie Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Szczecinie realizujemy badanie dotyczące ochrony środowiska terenów rzecznych, w ramach projektu LIFE 13/Natura 2000. Badanie jest anonimowe, a opracowane na jego podstawie raporty przyczynią się do ewaluacji projektu i poprawy realizowanych działań, dlatego prosimy o udzielenie szczerych odpowiedzi.</p>	
1.	<p>W jakiej odległości (mniej więcej) od najbliższej rzeki znajduje się Pana/i miejsce zamieszkania?</p> <p>1.1. Mniej niż 10 km 1.2. 11 km - 30 km 1.3. 31-50 km 1.4. 51-70 km 1.5. 71- 100 km 1.6. Więcej niż 100 km 1.7. Nie wiem</p>
2.	<p>W jakiej odległości (mniej więcej) od najbliższej rzeki znajduje się Pana/i gospodarstwo rolne?</p> <p>2.1. Mniej niż 10 km 2.2. 11 km - 30 km 2.3. 31-50 km 2.4. 51-70 km 2.5. 71- 100 km 2.6. Więcej niż 100 km 2.7. Nie wiem</p>
3.	<p>Jakiego rodzaju grunty Pan/Pani posiada?</p> <p>3.1. grunty orne 3.2. łąki 3.3. pastwiska 3.4. sady 3.5. las 3.6. inne (jakie?)</p>
4.	<p>Czy w swoim gospodarstwie stosuje Pan/i nawozy naturalne?</p> <p>4.1. Tak 4.2. Nie 4.3. Odmowa odpowiedzi (nie czytać tej odpowiedzi respondentowi)</p>
5.	<p>Czy w swoim gospodarstwie stosuje Pan/i nawozy sztuczne?</p> <p>5.1. Tak 5.2. Nie 5.3. Odmowa odpowiedzi (nie czytać tej odpowiedzi respondentowi)</p>
6.	<p>Czy Pana/i zdaniem stosowanie nawozów może powodować zanieczyszczenie wód powierzchniowych?</p> <p>6.1. Zdecydowanie tak 6.2. Raczej tak 6.3. Raczej nie 6.4. Zdecydowanie nie 6.5. Nie wiem (nie czytać tej odpowiedzi respondentowi)</p>
7.	<p>Czy Pana/i zdaniem stosowanie nawozów może powodować zanieczyszczenie wód powierzchniowych?</p> <p>7.1. Zdecydowanie tak</p>

7.2. Raczej tak					
7.3. Raczej nie					
7.4. Zdecydowanie nie					
7.5. Nie wiem (nie czytać tej odpowiedzi respondentowi)					
8. Jakie jest Pana/i zdanie na temat ochrony środowiska rzecznego w Pana/i regionie zamieszkania:					
8.1. Zdecydowanie jest potrzebna					
8.2. Raczej jest potrzebna					
8.3. Raczej nie jest potrzebna					
8.4. Zdecydowanie nie jest potrzebna					
8.5. Trudno powiedzieć (nie czytać tej odpowiedzi respondentowi)					
9. Jakie jest Pana/i zdanie na temat ochrony środowiska rzecznego w Pana/i regionie zamieszkania:					
9.1. Zdecydowanie jest potrzebna					
9.2. Raczej jest potrzebna					
9.3. Raczej nie jest potrzebna					
9.4. Zdecydowanie nie jest potrzebna					
9.5. Trudno powiedzieć (nie czytać tej odpowiedzi respondentowi)					
10. Czy słyszał Pan/i o sieci obszarów podlegających ochronie przyrody pn. „Natura 2000”?					
10.1. Tak					
10.2. Nie					
10.3. Trudno powiedzieć (nie czytać tej odpowiedzi respondentowi)					
11. Czy słyszał Pan/i o realizowanym w ramach Programu Natura 2000 projekcie pt. „Czynna ochrona siedlisk włosieniczników i udrożnienie korytarza ekologicznego zlewni rzeki Drawa w Polsce”?					
11.1. Tak					
11.2. Nie					
11.3. Trudno powiedzieć (nie czytać tej odpowiedzi respondentowi)					
12. W jakim stopniu Pana/i zdaniem wskazane działania są istotne dla ochrony środowisk rzecznych.					
	Zdecydowanie niepotrzebne	Raczej niepotrzebne	Raczej potrzebne	Zdecydowanie potrzebne	Nie wiem
12.1. Przywracanie naturalnego kształtu koryt rzecznych	1	2	3	4	5
12.2. Dostosowanie obszarów nadrzecznych i rzek w celu przywrócenia naturalnej flory wodnej	1	2	3	4	5
12.3. Przebudowa budowli hydrotechnicznych (zapory itp.)	1	2	3	4	5
12.4. Budowa bystrzy (miejsce przyspieszonego nurtu) i kaskad przy budowłach hydrotechnicznych, w celu umożliwienia migracji ryb	1	2	3	4	5
12.5. Budowa miejsc biwakowych nad rzekami	1	2	3	4	5
12.6. Działania anty-klusownicze	1	2	3	4	5
12.7. Budowa siedlisk tarłowych dla zagrożonych gatunków ryb	1	2	3	4	5
12.8. Przywracanie zagrożonych gatunków do ekosystemu	1	2	3	4	5
12.9. Optymalizacja ruchu turystycznego	1	2	3	4	5

12.10. Prowadzenie działań informacyjnych i edukacyjnych	1	2	3	4	5
--	---	---	---	---	---

13. Czy słyszał/a Pan/i o następujących roślinach rzecznych będących podstawą ekosystemu rzek włosienicznikowych?

	Tak	Nie	Nie pamiętam
13.1. Włosieniczniki (jaskry wodne)	1	2	3
13.2. Rzęśle	1	2	3
13.3. Potocznic wąskolistny	1	2	3
13.4. Rukiew wodna	1	2	3
13.5. Grążel żółty	1	2	3
13.6. Mech zdrojek	1	2	3
13.7. Krasnorost	1	2	3
13.8. Rdestniczka gęsta	1	2	3

14. Czy widział Pan/i te rośliny w ich naturalnym środowisku?

	Tak	Nie	Nie pamiętam
14.1. Włosieniczniki (jaskry wodne) <i>(Pędy z liśćmi nitkowano podzielonymi zanurzone w wodzie, latem na powierzchni wody rozwijają się białe kwiaty o średnicy 1-2 cm)</i>	1	2	3
14.2. Rzęśle <i>(zwarłe jasnozielone płaty delikatnych pędów z owalnymi lub podłużnymi liśćmi ok. 1 cm długości)</i>	1	2	3
14.3. Potocznic wąskolistny <i>(pierzasto złożone liście zwykle wystające nad powierzchnią wody)</i>	1	2	3
14.4. Rukiew wodna <i>(wysokość 10-300 cm, składająca się z drobnych owalnych lub eliptycznych liści, kwitnie drobnymi białymi kwiatami, które zebrane są w grona na szczycie łodygi)</i>	1	2	3
14.5. Grążel żółty <i>(duże owalne pływające liście o długim ogonku, kwitną charakterystycznie żółtymi kwiatami o średnicy 4-6 cm, wyrastającymi pojedynczo nad wodą na długich szypułkach)</i>	1	2	3
14.6. Mech zdrojek <i>(Kilkunastocentymetrowe długie ciemnozielone pędy na kamieniach lub pniach zanurzone w wodzie)</i>	1	2	3
14.7. Krasnorost <i>(krwistoczerwone plamy na kamieniach)</i>	1	2	3

15. Roślinność rzek włosienicznikowych (np. Drawy) pełni szereg funkcji ekosystemowych, proszę wskazać w jakim stopniu poszczególne funkcje są Pana/i zdaniem istotne?

	Zdecydowanie nieważne	Raczej nieważne	Raczej ważne	Zdecydowanie ważne	Nie wiem
15.1. Zmniejszenie tempa erozji dna rzeki	1	2	3	4	5
15.2. Przeciwdziałanie obniżaniu się poziomu wód gruntowych	1	2	3	4	5
15.3. Tworzenie bariery przed zanieczyszczeniami dopływającymi do koryta rzeki i wód gruntowych	1	2	3	4	5
15.4. Tworzenie siedliska rozwoju fauny bezkręgowców będących	1	2	3	4	5

	bazą pokarmową dla wielu gatunków ryb					
15.5.	Stanowienie „kryjówek” dla narybku oraz ułatwianie migracji ryb	1	2	3	4	5
15.6.	Pochłanianie dwutlenku węgla	1	2	3	4	5
15.7.	Zapobieganie uwalnianiu się metanu z mulistego dna rzeki	1	2	3	4	5
15.8.	Posiadanie przez niektóre rośliny wodne właściwości leczniczych	1	2	3	4	5
15.9.	Zwiększenie atrakcyjności turystycznej oraz estetyki krajobrazowej rzeki	1	2	3	4	5
16. Jak Pana/i zdaniem rozwija się ekosystem roślinności wodnej w Pana/i regionie?						
16.1.	Zdecydowanie dobrze					
16.2.	Raczej dobrze					
16.3.	Raczej źle					
16.4.	Zdecydowanie źle					
16.5.	Nie wiem (nie czytać tej odpowiedzi respondentowi)					
17. W jakim stopniu zgadza się Pan/i z poniższymi stwierdzeniami?						
		Zdecydowanie nie zgadzam się	Raczej nie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Zdecydowanie zgadzam się	Nie wiem
17.1.	Roślinność wodna w moim regionie jest co raz mniej różnorodna (następuje zanik niektórych gatunków).	1	2	3	4	5
17.2.	Zbiorniki wodne i brzegi rzek są w co raz większym stopniu zarośnięte przez trzcinowiska.	1	2	3	4	5
17.3.	Prace melioracyjne w moim regionie są prowadzone w sposób właściwy.	1	2	3	4	5
17.4.	Prowadzona gospodarka prowadzona w zlewniach i dolinach rzek dobrze służy zdrowiu samej rzeki.	1	2	3	4	5
17.5.	Projekty ekologiczne przywracające naturalny charakter rzek i ich dolin są potrzebne.	1	2	3	4	5
17.6.	Spółeczności lokalne powinny włączać się w projekty ekologiczne.	1	2	3	4	5
17.7.	Edukacja ekologiczna dotycząca rzek i dolin rzecznych prowadzona jest we właściwy sposób	1	2	3	4	5
17.8.	Obecne formy ochrony przyrody są wystarczające	1	2	3	4	5
18. Jak Pan/i zdaniem powinna być prowadzona gospodarka rzeczna?						

18.1. Rzeki należy pozostawić ich naturalnemu rytmowi, nie powinno ingerować się w środowisko

18.2. Należy prowadzić prace utrzymaniowe polegające na uregulowaniu koryta rzeki oraz jego oczyszczeniu

18.3. Nie wiem/nie mam zdania (nie czytać tej odpowiedzi respondentowi)

19. Czy słyszał Pan/i kiedykolwiek o problemie migracji ryb związanym z budowlami hydrotechnicznymi (np. zapory)?

19.1. Tak

19.2. Nie

19.3. Nie pamiętam (nie czytać tej odpowiedzi respondentowi)

20. W jakim stopniu Pana/i zdaniem poniższe cele, w jakich budowane są obiekty hydrotechniczne usprawiedliwiają przerwanie szlaków migracyjnych ryb?

	Zdecydowanie nie	Raczej nie	Raczej tak	Zdecydowanie tak	Nie wiem
20.1. Hodowla ryb w stawach	1	2	3	4	5
20.2. Regulacja przepływu rzeki (ochrona przeciwpowodziowa)	1	2	3	4	5
20.3. Retencja wody w zbiornikach (zapasy wody)	1	2	3	4	5
20.4. Tworzenie dróg śródlądowych (umożliwienie żeglugi)	1	2	3	4	5

21. W jakim stopniu Pana/i zdaniem istotne są działania podejmowane w celu utrzymania zarybienia w rzekach takie jak: zachowanie naturalnych tarlisk oraz sztuczne zarybienia?

21.1. Jest to bardzo istotne

21.2. Raczej jest to ważne, ale są ważniejsze sprawy

21.3. Raczej nie jest to istotna kwestia

21.4. Zdecydowanie nie jest to istotna kwestia, przyroda sama sobie poradzi

21.5. Nie wiem (nie czytać tej odpowiedzi respondentowi)

22. Jaka Pana/i zdaniem jest skala kłusownictwa dotycząca populacji ryb rzecznych w Pana/i regionie?

22.1. Bardzo duża

22.2. Duża

22.3. Umiarkowana

22.4. Raczej niewielka

22.5. Zdecydowanie niewielka

22.6. Nie wiem (nie czytać tej odpowiedzi respondentowi)

23. W jakim stopniu Pana/i zdaniem kłusownictwo stanowi zagrożenie dla populacji ryb w rzekach?

23.1. Zdecydowanie jest to duże zagrożenie

23.2. Raczej jest to duże zagrożenie

23.3. Jest to umiarkowane zagrożenie

23.4. Raczej nie jest to duże zagrożenie

23.5. Zdecydowanie nie jest to duże zagrożenie

23.6. Nie wiem (nie czytać tej odpowiedzi respondentowi)

24. W jakim stopniu następujące działania przeciwdziałające kłusownictwu są lub mogłyby być Pana/i zdaniem skuteczne?

	Zdecydowanie nieskuteczne	Raczej nieskuteczne	Raczej skuteczne	Zdecydowanie skuteczne	Nie wiem
24.1. Kampanie społeczne	1	2	3	4	5
24.2. Zaostrzenie sankcji karnych	1	2	3	4	5
24.3. Zwiększenie liczby patroli policji i innych służb w rejonach rzek	1	2	3	4	5
24.4. Prowadzenie akcji policji ukierunkowanych na schwytanie kłusowników	1	2	3	4	5

25. W jakim stopniu Pana/i zdaniem istnienie osiedli mieszkaniowych w obszarach zlewnisk rzek wpływa na zanieczyszczenie i degradowanie ekosystemu rzeki?

- 25.1. W bardzo dużym stopniu
- 25.2. W dużym stopniu]
- 25.3. W umiarkowanym stopniu
- 25.4. W małym stopniu
- 25.5. W bardzo małym stopniu
- 25.6. Wcale
- 25.7. Nie wiem (nie czytać tej odpowiedzi respondentowi)

26. W jakim stopniu Pana/i zdaniem działalność rolnicza w obszarach zlewnisk rzek wpływa na zanieczyszczenie i degradowanie ekosystemu rzeki?

- 26.1. W bardzo dużym stopniu
- 26.2. W dużym stopniu]
- 26.3. W umiarkowanym stopniu
- 26.4. W małym stopniu
- 26.5. W bardzo małym stopniu
- 26.6. Wcale
- 26.7. Nie wiem (nie czytać tej odpowiedzi respondentowi)

27. W jakim stopniu Pana/i zdaniem poszczególne działania są skutecznym sposobem na zmniejszenie oddziaływania rolnictwa na wody rzeczne i gruntowe?

	Zdecydowanie nieskuteczne	Raczej nieskuteczne	Raczej skuteczne	Zdecydowanie skuteczne	Nie wiem
27.1. Kampanie społeczne	1	2	3	4	5
27.2. Tworzenie stref buforowych (strefy, w których występują ograniczenia dla prowadzenia działalności rolniczej)	1	2	3	4	5
27.3. Programy rolno-środowiskowe (działania realizowane w ramach projektów unijnych zwiększające ekologiczność gospodarstw rolnych)	1	2	3	4	5
27.4. Rolnictwo ekstensywne (rodzaj rolnictwa, w którym nie stosuje się sztucznych środków wspomagających uprawy)	1	2	3	4	5
27.5. Rolnictwo ekologiczne (Rolnictwo ekologiczne określa się jako system gospodarowania o zrównoważonej produkcji roślinnej)	1	2	3	4	5

<i>i zwierzęcej, łączącej przyjazne środowisku praktyki gospodarowania takie jak: wspomaganie wysokiego stopnia różnorodności biologicznej, wykorzystywanie naturalnych procesów oraz zapewnienie właściwego dobrostanu zwierząt).</i>						
28. W jakim stopniu Pana/i zdaniem działalność poniższych instytucji Pana/i zdaniem jest skuteczna w zakresie ochrony przyrody na rzekach i w ich dolinach?						
		Zdecydowanie nieskuteczna	Raczej nieskuteczna	Raczej skuteczna	Zdecydowanie skuteczna	Nie wiem
28.1.	Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie	1	2	3	4	5
28.2.	Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej	1	2	3	4	5
28.3.	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska	1	2	3	4	5
28.4.	Zarząd Melioracji	1	2	3	4	5
28.5.	Samorządy lokalne	1	2	3	4	5
28.6.	Lokalne grupy działania i lokalne organizacje turystyczne	1	2	3	4	5
28.7.	Organizacje ekologiczne	1	2	3	4	5
28.8.	Przedsiębiorstwa komercyjne	1	2	3	4	5
28.9.	Fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej	1	2	3	4	5
29. Czy jest Pan/i zainteresowana uczestniczeniem w działaniach (konsultacje, spotkania, wydarzenia o charakterze edukacyjno-rekreacyjnym) mających na celu ochronę środowiska rzeczno- i dolin rzek w Pana/i regionie?						
29.1.	Zdecydowanie tak					
29.2.	Raczej tak					
29.3.	Raczej nie					
29.4.	Zdecydowanie nie					
29.5.	Nie wiem					
30. Dlaczego nie jest Pan/i zainteresowana tego rodzaju aktywnością?						
30.1.	Brak czasu					
30.2.	Nie interesuje mnie to					
30.3.	Tego rodzaju działania w niczym nie pomagają, mieszkańcy i tak nie mają wpływu na najważniejsze sprawy					
30.4.	Inne – jakie? _____					
31. Jakie jest Pana/i zdanie na temat prawnych form ochrony przyrody						
31.1.	Są potrzebne, nawet jeśli wiążą się z pewnymi ograniczeniami i zakazami					
31.2.	Raczej są potrzebne, ale nie powinny hamować rozwoju gospodarki i turystyki					
31.3.	Są niepotrzebne przyroda jest dla człowieka, a nie na odwrót					
31.4.	Inne – jakie? _____					

32. W jakim stopniu poniższe formy prawne ochrony przyrody są Pana/i zdaniem efektywne?

	Zdecydowanie nieskuteczne	Raczej nieskuteczne	Raczej skuteczne	Zdecydowanie skuteczne	Nie wiem
32.1. parki narodowe,	1	2	3	4	5
32.2. rezerваты przyrody,	1	2	3	4	5
32.3. parki krajobrazowe,	1	2	3	4	5
32.4. obszary chronionego krajobrazu,	1	2	3	4	5
32.5. obszary Natura 2000,	1	2	3	4	5
32.6. pomniki przyrody,	1	2	3	4	5
32.7. stanowiska dokumentacyjne,	1	2	3	4	5
32.8. użytki ekologiczne,	1	2	3	4	5
32.9. zespoły przyrodniczo-krajobrazowe,	1	2	3	4	5
32.10. ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.	1	2	3	4	5

33. Jak ocenia Pan/i wpływ turystyki regionu na społeczność lokalną?

- 33.1. Zdecydowanie pozytywnie
 33.2. Raczej pozytywnie
 33.3. Neutralnie
 33.4. Raczej negatywnie
 33.5. Zdecydowanie negatywnie
 33.6. Nie wiem

34. W jakim stopniu Pana/i zdaniem poniższe grupy korzystają z ruchu turystycznego w regionie?

	Zdecydowanie odnoszą straty	Raczej odnoszą straty	Nie ma znaczenia	Raczej odnoszą korzyści	Zdecydowanie odnoszą korzyści	Nie wiem
34.1. Mieszkańcy regionu	1	2	3	4	5	6
34.2. Samorządy lokalne	1	2	3	4	5	5
34.3. Przedsiębiorcy z branży turystycznej	1	2	3	4	5	5
34.4. Pozostali przedsiębiorcy	1	2	3	4	5	5
34.5. Rolnicy	1	2	3	4	5	5

35. W jakim stopniu Pana/i zdaniem prawna ochrona przyrody środowisk wodnych wpływa na następujące aspekty życia społecznego:

	Zdecydowanie wpływa negatywnie	Raczej wpływa negatywnie	Nie wpływa	Raczej wpływa pozytywnie	Zdecydowanie wpływa pozytywnie	Nie wiem
35.1. Komfort mieszkańców	1	2	3	4	5	6
35.2. Atrakcyjność turystyczna	1	2	3	4	5	5
35.3. Promocja regionu (marka)	1	2	3	4	5	5
35.4. Rolnictwo	1	2	3	4	5	5
35.5. Przemysł	1	2	3	4	5	5
35.6. Usługi	1	2	3	4	5	5
35.7. Dochody samorządów	1	2	3	4	5	5
35.8. Atrakcyjność inwestycyjna	1	2	3	4	5	5

Metryczka

36. W jakim powiecie Pan/i mieszka?

- 36.1. drawski
- 36.2. choszczeński
- 36.3. sławieński
- 36.4. strzelecko-drezdeński
- 36.5. białogardzki
- 36.6. czarnkowsko-trzeciecki
- 36.7. koszaliński

37. Płeć

- 37.1. Kobieta
- 37.2. Mężczyzna

38. Ile ma Pan/i lat?

- 38.1. 18-24
- 38.2. 25-34
- 38.3. 35-44
- 38.4. 45-54
- 38.5. 55-64
- 38.6. 65+

39. Numer telefonu i imię respondenta* (nieobowiązkowe):

Baza numerów telefonów nie będzie powiązana w żaden sposób z wynikami, w celu zapewnienia anonimowości badanych, a losowe numery telefonów posłużą jedynie do weryfikacji pracy ankietera.

7.3 Scenariusz PAPI (turyści)

Kwestionariusz ankiety PAPI						
Dzień dobry, Nazywam się ____ ____ . Na zlecenie Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Szczecinie realizujemy badanie dotyczące ochrony środowiska terenów rzecznych, w ramach projektu LIFE 13/Natura 2000. Badanie jest anonimowe, a opracowane na jego podstawie raporty przyczynią się do ewaluacji projektu i poprawy realizowanych działań, dlatego prosimy o udzielenie szczerych odpowiedzi.						
1. Jakie jest Pana/i zdanie na temat ochrony środowiska rzecznoego?						
1.1. Zdecydowanie jest potrzebna						
1.2. Raczej jest potrzebna						
1.3. Raczej nie jest potrzebna						
1.4. Zdecydowanie nie jest potrzebna						
1.5. Trudno powiedzieć						
2. Czy słyisał Pan/i o sieci obszarów podlegających ochronie przyrody pn. „Natura 2000”?						
2.1. Tak						
2.2. Nie						
2.3. Trudno powiedzieć						
3. Czy słyisał Pan/i o realizowanym w ramach Programu Natura 2000 projekcie pt. „Czynna ochrona siedlisk włosieniczników i udroźnienie korytarza ekologicznego zlewni rzeki Drawa w Polsce”?						
3.1. Tak						
3.2. Nie						
3.3. Trudno powiedzieć						
4. Jaki jest Pana/i zdaniem wpływ ochrony przyrody w obrębie rzek i dolin rzecznych na poszczególne elementy infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej?						
	Zdecydowanie wpływa negatywnie	Raczej wpływa negatywnie	Nie wpływa	Raczej wpływa pozytywnie	Zdecydowanie wpływa pozytywnie	Nie wiem
4.1. Szlaki kajakowe	1	2	3	4	5	6
4.2. Miejsca połowu ryb	1	2	3	4	5	5
4.3. Kąpieliska	1	2	3	4	5	5
4.4. Pola biwakowe						
4.5. Szlaki rowerowe i piesze						
4.6. Atrakcyjność krajobrazowa	1	2	3	4	5	5
4.7. Usługi gastronomiczne	1	2	3	4	5	5
4.8. Baza noclegowa	1	2	3	4	5	5

5. W jakim stopniu Pana/i zdaniem wprowadzenie następujących form ochrony przyrody rzek i dolin rzek jest potrzebne?

	Zdecydowanie niepotrzebne	Raczej niepotrzebne	Raczej potrzebne	Zdecydowanie potrzebne	Nie wiem
5.1. Dienne limity liczby turystów na szlaku wodnym	1	2	3	4	5
5.2. Sezonowe ograniczenia czasowe dostępności rzeki dla turystów (okres lęgowy ptaków)	1	2	3	4	5
5.3. Dienne ograniczenia czasowe dostępności rzeki dla turystów (aktywność dobową fauny)	1	2	3	4	5
5.4. Zakaz wychodzenia na brzeg poza wyznaczone pola biwakowe	1	2	3	4	5
5.5. Dienne ograniczenia ilości odłowionych ryb	1	2	3	4	5
5.6. Ograniczenia dotyczące metod wędkowania	1	2	3	4	5
5.7. Obowiązek informowania o odłowionych rybach	1	2	3	4	5
5.8. Ograniczenia w zakresie miejsc oraz okresu wędkowania	1	2	3	4	5

6. Jaki jest Pana/i zdaniem zakres dostępnych dla turystów informacji na temat ochrony przyrody i środowiska rzek?

- 6.1. Zdecydowanie jest wystarczająca
- 6.2. Raczej jest wystarczająca
- 6.3. Raczej jest niewystarczająca
- 6.4. Zdecydowanie jest niewystarczająca
- 6.5. Nie wiem

7. Jak ocenia Pan/i natężenie ruchu turystycznego w regionie, w którym Pan/i aktualnie przebywa?

- 7.1. Bardzo wysokie
- 7.2. Raczej wysokie
- 7.3. Umiarkowane
- 7.4. Raczej niskie
- 7.5. Bardzo niskie
- 7.6. Nie wiem/ trudno powiedzieć

8. W jakim stopniu Pana/i zdaniem poszczególne formy informowania turystów na temat przyrody i środowiska odwiedzanego regionu jest najbardziej efektywna?

	Zdecydowanie nieskuteczne	Raczej nieskuteczne	Raczej skuteczne	Zdecydowanie skuteczne	Nie wiem
8.1. Strony internetowe, portale informacyjne	1	2	3	4	5
8.2. Portale społecznościowe					
8.3. Foldery i ulotki informacyjne	1	2	3	4	5
8.4. Tablice informacyjne	1	2	3	4	5
8.5. Mapy turystyczne z treścią przyrodniczą	1	2	3	4	5
8.6. Książki	1	2	3	4	5
8.7. Artykuły w gazetach i czasopismach popularnych, turystycznych oraz przyrodniczych	1	2	3	4	5
8.8. Programy TV i audycje radiowe	1	2	3	4	5
8.9. Filmy reportażowe i edukacyjne	1	2	3	4	5

9. Czy Pana/i zdaniem kampanie informacyjne, kolportaż materiałów edukacyjnych i podobnego rodzaju działania mogą wspierać zaangażowanie turystów w ochronę przyrody i egzekwowanie obowiązujących przepisów?

- 9.1. Zdecydowanie tak
- 9.2. Raczej tak
- 9.3. Raczej nie
- 9.4. Zdecydowanie nie
- 9.5. Nie wiem

10. W jakim stopniu Pana/i zdaniem wprowadzenie następujących form ochrony przyrody rzek i dolin rzek byłoby skuteczne?

	Zdecydowanie nieskuteczne	Raczej nieskuteczne	Raczej skuteczne	Zdecydowanie skuteczne	Nie wiem
10.1. Dienne limity liczby turystów na szlaku wodnym	1	2	3	4	5
10.2. Sezonowe ograniczenia czasowe dostępności rzeki dla turystów (okres lęgowy ptaków)	1	2	3	4	5
10.3. Dienne ograniczenia czasowe dostępności rzeki dla turystów (aktywność dobową fauny)	1	2	3	4	5
10.4. Zakaz wychodzenia na brzeg poza wyznaczone pola biwakowe	1	2	3	4	5
10.5. Dienne ograniczenia ilości odłowionych ryb	1	2	3	4	5
10.6. Ograniczenia dotyczące metod wędkowania	1	2	3	4	5

10.7. Obowiązek informowania o odłowionych rybach	1	2	3	4	5
10.8. Ograniczenia w zakresie miejsc oraz okresu wędkowania	1	2	3	4	5

11. Czy słyszał/a Pan/i o następujących roślinach rzecznych będących podstawą ekosystemu rzek włosienicznikowych?

	Tak	Nie	Nie pamiętam
11.1. Włosieniczniki (jaskry wodne)	1	2	3
11.2. Rzęśle	1	2	3
11.3. Potocznic wąskolistny	1	2	3
11.4. Rukiew wodna	1	2	3
11.5. Grąźel żółty	1	2	3
11.6. Mech zdrojek	1	2	3
11.7. Krasnorost	1	2	3
11.8. Rdestniczka gęsta	1	2	3

12. Czy widział Pan/i te rośliny w ich naturalnym środowisku?

	Tak	Nie	Nie pamiętam
12.1. Włosieniczniki (jaskry wodne) <i>(Pędy z liśćmi nitkowano podzielonymi zanurzone w wodzie, latem na powierzchni wody rozwijają się białe kwiaty o średnicy 1-2 cm)</i>	1	2	3
12.2. Rzęśle <i>(zwarte jasnozielone płyty delikatnych pędów z owalnymi lub podłużnymi liśćmi ok. 1 cm długości)</i>	1	2	3
12.3. Potocznic wąskolistny <i>(pierzasto złożone liście zwykle wystające nad powierzchnią wody)</i>	1	2	3
12.4. Rukiew wodna <i>(wysokość 10-300 cm, składająca się z drobnych owalnych lub eliptycznych liści, kwitnie drobnymi białymi kwiatami, które zebrane są w grona na szczycie łodygi)</i>	1	2	3
12.5. Grąźel żółty <i>(duże owalne pływające liście o długim ogonku, kwitną charakterystycznie żółtymi kwiatami o średnicy 4-6 cm, wyrastającymi pojedynczo nad wodą na długich szypułkach)</i>	1	2	3
12.6. Mech zdrojek <i>(Kilkunastocentymetrowe długie ciemnozielone pędy na kamieniach lub pniach zanurzone w wodzie)</i>	1	2	3
12.7. Krasnorost <i>(krwistoczerwone plamy na kamieniach)</i>	1	2	3

13. Roślinność rzek włosienicznikowych (np. Drawy) pełni szereg funkcji ekosystemowych, proszę wskazać w jakim stopniu poszczególne funkcje są Pana/i zdaniem istotne?

	Zdecydowanie nieważne	Raczej nieważne	Raczej ważne	Zdecydowanie ważne	Nie wiem
13.1. Zmniejszenie tempa erozji dna rzeki	1	2	3	4	5
13.2. Przeciwdziałanie obniżaniu się poziomu wód gruntowych	1	2	3	4	5
13.3. Tworzenie bariery przed zanieczyszczeniami	1	2	3	4	5

	dopływającymi do koryta rzeki i wód gruntowych					
13.4.	Tworzenie siedliska rozwoju fauny bezkręgowców będących bazą pokarmową dla wielu gatunków ryb	1	2	3	4	5
13.5.	Stanowienie „kryjówek” dla narybku oraz ułatwianie migracji ryb	1	2	3	4	5
13.6.	Pochłanianie dwutlenku węgla	1	2	3	4	5
13.7.	Zapobieganie uwalnianiu się metanu z mulistego dna rzeki	1	2	3	4	5
13.8.	Posiadanie przez niektóre rośliny wodne właściwości leczniczych	1	2	3	4	5
13.9.	Zwiększenie atrakcyjności turystycznej oraz estetyki krajobrazowej rzeki	1	2	3	4	5
14.	Jak Pan/i zdaniem powinna być prowadzona gospodarka rzeczna?					
14.1.	Rzeki należy pozostawić ich naturalnemu rytmowi, nie powinno ingerować się w środowisko					
14.2.	Należy prowadzić prace utrzymaniowe polegające na uregulowaniu koryta rzeki oraz jego oczyszczeniu					
14.3.	Nie wiem/nie mam zdania					
15.	Czy słyszał Pan/i kiedykolwiek o problemie migracji ryb związanym z budowlami hydrotechnicznymi (np. zapory)?					
15.1.	Tak					
15.2.	Nie					
15.3.	Nie pamiętam					
16.	Czy jest Pan/i zainteresowana szlakami wodnymi w zakresie spływów kajakowych?					
16.1.	Tak					
16.2.	Nie -> proszę przejść do pytania 18					
17.	Która z poniższych form spływu kajakowego jest dla Pana/i najbardziej atrakcyjna?					
17.1.	Duże zorganizowane spływy masowe					
17.2.	Spływy w małych grupach towarzyskich rodzinnych					
17.3.	Spływy indywidualne					
17.4.	Nie wiem					
18.	Jaką długość spływu kajakowego Pan/i preferuje					
18.1.	Maks. 1 dzień					
18.2.	1-3 dni					
18.3.	3-7 dni					
18.4.	Więcej niż 7 dni					
18.5.	Nie wiem					

19. W jakim stopniu poniższe czynniki mają wpływ na wybór przez Pana/ią konkretnej trasy spływu kajakowego:

	Zdecydowanie nieważne	Raczej nieważne	Raczej ważne	Zdecydowanie ważne	Nie wiem
19.1. Atrakcyjność przyrodnicza regionu	1	2	3	4	5
19.2. Baza noclegowa	1	2	3	4	5
19.3. Poziom trudności trasy	1	2	3	4	5
19.4. Dostępność usług gastronomicznych	1	2	3	4	5
19.5. Atrakcyjność historyczna regionu	1	2	3	4	5
19.6. Dostępność innych atrakcji (wydarzenia, imprezy, itp.)	1	2	3	4	5

20. W jakim stopniu Pana/i zdaniem działalność poniższych instytucji Pana/i zdaniem jest skuteczna w zakresie ochrony przyrody na rzekach i w ich dolinach?

	Zdecydowanie nieskuteczna	Raczej nieskuteczna	Raczej skuteczna	Zdecydowanie skuteczna	Nie wiem
20.1. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie	1	2	3	4	5
20.2. Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej	1	2	3	4	5
20.3. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska	1	2	3	4	5
20.4. Zarząd Melioracji	1	2	3	4	5
20.5. Samorządy lokalne	1	2	3	4	5
20.6. Lokalne grupy działania i lokalne organizacje turystyczne	1	2	3	4	5
20.7. Organizacje ekologiczne	1	2	3	4	5
20.8. Przedsiębiorstwa komercyjne	1	2	3	4	5
20.9. Fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej	1	2	3	4	5

21. Czy jest Pan/i zainteresowana uczestniczeniem w działaniach (konsultacje, spotkania, wydarzenia o charakterze edukacyjno-rekreacyjnym) mających na celu ochronę środowiska rzeczno-dolin rzek w Pana/i regionie?

- 21.1. Zdecydowanie tak
- 21.2. Raczej tak
- 21.3. Raczej nie
- 21.4. Zdecydowanie nie
- 21.5. Nie wiem

22. Dlaczego nie jest Pan/i zainteresowana tego rodzaju aktywnością?

- 22.1. Brak czasu
 22.2. Nie interesuje mnie to
 22.3. Tego rodzaju działania w niczym nie pomagają, obywatele i tak nie mają wpływu na najważniejsze sprawy
 22.4. Inne – jakie? _____

23. Jakie jest Pana/i zdanie na temat prawnych form ochrony przyrody

- 23.1. Są potrzebne, nawet jeśli wiążą się z pewnymi ograniczeniami i zakazami
 23.2. Raczej są potrzebne, ale nie powinny hamować rozwoju gospodarki i turystyki
 23.3. Są niepotrzebne przyroda jest dla człowieka, a nie na odwrót
 23.4. Inne – jakie? _____

24. W jakim stopniu poniższe formy prawne ochrony przyrody są Pana/i zdaniem efektywne?

	Zdecydowanie nieskuteczne	Raczej nieskuteczne	Raczej skuteczne	Zdecydowanie skuteczne	Nie wiem
24.1. parki narodowe,	1	2	3	4	5
24.2. rezerваты przyrody,	1	2	3	4	5
24.3. parki krajobrazowe,	1	2	3	4	5
24.4. obszary chronionego krajobrazu,	1	2	3	4	5
24.5. obszary Natura 2000,	1	2	3	4	5
24.6. pomniki przyrody,	1	2	3	4	5
24.7. stanowiska dokumentacyjne,	1	2	3	4	5
24.8. użytki ekologiczne,	1	2	3	4	5
24.9. zespoły przyrodniczo-krajobrazowe,	1	2	3	4	5
24.10. ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.	1	2	3	4	5

25. W jakim stopniu Pana/i zdaniem prawna ochrona przyrody środowisk wodnych wpływa na następujące aspekty życia społecznego:

	Zdecydowanie wpływa negatywnie	Raczej wpływa negatywnie	Nie wpływa	Raczej wpływa pozytywnie	Zdecydowanie wpływa pozytywnie	Nie wiem
25.1. Komfort mieszkańców	1	2	3	4	5	6
25.2. Atrakcyjność turystyczna	1	2	3	4	5	5
25.3. Promocja regionu (marka)	1	2	3	4	5	5
25.4. Rolnictwo	1	2	3	4	5	5
25.5. Przemysł	1	2	3	4	5	5
25.6. Usługi	1	2	3	4	5	5
25.7. Dochody samorządów	1	2	3	4	5	5
25.8. Atrakcyjność inwestycyjna	1	2	3	4	5	5

26. Czy Pana/i zdaniem turystyka jest atrakcyjną formą edukacji ekologicznej?

- 26.1. Zdecydowanie tak
 26.2. Raczej tak
 26.3. Raczej nie
 26.4. Zdecydowanie nie
 26.5. Nie wiem

27. W jakim stopniu poniższe działania Pana/i zdaniem są efektywne dla zwiększenia oddziaływania turystyki w zakresie edukacji ekologicznej:

	Zdecydowanie nieskuteczne	Raczej nieskuteczne	Raczej skuteczne	Zdecydowanie skuteczne	Nie wiem
27.1. Kampanie informacyjno-promocyjne	1	2	3	4	5
27.2. Organizacja imprez i wydarzeń o charakterze edukacyjno-rozrywkowym	1	2	3	4	5
27.3. Tworzenie Eko-muzeów	1	2	3	4	5
27.4. Rewilding (odbudowa środowiska naturalnego)	1	2	3	4	5
27.5. Umieszczanie oznaczeń oraz tablic informacyjnych	1	2	3	4	5

28. Jak ocenia Pan/i natężenie ruchu turystycznego w rejonie, w którym Pan/i przebywa (w szczególności w zakresie wpływu ruchu turystycznego na stan środowiska rzecznoego)?

- 28.1. Turystów jest zdecydowanie za dużo
 28.2. Turystów jest raczej za dużo
 28.3. Liczba turystów jest odpowiednia

Metryczka

29. Jak często odwiedza Pan/i w celach turystycznych obszary rzek i dolin rzecznych?

- 29.1. Kilka razy w roku
 29.2. Raz w roku
 29.3. Rzadziej niż raz w roku

30. Płeć

- 30.1. Kobieta
 30.2. Mężczyzna

31. Ile ma Pan/i lat?

- 31.1. 18-24
 31.2. 25-34
 31.3. 35-44
 31.4. 45-54
 31.5. 55-64
 31.6. 65+

32. Jaki jest Pana/i status zawodowy

- 32.1. Uczeń/student
 32.2. Zajmuję się domem
 32.3. Bezrobotny
 32.4. Pracujący
 32.5. Emeryt/rencista

33. Którymi formami turystyki z poniżej wymienionych jest Pan/i zainteresowany/a?

- 33.1. Kajakarstwo
 33.2. Wędkarstwo
 33.3. Pływanie

33.4.	Inne sporty wodne
33.5.	Biwakowanie
33.6.	Wycieczki piesze
33.7.	Wycieczki rowerowe
33.8.	Inne (jakie?): _____
34.	Obszar:
34.1.	rzeka Drawa,
34.2.	rzeka Korytnica,
34.3.	rzeka Grabowa,
34.4.	rzeka Radew.

7.4 Scenariusz IDI (realizatorzy projektu i eksperci)

<p>Scenariusz IDI z członkami zespołu (pracownicy RDOŚ) realizującego projekt, ekspertami zewnętrznymi, projektantami i wykonawcami prac zleconych (robót budowlanych, zadań edukacyjnych, monitoringu efektów projektu)</p>
<p>Dzień dobry, Nazywam się ___ ___. Na zlecenie Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Szczecinie realizujemy badanie dotyczące ochrony środowiska terenów rzecznych, w ramach projektu LIFE 13/Natura 2000. Badanie jest anonimowe, a opracowane na jego podstawie raporty przyczynią się do ewaluacji projektu i poprawy realizowanych działań, dlatego prosimy o udzielenie szczerych odpowiedzi. Rozmowa będzie nagrywana w celu sporządzenia transkrypcji.</p>
<p>1. Jak ogólnie ocenia Pan/i projekt „Czynna ochrona siedlisk włosieniczników i udroźnienie korytarza ekologicznego zlewni rzeki Drawa w Polsce”? Dlaczego? W jakim stopniu wpływa on na poprawę sytuacji środowiska naturalnego rzeki i doliny rzeki?</p>
<p>2. W jakim stopniu realizowane w ramach projektu inwestycje przyczynią się lub przyczyniły się do poprawy sytuacji ekologicznej na tym obszarze? Czy w ramach realizacji działań występują jakieś bariery lub skutki uboczne prowadzonych prac? Jakiego rodzaju środki zaradcze zastosowano lub planuje się zastosować by im przeciwdziałać?</p>
<p>3. Jaka jest obecna sytuacja środowiska naturalnego rzeki Drawa oraz jej zlewisz? Jak sytuacja ta kształtowała się na przestrzeni ostatnich lat? Jakie są potrzeby w zakresie ochrony przyrody na tych terenach?</p>
<p>4. Jakie są współzależności poszczególnych grup interesów w zakresie realizowanych lub planowanych przedsięwzięć? Jak projekt oddziałuje na społeczność lokalną oraz lokalnych przedsiębiorców? Jaki jest wpływ projektu na branżę turystyczną?</p>
<p>5. Jak ocenia Pan/i wpływ realizowanych lub (możliwy wpływ) planowanych działań na aktywność społeczności lokalnych w zakresie ochrony przyrody? Jakie działania w zakresie edukacji ekologicznej Pana/i zdaniem są najefektywniejsze? Jaka jest wiedza mieszkańców, przedsiębiorców, przedstawicieli samorządów i organizacji pozarządowych na temat rzek włosienicznikowych? Jak może zmienić się ona poprzez realizację projektu?</p>
<p>6. Jakie są największe zagrożenia dla powodzenia projektu? Jakie są najważniejsze negatywne czynniki degradujące środowiska rzek włosienicznikowych. Jak im przeciwdziałać?</p>
<p>7. Jakie są najbardziej efektywne realizowane w ramach projektu? Jakie planowane działania przewiduje Pan/i, że przyniosą najlepsze efekty.</p>
<p>8. Jak do tej pory prowadzona była gospodarka rzeczna? Czy działania realizowane w ramach prac melioracyjnych były skuteczne? Dlaczego? Co można w tym zakresie poprawić? Jakie działania w tym aspekcie są planowane w ramach projektu?</p>
<p>9. Jak z Pana/i perspektywy odbierane są społecznie działania realizowane w ramach projektu? Czy akcje kierowane do społeczności lokalnej spotykają się z dobrym odbiorem? Jaka jest skala zainteresowania problemem ochrony środowisk rzecznych?</p>
<p>10. Jakie potrzeby w zakresie ochrony środowiska zidentyfikowano w ramach analizy sytuacji rzeki Drawa i jej zlewisz? Czy planowane działania są korzystne z punktu widzenia ekonomicznego? Jakie korzyści pozafinansowe przyniesie/przyniósł do tej pory projekt?</p>
<p>11. Osoba biorąca udział w badaniu to::</p> <p>11.1. Przedstawiciel RDOŚ</p> <p>11.2. Ekspert zewnętrzny</p> <p>11.3. Projektant bądź wykonawca prac zleconych:</p> <p>11.3.1. Robót budowlanych</p> <p>11.3.2. Zadań edukacyjnych</p> <p>11.3.3. Monitoringu efektów projektu</p>

7.5 Scenariusz TDI (przedsiębiorcy i organizatorzy ruchu turystycznego)

Scenariusz TDI z przedsiębiorcami, organizatorami ruchu turystycznego oraz zarządzającymi infrastrukturą turystyczną
Dzień dobry, Nazywam się _____. Na zlecenie Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Szczecinie realizujemy badanie dotyczące ochrony środowiska terenów rzecznych, w ramach projektu LIFE 13/Natura 2000. Badanie jest anonimowe, a opracowane na jego podstawie raporty przyczynią się do ewaluacji projektu i poprawy realizowanych działań, dlatego prosimy o udzielenie szczyrych odpowiedzi. Rozmowa będzie nagrywana w celu sporządzenia transkrypcji.
1. Jakiego jest Pana/i zdanie na temat ochrony środowiska rzecznych? Jak ocenia Pan/i efektywność i trafność przepisów prawnych? Dlaczego? Jak ocenia Pan/i działalność samorządów oraz organizacji odpowiedzialnych za ochronę środowiska (RDOŚ, RZGW, WIOŚ, Zarząd Melioracji, inne organizacje) w tym zakresie? Dlaczego? Czy uważa Pan/i, że prawne formy ochrony przyrody w obecnym zakresie są wystarczające? Dlaczego?
2. Jaki jest Pana/i zdaniem potencjał rzeki Drawy lub jej dopływów dla gospodarki i społeczności lokalnej? Czy widzi Pan/i jakieś zagrożenia związane z korzystaniem z ekosystemu rzecznych? Jakiego? Czy dostrzega Pan/i szanse związane z wykorzystaniem rzeki Drawa lub jej dopływów? Jakiego?
3. Jak ocenia Pan/i zabudowę hydrotechniczną na rzece Drawie lub jej dopływach? Czy Pana/i zdaniem zabudowa ta stanowi jakieś zagrożenie dla środowiska? Jakiego? Czy obiekty hydrotechniczne powinny być budowane w sposób zapewniający ochronę gatunków fauny i flory? Dlaczego? Czy istniejące obiekty, które stanowią zagrożenie dla szlaku migracyjnego ryb powinny być zburzone lub przebudowane? Dlaczego?
4. Jak Pan/i ocenia prace melioracyjne prowadzone na rzece Drawie lub jej dopływach? Dlaczego? Kto powinien ponosić koszty tych prac? Czy obecnie realizowana gospodarka wodna służy zdrowiu rzeki? Dlaczego?
5. Jakiego wsparcia w zakresie ochrony rzek i dolin rzecznych jest potrzebne? Jakiego rodzaju podejmuje Pana/i organizacja/przedsiębiorstwo?
6. Czy Pana/i zdaniem możliwe jest pogodzenie potrzeb turystyki oraz ochrony środowiska rzek i dolin rzek? Dlaczego? Czy uważa Pan/i za słuszne wprowadzanie ograniczeń dla ruchu turystycznego związanych z ochroną przyrody (limity odławiania ryb, okresy zamknięcia odcinków rzeki itp.) Dlaczego?
7. Czy słyszał Pan/i o Programie Natura 2000? Czy słyszał Pan/i o realizowanym w jego ramach projekcie pn. „Czynna ochrona siedlisk włośniczników i udroźnienie korytarza ekologicznego zlewni rzeki Drawa w Polsce”? Jak ocenia Pan/i poszczególne przedsięwzięcia w ramach tego projektu tzn. budowa lub przebudowa infrastruktury hydrotechnicznej w dorzeczu Drawy, wykonanie pól biwakowych w Złocieniu i Rzepowie oraz oznakowanie szlaku kajakowego na rzece Drawie? Dlaczego?
8. Czy Pana/i zdaniem turystyka jest właściwą i efektywną formą edukacji ekologicznej? Dlaczego?
9. Jak ocenia Pan/i popularność turystyczną następujących rzek, które z wymienionych rzek są najbardziej popularne i dlaczego? <ul style="list-style-type: none"> – rzeka Drawa, – rzeka Korytnica, – rzeka Grabowa, – rzeka Radew. Które z tych rzek mają największy potencjał dla rozwoju turystyki? Dlaczego? Jak ocenia Pan/i liczbę turystów odwiedzających region, w obrębie tych obszarów? Jakiego są tendencje, z rozróżnieniem na poszczególne rzeki i dopływy, w zakresie ruchu turystycznego?
10. Jak ocenia Pan/i natężenie ruchu turystycznego na poszczególnych rzekach:

- rzeka Drawa,
- rzeka Korytnica,
- rzeka Grabowa,
- rzeka Radew.

Czy Pana/i zdaniem ruch turystyczny zagraża środowisku naturalnemu tych rzek? Czy powinny być wprowadzane ograniczenia ruchu turystycznego? Jakie, na których rzekach i w jakim zakresie?

Metryczka

11. Przedsiębiorstwo (rodzaj działalności) lub nazwa organizacji, którą Pan/i reprezentuje?

12. Obszar działalności:

- 12.1. Okolice rzeki Drawa
- 12.2. Okolice rzeki Korytnica
- 12.3. Okolice rzeki Grabowo
- 12.4. Okolice rzeki Radew

13. Płeć

- 13.1. Kobieta
- 13.2. Mężczyzna

14. Ile ma Pan/i lat?

- 14.1. 18-24
- 14.2. 25-34
- 14.3. 35-44
- 14.4. 45-54
- 14.5. 55-64
- 14.6. 65+

7.6 Scenariusz FGI (eksperti i liderzy społeczni)

<p>Scenariusz FGI z Reprezentantami instytucji/organizacji o znaczącym oddziaływaniu na kierunki gospodarowania w środowisku przyrodniczym rzek i ich dolin (pracownicy RDOŚ nie biorący udziału w projekcie, parku narodowego i krajobrazowego, Regionalnych Zarządów Gospodarki Wodnej, Zarządu Melioracji, przedstawiciele samorządów lokalnych, nadleśnictwa, członkowie organizacji społecznych, w tym organizacji proekologicznych)</p>
<p>Dzień dobry, Nazywam się ___ ___. Na zlecenie Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Szczecinie realizujemy badanie dotyczące ochrony środowiska terenów rzecznych, w ramach projektu LIFE 13/Natura 2000. Badanie jest anonimowe, a opracowane na jego podstawie raporty przyczynią się do ewaluacji projektu i poprawy realizowanych działań, dlatego prosimy o udzielenie szczerych odpowiedzi. Rozmowa będzie nagrywana w celu sporządzenia transkrypcji.</p>
<p>1. Jakie działania w ramach ochrony środowiska rzecznoego są najbardziej efektywne? Dlaczego? Jaka jest Państwa opinia na temat projektu realizowanego w ramach Programu Natura 2000 pn. „Czynna ochrona siedlisk włośniczników i udroźnienie korytarza ekologicznego zlewni rzeki Drawa w Polsce”? Dlaczego? Czy Pana/i zdaniem tego rodzaju projekty są potrzebne i czy spełniają one swoje zadanie? W jaki sposób wpływają na sytuację regionu w zakresie ochrony przyrody?</p>
<p>2. Na jakie bariery ze strony społeczeństwa spotykacie się Państwo w tym zakresie? Czy społeczność lokalna chętnie wspiera działania proekologiczne? Czy turyści i organizacje wspierające turystykę wspierają Państwa działalność w zakresie ochrony środowiska rzek? Dlaczego?</p>
<p>3. Jak Państwa zdaniem powinno wyglądać gospodarowanie populacjami ryb? Jakie instytucje powinny w nim uczestniczyć? Dlaczego? Kto powinien mieć prawo do czerpania korzyści z zasobów rybnych? Czy potrzebne są w tym zakresie ograniczenia? Dlaczego?</p>
<p>4. Czy istniejąca infrastruktura kanalizacyjna i oczyszczalnie ścieków rozwiązują problem zanieczyszczenia i degradowania ekosystemu rzeki? Dlaczego? Czy w regionie obserwuje się znaczące zjawiska erozji gleb i sptukiwania zawiesiny do rzeki? Jak duża jest skala zjawiska i jakie niesie za sobą konsekwencje?</p>
<p>5. Jak oceniacie Państwo prowadzone prace melioracyjne? Dlaczego? Kto powinien ponosić koszty tych prac? Dlaczego? Czy obecna polityka gospodarowania zasobami wodnymi jest skuteczna? Dlaczego? Czy sposób gospodarowania rzeką i zlewnią rzeki jest efektywny? Czy zmieniał się on na przestrzeni lat? Jakie były kierunki tych zmian? Czy prowadzone działania są korzystne dla ekosystemu rzecznoego? Dlaczego? Co można by poprawić w tym zakresie?</p>
<p>6. Jak oceniacie Państwo projekty ekologiczne prowadzące do przywrócenia naturalnego charakteru rzek i ich dolin? Kto powinien zarządzać takimi projektami? Dlaczego? Jakie są możliwe źródła finansowania tego rodzaju projektów?</p>
<p>7. Jak oceniacie Państwo poziom edukacji ekologicznej dotycząca rzek i dolin rzecznych? Dlaczego? Jakie działania i do jakich grup skierowane powinny być realizowane? Czy w Regionie są znani ludzie o postawach proekologicznych, których opinia i autorytet są znaczące. W jaki sposób można by włączyć te osoby do działań informacyjnych?</p>
<p>8. Jak oceniacie Państwo działania instytucji, które Państwo reprezentujecie w zakresie ochrony i gospodarowania rzekami i dolinami rzek? Czy identyfikujecie Państwo jakieś bariery w tym zakresie? Jakie? Czy współpraca między instytucjami przebiega w sposób satysfakcjonujący? Czy napotykalicie Państwo na problemy komunikacyjne w tym zakresie? (Jakie?)</p>
<p>9. Jaki jest wpływ turystyki na środowisko naturalne rzek i dolin rzecznych? Dlaczego? Co można zrobić, aby chronić przyrodę i jednocześnie korzystać z potencjału turystycznego regionu?</p>
<p>10. Jak oceniacie Państwo rolę mieszkańców i społeczności lokalnych w procesie ochrony rzek i dolin rzecznych? Dlaczego? Czy sytuacja w tym obszarze zmieniła się w ostatnim czasie? Jakie to są zmiany?</p>

8 Spis tabel, wykresów oraz rysunków

Tabela 1 Zainteresowanie wymienionymi formami turystyki.....	75
Tabela 2 Spis zadań w podziale na etapy.....	123
Wykres 1 Jakie jest Pana/i zdanie na temat ochrony środowiska rzeczno- zamieszkania?	28
Wykres 2 Czy słyszał Pan/i o sieci obszarów podlegających ochronie przyrody pn. „Natura 2000”?	29
Wykres 3 Czy słyszał Pan/i o realizowanym w ramach Programu Natura 2000 projekcie pt. „Czynna ochrona siedlisk włosieniczników i udroźnienie korytarza ekologicznego zlewni rzeki Drawa w Polsce”?.....	29
Wykres 4 W jakim stopniu Pana/i zdaniem wskazane działania są istotne dla ochrony środowisk rzecznych?.....	30
Wykres 5 Czy słyszał/a Pan/i o następujących roślinach rzecznych będących podstawą ekosystemu rzek włosienicznikowych?.....	31
Wykres 6 Czy widział Pan/i te rośliny w ich naturalnym środowisku?	32
Wykres 7 Roślinność rzek włosienicznikowych (np. Drawy) pełni szereg funkcji ekosystemowych, proszę wskazać w jakim stopniu poszczególne funkcje są Pana/i zdaniem istotne?	33
Wykres 8 Jak Pana/i zdaniem rozwija się ekosystem roślinności wodnej w Pana/i regionie?	34
Wykres 9 W jakim stopniu zgadza się Pan/i z poniższymi stwierdzeniami?	35
Wykres 10 Jak Pan/i zdaniem powinna być prowadzona gospodarka rzeczna?	36
Wykres 11 Czy słyszał Pan/i kiedykolwiek o problemie migracji ryb związanym z budowlami hydrotechnicznymi (np. zapory)?	36
Wykres 12 W jakim stopniu Pana/i zdaniem poniższe cele, w jakich budowane są obiekty hydrotechniczne usprawiedliwiają przerwanie szlaków migracyjnych ryb?	37
Wykres 13 W jakim stopniu Pana/i zdaniem istotne są działania podejmowane w celu utrzymania zarybienia w rzekach takie jak: zachowanie naturalnych tarlisk oraz sztuczne zarybienia?	37
Wykres 14 Jaka Pana/i zdaniem jest skala kłusownictwa dotycząca populacji ryb rzecznych w Pana/i regionie?	38
Wykres 15 W jakim stopniu Pana/i zdaniem kłusownictwo stanowi zagrożenie dla populacji ryb w rzekach?	38
Wykres 16 W jakim stopniu następujące działania przeciwdziałające kłusownictwu są lub mogłyby być Pana/i zdaniem skuteczne?	39
Wykres 17 W jakim stopniu Pana/i zdaniem istnienie osiedli mieszkaniowych w obszarach zlewisk rzek wpływa na zanieczyszczenie i degradowanie ekosystemu rzeki?	40
Wykres 18 W jakim stopniu Pana/i zdaniem działalność rolnicza w obszarach zlewisk rzek wpływa na zanieczyszczenie i degradowanie ekosystemu rzeki?	40
Wykres 19 W jakim stopniu Pana/i zdaniem poszczególne działania są skutecznym sposobem na zmniejszenie oddziaływania rolnictwa na wody rzeczne i gruntowe?	41
Wykres 20 W jakim stopniu Pana/i zdaniem działalność poniższych instytucji Pana/i zdaniem jest skuteczna w zakresie ochrony przyrody na rzekach i w ich dolinach?	42

Wykres 21 Czy jest Pan/i zainteresowana uczestnictwem w działaniach (konsultacje, spotkania, wydarzenia o charakterze edukacyjno-rekreacyjnym) mających na celu ochronę środowiska rzecznoego oraz dolin rzek w Pana/i regionie?	43
Wykres 22 W jakim stopniu poniższe formy prawne ochrony przyrody są Pana/i zdaniem efektywne?	44
Wykres 23 Jak ocenia Pan/i wpływ turystyki regionu na społeczność lokalną?	44
Wykres 24 W jakim stopniu Pana/i zdaniem poniższe grupy korzystają z ruchu turystycznego w regionie?	45
Wykres 25 W jakim stopniu Pana/i zdaniem prawna ochrona przyrody środowisk wodnych wpływa na następujące aspekty życia społecznego?	46
Wykres 26 Czy prowadzi Pan/i działalność rolniczą?	46
Wykres 27 Jakiego rodzaju grunty Pan/Pani posiada?	47
Wykres 28 Czy w swoim gospodarstwie stosuje Pan/i nawozy naturalne?	47
Wykres 29 Czy w swoim gospodarstwie stosuje Pan/i nawozy sztuczne?	48
Wykres 30 Czy Pana/i zdaniem stosowanie nawozów może powodować zanieczyszczanie wód powierzchniowych?	48
Wykres 31 Płeć respondentów	49
Wykres 32 Wiek respondentów	49
Wykres 33 Status zawodowy respondentów	50
Wykres 34 Miejsce zamieszkania	50
Wykres 35 Odległość od najbliższej rzeki	51
Wykres 36 Zdanie respondentów na temat ochrony środowiska rzecznoego.	52
Wykres 37 Znajomość sieci obszarów podlegających ochronie przyrody pn. „Natura 2000”.	53
Wykres 38 Znajomość realizowanego w ramach Programu „Natura 2000” projektu pt. „Czynna ochrona siedlisk włośniczników i udroźnienie korytarza ekologicznego zlewni rzeki Drawa w Polsce”.	53
Wykres 39 Zdanie na temat wpływu ochrony przyrody w obrębie rzek i dolin rzecznych na poszczególne elementy infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej.	54
Wykres 40 Określenie stopnia potrzeby wprowadzenia następujących form ochrony przyrody rzek i dolin rzek.	55
Wykres 41 Zdanie respondentów na temat zakresu dostępnych dla turystów informacji o ochronie przyrody i środowiska rzek.	56
Wykres 42 Ocena natężenia ruchu turystycznego w regionie, w którym aktualnie przebywają respondenci.	56
Wykres 43 Ocena stopnia efektywności poszczególnych form informowania turystów na temat przyrody i środowiska odwiedzanego regionu.	57
Wykres 44 Zdanie badanych na temat tego, czy kampanie informacyjne, kolportaż materiałów edukacyjnych i podobnego rodzaju działania mogą wspierać zaangażowanie turystów w ochronę przyrody i egzekwowanie obowiązujących przepisów.	58
Wykres 45 Zdanie respondentów na temat stopnia skuteczności wprowadzenia poszczególnych form ochrony przyrody rzek i dolin rzek.	59
Wykres 46 Znajomość poniższych roślin rzecznych będących podstawą ekosystemu rzek włośnicznikowych.	60

Wykres 47 Znajomość roślin w ich naturalnym środowisku.....	61
Wykres 48 Określenie stopnia istotności poszczególnych funkcji roślinności rzek włośnicznikowych, pełniących funkcje ekosystemowe.	62
Wykres 49 Określenie sposobu, w jaki powinna być prowadzona gospodarka rzeczna.	63
Wykres 50 Pytanie czy respondenci słyszeli kiedykolwiek o problemie migracji ryb związanym z budowlami hydrotechnicznymi (np. zapory).	63
Wykres 51 Zainteresowanie turystów szlakami wodnymi w zakresie spływów kajakowych.....	64
Wykres 52 Najbardziej atrakcyjne formy spływu kajakowego według badanych.....	64
Wykres 53 Preferowana długość spływu kajakowego.....	65
Wykres 54 Stopień wpływu poszczególnych czynników na wybór konkretnej trasy spływu kajakowego.	66
Wykres 55 Stopień skuteczności działalności poniższych instytucji w zakresie ochrony przyrody na rzekach i w ich dolinach.	67
Wykres 56 Zainteresowanie uczestnictwem w działaniach (konsultacje, spotkania, wydarzenia o charakterze edukacyjno-rekreacyjnym) mających na celu ochronę środowiska rzecznoego oraz dolin rzek w regionie badanych.	67
Wykres 57 Powód braku zainteresowania tego rodzaju aktywnością.....	68
Wykres 58 Zdanie respondentów na temat prawnych form ochrony przyrody.....	69
Wykres 59 Stopień efektywności poniższych form prawnych ochrony przyrody.....	70
Wykres 60 Stopień wpływu prawnej ochrony przyrody środowisk wodnych na następujące aspekty życia społecznego.....	71
Wykres 61 Atrakcyjność turystyki jako formy edukacji ekologicznej.	71
Wykres 62 Stopień efektywności poniższych działań dla zwiększenia oddziaływania turystyki w zakresie edukacji ekologicznej.	72
Wykres 63 Ocena natężenia ruchu turystycznego w rejonie, w którym przebywają badani (w szczególności w zakresie wpływu ruchu turystycznego na stan środowiska rzecznoego).	73
Wykres 64 Częstotliwość odwiedzania w celach turystycznych obszarów rzek i dolin rzecznych.	73
Wykres 65 Płeć respondentów.	74
Wykres 66 Wiek respondentów.....	74
Wykres 67 Status zawodowy respondentów.....	75
Wykres 68 Obszar, na którym przebywali respondenci.....	76
Wykres 69 Odległość zamieszkania od najbliższej rzeki.	76
Wykres 70 Odległość gospodarstwa rolnego od najbliższej rzeki.....	77
Wykres 71 Rodzaj posiadanych gruntów.	77
Wykres 72 Stosowanie nawozów naturalnych.	78
Wykres 73 Stosowanie nawozów sztucznych.	78
Wykres 74 Czy Pana/i zdaniem stosowanie nawozów może powodować zanieczyszczanie wód powierzchniowych?	79
Wykres 75 Jakie jest Pana/i zdanie na temat ochrony środowiska rzecznoego w Pana/i regionie zamieszkania?	79
Wykres 76 Czy słyszał Pan/i o sieci obszarów podlegających ochronie przyrody pn. „Natura 2000”?	80

Wykres 77 Czy słyszał Pan/i o realizowanym w ramach Programu Natura 2000 projekcie pt. „Czynna ochrona siedlisk włosieniczników i udroźnienie korytarza ekologicznego zlewni rzeki Drawa w Polsce”?	80
Wykres 78 W jakim stopniu Pana/i zdaniem wskazane działania są istotne dla ochrony środowisk rzecznych?	81
Wykres 79 Czy słyszał/a Pan/i o następujących roślinach rzecznych będących podstawą ekosystemu rzek włosienicznikowych?	82
Wykres 80 Czy widział Pan/i te rośliny w ich naturalnym środowisku?	83
Wykres 81 Roślinność rzek włosienicznikowych (np. Drawy) pełni szereg funkcji ekosystemowych, proszę wskazać w jakim stopniu poszczególne funkcje są Pana/i zdaniem istotne?	84
Wykres 82 Jak Pana/i zdaniem rozwija się ekosystem roślinności wodnej w Pana/i regionie?	85
Wykres 83 W jakim stopniu zgadza się Pan/i z poniższymi stwierdzeniami?	86
Wykres 84 Jak Pan/i zdaniem powinna być prowadzona gospodarka rzeczna?	87
Wykres 85 Czy słyszał Pan/i kiedykolwiek o problemie migracji ryb związanym z budowlami hydrotechnicznymi (np. zapory)?	87
Wykres 86 W jakim stopniu Pana/i zdaniem poniższe cele, w jakich budowane są obiekty hydrotechniczne usprawiedliwiają przerwanie szlaków migracyjnych ryb?	88
Wykres 87 W jakim stopniu Pana/i zdaniem istotne są działania podejmowane w celu utrzymania zarybienia w rzekach takie jak: zachowanie naturalnych tarlisk oraz sztuczne zarybienia?	88
Wykres 88 Jaka Pana/i zdaniem jest skala kłusownictwa dotycząca populacji ryb rzecznych w Pana/i regionie?	89
Wykres 89 W jakim stopniu Pana/i zdaniem kłusownictwo stanowi zagrożenie dla populacji ryb w rzekach?	89
Wykres 90 W jakim stopniu następujące działania przeciwdziałające kłusownictwu są lub mogłyby być Pana/i zdaniem skuteczne?	90
Wykres 91 W jakim stopniu Pana/i zdaniem istnienie osiedli mieszkaniowych w obszarach zlewnisk rzek wpływa na zanieczyszczenie i degradowanie ekosystemu rzeki?	91
Wykres 92 W jakim stopniu Pana/i zdaniem działalność rolnicza w obszarach zlewnisk rzek wpływa na zanieczyszczenie i degradowanie ekosystemu rzeki?	91
Wykres 93 W jakim stopniu Pana/i zdaniem poszczególne działania są skutecznym sposobem na zmniejszenie oddziaływania rolnictwa na wody rzeczne i gruntowe?	92
Wykres 94 W jakim stopniu Pana/i zdaniem działalność poniższych instytucji Pana/i zdaniem jest skuteczna w zakresie ochrony przyrody na rzekach i w ich dolinach?	93
Wykres 95 Czy jest Pan/i zainteresowana uczestnictwem w działaniach (konsultacje, spotkania, wydarzenia o charakterze edukacyjno-rekreacyjnym) mających na celu ochronę środowiska rzecznych oraz dolin rzek w Pana/i regionie?	94
Wykres 96 Jak jest Pana/i zdanie na temat prawnych form ochrony przyrody?	95
Wykres 97 W jakim stopniu poniższe formy prawne ochrony przyrody są Pana/i zdaniem efektywne?	96
Wykres 98 Jak ocenia Pan/i wpływ turystyki regionu na społeczność lokalną?	96
Wykres 99 W jakim stopniu Pana/i zdaniem poniższe grupy korzystają z ruchu turystycznego w regionie?	97

Wykres 100 W jakim stopniu Pana/i zdaniem prawna ochrona przyrody środowisk wodnych wpływa na następujące aspekty życia społecznego?.....	98
Wykres 101 Powiaty, na terenie których mieszkają respondenci	99
Wykres 102 Płeć respondentów	99
Wykres 103 Wiek respondentów.....	100
Rysunek 1 Schemat procesu badawczego	11
Rysunek 2 Mapa ogólnego położenia projektu	13